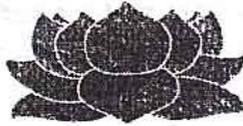

මොක්පුර රන්දොර

නිබ්බාන ගාමිනී පටිපදා

චතුර්ථ භාගය
පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රමස්ථාන
(පළමු ක්‍රමය)

අතිප්‍රසන්න උ. ආච්ඡාණ (එ-ඔක් සයබෝ)

මොක්පුර රන්දොර

මහත්මාර් දේශයෙහි (බුරුමයෙහි)
එ-ඔක් විත්තල පබ්බත අරණ්‍ය සේනාසනාධිපති
අතිපුප්‍ය උ. ආචිණ්ණ (එ-ඔක් සයාඩො)

ස්වාමීන් වහන්සේ විසින්

බුරුම බසින් රචනා කරන ලද

නිබ්බාන ගාමිනී පටිපදා

නමි භාවනා ග්‍රන්ථයේ සිංහල පරිවර්තනය

චතුර්ථ භාගය

පටිච්ච සමුප්පාද කථාමස්ථාන

පරිවර්තනය

පුර්ව උඩර්ගම බමුණිව ස්වාමීන් වහන්සේ

පරිවර්තන සහාය

පුර්ව බුරුම ජාතික උ. අග්ගසත්‍රාද ස්වාමීන් වහන්සේ

ධර්ම දානය

ඩී. ඩී. අබේසිංහ

ප්‍රකාශනය

අමා දුම් සිංහමය

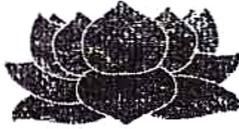
විපස්සනා භාවනා මධ්‍යස්ථානය, දික්ගෙන,
පොලොන්නරුව, 10320 දුරකථනය : 780140

ධර්මදාන වශයෙන්
නොමිලයේ බෙදා හැරීම පිණිසයි.

© අමා දුම් සංගමය

ප්‍රථම මුද්‍රණය
ශ්‍රී. බු. එ. 2544 එන්. එ. 2000

මුද්‍රණය
තිලක් ප්‍රින්ටර්ස්
දෙපානම - පත්තිපිටිය.

අපවත් වී වදළ,
මිහිරිගල නිස්සරණ වන අරණ්‍යයේ ප්‍රථම සේනාසනාධිපති,
කර්මස්ථානාචාර්ය, මහෝපාධ්‍යාය, අතිපූජ්‍ය
මාතර ශ්‍රී සෞභාරාමාභිධාන මානිමිපාණන් වහන්සේට
ප්‍රාථනිදාන පිණිස

ශ්‍රී කලනාභී ගෝගාලුම සංස්ථාව පනස්වන වසරට පා තැබීම නිමිත්තෙන්
එකී සංස්ථාවේ ගරු සමුත්පාදක හා ප්‍රධාන අනුශාසක,
ගල්දූවේ ශ්‍රී ගුණවර්ධන ගෝගාලුම මධ්‍යස්ථානාධිපති,
රාජකීය පණ්ඩිත, අතිපූජ්‍ය
කඩවැද්දුවේ ශ්‍රී පිනවංශාභිධාන මානිමිපාණන් වහන්සේට
"මොක්පුර රත්දොර"
(නිබ්බාන ගාමිනි ජට්ටප්පා)
නමි වූ මෙම ග්‍රන්ථය
සාතිශය ගෞරවයෙන් පිළිගැන්වෙයි.

පරිවර්තක ස්වාමීන් වහන්සේගෙන්

“තථාගතපසවෙදිතො හිකඛවෙ ධමම චිතයො විචචො චිරොචති
නො පටිච්ජනො” මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනා
කරන ලද ධර්මය හා චිතය විවෘත වූයේ බබළයි. වැසුනේ තොම
බබළයි. [අං. 1/510]

අප මේ දැන් පැමිණ සිටින්නේ මොක්පුර රත්දෙර නමින් එළි
දක්වන පොත් පෙළේ හතරවන අංකයටයි. එනම් පටිච්ච සමුප්පාද
(01) කොටසටයි. මෙම පොත් පෙළේ

01. සමඵ කම්මට්ඨාන කොටස,
02. රූප කම්මට්ඨාන කොටස,
03. නාම කම්මට්ඨාන කොටස,

යන කොටස් දැනටමත් මුද්‍රණද්වාරයෙන් පිට වී ඇති අතර,

05. පටිච්ච සමුප්පාද (02) කොටස,
06. ලක්ඛණාදී චතුක්ක නය කොටස,
07. විපස්සනා කොටස,

යන මතු මතු අංකයන් සඳහාද සුදුනම් වෙමින් සිටින්නෙමු.
මෙම පෙළ ගැසීම සම්බන්ධයෙන් මුලින්ම කෘතඥ පූර්වකව සඳහන්
කළ යුත්තේ අප ප්‍රධාන අනුශාසක අතිපූජ්‍ය නාඋයනේ අරියධම්ම
ස්වාමීන් වහන්සේගේ ශ්‍රී නාමයයි. මෙම පොතේ ද මුල් අත් අකුරු
පිටපතේ පටන් කියවමින්, මුද්‍රණය සඳහා අනුමැතිය දෙමින්,
අනුශාසනා කරමින්, රැස්කර ගත් සියළු උදර කුසල් බෙලෙන් ඔබ
මතු බුදුවේවා යි පතමු.

අත් අකුරු පිටපත් නැවත පිටපත් කිරීමාදියෙන් උදව්කළ විලානගම පියරතන ආයුෂ්මකුන් වහන්සේද, සෝදු පත් බැලීමෙන් උදව් දුන් පූජ්‍ය මිරිහානේ නන්ද ස්වාමීන් වහන්සේද, පූජ්‍ය දස්වත්තේ සුමනසීල ස්වාමීන් වහන්සේද කෘතචේදීව මෙහිලා සිහිපත් කරමු.

බුරුම දේශය වෙනුවෙන්, මෙම පොත රචනා කළ අති පූජනීය චා-මාක් සයාචෝ ස්වාමීන් වහන්සේට පමණක් දෙවැනි වන මෙහෙවරක් කළ අග්ග මහා පණ්ඩිත, රාජකීය ඕවාදවායඝී අතිපූජනීය උ ඤනින්ද (බුරුම) ස්වාමීන් වහන්සේද, පරිවර්තනයේදී මෙන්ම සෝදුපත් බැලීමේදී නිබද සභාය ලබාදුන් උ. අග්ගඤ්ඤ ආයුෂ්මකුන් වහන්සේද ඉතා ගෞරවයෙන් සිහිපත් කරන්නෙමු.

අමා දම් සංගමයේ උප සභාපති ධුරය උසුලමින්, තම දියණිය හා එම බෑනණුවන්ද, තම පුතා හා එම ලේලියද සම්බන්ධ කරගනිමින් මෙහි බරපැන ඉසිලූ පිංවත් ඩී. පී. අබේසිංහ මහතාගේ අභිමතය අනුව නම් මේ පොත මීට බොහෝ කාලයකට කලින් එළි දැකිය යුතුව තිබුණි. කටයුත්තෙහි ඇති බරපතළකම අනුව නොවැළැක්විය හැකි සේ සිදුවූ පමාවද ඉවසමින් පවත්වන මේ ධම් දනයෙන් ජනිත කුසල සම්භාරය, තම ආදරණීය පියාවන දෙන් සුවාරිස් අබේසිංහ මහතාටත්, මෑණියන් වන ජේන් නෝනා උපාසිකාවටත්, තම බිරිද වන රාණි අබේසිංහ උපාසිකාවටත් අනුමෝදන් කරවීම අබේසිංහ මහත්මයාගේ අපේක්ෂාවයි. මෙම වටිනා ධම් දනමය කුසලයන්ගේ බෙලෙන් ඒ සියලු දෙනාට සැනසීම උදව්වායි පතමු.

සමථ කම්මට්ඨාන කොටස මුද්‍රණය කරවා නොමිළයේ බෙද දුන් පිංවත් කමල් ඇඹුල්දෙනිය මහතා මෙම පොතෙහිද පිට කවරය ඇතුළු මූලික සැලසුම් වලට සිය කැමැත්තෙන්ම උපකාර කළේ ධර්මදත්ත සලකා ගෙනමය. එය පොත් පෙළට ම ලොකු ගක්කියක් විය.

තිලක් මුද්‍රණාලයේ අධිපති තිලක් මොරවක මහතා ඇතුළු කායඝී මණ්ඩලය ඉවසීමෙන් යුක්තව, සාමාන්‍ය පොතකට වඩා විශේෂයක් කොට සලකමින් දැක්වූ සහයෝගය කියවන සියළු දෙනාගේ සැපසුමට ලක්විය යුත්තකි.

මෙකී සියළු දෙනාගේ සහයෝගය නොමඳව ලබමින් මිනිරිගල නිස්සරණ වනපියසේ සෙවන මෙන්ම පොල්ගස්මිටිට දික්හේන ආවනා මධ්‍යස්ථානයේ සෙවන යට එම නායක ස්ථාමීන් වහන්සේලාගේ අනුග්‍රහය ලබමින් අප කටයුතු කරන විට ප්‍රියශීලී සියළු සබුන්මචාරීන් වහන්සේලාගෙන් ලැබුන උපහාර අපමණය. එසේවතුදු මෙහි තවත් අඩුපාඩු ඉතිරිව ඇතොත් ඒවාට වගකිව යුත්තේ පරිවර්තනය හා අවසාන සෝදුපත් බැලීම කළ අපමය.

මෙම පොත කියවන, ඒවා ක්‍රියාවට නංවන මිබ, එවන් අඩුපාඩුවලින් විය හැකි පාඩුව මගහරවා අර්ථය මතුකර ගැනීමට හිතරම ගුරුවරයකුගේ ඇසුර ලැබිය යුතු බව සඳහන් කරනු කැමැත්තෙමු. එ-මාක් භාවනා ක්‍රමයට ආවේණික ගති ලකුණු මෙම පොතේ නොඅඩුව ඇත. එබැවින් එම භාවනා ක්‍රමය ප්‍රගුණ කළ කෙනෙක් ඇසුරු කරමින්ම ඉදිරියට යෑම හැම අතින්ම ආරක්‍ෂාකාරීය. එලෙස යන අතර, මෙහි අපැහැදිලි තැන් හෝ වෙනත් අඩුපාඩු හමුවුවහොත් කරුණාකර අප වෙත දැනුම් දෙන්නේ නම් අගේ කොට සලකමු.

අප මෙම කටයුත්තේ යෙදී ගත කරන කාලය තුළ රැස් කරගත් යම් කුසලයක් වෙතම් දෙස් - විදෙස් ආවායඹී උපාධ්‍යායන් වහන්සේලාත්, මිය පරලොව ගිය අම්මා - අප්පච්චී ඇතුළු සියළු ඥාති මිත්‍ර දයක-කාරකාදීහුත්, සඳේවක ලෝකයත් එම කුසලය සාධු කියා අනුමෝදන් වෙත්වා' යි ඉතාමත් මෙහිසියෙන් යුක්තව ආරාධනා කරමු. අනුමෝදන්ව සකල ශාසනික ප්‍රාර්ථනා සමෘධකර ගනිත්වා.

ලක්දිව බුදුසසුන බැබළේවා!

උඩ රරියගම ධම්මපීච ස්ථවිර.

නිස්සරණ වනය,
මිනිරිගල.
11742
2000. 08. 09

අනුග්‍රාහකගෙන් . . . .

ගිහි පැවිදි සියළු දෙනාගේම ප්‍රයෝජනය පිණිස බුරුම බසින් තිබූ එ-ඔක් භාවනා මාර්ගය සිංහලට පරිවර්තනය කොට ලංකාවේ බෞද්ධ ජනතාව අතට පත්වීම ඉතාමත්ම ප්‍රයෝජනය. මෙවැනි නිබ්බාන ගාමිණී පටිපදා භාවනා මාර්ගයක් අපට හඳුන්වා දුන් බුරුම රට වින්තල පබ්බත අරණ්‍ය සේනාසනාධිපති අගමහා කම්මට්ටිනාතාචාර්ය්‍ය අතිගරු පූජනීය ආචාර්ය්‍ය සයාධො මාහිමියන් වහන්සේට එපින් බෙලෙන් ආයුරාරෝගය සම්පත් සැලසේවා! නිදුකින් පාරමීපුරා ගැනීමට ලැබේවා! අවසානයේ සද සැනසීම ඇති අති උතුම් නිවන් සුවය ලැබේවා.!

ශ්‍රී කල්‍යාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථා සමුත්පාදක අතිගරු පූජනීය කඩවැද්දුව ශ්‍රී ජිනවංසාහිධාන මහා ස්වාමීන් වහන්සේට එසේම නිදුකින් නිරෝගී බව සැලසේවා! උතුම් බුදු බවත් ලැබේවා.!

ශ්‍රී කල්‍යාණී යෝගාශ්‍රම සංස්ථා සම සඤ්ඤ ලේඛක අතිගරු පූජනීය නාඋයනේ අරියධම්ම මහා ස්වාමීන් වහන්සේට මේ පිං බෙලෙන් අති උතුම් බුදුබවත් ලැබේවා.

ගරු පූජනීය මිතලාවේ විනීත ස්වාමීන් වහන්සේටත් ආයුරාරෝග්‍ය සම්පත් කෙළවර උතුම් නිවන් සුවය ලැබේවා.!

මෙම පොත සිංහලට පරිවර්තන කටයුතු කරමින් සෝදුපත් බලා සකස්කොට දුන් මිනිරිගල ආරණ්‍යවාසී ගරු පූජනීය උඩ ඊරියගම ධම්මජීව ස්වාමීන් වහන්සේටද එම පරිවර්තනයට සහාය දුන් බුරුම ජාතික උ. අගගඤ්ඤ ස්වාමීන් වහන්සේටද සෝදුපත් බලා දුන් අතිගරු මිරිහානේ තන්ද ස්වාමීන් වහන්සේටත්, පුජ්‍යපාද දස්වත්තේ සුමනසීල ස්වාමීන් වහන්සේටත්, උතුම්වූ නිවන් සුවය ලැබේවා.

මෙම ධර්ම දනමය කුසලය පරලෝපැපත් ආදරණීය මව්පියන් වන දෙන් සුවාරිස් අබේසිංහ මහතාටත්, ජේන්නෝනා අබේසිංහ මහත්මියටත්, බිරිඳ වන රාණී අබේසිහ මහත්මිය ඇතුළු මිය පරලොව ගිය සියළුම ඥාති හිතෙහිත්වත් නිවන් සුවය පිණිස වේවා.

මෙම ධර්මදනමය කුසලයට සහාය දුන් දිනේෂා, පණ්ඩුක යන දූ පුතුන්ටත්, ප්‍රසන්න සහ වම්පිකා යන බෑනනුවන් සහ ලේලියටත්, ජනිත් කුමරුටත්, ආයුරාරොග්‍ය සම්පත් සහිත ව, සියළු පැතුම් මුදුන්පත් වී නිවන් සුවය ලැබේවා.

ඩී. පී. අබේසිංහ.

532, පරණ කොට්ටාව පාර

පන්නිපිටිය.

2000. 08. 09

මූලාශ්‍ර දැක්වීමට මෙම ග්‍රන්ථයෙහි යොදා ඇති කෙටි ක්‍රමය මෙසේය :

(ග්‍රන්ථ සංකේතය / ග්‍රන්ථ කාණ්ඩය / පිටු අංකය)

උදා : (සං. නි. 4/32) යනුවෙන් දැක්වෙන්නේ, සංයුක්ත නිකායෙහි 4 වන කාණ්ඩයෙහි 32 වන පිටුවය.

අදාළ ග්‍රන්ථය කාණ්ඩවලට බෙදා නැතත් (ග්‍රන්ථ සංකේතය / පිටු අංකය) වශයෙන් දැක්වෙනු ඇත.

උදා : (වී. ම. 331) = (විපුද්ධි මග්ග : 331 පිටු)

ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපනය

දී. නි.	-	දීඝ නිකාය	-	බු. ජ.
ම. නි.	-	මජ්ඣිම නිකාය	-	„
සං. නි.	-	සංඥාන නිකාය	-	„
අං. නි.	-	අංගුකර නිකාය	-	„
වි. ප.	-	විභංගපපකරණය	-	„
ප. ප.	-	පට්ඨානපපකරණය	-	„
ප. ම.	-	පටිසම්භිද්‍රමගත පාලි	-	„
වි. ම.	-	විසුද්ධි මගත	-	ස. හේ
දී. අ.	-	දී. නි. අටුවාව	-	„
ම. අ.	-	ම. නි. අටුවාව	-	„
සං. අ.	-	සං. නි. අටුවාව	-	„
අං. අ.	-	අං. නි. අටුවාව	-	„
ධ. ප. අ.	-	ධම්මපද අටුවාව	-	„
ජා. අ.	-	ජාතක පාලි අටුවාව	-	„
ධ. අ.	-	ධම්ම සංගණි අටුවාව	-	„
විභ. අ.	-	විභංග අටුවාව	-	„
ප. ප. අ.	-	පඤ්චපපකරණ අටුවාව	-	„
ප. අ.	-	පටිසම්භිද්‍රමගත අටුවාව	-	„
මහා. වී. (බු)	-	විසුද්ධිමගත මහාවිකා	-	බු. අ.
සං. වී.	-	සං. නි. විකාව	-	„
අං. වී.	-	අං. නි. විකාව	-	„
මු. වී.	-	මූල විකාව	-	„
දී. වී.	-	දී. නි. විකාව	-	සෝ. හේ.

- බු. ජ. = බුද්ධ ජයන්ති මුද්‍රණය
 ස. හේ. = සයිමන් හේවාචිකාරණ මුද්‍රණය
 බු. අ. = ඡට්ඨ සංගීති බුරුම අකුරු මුද්‍රණය
 සෝ. හේ. = සෝමාවතී හේවාචිකාරණ මුද්‍රණය

පිටුව	පෙළ	වරද	නිවරද
v	31	පැපසුමට	පැපසුමට
vii	7	ආයුරාරොගය	ආයුරාරොග්‍ය
ix	8	විසුද්ධි	විසුද්ධි
2	4	යාමයෙහි	යාමයෙහි
9	2	පරමාපී	පරමාර්ථ
27	22	දැනගන	දැනගෙන
27	26	සොඳ	සොඳ
45	2	නිදසුන්	නිදසුන්ලෙස
50	25	සිදුකරන	සිදුකරන
52	22	අනෝජ	අනෝජා
53	17	අතින	අතින්
54	9	සුඛදද	සුඛද්ද
54	11	බැන්දේය	බැන්දය
55	7	සුඛදද	සුඛද්ද
56	4	ඇතින්න	ඇතිනි
58	16	මරණසන්න	මරණාසන්න
59	4	විපස්සනා	විපස්සනා
62	18	දෙනාහුය	දන්නාහුය
63	18	බැඳෙන	බැඳෙන
63	25	සාමාන්‍ය	සාමාන්‍ය
64	4	නොයෙදීම	නොයෙදීම
66	22	අබ්‍යාකත	අබ්‍යාකත
69	9	සිදුවන්නකි	සිදුවන්නකි
74	11	අතින	අතින 75 (1, 9, 28 පිටු)
74	8	ඉට්ඨාරමමණ	ඉෂ්ඨාරමමණ

පිටුව	පෙළ	වරද	නිවරද
84	7	වෙන	වෙන්
87	13	ධම්යේ	ධම්යෝ
87	11	මිකිරි	මිකිරි
95	21	තෝජෝ	තේජෝ
99	1	කජර	කරජ
99	11	ජරමාථී	ජරමාර්ථ
100	9	නිවරදිව	නිවැරදිව
101	6	බලා	ලබා
101	15-19	චිත්තකම්භයක්	චිත්තකම්භයක්
101	17	යුක්තයි	යුක්තකි.
130	01	ඉනින්	ඉදින්
138	27	යෝගීන්	යෝගීන්
150	25	ආරමුණ	ආරමුණ
159	03	පවත්ති	ප්‍රවෘත්ති
162	15	හඳුනාගෙන	හඳුනාගෙන
164	08	කළ	කර

පටුන

පරිවර්තක ස්වෘතීන් වගන්තිය	iv
අනුග්‍රාහකයන්	vii
ග්‍රන්ථ සංකේත නිරූපණය	ix
පටිච්ච සමුප්පාද (I) කොටස	1
මහා නිදාන සූත්‍රයේ විවරණ කථාව	1
සෝතාපත්ත යනු	4
ප්‍රබ්ධිපනිස්සය සමපත්ති	4
නිජ්චාස	5
සෝතාපත්තතා	6
බහුසසුත භාවය	7
බහුසසුත භාවය යනු	8
ලෝකී පරිද්දූ තුන් ආකාරයේ (කදන, තීරණ සහ පහාන පරිකද්දූ)	9
ලෝකුත්තර පරිකද්දූ තුන්	10
අනුබෝධ දූණ - පටිච්ච දූණ	12
පටිච්ච සමුප්පාද පකද්වම ක්‍රමය සංකෛප්‍ය ලෙස දැක්වීම	14
සමුදය භවය යනු	17
කුමන කාලයේ තණභාවිද	19
සංඛාර හා කම්ම භවය	20
කර්ම ප්‍රත්‍යයේ ශක්තිය	21
අනුමාන හා පච්චේක	24
කුටාභාර සූත්‍ර උදාහරණ	26
පච්චය පරිගහන සැදුණය ලැබීමට	28
අභිකද්දූ හා විපස්සනා	29
හේතු ධර්ම සෙවීමේ ක්‍රමයක්	33
පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය දේශනා කරන ක්‍රම හතර	35
පෙරාතුවම සැලකීමේ විශේෂ කාරණයක්	37
අතීතයට සැදුණය විනිදුවා වලෙන්	39

සමාජානුකූල පුද්ගලයෙකු වන්නේ නම්	42
කිලෝමීටර හා කිලෝ වැට්ට	42
කිලෝමීටර තුන	43
කිලෝමීටර දෙක	44
ද්විතීයික ප්‍රාථමික (බුද්ධි හිඟ)	45
රූප නිමිති පහසු වී නම් පිළිපැයිය යුතු ආකාරය	46
අතීත මරණාසන්නය තෙක්	47
කර්ම අරමුණු සෙවීමේ ක්‍රමය	50
සුමනා රාජකුමාරයාගේ පෙර ප්‍රාථමික	51
අනෝපා දේවියගේ ප්‍රාථමික	52
සුභද්ද රැජිනිය	53
සෝභිතියකගේ ආදර්ශයක්	57
තවත් ආදර්ශයක්	58
කිලෝමීටර හා කිලෝ වැට්ට	62
කිලෝමීටර තුන	63
කිලෝමීටර දෙක	65
පව්වය පරිහරණ කැණිය	67
නිමිත්ත පෙරළීම	69
හේතු ධර්ම එල ධර්ම පරිහරණ කිරීම	70
කළින්ම සිතට ගත යුතු වැදගත් කාරණයක්	71
රූප සකන්ධය	72
නාමස්කන්ධයේ හතර	73
තය ක්‍රම හතර- එකතන තය 1.	75
අතීතයේ ගැමීම මතුවන හැටි	76
දුෂ්කරද වන්නේය.ගම්හිරද වන්නේය.	77
තුන් හතර දෙනෙක් ප්‍රකාශනා වීම	79
උච්චේද දිවිසිය හා සස්සන දිවිසිය	81
නානත්ත තය - 2.	83

අධ්‍යාපාර ක්‍රමය -3.	84
එවං ධම්මතා නය ක්‍රමය - 4	87
නියත වාදය	88
පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට ප්‍රායෝගිකව පරිග්‍රහ කිරීම	89
විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් විය යුතු	89
පඤ්චස්කන්ධ විභාගය	90
කලල ඤාණයෙහි - පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයෝ	92
හේතු එල සම්බන්ධතාව පරිග්‍රහ කිරීම	94
පටිසන්ධි රූපස්කන්ධයෝ	94
පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය	96
ප්‍රත්‍යුත්පන්න හේතු ධර්ම තුන	96
පටිසන්ධි - රූපඛණ්ඩය(කම්මප රූප 30)	97
පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය අතීත හේතු ධර්ම පහ	97
ප්‍රත්‍යුත්පන්න හේතු ධර්ම තුන	98
විශේෂයෙන් සැලකිය යුත්තක්	101
පටිසන්ධි සඤ්ඤාසංකන්ධය	102
පටිසන්ධි සංඛාරස්කන්ධය i	102
පටිසන්ධි සංඛාරස්කන්ධය ii	103
භාවනා ක්‍රමය මෙසේය	105
භවාංග පඤ්චස්කන්ධය	106
භවාංග රූපස්කන්ධය	107
භවාංග වේදනාස්කන්ධය	107
භවාංග සඤ්ඤාසංකන්ධය	108
භවාංග සංස්කාරස්කන්ධය - චේතනා ප්‍රභම ක්‍රමය	109
භවාංග සංස්කාරස්කන්ධය	109
භවාංග විඤ්ඤාණසංකන්ධය	109
රූපාරම්මත වර්ණ පෙළිය පඤ්චද්ද්වාරාවප්පන ස්කන්ධ පහ	110
රූපාරම්මත වර්ණ පෙළිය චක්ඛු විඤ්ඤාණයේ පංචස්කන්ධය	113

රූපාරම්මත වර්ණ පෙළිය සමපටිච්ඡත පංචස්කන්ධය	117
රූපාරම්මත වර්ණ පෙළිය -සන්තීරණ පංචස්කන්ධය	120
රූපාරම්මත වර්ණ පෙළියේ වොථපන පංචස්කන්ධය	123
ජවන පටිපාදක මනසිකාරය	126
රූපාරම්මත වර්ණ පෙළියේ මහා කුසල ප්‍රථම ජවන පංචස්කන්ධය	127
මහා කුසල දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය	131
රූපාරම්මත වර්ණ පෙළියේ තදුලමිඛන පංචස්කන්ධය	131
රූපාරම්මණය අරමුණු කරන මනෝද්වාර විථි	135
පැහැදිලි කිරීම - වකු සමිඵස්ස + මනෝ සමිඵස්ස	137
රූපාරම්මණ වණී පෙළිය (ලොභ - දිට්ඨි රාශියේ)	140
ලොභ දිට්ඨි රාශියේ දුතිය ජවන විකද්දුණුස්කන්ධය (වකුද්වාර විථි)	142
සද්දාරම්මණ පෙළියේ පඤ්චද්වාරවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය	143
සද්දාරම්මණ පෙළියේ සමිපටිච්ඡත සංස්කාරස්කන්ධය	145
සද්දාරම්මණ පෙළියේ සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය	147
ගන්ධාරම්මණ පෙළියේ පඤ්චද්වාරවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය	148
ධම්මාරම්මණ පෙළියේ කුසල ජවන විථි (වකු ප්‍රසාද අරමුණ) ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය (මනෝද්වාර විථි)	155
දොවෙති ජවන වේදනාස්කන්ධය	156
ධම්මාරම්මණ පෙළියේ ප්‍රථම ධ්‍යාන සමාපත්ති විථි (ආනාපාන පටිභාග නිමිත්ත අරමුණ)	156
ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය	156
ධම්මාරම්මණ පෙළියේ රූප ධර්ම අරමුණ	158
එක් කොටසක් එක් දේශයක්	158
බහිද්ධා හා අතීත - අනාගත සම්බන්ධතාව	159
සරු වරුණ බීජ හා සරු විජජා බීජ	160
භවාංගයේ අනන්තර හේතු ධර්මයෝ	160
කුතු පටිකද්දු මට්ටමට පත්වීම	161
සාසනශෙභි නොසැලෙන සේ මුල් බැස ගන්නේය	163
ගුරිකාපට් සමිපජකද්දු භාවනාව	164

මොක්පුර රන්දෙර

නිබ්බාන ගාමිනි පටිපද (සංකෂිප්තයෙහි)

හතරවන කොටස

පටිච්ච සමුප්පාද (1) කොටස

ප්‍රථම පරිච්ඡේදය

මහා නිදන සූත්‍රයේ විචරණ කථාව

තමෝ තස්ස හගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධස්ස.

පෙර එක් කලෙක බුදුරජාණන් වහන්සේ කුරු රට කම්මාස දම්ම නම් වූ නිගමය ගොදුරු කර ගෙන වැඩ වාසය කළසේක. මහා නිදන සූත්‍රය දේශනා කරන එම දිනයෙහි ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ දිවා විහරණ ස්ථානයේ පඨිඞ්කය බැඳ හිඳ ගෙන සොකාපත්ති ඵල සමාපත්තියට සම්වැදුනේය. එම නියමිත අධිෂ්ඨාන කාලය නිමවා සිටි අවස්ථාවේදී පච්චයාකාර නම් වූ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයන් විෂයයෙහි කැණය යෙදවීය. එම ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ -

1. අවිජ්ජාවෙන් පටන් ජරා මරණය තෙක් - (අනුලෝම පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රමය)
2. ජරා මරණයෙන් අවිජ්ජාව තෙක් - (පටිලෝම පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රමය)
3. දෙකෙළවරින් පටන් ගෙන මැද තෙක් - (අනුලෝම - පටිලෝම පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රමය)
4. මැදින් පටන් ගෙන දෙකෙළවර තෙක් - (අනුලෝම - පටිලෝම පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රමය)

අනුව ගමන් කොට තුන් වතාවක් පටිච්ච සමුප්පාද අංග 12 ත්‍රිලක්ෂණයන්ට තංවා විපස්සනා භාවනා කළහ. මෙලෙස භාවනා කළ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ කැණයෙහි පච්චයාකාර නම් වූ

හේතු එල සම්බන්ධතා - පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය පහසුවෙන් ප්‍රකට වෙන ලෙසට වැටහිණ. එම අවස්ථාව අරමුණු කොට බුදුරජාණන් වහන්සේට ප්‍රකාශ කළහොත් හොඳ ධර්ම දේශනාවක් අයා ගත හැකිවේ යැයි අපේක්‍ෂාවෙන් සවස් සාමයෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත එළඹ වැද එකක් පසව හිඳ බුදුරජාණන් වහන්සේට මෙසේ ප්‍රකාශ කළ සේක. 'භාග්‍යවත් වූ බුදුරජාණන් වහන්ස, ආශ්චර්යයක්ය. පෙර නොවූ විරුවක්ය. මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයේ ඉතාමත් ගැඹුරුය. ගැඹුරු පෙනුමද ඇත්තේය. නමුදු මාගේ කැණයට නොගැඹුරු ලෙසට ප්‍රකට වේ යැයි ප්‍රකාශ කළ සේක.

එහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේට මහා නිදන සූත්‍ර දේශනාව දේශනා කළ සේක. එම සූත්‍රයෙහි පහත සඳහන් ලෙස දැක්වේ.

මා හෙටං ආනන්ද අට්ඨ. මා හෙටං ආනන්ද අට්ඨ. ගම්භිරොවාස ආනන්ද පට්ඨ සමුප්පාදො ගාමිහිරාවගාසො ට. එතස්ස ආනන්ද ධම්මස්ස අනනුබොධා අප්පට්ඨො ඵවමයං පජා තතතාකුලකජාතා කුලගණ්ඨිකජාතා මුඤ්ඤපඛඛජගුතා අපායං දුගගතිංචිතිපාතං සංසාරං තාතිවතති. (දී. නි. 2/80)

අනනුබොධාති කුතපරික්ඛන්දවසෙන අනනුබුද්ධතා. අප්පට්ඨොති. තීරණ පහාණ පරික්ඛන්ද වසෙන අප්පටි විජ්ජධතා. (දී. අ. 1/338)

ආනන්දය, මෙසේ නොකියව, ආනන්දය, මෙසේ නොකියව. මේ හේතුඑල සම්බන්ධතාවය පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය ගැඹුරු වන්නේමය. ගැඹුරු පෙනුම ද ඇත්තේය. ආනන්දය, පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය

1. කුත පරික්ඛන්ද
2. තීරණ පරික්ඛන්ද
3. පහාණ පරික්ඛන්ද

යන පරික්ඛන්ද කුණ තුන මගින් නියම ලෙස විනිවිද නොදන්නා නිසා මාගී එල කුණ තෙක් විනිවිද නොදක්නා නිසා මේ සියලු සත්වයෝ මේ තාක් දික් වූ සංසාර ගමනේ දී නූල් කැටියක් සේ අවුල්වී

වඩු කරුණු කැඳැල්ලක් බඳු වී මුදු තණ බබුස් තණ මෙන් අවුල් වී දුෂ්චරිත කරන්නන් විසින් වැටී යන, සැපයෙන් කැමැති දෙයින් තොර වූ විවශව පතිත වීම් ඇති අපාය, දුග්ගති සංසාරයද, අපායෙන් තොර සුගති සංසාරයද ඉක්ම නොයයි. (දී. නි. පරිවතීතයයි).

මේ දේශනාව සම්බන්ධ අට්ඨකථා හි ද පහත සඳහන් ලෙසට ගෙන හැර දක්වයි.

ඤ්ඤාසිතා සමාධිපපවරසිලායං සුනිසිතෙන -

හව වකකමපදලෙභවා, අසනිවිවකකමීව නිට්ඨමමච්චතං

සංසාංගයමතිනො. න කොචි සුපිනතතරෙප්පභවී.

(විහ. අ. 139 වි.ම. 440)

සමාධිය නම් වූ උතුම් හන ගලෙහි මනාව මුට්ඨන කළ මාහී ඤ්ඤා නැමැති කවුට්ටේ හෙන සක් මඬලක් මෙන් සත්ත්වයන් හිතොර මැඩ පියන්නා වූ හේතුඵල සම්බන්ධතාව නම් වූ හව වක්‍රය නොපළා සසර බිය සිහිනෙකුදු ඉක්ම වූ කිසිවෙක් නැති.

(විහ. අ : වි. ම. පරිවතීතය)

මේ ඉහත සඳහන් පාළි අට්ඨකථාවන්ට අනුව, නියම පිරිසිදු ධර්මය කැමති වන, උතුම් නිවන් සුඛය ලැබීමට කැමති වන පිංවත් ඔබ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය අනුබෝධ ඤ්ඤා නම් වූ ඤ්ඤා, පරිඤ්ඤා, පටිච්චේද ඤ්ඤා නම් වූ තීරණ පරිඤ්ඤා, පහන පරිඤ්ඤා යන මේ පරිඤ්ඤා ඤ්ඤා තුන මගින් පරිච්ඡේද වශයෙන් දැන ගැනීමට චීර්යය කළ යුතු වේ. අනුබෝධ, ඤ්ඤායෙන් බොහෝ වාරයක් නැවත නැවතත් නොදත් නිසා, පටිච්චේද ඤ්ඤායෙන් මාහීඵල තෙක් ස්වකීය ලෙස, විනිවිද නොදත් නිසා සංසාරයෙන් ඉක්ම යෑම ගැලවී යෑම සිදු නොවේ යැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ නිසා සංසාරයෙන් මිදීම සඳහා අනුබෝධ, පටිච්චේද ඤ්ඤායන් මගින් භොඤ්ඤා වැටහී යනු පිණිස චීර්ය කළ යුතුවේ. අනුමාන වශයෙන් දැන ගැනීමට චීර්යය කරනවා පමණක් නොවේ. ගුරුවරයා කියන්නක් කට ඇරගෙන අසා සිටිමින් විශ්වාස කරනවා නොවේ යැයි වටහා ගනින්නවා.

සෞභාෂනන යනු :

ගැඹුරු මෙන්ම ගැඹුරු පෙනුම ද ඇති දුෂ්කර මෙන්ම දුෂ්කර පෙනුමක්ද ඇති මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය කුමන හේතුවකින් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ කදණයෙහි පහසු ලෙසද නොගැඹුරු ලෙසද ප්‍රකට වීදැයි ප්‍රශ්නයකි. උත්තරය පහත සඳහන් ලෙසට වේ.

ථෙරසස හි චතුහි කාරණහි ගම්භිරොපි පට්ඨව සමුප්පාදෙ උභතානොති උපට්ඨාසී. කතමෙහි චතුහි. පුබ්බපනියසස සමපනතියා. තිඤ්ඤා වාසෙන. සෞභාෂනනතාය. බහුසුඤ්ඤාභාවෙනාති (දී. අ 1/333)

ගැඹුරු මෙන්ම ගැඹුරු පෙනුම ඇති දුෂ්කර මෙන්ම දුෂ්කර පෙනුම ඇති මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ කදණයෙහි කාරණ හතරක් නිසා පහසු - නොගැඹුරු ලෙස ප්‍රකට වීය. කුමන හතර කාරණයන්ද යත් -

- (1) පුබ්බපනියසස සමපනති - පෙර භවයන්ගේ සම්පූර්ණ කරන ලද පාරම් ධර්ම සියල්ල අතින් සම්පූර්ණ නිසා
- (2) තිඤ්ඤා වාස - සාසන කීර්තිය අත නොහැර සම්පව වාසය කිරීම.
- (3) සෞභාෂනනතා. = සෝවාන් වූ බැවින්
- (4) බහුසුඤ්ඤා භාව - බොහෝ ඇසු පිරු තැන් ඇති හෙයින්

යනමේ කාරණ හතර නිසා ගැඹුරු මෙන්ම ගැඹුරු පෙනුමද ඇති, දුෂ්කර මෙන්ම දුෂ්කර පෙනුමද ඇති මේ හේතු ඵල සම්බන්ධතා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ කදණයෙහි නොගැඹුරු පහසු ලෙස ප්‍රකට වීය.

1. පුබ්බපනියසස සමපනති :

ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ වනාහි පදුමුත්තර බුද්ධ සාසනයේ පටන් කල්ප ලක්ෂයකටත් වඩා කාලයක් ඒතදග්ග පාළියෙන් උපහාර ලැබීම සඳහා පාරම් ශක්තිය සම්පූර්ණ කළ සේක. එමනිසා ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ සන්තානයෙහි එතදග්ග පාළියෙන්

උපහාර ලබා ගැනීමට හැකි මහා සාවක බෝධිකැණිය සඳහා අපේක්ෂාවෙන් පෙර හව බොහෝමයකම සිද්ධ කළ පාරමී ධම් සියල්ල අතින් සම්පූර්ණ විය. මෙය එක හේතු කාරණාවකි.

2. තිත්ථවාස :

තිවනට යෑමට හේතුවන තොටුපලට 'තිත්' යැයි කියනු ලැබේ. සාසනයෙහි තිවනට යෑමට මාර්ගීය ක්‍රමානුකූලව දක්වන ලද අනුශාසනා කරන ලද සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ හා අග්ග සාවක මහා සාවකයෝ ද තිවන තම් වූ එතෙරට පත්වීමට තොටු පලක් හා සමාන වන බැවින් තිත් යන නම ලබයි. මෙලෙස තිත් යන නම ලද ආවායඝීයන් වෙතට පත්වී වාසය කිරීම තිත්ථවාස යැයි කියනු ලැබේ. ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ මෙම තිත් වාස තම් වූ ගුණය අතින්ද සම්පූර්ණ වූ සේක. ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙතට හෝ සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ, මුගලන් ස්වාමීන් වහන්සේ, මහා කොට්ඨිත ස්වාමීන් වහන්සේ, මහා පුණ්ණ ස්වාමීන් වහන්සේ ආදී කොට ඇති අග්ග සාවක, මහා සාවකයන් සහිත මේ ආවායඝීය වරයන් වෙතින්

- (අ) උග්ගහණ - පාළි උගෙනීම
- (ආ) සවණ - පාළියේ අර්ථයට - අවධි කලාවට ඇහුම් කන් දීම
- (ඇ) පරිපුට්ඨන - ග්‍රන්ථිස්ථාන දුෂ්කර ස්ථාන පිළිබඳ තේරුම. අර්ත කලා - අවධි කලා අනුව නැවත විමසීම
- (ඈ) ධාරණ - පාළියද, පාළි අර්ථය - අවධි කලාද සිත්හි දරා ගැනීම, කට පාඩම් කිරීම.

යන ලෙසින් පටිච්ච සමුප්පාද සම්බන්ධ මේ පාළි අවධි කලා ක්‍රමානුකූලව හදාරණ ලදී. කට පාඩම් වන තෙක් දරන ලදී. මේ හේතු වෙන්ද ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ කැණියෙහි ගැඹුරු මෙන්ම ගැඹුරු පෙනුම ඇති, දුෂ්කර මෙන්ම දුෂ්කර පෙනුම ඇති මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය ඉතා නොගැඹුරු වූ ප්‍රකට වූ ලෙසට පෙනුණි.

(දී. අ. 1/336)

3. සෞභාෂනතා :

සෝවාන් බවට පත්වීම.

සෞභාෂනතානඤ්ඤ නාම පච්චයාකාරෝ උත්තානකොච භුක්වා උපධ්‍යාති. අයඤ්ඤ ආයසමා සෞභාෂනො (දී. අ. 1/336)
සෞභාෂනතානඤ්ඤ නාම පච්චයාකාරෝ උත්තානතොච භුක්වා උපධ්‍යාති තස් සමමොහ විද්ධංසනෙන. "යං කිඤ්චි සමුදය ධමමං සබ්බං තං තිරොධ ධමමං." ති අත්තපච්චකඛවසෙන උපධ්‍යාතනො (දී. ටී. 347)

ඇත්තටම සෞභාෂන නම් එම සෞභාෂන පන්ත පුද්ගලයාගේ සන්තානයෙහිද පච්චයාකාර නම් වූ හේතු ඵල සම්බන්ධතා - පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය නොගැඹුරු ලෙස මෙසේ ප්‍රකටවීම සිදු වන්නේය. හේතුව නම් එම සමුදය සත්‍යය නම් වූ, හේතුවල සම්බන්ධතාව - පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය වසාලන මෝහ ධර්මය සෞභාෂනි මාගී ඤාණයෙන් සම්පුර්ණයෙන්ම විනාශ කොට බැහැර කොට දු බැවින් 'භටගන්තා සුලු යම් ධර්මයක් වෙයි නම් ඒ සියල්ල තිරුද්ධ වන සුලුය' යි ස්වකීය වශයෙන් වනීමානව විනිවිද දැනගැනීමේ ශක්තිය ඤාණයෙහි ප්‍රකට වීමයි. ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේද සෞභාෂනතය. එම නිසා ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ ඤාණයෙහි පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය පහසු ලෙස, ප්‍රකට වන්නේය.

පිංචන් ඔබ තමා සෞභාෂන යැයි පිළිගන්නේ නම්, හේතු ඵල සම්බන්ධතා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය - සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වනීමානව විනිවිද දන්නා නොදන්නා බව ස්වකීය ලෙස ප්‍රශ්ණ කර බලන්න. එලෙස ප්‍රශ්ණ කිරීමේදී -

අතිතයේ සිද්ධ කරන ලද අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදාන, සංඛාර, කම්ම යන හේතු ධර්මයන් නිසා විඤ්ඤාණ, නාම රූප, සලායතන, එස්ස, වේදනා යන පච්චුප්පන්න ඵල ධර්මයන් ප්‍රකටවීම පහළ වීමද, පච්චුප්පන්න වශයෙන් සිදුකරන අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදාන, සංඛාර, කම්මයන් නිසා අනාගතයෙහි විඤ්ඤාණය, නාම රූප, සලායතන, එස්ස, වේදනා යන ඵල ධර්ම පහළ වීමද, සම්මා දිට්ඨි ඤාණයෙන් ස්වකීය ලෙස විනිවිද වනීමානව නොදනී නම්, ආවායඝීයන් වහන්සේ

කියන ලද්දක්ම අදහා ගැනීම පිළිතුරු වශයෙන් ලැබේ නම්, ජෙන කියන්නන් සොයා යෑමෙන් පලක් නැත. තමාම තමා බුද්ධ දේශනාව පරිදි නියම සොකාපන්නයකු නොවන බව තීරණය කරන්න.

හේතුව නම් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ නියම ශ්‍රාවක බුද්ධ පුත්‍ර වූ ආර්යන් වහන්සේලා වනාහී හේතු එල සම්බන්ධතා, පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය සම්මා දිට්ඨි කදණ ප්‍රඥාවෙන් ස්වකීය වශයෙන් විනිවිද වනීමානව දැක, දැනගත් උතුමන් වන නිසාය.

4. බහුසුභ භාවය :

බොහෝ ඇසු පිරු නැත් අති බව.

බහුසුභතානකඳු වතුහතෙඵ ඔටරකෙ පදීපෙ ජලමානෙ මකඳු පියං විය නාම රූප පරිවෙජ්ඣෙ පාකටො හොතති අයකඳු ආයසමා බුසුභතානං අගො හොති. බාහුසට්ටානුභාවෙනපියස ගමහිරොපි පට්ටයාකාරො උත්තානකො විය උපට්ඨාසී. (දී. අ. 1/336)

නාම රූප පරිවෙජ්ඣෙති සහ පට්ටයෙන නාම රූපස්ස පරිවජ්ජ් අවබොධො. (දී. පී. 347)

රියන් හතරක් වූ කාමරයක පහණක් දැල්වූ විට එම කාමරයේ ඇති ඇඳ පුටු මේස ප්‍රකටව දැනගත හැකිසේ බහුස්සුභ භාවය ඇත්තාගේ කදණයෙහි හේතු ධර්ම සමග නාම - රූප වෙන් වෙන්ව දැකීම - නාම - රූප පරිච්ඡේද කදණය හා පච්චය පරිග්ගහ කදණය ප්‍රකට වන්නේ මය. මේ ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ වනාහී බහුස්සුභ වූ හිකුසුන් අතරින් උසස් වූ අග්‍ර වූ එතදග්ග පාළියෙන් පුදනු ලැබූ සුද්ගලයාය. මේ බාහුසච්චංච යන මංගල කාරණයේ ආනුභාව ශක්තියෙන්ද ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේගේ කදණයෙහි ගැඹුරු වූ ගැඹුරු පෙනුම ඇති දුෂ්කර මෙන් ම දුෂ්කර පෙනුම ඇති පච්චයා කාර නම් වූ හේතු එල සම්බන්ධතා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවයද ප්‍රකට ශ්‍රෙය සැහැල්ලු ලෙස නොගැඹුරු ලෙස පිහිටියේය.

(දී. අ. : දී. පී. පරිවනීනයයි)

බහුස්සුත භාවය යනු

කළුමනට ගිකිවෙ සුතධනං. ඉධ ගිකිවෙ අරිය සාවකො බහුස්සුතො හොති සුතධරො සුත සනතිවයො, යෙ තෙ ධමමා ආදිකල්‍යාණා මජ්ඣෙක කල්‍යාණා පරියොසාන කල්‍යාණා සාචං සමාසද්ධතං කෙවල පරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං අභිවදන්ති. තථාරූපස්ස ධමමා බහුස්සුතා හොනති ධනා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුපපටි වීදා. ඉදං වුච්චති ගිකිවෙ සුත ධනං (අං. නි. 4 / 286)

දිට්ඨියා සුපපටිවීදාති අතතතොව කාරණතොව පසඤ්ඤා සුධුසු පටිවීදා පච්චකං කථා. (අං. අ. 2 / 697)

සුපපටි වීදාති තිච්චලං නිග්ගමබං කතවා සුධුසු යාථාවතො පටිවීදා. (අං. වී. 2 / 362)

මහණෙනි, සුත ධනය යනු කුමක්ද? මහණෙනි, මේ සාසනයෙහි ආර්ය ශ්‍රාවක තෙමේ, ආර්ය භාවයට පත් වූ බුද්ධශ්‍රාවකයන් වහන්සේ බහුස්සුත බව දරයි. බහුස්සුත බව රැස් කරයි. (සීල ශික්ෂාව යන) ආදි කල්‍යාණය (සමාධි ශික්ෂාව යන) මධ්‍යය කල්‍යාණය (ප්‍රඥ ශික්ෂාව යන) පරියොසාන කල්‍යාණය ඇත්තාවූ අර්ථය අතින් සම්පුර්ණ වූ, අඩු වැඩි නැති වූ ව්‍යඤ්ජන වශයෙන්ද සම්පුර්ණ භාක්ෂය පරිසුද්ධ සීල, සමාධි, පඤ්ඤා යන උතුම් ශික්ෂා තුන යන සාසන බ්‍රහ්ම චරිය, මග්ග බ්‍රහ්මචරිය යන මේ දෙයාකාර බ්‍රහ්ම චරිය නම් වූ උතුම් ශික්ෂාව හෙලි කරන ලද ධර්ම දේශනාව බොහෝසේ අසන ලදී. සිහිත් දරයි. වාචොදගන කරන ලදී. සිහිත් භාවනා වශයෙන් වඩනා ලදී. පරමාචාර්ය ධර්මය සාරාර්ථය වශයෙන් ද, හේතු ධර්මය වශයෙන්ද සම්මා දිට්ඨි ක්‍රමයෙන් ස්වකීය වශයෙන් වකීමානව විනිවිද දැක දැනගනී. මහණෙනි මෙයට සුත ධනය යැයි කියනු ලැබේ. (අ. නි. 4/287)

මේ දේශනාවන්ට අනුව, බහුස්සුත බව ඇති ආගම සුත යන උගෙතීම (- ඇසීම), අධිගම සුත යන පිළිපැදීම (- දැකීම) සහිත සන්තූරුණයාද නාම රූප පරිච්ඡේද ක්‍රමය හා පච්චය පරිග්ගත

ඥානය දැනටමත් ලැබ සිටී. බහුස්පුක බව ඇත්තා වනාහි දුකට
 සහනය නම් වූ උපදෙස්කන්ධ පහ රූප නාම ධර්මයෝද පරමාපී
 වශයෙන් සම්මා දිට්ඨි ඥාණ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව
 විනිවිද දැක දැන ගන්නා ලදී. සමුදය සච්චය නම් වූ හේතු ධර්මයද
 සම්මා දිට්ඨි ඥාණ ප්‍රඥාව මගින් ස්වකීය ලෙස, වතීමානව විනිවිද
 දැක ගන්නා ලදී. මේ පුද්ගලයාගේ සන්තානයෙහිද මේ හේතු ඵල
 සම්බන්ධතා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය ප්‍රකටව විසඳව පිහිටා
 තිබේ.

එම නිසා සොනාපන්න ආදී ආර්ය සත් පුරුෂයන් විමටද,
 සංඝාර වට්ට දුකින් මිදීම සඳහාද පිංවත් ඔබ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම
 ස්වභාවය සම්මා දිට්ඨි ඥාණ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව
 විනිවිද දැක දැන ගැනීමට විර්ය කළ යුතුවේ. පරිඤ්ඤා වනාහි ලෝකී
 පරිඤ්ඤා, ලෝකුත්තර පරිඤ්ඤා යැයි දෙයාකාර වේ. තවදුරටත් ලෝකී
 පරිඤ්ඤා තුන් ආකාර හා ලෝකුත්තර පරිඤ්ඤා තුන් ආකාර වශයෙන්
 බෙදෙන්නේය.

ලෝකී පරිඤ්ඤා තුන් ආකාරයෝ

1 සද්ධ පරිඤ්ඤා :

අවිජ්ජා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාම රූප, සලායකන, ඵස්ස,
 වේදනා, තණ්හා, උපාදන, භව, ජාති, ජරා, මරණ, ආදී පටිච්ච
 සමුප්පාද අංගයන්හි ලක්ෂණ, රස, පච්චු පට්ඨාන, පදට්ඨානයෝ
 ඥාණයෙන් විසඳ ලෙස පරිග්‍රහ කොට භාවනා කළ හැකි නම්
 එම ඥාණය නාම-රූප පරිච්ඡේද ඥාණයම වේ.

අවිජ්ජාව නිසා සංඛාර වීම, සංඛාර නිසා විඤ්ඤාණය වීම,
 විඤ්ඤාණය නිසා නාම රූප පහළ වීම ආදී හේතු - ඵල
 සම්බන්ධතා ස්වභාවය, ප්‍රත්‍ය වශයෙන් වතීමානව විනිවිද
 දැක්කේ නම් එම ඥාණය පච්චය පරිග්‍රහ ඥාණය නම් වේ.
 එම නාම-රූප පරිච්ඡේද ඥාණය හා පච්චය පරිග්‍රහ යන
 ඥාණ දෙක සද්ධ පරිඤ්ඤා නම් වේ. විපස්සනා ඥාණයෙහි
 භාවනා අරමුණ වන, දකුණු - දැනගැනීමට සුදුසු සංඛාර
 ධර්මයන් වෙත වෙනම විනිවිද දක්නා ලෙස විසඳ ලෙස දකුණු
 ඥාණය බැවින් සද්ධ පරිඤ්ඤා නම් වේ.

2. තීරණ පරීක්ෂක :

අවිජ්ජා, සංඛාර ආදී වූ පටිච්ච සමුප්පාද අංග 12 හි අනිච්ච දුක්ඛ, අනත්ත, ස්වභාවයන් කුණයෙන් දක්නා ලෙසට බලා අනිච්ච ලෙසට හෝ දුක්ඛ ලෙසට හෝ අනත්ත ලෙසට හෝ විමසා බලා සම්මර්ශනය කොට තීරණය කළ හැකි සම්මසන කුණය හා උදයබ්බය කුණය යන කුණ දෙක තීරණ පරීක්ෂක නම් වේ. පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන් හි අනිච්ච ස්වභාවය, දුක්ඛ ස්වභාවය, අනත්ත ස්වභාවය විමසා බලා සම්මර්ශනය කොට තීරණය කර වෙන වෙනම විනිවිද දක්නා ලෙසට පැහැදිලිව දක හැකි කුණය වේ.

3. පහාන පරීක්ෂක :

මෙම පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන්හි භංගය පමණක් දක්නා ලෙසට බලා එක එකක් වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණයන්ට නංවන, විසද කරන භංග කුණයෙන් පටන් ඉහල විපස්සනා කුණයන් ගෙන්, දුරු කළ යුතු - දුරුකිරීමට වටින ක්ලේශයෝ තදංග වශයෙන් දුරුකොට, දක යුතු - දැන ගැනීමට වටින පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන්හි අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත, ස්වභාවයන් වෙන වෙනම විනිවිද දක්නා ලෙසට පැහැදිලිව විසදව දැක - දැන ගත හැකි බැවින් පහාන පරීක්ෂක නම් වේ. මේ වනාහි ලෝකී පරීක්ෂක තුනයි.

ලෝකුත්තර පරීක්ෂක තුන :

1. මේ ලෝකී පරීක්ෂක ප්‍රඥ හෙවත් විපස්සනා කුණයන් හි අවසානයේ නිවන අරමුණු කොට ආයතීය මාගී ධර්මය, දුරුකළ යුතු - දුරු කිරීමට වටින අදාල කෙලෙස් සමුච්ඡේද වශයෙන් සහමුලින්ම නසා, දක යුතු - දැන ගැනීමට වටිනා අසංඛත ධාතු, නිර්වාණ ධාතු පරිච්ඡේද වශයෙන් විනිවිද ලෙස පැහැදිලිව විසදව දැක - දැන ගනී. ඒ නිසා ආර්ය මාගී ධර්මය, මුඛ්‍ය ලෙස පහාන පරීක්ෂක යන නම ලබයි.

2. ආර්ය මාගී ධර්මය, අරමුණ වනීමානව සෘජුවම විනිවිද දැක ගැනීම නම් වූ ආරම්මණ පටිච්චේද ධර්මය වශයෙන් අසංඛත නිර්වාණ ධාතුව වනීමානව දැන ගනී. මෙලෙස දැන ගැනීම සඳහා මෙම ආර්ය මාගී ධර්මය, සත්‍ය සතර දැනගත නොහැකි වන ලෙස වසා තබන මොහ ධර්මයේ ද ඉතිරි නොකර දුරු කරයි. මෙලෙස වූ මොහය ඉතිරි නොකර දුරු කිරීම මගින් ආත්‍යය සතර දැන ගැනීමේ කෘත්‍යයද ඒ සමගම සම්පූර්ණ වේ. මෙලෙස, කෘත්‍යය වශයෙන් ආර්ය සත්‍යය දැනීම අසම්මොහ පටිච්චේද යැයි කියනු ලැබේ. මෙලෙසින් ආර්ය මාගී ධර්මය ආරම්මණ පටිච්චේද ස්වභාවය (අසම්මොහ පටිච්චේද ස්වභාවය) වශයෙන් නිරෝධ සත්‍යය දැනගනී. දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය සත්‍යය, මග්ග සත්‍යය යන සත්‍යයන් අසම්මොහ පටිච්චේද වශයෙන් දැනගනී. එම නිසා ආර්ය මාගී ධර්මය, දුක්ඛ සත්‍ය නම් වූ පටිච්ච සමුප්පාද අංග හා සමුදය සත්‍යය නම් වූ මෙම පටිච්ච සමුප්පාද අංග එකිනෙක හේතු එල සම්බන්ධ වන ස්වභාවය දැන ගැනීමේ කෘත්‍යය සම්පූර්ණ කරන නිසා පරියාය වශයෙන් ඤාන පරිඤ්ඤා යන නමද ලබයි.

3. තව දුරටත් අරිය මාගී ධර්ම, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයන් හි අනිච්ච දුක්ඛ,අනත්ත ස්වභාවය දැන ගැනීම වලකාලන මොහය, ඉතිරි නොකර දුරු කරයි. එම නිසා දුක්ඛ, සමුදය යන නම් ලබන සත්‍යයන් රූප නාම, හේතුඑල - සංඛාර ධර්මයන්හි හෙවත් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයන්හි අනිච්ච දුක්ඛ අනත්ත ස්වභාවය විමසන සම්මර්ශනය කරන, තීරණය කරන, කටයුතුද සම්පූර්ණ කරයි. එමනිසා ආර්ය මාගී ධර්මය පරියාය වශයෙන් තීරණ පරිඤ්ඤා යන නමද ලබයි. මේ ලෝකුත්තර පරිඤ්ඤා තුනයි.

මෙලෙස ලෝකී - ලෝකුත්තර පරිඤ්ඤා මගින් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් වර්තමානව විනිවිද දැක ගැනීමම අනුබෝධ ලෙස පටිච්චේද ලෙස දැක ගැනීම යැයි කිව හැක්කේය. එලෙස අනුබෝධ, පටිච්චේද දැනීම මගින් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය හොඳින් දැන ගැනීමෙන්ම සංසාර වට්ටි දුක්ඛයෙන් මනා ලෙස විමුක්තිය ලැබිය හැක්කේය. මේ වනාහි ඉහත සඳහන් මහා භීදන සූත්‍ර උදාහරණයේ සාර අර්ථයයි.

අනුබොධ කැණ - පටිච්චේද කැණ

අනනුබොධාති කැතපරිකැකැවසෙන අනනුචුජ්ඣධනා අපපට්චේදති තීරණ පහාන පරිකැකැවසෙන අපපට්චිජ්ඣධනා (දී. 1 / 338)

නාම රූප පරිච්චේදෙ, තස්ස ච පට්ඨයපරිගහණො න පයමාගිතිවෙසමනෙන හොති. අථ බො තතථ අපරාපරං කැණ්ණුප්පත්ත සකැකැදිතෙන අනු අනුචුජ්ඣධනෙන. තදුගයාගාවං පත දස්සෙතො "කැත පරිකැකැවසෙන අනනුචුජ්ඣධනා" ති ආහ. තිච්ච සකැකැදිතං පජහන චසෙන පටතතමානා විපස්සනා ධම්මෙච පට්චිජ්ඣධනති එව නාම හොති පටිපකඛ චිකඛමහතෙන තිකඛ විසද භාවපතතිතො. තදධිධාන භුතාව තීරණ පරිකැකැ. අරියමගෙගාව පරිකැකැ පහානාගිසමයචසෙන පටතතිසා තීරණ පහාන පරිකැකැ සංගහො වාති තදුගයපට්චෙධා ගාවං දස්සෙතො තීරණ -පෙ- අපපට්චිජ්ඣධනාති ආහ

(දී. ටී 351-352)

ඉහතින් පැහැදිලි කරන ලද ලොකී පරිකැකැ තුන හා ලොකුත්තර පරිකැකැ තුන නැවතත් අරමුණු කරන්න. ඉහත සඳහන් අට්ඨකථා ටිකා දැක්වීම් වනාහි පට්චිච සමුප්පාද ධම් ස්වභාවය ලොකී පරිකැකැ තුන ලෝකුත්තර පරිකැකැ තුන අනුව පරිච්චේද වශයෙන් විසද ලෙස, පැහැදිලි ලෙස, නොදන්නා, නොදක්නා විට අනුබොධ කැණ, පටිච්චේද කැණයන් නොලැබිය හැකි බව පැහැදිලි ලෙසම ප්‍රකාශ කරන ප්‍රකාශනයෝය.

නාම-රූප පරිච්චේද කැණයෙන් වෙන්-වෙන් වශයෙන් දතයුතු රූප ධම්, නාම ධම්, පච්චය පරිග්ගහ කැණයෙන් වෙන්-වෙන් කොට දත යුතු හේතු-එල සම්බන්ධතා ස්වභාවය යන මේ ධම් ස්වභාව දෙක, අනු අනුචුජ්ඣධනෙන - චුකධට්ඨෙන. අනුබොධො යන ටිකා වායඪියන් ගේ විචරණයට අනුව වරක්, එක අවස්ථාවක් පමණක් දැන ගැනීමෙන් මූලික කෘත්‍ය සම්පූර්ණ නොවී බොහෝ වාරයක් නැවත නැවතත් දැන ගැනීමෙන්ම මූලික කෘත්‍යය සම්පූර්ණ කළ හැකි බැවින් මෙම නාම-රූප පරිච්චේද කැණය පච්චය පරිග්ගහ කැණය යන කැණ දෙකම අනුබොධ කැණය යැයි කියනු

ලැබේ. මෙම අනුබෝධ කැණයෙන් දැන ගැනීමට අනුබෝධ අවබෝධය යැයි කියනු ලැබේ. සැත පරික්ෂා වශයෙන් දැන ගැනීමයි.

තවදුරටත් තීරණ පරික්ෂා පහත පරික්ෂා වශයෙන් දැන ගැනීම පටිවේද අවබෝධය යැයි කියනු ලැබේ. විපස්සනා සද්ධායේ චිත්ත සංඥා ආදී කෙලෙස් තදංග වශයෙන් පමණක් දුරු කළ හැකි සමුච්ඡේද වශයෙන් සහමුලින් දුරුකළ නොහැකි බැවින් පරියාය වශයෙන් පමණක් පහත පරික්ෂා යන නම ලබයි. එලෙසටම ආර්ය මාර්ග ධර්මයද, අසම්මොහ පටිවේද වශයෙන් මෙම රූප-නාම, හේතු-ඵල = සංඛාර ධර්ම (දුක්ඛ, සමුදය සත්‍යය ධර්ම) යෝද මෙම සංඛාර ධර්මයන් හි අනිච්චතා, දුක්ඛතා, අනත්තතා ස්වභාවයන්ද විනිවිද දක්නා නිසා පරියාය වශයෙන් පමණක් සැතපරික්ෂා තීරණපරික්ෂා යන නම ලබයි. මුඛ්‍ය වශයෙන් වනාහි අර්ය මාර්ග ධර්මයෙන් පමණක් කෙලෙස් ඉතිරි නොකර සමුච්ඡේද ලෙස මුලිකුදුරා දැමිය හැකි බැවින් පහත පරික්ෂා යන නම ලබයි. එම නිසා දුක්ඛ සත්‍යය නම ලබන රූප-නාම ධර්ම, සමුදය සත්‍යය නම ලබන හේතු-ඵල සම්බන්ධතා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය තීරණ පරික්ෂා, පහත පරික්ෂා මගින් මාර්ග ඵල සද්ධායෙන් සම්පූර්ණ ලෙස ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් විනිවිද දැක, දැන ගැනීම පටිවේද යැයි කියනු ලැබේ.

අතීත, අනාගත, පටිච්චපත්ත තුන් කාලයෙහි පිහිටා ඇති අවිජ්ජා, සංඛාර ආදී පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන්හි රූප පිටු - රූප සමුහ, නාම පිටු - නාම සමුහ, යන රූප සත, නාම සත්‍යන් සද්ධායෙන් බිඳ විනාශ කොට පරමාථීය දක්වාම සම්මා දිට්ඨි සද්ධා ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂව විනිවිද දැක දැන ගැනීමද, මෙම අවිජ්ජා දී හේතු ධර්මයන්, සංඛාර ආදී ඵල ධර්ම හා හේතු ඵල වශයෙන් සම්බන්ධවන ආකාරය සම්මා දිට්ඨි සද්ධා ප්‍රඥාවෙන් තමාම විනිවිද දැක, දැන ගැනීමද වන්නේ ය. මේ සද්ධා දෙක වනාහි අනුබෝධ අවබෝධ යයි. මෙම පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන්ගේ අනිච්චතාව, දුක්ඛතාව, අනත්ත තාව, මාර්ග-ඵල කෙස් සම්මා දිට්ඨි සද්ධා ප්‍රඥාවෙන් තමාම විනිවිද දැක, දැනගැනීම පටිවේද යයි. මෙම අනුබෝධ අවබෝධය, පටිවේද

අවබෝධය යන දැනුම් දෙක පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය ඇති සැටියෙන්ම තැනවෙන්නා වශයෙන් තමාම විනිවිද නොදන්නා නොදක්නා තාක් පිංවත් ඔබට කුමන ක්‍රමයකින්ද උෂ්කර වූ සංසාර ගමනින් මිදීමට නොහැකි වන්නේය. දැන ගැනීමෙන්ම උෂ්කර වූ සංසාරයෙන් මිදීමට හැකිවන්නේය. එම නිසා මහා සංසාර වට්ටම උකින් මනා ලෙස මිදීමට කැමති වන පිංවත් ඔබ මෙම පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය අනුබෝධ අවබෝධය, පටිච්ච අවබෝධය යන මේ දෙක මගින් දැන ගැනීමට වීරිය කළ යුතු. භාවනා කළ යුතු. මෙලෙස වියඪියෙන් භාවනා කිරීම සඳහා පටිච්ච සමුප්පාද පඤ්චම ක්‍රමය යැයි නම් කරන ලද භාවනා වැඩ පිළිවෙල මෙසේ ලියා දක්වන්නෙමු.

පටිච්ච සමුප්පාද පඤ්චම ක්‍රමය සංකෙෂප ලෙස දැක්වීම.

1. පුර්වකමමගවසමී. මොහො අච්ඡා. ආයුහනා සංඛාරා. නිකන්ති තණ්හා. උපගමනං උපාදනං. වෙනනා ගචො ඉමෙ පඤ්ච ධමමා පුර්වකමමගවසමී. ඉධ පටිසන්ධියා පට්ඨයා.
2. ඉධ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං. ඔක්කන්ති නාම-රූපං. පසාදෙ ආයතනං. පුඨො ඵයො. වෙදගිතං වෙදනා. ඉමෙ පඤ්ච ධමමා ඉධ පට්ඨනිගවසමී. පුරෙකතස්ස කමමස්ස පට්ඨයා.
3. ඉධ පරිපක්කතනා ආයතනානං මොහො අච්ඡා. ආයුහනා සංඛාරා. නිකන්ති තණ්හා. උපගමනං උපාදනං. වෙනනා ගචො. ඉමෙ පඤ්ච ධමමා ඉධ කමම ගවසමී. ආයතිං පටිසන්ධියා පට්ඨයා
4. ආයතිං පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං. ඔක්කන්ති නාම-රූපං. පසාදෙ ආයතනං. පුඨො ඵයො. වෙදගිතං වෙදනා. ඉමෙ පඤ්ච ධමමා ආයතිං උපපත්ති ගවසමී. ඉධ කතස්ස කමමස්ස පට්ඨයා

(ප. ම. 98-100)

1. ඉක්ම ගිය අතීත හවයෙහි කමම හවය කරන කල්හි
(අ) වරදවා වටහා ගැනීම නම් වූ මෝහය, අවිද්‍යාව නම් වේ.

(ආ) ආයුභනය හෙවත් කම් රැස් කිරීමේ වේගතාවේ සංස්කාරයෝය.

(ඇ) හටය පිළිබඳව කැමැත්ත, බැඳීම, නිකන්තිය, තණ්හාව නම් වේ.

(ඈ) දෘඩ ශ්‍රතණය, දැඩිව ගැනීම උපාදනය නම් වේ.

(ඉ) වේගතාව හටයයි.

ඉක්ම ගිය අතිත කම්මහටය තහවුරු කිරීමේදී පහළ වූ මේ පස්ව ධර්මයේ මේ පව්වුප්පන්න හටයෙහි පටිසන්ධියට හේතු වූ ධර්මවත්

2. මේ පව්වුප්පන්න හටයෙහි

(අ) හටයෙන් හටයට සම්බන්ධය ගෙනදිය හැකි ස්වභාවය වශයෙන් ඇති පටිසන්ධිය විඤ්ඤණය නම් වේ.

(ආ) මවගේ ගතියට වැදගත්තා සේ වන්නාවූ ධර්මය තාම-රූප නම් වේ.

(ඇ) මහා භූතයන්ගේ පැහැදිලි බව, ඕපය ආයතනය නම් වේ.

(ඈ) ස්පර්ශ කරන - හැපෙන ස්වභාවය එස්සයයි.

(ඉ) වින්දනය. විඳීම වේදනාවය.

මේ පව්වුප්පන්න හටයෙහි විපාක වට්ටයෙහි ඇතුළත් වූ මේ ධර්මයේ පස්දෙන පෙර අතිත කම්ම හටය සිදු කරන විට සිද්ධ කරන ලද කම්ම හේතුවෙන් වූ එල ධර්මයෝය.

3. මේ පව්වුප්පන්න හටයෙහි ආයතනයන් හි මේරීම නිසා පහළ වූ

(අ) වැරදි ලෙස වටහා ගැනීම නම් වූ මෝහය, අවිජ්ජා නම් වේ.

(ආ) කම් රැස්කිරීම හෙවත් ආයුභනය පිළිබඳ වේගතාවේ සංස්කාරයෝය.

(ඇ) හටය පිළිබඳව කැමැත්ත, බැඳීම, තණ්හා නම්වේ.

(ඇ) දැඩිසේ ගැනීම උපාදනය නම්වේ.

(ඉ) පෙළඹවීම, ව්‍යාපාර කිරීම, චේතනා බවය නම් වේ.

මේ පවිච්ඡජ්ජන්ත කම්ම හවයෙහි පහළුවන මේ හේතු ධර්ම පහ අනාගත පටිසන්ධියට හේතු වේ.

4. අනාගතයෙහි

(අ) හවයක්, හවයක් පාසා සම්බන්ධය ගෙන දෙන ස්වභාවය වශයෙන් ඇති පටිසන්ධිය විඤ්ඤාණය නම් වේ.

(ආ) මවුගේ ගඹියට වැදගත්තා සේ වන්නා වූ ධර්මය නාම-රූප නම් වේ.

(ඇ) මහා භූතයන්ගේ පැහැදිලි බව, ඔපය, ආයතන නම් වේ.

(ඈ) ස්පර්ශය, හැපීම ස්වභාවය එස්සයි.

(ඉ) චිත්තය, විචිම වේදනා නම් වේ.

ඉදිරි අනාගත උප්පත්ති හවයෙහි වන්නාවූ මේ ධර්ම පහ පවිච්ඡජ්ජන්ත හවයෙහි සිද්ධ කරන ලද කම්මයන්හි ඵලයන් නිසා සිදුවේ. (ප. 99 - 101)

මේ ඉහත සඳහන් පටිසම්භිද මගේ පාළිය උපුටා දක්වමින් අට්ඨ කථාහි සංකෂ්ප ලෙස මෙසේ දැක්වේ

අතීතෙ හෙනවො පඤ්ච, ඉද්දනි ඵල පඤ්චකං.

ඉද්දනි හෙනවො පඤ්ච, ආයතිං ඵල පඤ්චකං.

(චිත. අ. 134 : චි. ම. 436)

1. අතීත හවයේදී සිද්ධ කරන ලද අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදනා, සංඛාර, කම්ම යන අතීත හේතු ධර්ම පහ නිසා විඤ්ඤාණ, නාම-රූප, සම්මායතන, එස්ස, වේදනා යන මේ හවයෙහි පවිච්ඡජ්ජන්ත ඵල ධර්ම පහ ප්‍රකට විය.

9. මේ බවයෙහි සිද්ධ කරන ලද අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර කම්ම යන පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම පහ නිසා මතු අනාගතයෙහි විඤ්ඤණ, තාම-රූප, සලායතන. එස්ස. ඵේදනා යන අනාගත ඵල ධර්ම පහ ප්‍රකට වේ.

(විභ. අ. 134, වි. ම. 436)

පිංචන් යෝගාවචරය, අතීත හේතු ධර්ම පහ නිසා පච්චුප්පන්න ඵල ධර්ම ප්‍රකට වීම, පච්චුප්පන්න හේතුධර්ම පහ නිසා අනාගත ඵල ධර්ම පහ ප්‍රකටව පහල විම සම්මා දිට්ඨි ඤ්ණ ප්‍රඥවේන් ස්වකීය ලෙස විනිවිද වතීමානව දැක ගැනීමට උත්සාහ කළ යුතු වේ. එවිට මහා සංසාර චට්ට දුකින් හොඳින් මිදිය හැක්කේය. එහිලා හේතු ධර්මයෝ සමුදය සත්‍යයයි. ඵල ධර්මයෝ දුක සත්‍යය ධර්ම සමුහයයි. මේ නිසා පිංචන් යෝගාවචර ඔබ අතීතයෙහි සිදුකරන ලද සමුදය සත්‍යය නිසා මේ පච්චුප්පන්නයෙහි දුක සත්‍යය පහළවීම, මේ පච්චුප්පන්නයෙහි සිදුකරන ලද සමුදය සත්‍යය නිසා මතු අනාගතයෙහි දුක සත්‍යය පහල වීම සම්මා දිට්ඨි ඤ්ණ ප්‍රඥවේන් තමාම වතීමානව විනිවිද දැක ගැනීම සඳහා උත්සාහ කළ යුතු වේ.

සමුදය සත්‍යය යනු.

බුදුරජාණන් වහන්සේ අභිධම්ම විභංග පාළියෙහි (194-202)

1. තණ්හාවට සමුදය යැයිද
2. තණ්හාව හා සමග සියලු කෙලෙස් සමුදය සත්‍යය යැයිද
3. අකුසල ධර්ම සියල්ල සමුදය සත්‍යය යැයිද
4. අකුසල ධර්ම සියල්ලෙහි හා ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ සංසාර චට්ටය කරකවන, අලොභ, අදෙස, අමොහ යන කුසල මූල ධර්ම තුන සමුදය සත්‍යය යැයිද
5. අකුසල කම් ඇතිතාක් හා සංසාර චට්ටය කරකවන ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ කුසල කම්යන් ඇතිතාක්ද සමුදය සත්‍යයැයි.

මෙලෙස සමුදය සත්‍යය පහට බෙද දේශනා කළ සේක. එම නිසා සම්මොහ විනොදනී අට්ඨි කථාහි පහත සඳහන් ලෙසට දැක්වේ.

තත් සමා කුසලා කුසල කමමං අවිසෙසෙන සමුදය සට්ඨනති සට්ඨ විභධෙහ වුත්ත. (විභ. අ. 136)

කුසල කම් අකුසල කම් ඇතිතාක් සමුදය සත්‍යය යැයි සාමාන්‍යය ලෙසින් විභංග පාළියෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරන ලදී. (විභ. අ. පරිවච්ඡිතය) තවදුරටත් අධිගුත්තර පාළියෙහි තික නිපාත තිස්සායත්ත සුත්‍රයෙහි සමුදය සත්‍යය බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙසේ දක්වන ලදී.

කතමඤ්ච ගිකඛවෙ දුකඛ සමුදයං අරිය සට්ඨං. අවිජ්ජා පට්ඨයා සංඛාරා. සංඛාර පට්ඨයා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණ පට්ඨයා නාමරූපං. නාමරූප පට්ඨයා සලායතනං. සලායතන පට්ඨයා එස්සා. එස්ස පට්ඨයා වේදනා. වේදනා පට්ඨයා තණ්හා. තණ්හා පට්ඨයා උපාදනං. උපාදන පට්ඨයා භවො. භව පට්ඨයා ජාති. ජාති පට්ඨයා ජරා - මරණං - සොක - පර්දෙව - දුකඛ - දොමනස්සුපායාසා සමභවනති. එවමෙනස්ස කෙටලස්ස දුකඛකඤ්ඤස්ස සමුදයො හොති. ඉදං වුට්ඨති ගිකඛවෙ දුකඛ සමුදයං අරිය සට්ඨං.

(අං. නි. 1/316)

මහණෙනි දුක පහළ වීම සඳහා වූ සමුදය අරිය සත්‍යය ධර්මය යනු කුමක්ද?

1. අවිජ්ජා නිසා සංඛාරය වේ.
2. සංඛාර නිසා විඤ්ඤාණය වේ.
3. විඤ්ඤාණ නිසා නාම - රූපය වේ.
4. නාම - රූප නිසා සලායතනය වේ.
5. සලායතන නිසා එස්සය වේ.
6. එස්ස නිසා වේදනාව වේ.
7. වේදනා නිසා තණ්හාව වේ.
8. තණ්හා නිසා උපාදනය වේ.

9 උපාදන නිසා හටය වේ.

10. හව නිසා ජාතිය වේ.

11. ජාති නිසා ජරා - මරණ - සොක - පරිදෙව - දුකි - දොමනස්ස - උපායාසයෝ පහළ වෙත්.

මෙලෙසින් සෑපෙන් තොර වූ හුදු දුකි සමූහයෙහි, දුක් ගොඩේහි පහළවීම, වෙනත් ලෙසකින් දුක් පීඩෙහි පහළ වීම ප්‍රකට වේ. මහණෙහි, මේ හෙතු-එල සම්බන්ධතා, පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය දුක් ඇති වීම සඳහා සමුදය සත්‍යය යැයි කියනු ලැබේ.

(අං. නි. පරිවර්තනයයි)

මේ කිසිභායන්ත සුත්‍රයෙහි හේතු හා එල ධර්මයන්හි සම්බන්ධතා සමූහය සමුදය සත්‍යය යැයි දේශනා කරන ලදී.

භූමිත ආලයේ තණ්හාවද

තණ්හාව, සමුදය සත්‍යය යැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සේක. ඇත්තය. තමුදු වර්තමාන දුකි සත්‍යය ධර්ම සමුහයන්ට හේතු වන්නාවූ සමුදය සත්‍යය තම වන තණ්හාව කොයි අවස්ථාවේ සිදු කළ තණ්හාවක් දැයි විමසා සලකා බැලීම වටී.

රූපා රූපං පඤ්චකිණ්ඩා, තං ගොති දුකි සට්ඨං, තං සමුධ්වාපිතා මුර්ථං තණ්හා සමුදය සට්ඨං. (විහ. අ. 51)

රූප-නාම දෙක වනාහි ස්කන්ධයෝ පස් දෙනයි. මේ එම පඤ්චස්කන්ධයන් දුකි සත්‍යය යයි. එම දුකි සත්‍යය ඇති කළ හැකි මුර්ථ හටයෙහි සිදුකළ තණ්හාව සමුදය සත්‍යය වේ.

(විහ. අ. පරිවර්තනය)

මේ ඉහත සඳහන් අවිඨකථාවෙහි දැක්වෙන ලෙසට වර්තමාන සට්ඨයෙහි පිංචත් ඔබගේ සන්තානයෙහි ඇති උපාදනස්කන්ධයෝ පහ කම් වන දුකි සත්‍යය ධර්මයේ නියම හේතුව වන්නාවූ සමුදය සත්‍යය හේතු වූ තණ්හාව වනාහි මේ හටයේ පහළ වන්නාවූ තණ්හාව ගොච්ච. පච්ච භටයෙහි සිදුකළ තණ්හාවය යන කාරණය වටහා ගත යුතුය. මේ අවිඨකථා දැක්වීම බුද්ධ දේශනාව හා සමවේ. ඉහතින්

දැක්වූ පටිසම්භිද මගේ පාළි සාරාර්ථය සමගද ගැලපේ. සමාන වේ. කම්ම හව නම් වූ කම්ම සිදුකරන විට පෙර අතීත හවයන්හි වූ වරදවා වටහා ගැනීම නම් වූ මෝහය, අවිජ්ජාවයි. කම් කිරීම සඳහා උත්සාහ කරන ධර්මයෝ සංඛාරයෝය. ඒ ඒ හවයෙහි ඒ ඒ අරමුණෙහි බැඳෙන නිකන්තිය, තණ්හාවයි. ඒ ඒ හවයෙහි ඒ ඒ අරමුණෙහි සිත දැඩිව ග්‍රහණය කිරීම උපාදනයයි. කුසල අකුසල චේතනාවෝ හවයයි. කම්ම හව නම් වූ කම් සිදුකරන විට අතීත හවයන්හි ඇතිවූ මේ ධර්මයෝ පස් දෙන මේ පත්‍රුත්පන්න හවයෙහි පටිසන්ධියට (මනුෂ්‍යභාවය සඳහා පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයනට) හේතු ධර්මයෝ වන්නාහ.

(ප. ම. 99-101)

මේ පාළියෙහි සාරාර්ථය මෙලෙස වේ. පෙර කම්ම හවය සිදුකරන විට අතීත හවයෙහි ඇතිවූ අවිජ්ජා තණ්හා උපාදනයෝ පිරිවරා ගත් සංඛාර කම්මයෝ වනීමාන පත්‍රුත්පන්න හවයෝ, පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධය ආදී විපාක ස්කන්ධයන්හි නියම මූල හේතු වන්නේය. මේ තුල, සංඛාර හා කම්ම හව - කම්ම වෙන් වෙන් කොට දැක්වීම සඳහා කරන ලද දන කුසල කම්මයක් නිදසුන් වශයෙන් ගෙන පැහැදිලි කරන්නේමු.

සංඛාර හා කම්ම හවය

1. දන කුසල කම්මයක් සිදුකරන විට සිදුකිරීමට පෙරාතුව එන්නාවූ පුබ්බ චේතනාව සංඛාරයෝයැ. ප්‍රතිග්‍රාහකයා ගේ අතෙහි දන වස්තුව තැබීම කරන විට, පතිට්ඨාපක චේතනාව - මුඤ්ච චේතනාව, කම්ම හවයයි.
2. වෙනත් ආකාරයකට දක්වනොත්, කම්මයක් සිදු කරන විට පහළ වන්නාවූ මනෝද්වාරික ජවන සිත් සන්නතියෙහි ජවනවාර හතෙහි පෙර ජවන හයෙහි ඇති චේතනා ආයුහනා සංඛාර නම් වේ - කම්ම පහළ වීම සඳහා උත්සාහ කරන ප්‍රයෝග කරන ධර්ම නම් වේ. හත් වන අවසාන ජවන චේතනාව කම්ම හවය නම් වේ.

1. වෙනත් ලෙසකින්, කම්යක් සිදුකරන විට ජවන චිත්තච්ඡේදය තුළ පිහිටා ඇති චේතනාව කම්ම භවය නම් වේ. එම චේතනා හා එකට යෙදෙන චිත්ත වෛතසිකයෝ සම්ප්‍රසූක්ත ධර්මයෝ ආයුහන සංඛාර නම් වේ. [විභ. අ. 134]

කම් ප්‍රත්‍යයේ ශක්තිය :

කුසලාකුසලං කම්මං විපාකානං ඛජධානං කට්ඨනා ච රූපානං කම්මසච්චයෙන පච්චයො (ප. ප : 1/7)

කම්ම පච්චයෙනාති අනෙකානම්පි කසප කොට්ඨං මඤ්ඤා අනුකතො ඵලං උප්පාදෙතුං සමතෝත නානාකංඤ්ඤා කම්මසච්චයෙනාති අනෙඨා කුසලා කුසලසඤ්ඤා කම්මං අනතතො පටන්තිකංඤ්ඤා ඵලං තදෙති. ඤ්ඤා දදෙය්‍ය, යං මනුසෙය්‍යා දෙවලොකුපගං කුසලං කම්මං කරොති, භවතානු භාවෙන තයම්. යෙව ඛඤ්ඤා දෙවො භවෙය්‍ය. යයම් පන ඤ්ඤා තං කතං. තතො අඤ්ඤාසම් ඛඤ්ඤා අච්ඡාමානම්පි කෙටලං භවතොසෙව දිට්ඨෙව ධම්මෙ උපපජ්ජෙ වා අපරෙ වා පරියායෙ අධිසෙසපච්චය සමායොගෙ සති ඵලං උප්පාදෙති තිරුද්ධාපි පුරිම ඤ්ඤාදී කිරියා විස කාලනතරෙ පච්චිම සීප්පාදි කිරියාය. තස්මා භවතාකංඤ්ඤා කම්මසච්චයෙනාති වුච්චති

[ප. ප. අ. 2/284]

පි-වත් මඛ පච්චුජ්ජන්ත විපාකස්කන්ධයන් හි හේතු ධර්මයන් තුළ කම්ය ප්‍රධාන වශයෙන් සලකා බලන්න. මෙම කම්ය, අච්ඡේදා භවතො උපාදනාදිය පිරිවරා ගෙන ඇති බව සිහියට ගන්න. ඤ්ඤා රාශිත් වහන්සේ කම් ප්‍රත්‍යය කොටසෙහි කම්ය සම්බන්ධව භවතො දේශනා කරයි.

කුසල, අකුසල කම්යෝ විපාකස්කන්ධයන්ට ද සිදු කළ කම් ඤ්ඤා පහල වූ කම්මඡ රූපයන්ටද කම්මඡ්චවිචය වශයෙන් උපකාර කරයි. (ප. ප පරිවර්තනය)

කම්මඡ්චවිචය ශක්තියෙන් උපකාර කරන්නේ යැයි යන්න මෙහිදී, එක කල්පයක් නොව බොහෝ වූ කල්ප කෝටි ගණනකට

පෙර සිදු කරන ලද කමිසෝ තමාගේ එල පහල කරවීමට හැකි නානාබණ්ඩ කම්ම පවිචය ගක්තියෙන් උපකාර කළ හැකි යැයි යන්න එහි අදහසයි. (නානා ක්වණ්ඩ කම්ම යන්න හේතු කම් හා එල විපාකයන් හි සිදුවන ක්ෂණය වශයෙන් සම නොවන, වෙනස්වන හේතු ප්‍රත්‍යය ධර්මයයි කියනු ලැබේ.) විස්තර ක්‍රමය මෙසේය. කුසල අකුසල කම්යන්ට තමා පහළවන ඤාණයෙහි එල ගෙන දිය නොහැක්කේය. පහළ කළ නොහැක්කේය. කුසල කම් අකුසල කම් තමා සිදුවන අවස්ථාවෙහි ඉදින් එල ගෙන දෙයි නම් - එල ගෙන දීමට සමත් වේ නම්, මෙලෙස එල ගෙන දෙන සුලු, මනුෂ්‍යයකු දේව ලෝකයට යෑමට හේතු වූ මූල කුසල කම්යක් සිදුකළේද එම ක්ෂණයෙහිම දේව ලෝකයට පත්විය යුතු වේ. (නමුදු මෙලෙස සිදුනොවේ) ඇත්ත වශයෙන් නම් එම ක්ෂණයෙහි එම කම්ය සිදු කළේය. එම සිදුකල ක්ෂණයෙන් වෙනස් වෙනත් ක්ෂණයක මෙම කම්ය උප්පාද, ධීනි, භංග, වශයෙන් සමච්චි ප්‍රකට නොවී සිදුකළ කම්ය හා නොබැඳී, දිවිද්ධම්ම වේදනීය කම්යක් වන්නේ නම්, වකීමාන පතූත්පන්න භවයෙහිද, උපපජ්ජවේදනීය කම්යක් වන්නේ නම් ආසන්නයේ ඇති දෙවැනි භවයෙහි දීද, අපරාපරිය වේදනීය කම්යක් වන්නේ නම් තනිය භවයෙන් පටන් ගෙන අලුතින් අලුතින් ලැබිය හැකි භවයෙහිදීද (කුසල කම්යක් නම් ගති සම්පත්ති, උපධි සම්පත්ති, කාල සම්පත්ති, පයොග සම්පත්ති - අකුසල කම්යක් වන්නේ නම් ගති විපත්ති, උපධි විපත්ති, කාල විපත්ති, පයොග විපත්ති යන) ඉතිරි හේතූන් හා එක්ව යෙදීම ඇති කල්හි එල ගෙන දිය හැක්කේය.

පෙර කාලයේ දැන උගත්කම් පසු පසු උගත් කම් වලට පාදක වී, හේතුවී කාලය අතින් සමනොච්චි නියම අවස්ථාවට පත්වූ විටම එල දෙන්නාසේ (වඩ වඩාත් අභ්‍යාස කරන විටම ප්‍රගුණ වන්නා සේ) කම්ය නම් වූ චේතනාවෝද කම්ය සිදුකරන ක්ෂණයෙහි එල විපාක ගෙන දිය නොහේ. පසු පසු ක්ෂණයන්ට පත් වූ විටම උපකාර කරයි. එල ගෙන දේ. මේ නිසා නානාක්වණ්ඩකම්ම - එල ගෙන දෙන ක්ෂණයෙන් වෙනස් වූ සම නොවූ ක්ෂණයක පහළ වූ චේතනා යැයි කිව හැක්කේය. (ප. ප. අ. පරිවකීනය)

සෙර අතීත භවයෙහිද කල්ප කෝටි ගණනකට පෙරද සිදුකරන
 වෘද්ධ දැන් ඵල ගෙන දෙන ක්ෂණය තුළ උප්පාද. ධීනි, භංග වශයෙන්
 පුකට හොමැති වූ වෙනමම සිදුකරන ලද්දේ වූ මෙම වේතනාවේ ඵල
 ගෙන දිය හැකි ශක්තියට කම්ම ශක්තිය යැයි කියනු ලැබේ. මෙම
 කම්ම ශක්තිය - කම්ම ප්‍රධාන කොට, පිංවත් ඔබ මේ අවස්ථාවෙහි
 විභාග කොට විමසා බලන්න. පවිච්ඡස්පත්ත කම්ම සිදුකරන
 මොහොතෙහි වහාම ඵලගෙන දෙන්නේ නම් ඉහත අවධිකථාහි
 ඇත්වූ ලෙසට මනුස්සයකු, දේව පුත්‍රයෙකු විමට තරම් වූ කුසල
 කම්මයක් සිදු කල හොත් කම්ම සිදුකරන ක්ෂණයේම දේව පුත්‍රයෙකු
 වීම පූර්ණය. නමුත් මෙවැන්නක් සිදු නොවේ. මෙලෙසටම
 මනුස්සයකු දුච්චව වයස් ගතව ගිය කල දහසය හැවිරිදි දුවක, පුතකු
 වීමට පුදුසු කම් සිදුකරන්නේ නම් වහාම දහසය හැවිරිදි ළමයකු
 විය පුතුය. නමුදු එවැන්නක් සිදු නොවේ. ඉදින් මෙසේ සිදු වන්නේ
 කම් මලාක්කයෙහි වයස් ගත, ලෙඩ වූ, මිය ගියවුන් සිටිය
 හොහැක්කේය. මක්නිසාද යත් හොඳ කුසල් කොට වයසට නොයනු
 මිනිස, ලෙඩ නොවනු පිණිස, මිය නොයෑම පිණිස සියලු දෙනාම
 පුරුප්පා කරනු ඇත. අවලස්සන පුද්ගලයන්ද සිටිය නොහැක්කේය.
 හොඳ කුසල් කොට පබාවකි, උම්මාදන්කී වැනි ඉතා ලස්සන
 පුද්ගලයන් විමට සියලු දෙනා පුරුප්පා කරනු ඇති. වකීමාන
 භවයෙහි ඵල ගෙනදීමට ශක්තිය ඇති දිවිය ධම්මවේදනිය කම්මයෝ
 ඵවා කම්ම සිදු කරන ක්ෂණය හා ඵල ගෙන දෙන ක්ෂණයද අතර
 වක කලකට හෝ වෙනස් වන්නේය. අනෙකුත් කම්මයන් සඳහා
 මිටිපුත්තක් නැත්තේය.

එම නිසා අතීත හේතු ධම්ම පහ තුළ කම්ම ප්‍රධාන කොට පිංවත්
 කල්පනා කරන විට අතීතයෙහි කරන ලද සමුදය සත්‍යය නිසාම
 මෙම භවයෙහි දුක සත්‍යය ධම්මයෝ පුකට ලෙස පහළ විම
 මිලිගන්නවා ඇත. භාරගන්නවා ඇත. ඉතින් අතීතයේ සම්පූර්ණ කරන
 වෘද්ධ සිදුකරන ලද සමුදය සත්‍යය නම් වූ කම්ම නිසා මේ පවිච්ඡස්පත්ත
 භවයෙහි පවිසන්ධි පඤ්චස්සන්ධි ආදීකොට ඇති දුක සත්‍යය
 ධම්මයෝ පහළ විම පිංවත් ඔබ පිළිනොගන්නේ නම්, මහා බෝධි

සත්වයන් වහන්සේ උතුම් සම්මා සම්බෝධි ඤාණය ලැබීම පිණිස සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්‍ෂයක් කල්ද, පච්චේක බෝධි සත්වයන් වහන්සේ පච්චේක බෝධි ඤාණය ලැබීමට ද්වී - අසංඛ්‍ය කල්ප ලක්‍ෂයක් කල්ද, අග්ගසාවක බෝධි සත්වයන්වහන්සේ උතුම් අග්ග සාවක බෝධි ඤාණය ලැබීම සඳහා එක් අසංඛ්‍ය කල්ප ලක්‍ෂයක් කල්ද, මහා සාවක බෝධි සත්වයන්වහන්සේ තමක් උතුම් මහා සාවක බෝධි ඤාණය ලැබීම සඳහා කල්ප ලක්‍ෂයක්ද පාරමී සම්පුණ්ණ කිරීම අවශ්‍යද නැතද යන්න නැවතත් සිතා බලනු වටී. හේතුව වනාහි අතීත භවයෙහි සිදු කරන ලද සමුදය සත්‍යය නිසා මේ භවය තුළ විපාකවට්ට දුකඬ සත්‍යය ධර්මයෝ ප්‍රකට වීම පිළිනොගැනීමම වන්නේය.

අනුමාන හා පච්චේක

ඉදින් මඬ අතීතය වනාහි ගෙවී ගියේය. නොමැත්තේය. අනාගතයටද නොපත් නිසා පහළ නොවීය එම නිසා යෝගාවචර පුද්ගලයාට අතීත හා අනාගතයන් භාවනා කළ හැක්කේ අනුමාන ලෙසට පමණක් ය, භාවනා කොට ලැබිය හැක්කේ අනුමාන වශයෙන් පමණක් යැයි පිළිගන්නේ නම් :

මෙලෙසටම අතීත හේතු ධර්ම පහ නිසා පච්චුප්පන්න ඵල ධර්ම පහ පහළ වීම, පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම පහ නිසා අනාගත ඵල ධර්ම පහළ වීමද යෝගාවචර පුද්ගලයාට අනුමාන වශයෙන් පමණක් භාවනා කළ හැක්කේය, භාවනා කොට ලැබිය හැක්කේ යැයි පිළිගන්නේ නම්, මෙලෙස පිළිගත් ආර්ය උතුමන් වහන්සේලාද විශේෂයෙන් ආනන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ ද ඇතුලත් ආර්ය උතුමන් වහන්සේලාද හේතු ඵල සම්බන්ධතා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්ම ස්වභාවය ද, සමුදය සත්‍ය නිසා දුකඬ සත්‍යය වීම ද අනුමාන වශයෙන් පමණක් දැන ගත්තේ යැයි යන අර්ථය දනවයි. එම අර්ථයට වැටේ. නමුදු බුද්ධ දේශනාවන් හා අට්ඨ කථා හි මෙලෙස එයි.

ඉධ ගිකවේ ගිකුටු "ඉදං දුකං" නති යනාදානං පජානාති. "අයං දුකං සමුදයො" නි යථාදානං පජානාති "අයං දුකං නිරොධො" නි යථාදානං පජානාති. "අයං දුකං නිරොධො ආමිණි පටිපදා" නි යථාදානං පජානාති. (ම. නි. 1/153)

මහජනයා, මේ සාසනයෙහි යොගාවචර පුද්ගලයා මෙය දුකට ආර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි නිවැරදිව සලකා බලා ඇති බැවින්ම නුවණින් දැනගනී. මේ වනාහි දුකට සඳහා සමුදය ආර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි කියා සලකා බලා නුවණින් දකී. මෙය දුකින් මිදීම හෙවත් නිරොධ ආර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි නිවැරදිව සලකා බලා නුවණින් දකී. මෙය දුකින් මිදීමට නිරොධයට පත්වීමට ප්‍රතිපදාවියැයි, මගේ අර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි කියා සලකා බලා නුවණින් දකී.

(ම. නි. පරිවර්තනය)

මේ ලෙසට දේශනාවන්හි ආර්ය උතුමන් ආර්ය සත්‍යය හතර කියා සලකා බලා නුවණින් දකී. ආර්ය සත්‍යය මෙය දුකට සඳහා සමුදය ආර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි කියා සලකා බලා නුවණින් දකී. මෙය දුකින් මිදීම හෙවත් නිරොධ ආර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි කියා සලකා බලා නුවණින් දකී. මෙය දුකින් මිදීමට නිරොධයට පත්වීමට ප්‍රතිපදාවියැයි, මගේ අර්ය සත්‍යය ධර්මය යැයි කියා සලකා බලා නුවණින් දකී.

අයං ලොකියො අයං ලොකුත්තරො" නි අරියං අධංගිතං මග්ගං ආචාරිකං න පජානාති. අජානනො ලොකිය මග්ගෙ අභිනිවිසිත්වා ලොකුත්තරං නිබ්බන්ධනං න සනෙකාති. (ම. අ. 2/219)

යොගාවචර පුද්ගලයා මේ වනාහි ලොකික මාගී සත්‍යය ධර්මයයි, මේ වනාහි ලෝකොත්තර මාගී සත්‍යය ධර්මය යැයි උතුම් මිදීමට අංග අටකින් සමන්විත මග්ග අර්ය සත්‍යය ධර්මය කියා සලකා බලා නුවණින් දකී. මෙලෙස නොදන්නා ලොකික මාගී සත්‍යය මත විපස්සනා මාර්ගසාරය පවත්වා, ලොකික මාගී සත්‍යය ධර්මය භාවනා කොට ලොකුත්තර මාගී ආර්ය සත්‍යය ධර්මය පහළ කර වීමට නොහැකිවේ.

(ම. අ. පරිවර්තනය)

යොගාවචර පුද්ගලයා දුකට සත්‍යය ධර්මය, සමුදය සත්‍යය ධර්මය සමුදය සත්‍යය නිසා දුකට සත්‍යය පහළ වන ආකාරයද

තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිවිසි කැණ පුඤ්ඤ ඇසින් තමාම වනීමානව විනිවිද දැකීමෙන්ම එම දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය සත්‍යය ධර්මයේ ත්‍රිලක්ෂණයන්ට තංවා විපස්සනා භාවනා කම්ප්පාන වැඩිම නම් වූ මගී සත්‍යය වැඩිම වේ. ලෝකික මාර්ග සත්‍යය වැඩු විට ම ලෝකෝත්තර මාගී සත්‍යය හා ලෝකෝත්තර නිරෝධ සත්‍යයට පත්විය හැකි වන්නේය. පහත සඳහන් අවිධිකල්ප දැක්වීම් කියවා බලන්න.

තත් පුරිමානි දෙව සව්වාති වට්ටං. පට්ඨමානි විවට්ඨං. තෙසු භික්ඛුණො චට්ටෙ කමමධ්‍යානාහිනිචෙසො හොති. විවට්ටෙ තත්ථ අභිනිචෙසො [විභ. අ. 80]

මේ සත්‍යය සතර කුල දුක්ඛ, සමුදය යන පෙර සත්‍යයන් දෙක වට්ට සත්‍යයෝය. නිරෝධ සත්‍යය, මග්ග සත්‍යය යන පසු සත්‍යය දෙක විවට්ට සත්‍යයි. එම වට්ට සත්‍යය-විවට්ට සත්‍යය යන දෙකේ යෝගාවචර භික්ඛු විවට්ට සත්‍යයයන් මත විපස්සනා භාවනා කම්මට්ඨානය වශයෙන් මනසිකාරය යොදයි. විවට්ට සත්‍යයෙහි දී විපස්සනා භාවනා කම්මට්ඨානය වශයෙන් මනසිකාරය යෙදීම නොකරයි (ලෝකෝත්තර මාගී සත්‍යය යැයි කියනු ලැබේ.) (විභ. අ. පරිවනීතය) මේ අවිධිකල්ප දැක්වීමට අනුව යෝගාවචර පුද්ගලයා දුක්ඛ සත්‍යය ධර්මය සමුදය සත්‍යය ධර්මය යන ලෝකික සත්‍යය ධර්ම දෙක මත පමණක් විපස්සනා භාවනා කම්ප්පාන වැඩිය යුතුය. ලෝකික සත්‍යය ධර්ම දෙක නැවත නැවතත් විපස්සනා කළ විට පමණක් ලෝකෝත්තර සත්‍යය ධර්ම දෙක ප්‍රකට ලෙස පහළ වනු ඇත. සත්‍යය සතර නොදන්නේ නම් කෙසේ මෙය සිදුවන්නද?

කුටාගාර සුත්‍ර උදාහරණ

යො ච බො භික්ඛවෙ එවං චදෙය්‍ය "අහං දුක්ඛ අරිය සව්වං යථා භූතං අනභිසමෙච දුක්ඛ සමුදයං අරිය සව්වං යථා භූතං අනභිසමෙච දුක්ඛ නිරෝධං අරිය සව්වං යථා භූතං අනභිසමෙච දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණීං පටිපදං අරිය සව්වං යථා භූතං අනභිසමෙච සමමා දුක්ඛස්සන්තං කරිය්‍යාමී" ති තෙනං යානං විජ්ජති.

යො ව බො හිකවෙ එවං වදෙය්‍යා "අහං දුක්ඛං අරිය සච්චං යථා භතං අභියමෙච්ච දුක්ඛ සමුදයං අරිය සච්චං යථා භතං අභියමෙච්ච දුක්ඛ නිරෝධං අරිය සච්චං යථා භතං අභියමෙච්ච දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණිං ඉට්ඨං අරිය සච්චං යථා භතං අභියමෙච්ච සමමා දුක්ඛස්සන්තං ඉරියාමි" ති යාන මෙතං විජ්ජති.

(සං. නි. 5-2/314)

මහණෙනි, යමෙක් මෙසේ කියන්නේ නම් 'මම දුක්ඛ ආර්යය සත්‍යය ධර්මය තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද නොදැක, දුක් ඇතිවීමට හේතු වන සමුදය ආර්යය සත්‍යය ධර්මය තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද නොදැක, දුකින් මිදීමේ නිරෝධ ආර්ය සත්‍යය තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනි විද නොදැක, දුකින් මිදීමට නිවන් ලැබීමට ප්‍රතිපදාව වන මග්ග ආර්ය සත්‍යය ධර්මය සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද නොදැක, සොද සේ සංසාර වට්ට පුද්ගලයාගේ කළෙමි' යන එම පුද්ගලයාගේ කීම අනුව සිදුවිය හැකි බවක් නැත්තේය.

මහණෙනි, යමෙක් මෙසේ කියන්නේ නම් 'මම දුක්ඛ ආර්යය සත්‍යය ධර්මය තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද දැක, දුක් ඇතිවීමට හේතු වන සමුදය ආර්යය සත්‍යය ධර්මය තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද දැනගෙන, දුකින් මිදීමේ නිරෝධ ආර්යය සත්‍යය තත්වාකාරයෙන් සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනි විද දැනගෙන, දුකින් මිදීමට නිවන් ලැබීමට ප්‍රතිපදාව වන මග්ග ආර්යය සත්‍යය ධර්මය සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද දැනගෙන, සොද සේ සංසාර වට්ට දුක් කළෙවර කළෙමි' යැයි කියන එම පුද්ගලයාගේ කීම අනුව සිදුවිය හැකි බවක් ඇත්තේය.

(සං. නි. පරිවතීනය)

මේ දේශනාවනට අනුව පිංවත් ඔබ මහා සංසාර වට්ට දුකින් සම්පූර්ණයෙන්ම මිදීම පිණිස සත්‍යය සතර සම්මා දිට්ඨි කුණ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ ලෙස වතීමානව විනිවිද දැකගැනීමට උත්සාහ කළ යුතුය. මෙලෙස උත්සාහ කරන පිංවත් ඔබ ප්‍රථමයෙන් දුක සත්‍යය ධර්මයද, සමුදය සත්‍යයද, සමුදය සත්‍යය නිසා දුක සත්‍යය ඇතිවන ආකාරයද මෙම දුක සත්‍යය සමුදය සත්‍යය ධර්මයන්හි අතිච්ච, දුක, අනාත්ම ස්වභාවය දැන ගැනීමට උත්සාහ කළ යුතුවේ. එපමණකින්ම ලෝකුත්තර නිරොධ සත්‍යය, මග්ග සත්‍යය ධර්මයේ විපස්සනා කුණ මේරීමේ අවසානයේ පහළ විය හැකි වන්නේය. එම නිසා සත්‍යය සතර සම්මා දිට්ඨි කුණ ප්‍රඥාවෙන් දැන ගැනීම සඳහා පිංවත් ඔබ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය පරික්ක ප්‍රඥා තුන මගින් වෙන වෙනම දැක ගැනීම සඳහා අත නොහැර උත්සාහ කළ යුතුම යැයි දත යුතුය.

පච්චය පරිග්ගහ කුණය ලැබීමට

විපස්සකෙන පන කමමනතරඤ්ච විපාකනතරඤ්ච එක දෙසතො ජාතිතබ්බං. (වි. ම. 452)

එකදෙසෙතො ජාතිතබ්බං අතචසෙසතො ජාතිතං ත සකකා අවිසයනතා. සබ්බෙන සබ්බං අජාතනෙ පච්චය පරිග්ගහතො ත පරිපුරති (මහා. ටී. (මු.) 2 /380)

විපස්සනා භාවනා කම්මට්ඨානය වඩන විපස්සක පුද්ගල තෙමේ කම්මයේ ශක්තිය ඇති බව-නැති බව වෙන් වෙන්ව පැහැදිලිවද, එහි ඵල විපාකයන්ගේ නීත බව ප්‍රණීත බව ආදියද වෙන් වෙන්ව පැහැදිලිව ඒක දේස වශයෙන් දත යුතුයි. කම්ම හා කම් ඵලයන් පිළිබඳව ඉතිරි නොකොට සම්පූර්ණයෙන් දැන ගැනීම ශ්‍රාවකයනට අදාල නොවන බැවින්, සබ්බක්කු සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ කෙෂත්‍රය වන බැවින් දත නොහැක්කේය. නමුදු කම්ම හා කම් ඵල කිසිවක් නොදන්නවුන්ට පච්චය පරිග්ගහ කුණය සම්පූර්ණ කළ නොහැක. (වි. මා : මහා. ටී (මු.) පරිවතීනය)

කම්ය හා කම් ඵලය කිසිත් නොදන්නේ පව්වය පරිග්ගහ සදාචාරය ලැබිය නොහැකි නිසා පව්වය පරිග්ගහ සදාචාරය ලැබීම සඳහා කම්ය හා කම් ඵලය ඒක දේශ වශයෙන් දැන ගැනීමට උත්සාහ කළ යුතුය. ශ්‍රී ලංකා පව්වය පරිග්ගහ සදාචාරය යනු සමුදය සත්‍යය නිසා දුෂ්ඨ සත්‍යය පහළ වීම දැන ගන්නා සදාචාරයයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේට දෙලොස් විපාකයන් ඇති වූ බව මිහිඟු මහ දැනටමත් දන්නවා විය හැක්කේය. ඒ තුළ විපාක එක එකක් සඳහා ඵලගෙන දෙන අදාළ කම්යෝ එක එකක් විශේෂ ලෙස ඇත්තේය. හිස අමාරුව වනාහි එක කම්යක් නිසාය. කොන්දේ අමාරුව එක කම්යක් නිසාය. ලොහිත පක්කන්දිකාව එක කම්යක් නිසාය. යන ලෙසට හේතු කම්ය හා ඵල විපාකය, විශේෂිතව ඇත්තාහ. ඵලෙසටම මනුෂ්‍යයකුට හවය පුරා හොඳ ඵල නරක ඵල ගත විවිධ ඉෂ්ඨාරම්මණ අනිෂ්ඨාරම්මණ හමුවීම ධම්මකාවයක්ම වේ. ඉෂ්ඨාරම්මණයක් හමුවීම කුසල කම්යක් නිසාය. අනිෂ්ඨාරම්මණය හමුවීම අකුසල කම් නිසා වේ. විවිධ ඉෂ්ඨාරම්මණ හමුවීමට එම විවිධ ඉෂ්ඨ ඵල විපාක ගෙන දිය හැකි අදාළ විවිධ කුසල කම් ඇත්තා සේ අනිෂ්ඨාරම්මණ හමුවීමෙහිදී එම විවිධ අනිෂ්ඨ ඵල විපාක ගෙන දිය හැකි අදාළ විවිධ අකුසල කම්ද ඇත්තේමය. එම විවිධ කම්, ඵල වනාහි ශ්‍රාවකයන්ට සම්පූර්ණයෙන් දත නොහැක්කේය. ශ්‍රී ලංකා පව්වයක් ඒක දේශ වශයෙන් පමණක් දත හැකි වන්නේය.

අභිසද්දෙ සහ විපස්සනා

සුබ්බෙ නිවාසානුස්සති අභිසද්දෙවෙන් අතීතය දැකිය හැකි යැයි කියන කියමන හා දිබ්බ චක්ඛු අභිසද්දෙවෙහි කොටසක් වන්නාවූ අභාගතංස සදාචාරයෙන්ද අනාගතය දැකිය හැකි යැයි යන කියමන සොක්ඛල දැක්වේ. මේ කියමන් සම්බන්ධව පහසුවෙන් පිළිගන්නා ආශ්‍රිත විපස්සනා සදාචාරයෙන්ද අතීත, අනාගත ස්කන්ධයන් දැක ගත හැකි යැයි යන කියමන එසේ පිළිගොගනී. විපස්සනා සදාචාරයෙන්ද අතීත අනාගත උපාදනස්කන්ධයන් දැක ගත හැකි යයි යන කියමන

සම්බන්ධව බුද්ධ දේශනය හා අවිච්ඡාදන දැක්වීම් පහත සඳහන් ලෙසට වේ.

යෙහි කෙටි ගීතකවේ සමණාවා බ්‍රාහ්මණාවා අනෙක වීරිතං පුබ්බෙතිවාසං අනුසාරමානා අනුසාරනති. සබ්බෙ තෙ පසද්‍රුපාදනකඛණෙධ අනුසාරනති. එතෙසං වා අසද්දතරං

(සං. නි. 3/148)

පුබ්බෙ නිවාසනති න ඉදං අභිසද්දවසෙන අනුසාරණං සන්ධාය වුත්තං. විපස්සනා වසෙන පන පුබ්බෙ නිවාසං අනුසාරණෙන සමණ බ්‍රාහ්මණෙ සන්ධායෙනං වුත්තං. තෙනෙවාහ "සබ්බෙ තෙ පසද්‍රුපාදනකඛණෙධ අනුසාරනති එතෙසං වා අසද්දතර"නති. අභිසද්දවසෙනහි සමනුසාරනතස්ස බන්ධාපි උපාදනකඛණධාපි බන්ධ පටිබද්ධාපි පණණතතිපි ආරම්භණං ගොති යෙව. රුපංගෙව අනුසාරතිති එවංහි අනුසාරනො න අසද්දං කිසද්දි යතං වා පුග්ගලංවා අනුසාරති. අතීතෙ පන නිරුද්ධං රුපකඛණධමෙව අනුසාරති. ඔවදනාදීසුපි එසෙව නයො

(සං. අ. 2/211)

මහණෙනි සමහරක් ශ්‍රමණයෝද, සමහරක් බ්‍රාහ්මණයෝද එකක් නොව බොහෝ වූ පෙර විසු කඳ පිළිවෙල සිහිකරන සද්දණයෙන් පිළිවෙලින් සිහි කරත්. මෙලෙස සියලු සද්දණයෙන් සිහිකළ හැකි වූ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ට පසුද්‍රුපාදනස්කන්ධයෝද එම උපාදනස්කන්ධයන් ගෙන් එක එකක් ද සද්දණයෙන් මෙනෙහි කරත්.

(සං. නි. පරිවච්ඡනය)

මේ පාළියෙහි පුබ්බෙතිවාස යන මෙය පුබ්බෙතිවාසානුස්සති අභිසද්දවෙහි ශක්තියෙන් පෙර විසු කඳ පිළිවෙල සද්දණයෙන් මෙනෙහි කළ හැකි බව යන්න අදහස් කොට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළා නොවේ. ඇත්ත නම්, විපස්සනා සද්දණ ශක්තියෙන් අතීතයෙහි විසු කඳ පිළිවෙල සද්දණයෙන් මෙනෙහි කොට ලැබිය හැකි වූ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් අදහස් කොට මේ පුබ්බෙතිවාසං යන වචනය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ යේක. එම නිසාම

සබ්බෙ තෙ පඤ්චපාදනකඛ්‍යෙධ අනුස්සරනි එතෙසංවා අඤ්ඤාතරං

එම සියලු ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෝ උපාදනස්කන්ධ පහමද ඤාණයෙන් නුවණින් මෙනෙහි කරත්.. එම පඤ්චපාදනකඛ්‍යන්ධයන් හී එකක් එකක් ද නුවණින් මෙනෙහි කරත්. ලැබිය හැක්කේය.

(සං. නි. පරිවතීනයයි)

යන ලෙසට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සේක. හේතුව වනාහි මෙලෙස වේ. පුබ්බෙ නිවාසානුස්සති අභිඤ්ඤා ශක්තියෙන් පෙර විසූ කඳු පිළිවෙල ඤාණයෙන් මෙනෙහි කළ හැකි ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයනට

1. ලෝකුත්තර ධර්ම අඩංගු පඤ්චස්කන්ධයෝද
2. ලෝකුත්තර ධර්ම අඩංගු නැති උපාදනස්කන්ධ පහද
3. ස්කන්ධයන් හා සම්බන්ධ ජාතිය, රූප පෙනුම, ආහාර සුඛ, දුකඛ ආදියද
4. ප්‍රඥප්ති නාමයන්ද

යන මේ සතරාකාර කාරණා පුබ්බෙ නිවාසානුස්සති අභිඤ්ඤාවෙහි අරමුණ වන්නේමය. මෙහිලා බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සතරාකාර කාරණා ඤාණයෙන් අනුගමනය කර ලබා ගන්නවා නොව පෙර විසූ උපාදනස්කන්ධ පහද, එක එකක්ද ඤාණයෙන් අනුගමනය කර ලබා ගැනීම දේශනා කළ නිසා, පුබ්බෙ නිවාසානුස්සති අභිඤ්ඤාවෙන් පෙර විසූ කඳු පිළිවෙල නුවණින් මෙනෙහි කිරීම අදහස් නොකර පෙර විසූ කඳු පිළිවෙල විපස්සනා ඤාණයෙන් මෙනෙහි කර ලබාගත හැකි බවම අදහස් කළ බව දත හැක්කේය. මෙලෙස විපස්සනා ඤාණයෙන් පෙර විසූ කඳු පිළිවෙල නුවණින් මෙනෙහි කරන්නේ කිසියම් පුද්ගලයෙක් සත්ත්වයෙක් නුවණින් මෙනෙහි කරනවා නොවේ. අතීතයේ නිරුද්ධ වූ රූප - වේදනා - සඤ්ඤා - සංඛාර - විඤ්ඤාණයන්ම විපස්සනා ඤාණයෙන් මෙනෙහි කරනවා යයි අදහස් වේ.

(සං. නි. හා සං. අ. පරිවතීනය)

මේ වනාහි පුබ්බේ නිවාසානුස්ථිති අභිඤ්ඤා හා විපස්සනා ඤාණයන්හි ශක්තීන් වෙන් වෙන් වශයෙන් දැක්වීම හා විපස්සනා ඤාණයන්ටද අතින් අනාගතය දැකිය හැකි බව, දැකිය යුතු බව, භාවනා කොට ලබාගත හැකි බවට පොත පතීන් ලැබෙන සාක්ෂියයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රී මුඛ පාඨවලින් කෙළින් පැන නැගුණු විවරණ දේශනයකි.

මෙහිලා පිංචන් ඔබ ධ්‍යාන අතින් ශුෂ්ක වූ සුක්ක විපස්සක (ශුද්ධ විපස්සනා යානික) රහතන් වහන්සේලාටද චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්ම සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස විනිවිද වර්තමානවද දැන ගත හැක්කේ යැයි යන කාරණාව ගැන ද සලකා බැලිය යුතුවේ. පිංචන් ඔබ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ නියම සත්‍ය ධර්මය වන්නාවූ සාපනික අනුශාසනාව නො ඉක්ම වීම පිණිස උත්සාහ කළ යුතුවේ.

හේතු ධර්ම සෙවීමේ ක්‍රමයක්

පව්‍ය පරිග්‍රහණ පඤ්ඤා ධර්මධර්මී ක්‍රණං (ප. ම. 1)

“නාම-රූප වච්ඡානෙ ක්‍රණං” නම් අව්‍යව්‍ය වච්ඡා කසමා “ධර්මධර්මී ක්‍රණං” නම් චූත්තනම් වේ? පව්‍ය පරිග්‍රහණතෙව පව්‍යසමුප්පත්ත පරිග්‍රහණිතස්ස සිද්ධතතා. පව්‍ය සමුප්පත්තෙ හි අපරිග්‍රහණිතෙ පව්‍ය පරිග්‍රහණො න සකකා ගොති කාතුං. තසමා ධර්මධර්මී ක්‍රණං ගහණෙනෙව තස්ස හෙ තු ගුතං ජුඛෙඛ සිද්ධිං නාම-රූප වච්ඡාන ක්‍රණං චූත්තමෙව ගොතීති වෙදිතඛබ්බං.

(ප. අ. 12, 13))

හේතු ධර්මයන්ට එල ධර්මයන් ඇති කළ හැකි ශක්තිය ඇත්තේය. මෙම ශක්තිය ප්‍රකටව ඇති නිසා හේතු ධර්මයෙන් එල ධර්මයන් පහළ කරත් යැයි කියනු වටී. එම නිසා එල ධර්මයේ හේතු ධර්මයන් මතම පිහිටා සිට පහළ වීම සිදුවේ. එම නිසා මෙම හේතු ධර්මයේ එල ධර්මයන් පිහිටන තැන වශයෙන් ධර්මවිධිති නම් වේ. මෙම එල ධර්මයන් පිහිටා සිටින හේතු ධර්මයේ විනිවිද දැක ගත හැකි ක්‍රණය ධර්මවිධිති ක්‍රණයයි.

මෙහිලා නාම-රූප වෙන් වෙන්ව හඳුනාගත හැකි නාම-රූප වච්ඡාන ක්‍රණය යැයි නොකියා කුමක් නිසා ධර්මවිධිති ක්‍රණය යැයි කියන ලද්දේ ද? යන ප්‍රශ්ණයට පිළිතුරු වනාහි,

හේතු ධර්ම පරිග්‍රහ කිරීමෙන්ම එල ධර්මයන් පරිග්‍රහකිරීම සම්පූර්ණ වන නිසාය. එල ධර්ම පරිග්‍රහ නොකළ තාක් හේතු ධර්ම පරිග්‍රහ කිරීම කළ නොහැක්කකි. (හේතු ධර්මයන්හි එල ධර්ම පහළ කළ හැකි ශක්තිය ඇති බව සත්‍යය වුවද මෙම හේතු ධර්මය නිසා පහළ වූ එල ධර්මයන් ක්‍රණයෙන් වෙන් කොට ගත හැකි වූ විටම, පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ විටම මෙම හේතු ධර්මයෙහි එල ධර්ම ගෙන දිය හැකි ශක්තිය ඇතැයි දැන ගත හැක්කේ යැයි යන්න අදහසයි.) එම නිසා ධර්මවිධිති ක්‍රණය කෙළින්ම ගෙන හැර දේශනා කිරීමෙන්ම

එම ධම්මට්ඨිති සද්දාය නිශ්පාදන ලබන එයට මූල හේතුව වන ධම්මට්ඨිති සද්දායට පෙර සම්පූර්ණ කළයුතු නාම-රූප වචනාන සද්දාය දේශනා කලා වන්නේ ම යැයි දත යුතු. (ප. අ. පරිවර්තනය)

මේ අවධිකථා දැක්වීමට අනුව පව්වය පරිග්ගහ සද්දායෙන් පරිග්ගහ කිරීමට කැමති (- හේතු ධර්මයන් පරිග්ගහ කිරීමට කැමති) යොගාවචර පුද්ගලයා පටිච්ච සමුප්පන්න යැයි කිව යුතු වූ එල රූප - නාම ධර්මයෝ පරිග්ගහ කිරීම, පරිච්ඡේද වශයෙන් ගැනීම, නාම-රූප වෙන්කොට ගැනීම නම් වූ නාම-රූප වචනාන සද්දාය ලැබීම පිණිස ප්‍රථමයෙන් උත්සාහ කළ යුතුවේ. මෙහි අදහස මෙයයි. අතීත හේතු ධර්මයන් පරිග්ගහ කිරීමට කැමති, සද්දායෙන් පිරිසිදු ගැනීමට කැමති, යොගාවචර පුද්ගලයා අතීත හේතු ධර්ම නිසා පහළ වන පටිච්චසමුප්පන්න ධම්ම නම් වූ පටිච්චසමුප්පන්න රූප-නාම ධර්මයෝද, එම හේතු ධර්මයන්ගේ ආශ්‍රය ස්ථානය වන (අදාල පෙර අතීත හේතු ධර්ම නිසා පහළ වූ) පටිච්චසමුප්පන්න ධම්ම නම් වූ අතීත රූප ධර්ම - නාම ධර්මයෝද පරිග්ගහ කොට ගෙන, සද්දායෙන් පරිච්ඡේද කොට ගෙන තිබිය යුතුය. තවදුරටත් පටිච්චසමුප්පන්න හේතු ධර්ම පහ නිසා අනාගත එල ධර්ම පහ යන පටිච්චසමුප්පන්න ධර්ම නම් වූ රූප - නාම ධර්ම පහළ වන ආකාරය පරිග්ගහ කිරීමට, පිරිසිදු ගැනීමට කැමති පිංවත් යෝගාවචරයන් අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදාන, සංඛාර, කම්ම යන පටිච්චසමුප්පන්න හේතු ධර්මයන්ගේ ආශ්‍රය ස්ථානය වූ පටිච්චසමුප්පන්න ධම්ම නම් වූ පටිච්චසමුප්පන්න රූප-නාම ධර්මයෝද, එම පටිච්චසමුප්පන්න හේතු ධර්ම නිසා පහළ වන්නාවූ අනාගත එල ධර්ම පහ යන පටිච්චසමුප්පන්න ධම්ම නම් වූ රූප - නාම ධර්මයෝද, පරිග්ගහ කොට සද්දායෙන් පරිච්ඡේද කොට නිම වී තිබිය යුතුය. පටිච්චසමුප්පන්න එල ධර්ම පහ යන්න පටිච්චසමුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන් හි කොටසක්ම වන්නා සේම පටිච්චසමුප්පන්න හේතු ධර්ම පහ යන්න පටිච්චසමුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන් හි කොටසක්ම වන්නා සේම අතීත හේතු ධර්ම පහ යන්න අතීත පඤ්චස්කන්ධයන් හි කොටසක් වේ. අනාගත එල ධර්ම පහ යන්නද අනාගත පඤ්චස්කන්ධයන් හි කොටසක් වේ. මේ නිසා අතීත පඤ්චස්කන්ධයෝ, පටිච්චසමුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයෝ, අනාගත පඤ්චස්කන්ධයෝ පරමාර්ථ තෙක් සුදුසු පරිදි පරිග්ගහ කල හැකි වූ විට ඒවායේ කොටස් වන අතීත හේතු ධර්ම පහ, පටිච්චසමුප්පන්න එල

ධම් පහ, පච්චුප්පන්න හේතු ධම් ප්ඵහ, අනාගත ඵල ධම් පහද පහසුවෙන් පරිග්‍රහ කල හැකි වන්නේය. වෙනත් ආකාරයකට දක්වනොත්, අතීත හේතු ධම් පහ නිසා පච්චුප්පන්න ඵල ධම් පහ පහළ වන ආකාරය, පච්චුප්පන්න හේතු ධම් පහ නිසා අනාගත ඵල ධම් පහ පහළවීමේ ආකාරයද පහසුවෙන් පරිග්‍රහ කළ හැකි විය යුතු. ඤාණයෙන් වෙන් වෙන් කොට දැන ගැනීමට හැකි විය යුතු. අතීත සම්බන්ධතා හා අනාගත සම්බන්ධතාවයන්ද මෙලෙසටම වටහා ගන්න. ඒ සඳහා පිංවත් ඔබ හේතු ධම් නිසා ඵල ධම් පහළ වන ආකාරය පරිග්‍රහ කිරීමට කලින් අතීත පඤ්චස්කන්ධයන්, පච්චුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන්, අනාගත පඤ්චස්කන්ධයන් කල් ඇතිව පරිග්‍රහ කොට තිබිය යුතු යැයි යන මේ ආප්තොපදේශය පළමුවෙන් සිත තබා ගත යුතුය. හේතුව නම් පටිච්ච සමුප්පාද ධම් ස්වභාවය යන්න අතීත, අනාගත, පච්චුප්පන්න යන තුන් කාලයෙහි පිහිටා ඇති පරමාර්ථ ධාතු, රූප-නාම ධම්යන් එකිනෙකා අන්‍යෝන්‍ය ලෙස හේතු-ඵල වශයෙන් සම්බන්ධ වෙමින් නැවත නැවතත් පහළ වන හේතු-ඵල සම්බන්ධතාවයක් වන බැවිනි.

පටිච්ච සමුප්පාද ධම්ය දේශනා කරන දේශනා ක්‍රම හතර

විසුද්ධි මාහීයේ 390 පිට සහ සම්මොහ විනොදනී 91-92 පිටුවල පටිච්ච සමුප්පාද දේශනාවාදේශනා කරන තැන දේශනා ක්‍රම හතරක් ඇති බැවින් වලලිභාරක නය - වැල් සොයන්නාගේ වැල්කපන ක්‍රමය උපමා වශයෙන් දක්වන්නේ ය.

1. අවිජ්ජාව නිසා සංඛාරයන් පහළ වේ. මෙලෙසට ජාතිය නිසා ජරාමරණ පහළ වනතෙක් දේශනා කරන ලදී. මෙය මුලින් පටන් ගෙන අවසානය තෙක් දේශනා කළ අනුලෝම පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා ක්‍රමය වේ.
2. මැද, වේදනාවෙන් පටන් ගෙන භවය නිසා ජාතිය ඇතිවන ආකාරය තෙක් හේතු හා ඵලයන්ගේ හේතු-ඵල සම්බන්ධතා ධම් ස්වභාවය දේශනා කරන ලදී. මෙය මැදින් පටන් ගෙන අවසානය තෙක් දේශනා කරන අනුලෝම දේශනා ක්‍රමය වේ.
3. ජරා-මරණ, ජාතිය හේතුවෙන් පහළ වීමේ පටන් සංඛාරයෝ

අවිජ්ජා හේතුවෙන් පහළ වන ආකාරය තෙක් ප්‍රතිලෝම ක්‍රමයටද දේශනා කරන ලදී. මේ අවසානයේ පටන් මූල දක්වා දේශනා කරන ලද ප්‍රතිලෝම පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා ක්‍රමයයි.

4. ආහාර හතර තණ්හාව නිසා පහළ වීම, තණ්හාව වේදනාව නිසා පහළ වීම යනාදී ලෙසට සංඛාරයේ අවිජ්ජා නිසා පහළ වන ආකාරය තෙක් දේශනා කරන ලදී. මෙය මැදින් පටන් ගෙන මූල, ආරම්භය තෙක් දේශනා කරන ලද පටිලෝම පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා ක්‍රමයක් වේ.

මේ වනාහි පටිච්ච සමුප්පාද හතරාකාර දේශනාවයි. තව දුරටත් පටිසම්භිද මග්ග පාළියෙහි ද ක්‍රමයක් එයි.

5. අතීත හේතු ධර්ම පහ නිසා පව්චුප්පන්න ඵල ධර්ම පහ පහළ වීම, පව්චුප්පන්න ඵල ධර්ම පහ නිසා අනාගත ඵල ධර්ම පහ පහළ වීම යන පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා භාවනා ක්‍රමයක් ඇත්තේය. මේ පටිසම්භිද මග්ග පාළියෙහි ආ හේතු ධර්ම සමූහයක් ඵල ධර්ම සමූහයක් ලෙස පරිග්ගහ කරන මේ ක්‍රමය පටිච්ච සමුප්පාද පඤ්චම ක්‍රමය යැයි මේ ග්‍රන්ථයෙහිලා ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. මේ පඤ්චම ක්‍රමයෙහි අභිධම්ම මූල ධර්ම ඤාණ අඩු සමහර යොගාවචර පුද්ගලයන්ට උගැන්වීමේදී පහසු වේ.

මේ පටිච්ච සමුප්පාද දේශනා ක්‍රම පහ තුළින් පිංචන් ඔබට තමා කැමති ක්‍රමයකට අනුව හේතු ධර්ම හේතු-ඵල ධර්මයේ සෙවිය හැක්කේය. මේ ක්‍රම පහ තුළින් මේ ග්‍රන්ථයෙහි පඤ්චම ක්‍රමය ප්‍රධාන කොට හේතු-ඵල සම්බන්ධතා ක්‍රම, පරිග්‍රහ ක්‍රම දක්වනු ලැබේ. හේතු ධර්මයන් සෙවීම පටන් ගැනීමේදී මැදින් පටන් ගෙන මූලට යන ක්‍රමය භාවිතා කරනු ලැබේ. එලෙස මැදින් පටන් ගෙන මූල පැත්තට යන හේතු ධර්මයන් සෙවීමේදී ඉහතින් දැක්වූ පටිසම්භිද මග්ග අවිධකථා හි පැහැදිලි කිරීමට අනුව පව්චුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන් ගෙන් අතීත පඤ්චස්කන්ධයන් තෙක් පඤ්චස්කන්ධ සම්බන්ධතා ප්‍රථමයෙන් පරිග්‍රහ කල විට වඩා පහසු බව බොහෝ යෝගීන් කෙරෙන්

නිරීක්ෂණය කරන ලදී. එමනිසා පවිටුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන් ගෙන් පටන් ගෙන අතීත පඤ්චස්කන්ධයන් තෙක් පඤ්චස්කන්ධ - රූප-නාම දෙක පරිග්‍රහ කරන්න. එලෙස පරිග්‍රහ කරන ආකාරය විසුද්ධි මාභීයෙහි පුබ්බෙතිවාසානුස්සති කොටසෙහි එන අතීත ස්කන්ධ සන්තතිය පරිග්‍රහ කරන ක්‍රමය අනුව විස්තර කරනු ලැබේ. එලෙස පවිටුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන්ගෙන් අතීත පඤ්චස්කන්ධයන් තෙක් පඤ්චස්කන්ධ සන්තතිය පරිග්‍රහ කරන විට අතීත පඤ්චස්කන්ධ අල්ලා ගෙන පහළ වූ අතීත හේතු ධර්ම පහ නිසා පවිටුප්පන්න පඤ්චස්කන්ධයන් - විපාක ධර්ම පහළ වීම තව පියවරක් ඉදිරියට ගොස් ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලා පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. මේ පටිච්චසමුප්පාද පඤ්චම ක්‍රමය සාර්ථක ලෙස පරිග්‍රහ කල විට, හේතු එල සම්බන්ධ තාවය දැක ගත හැකි වූ විට ඉතිරි පටිච්ච සමුප්පාද ප්‍රථම ක්‍රමය ද පිංචන් ඔබගේ ඤාණයෙහි පහසු ලෙස වැටහී යනු ඇත.

පෙරාතුවම සැලකිලිමත් වියයුතු කාරණයක්

1. එකතොහි කාරණතො න ඉධ කිඤ්චි එකං එලමන්ථී
  2. න අතෙකං
  3. නා පි අතෙකෙහි කාරණෙ හි එකං
  4. අතෙකෙහි පන කාරණෙහි අතෙකමෙව හොති. (විභ. අ. 103)
1. මේ ලෝකයෙහි එකක්ම වූ කාරණයක් නිසා පහළ වූ කිසියම් එක් එලයක් නොමැත.
  2. එක කාරණයක් නිසා පහළ වූ (එකක් නොව) බොහෝ එලයන්ද නැත.
  3. බොහෝ හේතු කාරණයන් නිසා පහළ වූ එක් එලයක් නැත්තේය.
  4. බොහෝ වූ හේතූන් නිසා පහළ වූ බොහෝ වූ එලයන්ම ඇත්තාහ. (විභ. අ. පරිවච්ඡිතයයි)

බුදුරජාණන් වහන්සේ -

1. සමහර ස්ථානවල ප්‍රධාන (- මුල්) වූ නිසා
2. සමහර ස්ථානවල පාකටා (- ප්‍රකට) වූ නිසා
3. සමහර ස්ථානවල අසාධාරණ (- සාධාරණ නොවූ) නිසා, දේශනාවෙහි අලංකාරය පිණිසද, සබ්බඤ්ඤාත ඤාණයට ගැලපෙන ලෙසටද, ග්‍රාහකයාට විමුක්ති දයක වන ලෙසටද මනුෂ්‍යය දේව, බ්‍රහ්ම, වේතෙස්‍ය සත්වයන්ට සුදුසු වන ලෙසද එක්තරා හේතු ධර්මයන්ද එල ධර්මයන්ද ප්‍රකට කොට දක්වන සේක

(විභ. අ. පරිවර්තනය)

මේ ඉහත සඳහන් අවිධිමත්ව ඇති ප්‍රධාන, පාකටා, අසාධාරණ යන හේතු තුන තුළින් එක එකක් නිසා ද, දේශනාවේ අලංකාර වීම පිණිස ද, සබ්බඤ්ඤාත ඤාණයට ගැලපෙන ලෙසට ද වේතෙස්‍ය ජනතාවගේ කැමැත්ත, වර්තය, වාසනා ගුණයන්ට සුදුසු භාවයද සලකා අවිජ්ජා වැනි හේතු එකක් වේදනා වැනි එල එකක් උපුටා දක්වමින් දේශනා කරන්නේ නමුදු, එකම හේතු ධර්මයක් නිසා එකක්ම වූ එලයක් පහළ වීම - එක හේතුවක් නිසා බොහෝ වූ එල පහළවීම - බොහෝ හේතු ධර්මයන් නිසා එක එලයක් පහළ වීම විය නොහැක්කක්, නොවන්නක් නිසාත්, හේතු ධර්ම බොහෝමයක් නිසා එලධර්ම බොහෝමයක් ඇති වීම ප්‍රකටව ඇති නිසාත් අවිජ්ජාව වැනි හේතු එකක්ම නිසා සංඛාරය පහළ වේ යැයි පිළිනොගනු මැනවි. සලායතනයන් නිසා එස්සය එකක් ලෙස පහළ වීමද, එස්ස නිසා වේදනාව පහළ වීමද වේ යැයි නොපිළිගනු මැනවි. හේතු ධර්ම බොහෝමයක් නිසා එල ධර්ම රාශියක් පහලවන බව වටහා ගන්න. මෙලෙස වන්නේ නම් අවිජ්ජා එකක්, එස්සය එකක්, වේදනා එකක්, ලෙස පරිග්‍රහ කිරීම ප්‍රමාණවත් නොවේ යැයි වටහා ගන්න. මෙම අවිජ්ජා, එස්ස, වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන්ද එකට ගෙන පරිග්‍රහ කළ යුතු යැයි සිතට ගන්න. ඒ ඒ ස්ථානයක් පාසා මෙලෙස වටහා ගන්න.

අතීතයට ඤාණය විහිදුවා බලන්න.

ප්‍රථමයෙන් සමාධිය ක්‍රමානුකූලව වඩන්න. අජ්ඣන්ත-බහිද්ධා යන සන්තාන දෙකේ ඇති රූප - නාමයෝ අජ්ඣන්තය. වරක් බහිද්ධා වරක් යන ලෙසට බොහෝ වාරයක් පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් භයවන ජේලිය නම් වූ ධම්මාරම්මන ජේලියේ සෝභන රාශිය මුල් කොට රූප-නාමයෝ පරිග්‍රහ කරන්න. මෙලෙස සොභන රාශිය පමණක් බොහෝ වාරයක්, බොහෝ වේලාවක් ප්‍රධාන කොට පරිග්‍රහ කළ යෝගාවචර පුද්ගලයන්ගේ ආලෝක ශක්තිය වඩ වඩාත් බලවත් විය හැක්කේය. අජ්ඣන්ත-බහිද්ධා යන දෙකේ මෙලෙස බොහෝ වාරයක් රූප-නාම පරිග්‍රහ කරමින් සිටින්නේ මක්නිසාද යත්; බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් හේතු ධර්මයෝ බැලීමට කලින් අජ්ඣන්ත-බහිද්ධා සන්තාන දෙකේම රූප-නාම පරිග්‍රහ කිරීමට මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි අනුශාසනා කොට ඇති නිසාය. (පෙර නාම කම්මට්ඨාන කොටසේදී පැහැදිලි කරන ලදී.) විශේෂයෙන් බහිද්ධා රූප-නාම පරිග්‍රහ කළ නොහැකි යෝගාවචර පුද්ගලයාට අතීත රූප-නාම පරිග්‍රහ කිරීමේදී දුෂ්කර වනු ඇත. හේතුව වනාහි අතීත රූප-නාම බැලීම බහිද්ධා රූප-නාම බැලීම හා ධර්ම ස්වභාවය අතින් සමාන නිසාය.

අජ්ඣන්ත-බහිද්ධා රූප-නාම ධර්ම පරිග්‍රහ කළ හැකි නිසා තමාගේ ඤාණයේ වක්ඛු ප්‍රසාද, සොන ප්‍රසාද, ඝාන ප්‍රසාද, ජීවිතා ප්‍රසාද, කාය ප්‍රසාද, භවාංග මනෝ ප්‍රසාදය යන ප්‍රසාද රූප භයම වඩ වඩාත් ප්‍රකටව දැකිය හැකි වූ විට අජ්ඣන්ත-බහිද්ධා රූප-නාම පරිග්‍රහ කළ හැකි ඤාණය නිසා ආලෝකයද වඩ වඩාත් බලවත්ව ආ කල, මේ රූප-නාම ධර්මයන් කුමන හේතූන් නිසා පහළ වන්නේද යන හේතු ධර්ම දැනගැනීමට කැමති සිතින් අතීතය අරමුණු කොට සිත විහිදුවා බලන්න. = ඤාණය විහිදුවා බලන්න. මේ ඤාණය නිසා පහළ වූ ආලෝකය තමාගේ භාත්පස දස දිසාවන් ආලෝකමත් කරනවා සත්‍යය නමුදු තමා අරමුණු කොට බලන පැත්තට වඩ වඩාත් දීප්තිමත් වන බව යෝගීන් බොහෝ දෙනෙකුන්ට දැන ගත හැකි වන්නේය. එම ඤාණා ලෝකය මගින් අතීත හේතු

ධම්මයෝ අරමුණු කොට බලන්න. අතීතයේ සිදුකළා වූ දැන් පව්වුප්පත්ත විපාක නාම-රූපයන්ට මුල් වූ කුසල සංඛාර-කමීයක් මතු විය හැක්කේය. මේ ක්‍රමය (විභ. අ. 178) හා (ම. අ. 1/249) හි දක්වන ලද ක්‍රමයම වේ.

ඉදින් මේ ක්‍රමයට අනුව අතීත හේතු ධම්ම අරමුණු කොට බැලූවද සාර්ථක නොවන්නේ නම් විසුද්ධි මග්ග අවිධිකථාහි පුබ්බෙනිවාසානුස්සති අභිඤ්ඤා කොටසෙහි ඇති ක්‍රමය උපයෝගී කරගෙන ආසන්නයෙහිම සිදුවූ ඉරියාපථයෙහි ඇති වූ රූප නාමයන්ගෙන් පටන් ගෙන ටිකෙන් ටික කාලය අතීත ආපස්සට යමින් රූප-නාම පරිග්‍රහ කොට බලන්න. මේ ක්‍රමය යෝගීන් බොහෝ දෙනෙකුට සාර්ථක වන ක්‍රමය වන්නේය.

ඉදින් මේ ක්‍රමයට අනුවද සාර්ථක නොවන්නේ නම් අතීත හේතූන් සොයා බැලූවද හමුනොවන්නේ නම් පටිච්ච සමුප්පාද දේශනාවෙහි මැද ඇති කම්ම වට්ට නම් වූ ආහාර හතරින් පටන් ගෙන අවිජ්ජාව තෙක් හේතු-ඵල සම්බන්ධතා පරිග්‍රහ කරන ක්‍රමය භාවිතා කර බලන්න. නමුදු මේ ක්‍රමයෙන් හේතු ධම්ම සොයන යෝගාවචර පුද්ගලයා පටිච්ච සමුප්පාද දේශනාව සම්බන්ධව ප්‍රගුණ භාවයට පත් වුවකු විය යුත්තේය.

මෙහිලා පුබ්බෙනිවාසානුස්සති අභිඤ්ඤාවෙහි එන ක්‍රමය උපයෝගී කරගෙන ආසන්නයෙහිම සිදුවූ ඉරියාපථයෙහි පහළ වූ රූප-නාමයන්ගෙන් පටන් ගෙන අතීත රූප-නාමයන් පරිග්‍රහ කිරීම හේතු-ඵල ධම්මයන්ගේ හේතු ඵල සම්බන්ධතාවය පරීක්ෂා කර බලන ක්‍රමය සවිස්තරව ලියා දක්වන්නෙමු.

පිංචන් ඔබ පශ්චිකයේ වාසීවීමට ආසන්නව බුදු මැදුරෙහිදී පහන් වේවා, පැන් වේවා මල් වේවා, පූජා කොට නිවන ප්‍රාර්ථනා කරන්න. අනතුරුව නිවනට පත් වීමට කලින් අතර වාරයේ සංසාරයෙහි කරකැවෙන්නේ හික්කු හවයක් වේවා ස්ත්‍රී හවයක් වේවා තමා කැමති හවයක් ප්‍රාර්ථනා කොට බලන්න. මෙය වට්ට නිස්සික කුසල කමීයක්ම නිසා සමුදය සත්‍යය හා ගැලපෙන නිසා, මේ සමුදය

සත්‍යය නිසා දුකට පත්වන සත්‍යය පහළ වන ආකාරය බලන්නේ නම් පිංවත් ඔබට පහසුවෙන් දැකගත හැකි වන්නේය. එම නිසා මෙහිලා වටිනා නිශ්චිත කුසලයකට උනන්දු කරවීම කෙරේ. එම කුසලය උනන්දු කර විමේදී ප්‍රාර්ථනා කිරීමේදී පහළ වූ විත්ත සන්තතින් සැලකිල්ලෙන් සිතට ගන්න. පරෙස්සමින් සිත තබා ගන්න.

අනතුරුව භාවනා කරන විට සමාධිය ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වඩා අප්‍රකාශ-බහිද්ධා යන ස්ථාන දෙකෙහිම රූප-නාමයන් පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් ධම්මාරම්මණ ජෙලියේ කුසල ජවන විචි සිත් සන්තතියට ප්‍රමුඛ තැන දී පරිග්‍රහ කරන්න. මෙහිදී පිංවත් ඔබ සමථ යානික පුද්ගලයකු වන්නේ නම් මෙහිදී ධ්‍යාන නාම ධම් ප්‍රමුඛ කොට පරිග්‍රහ කරන්න. ආලෝකය ඉතා බලවත් වූ විට පටිච්චකයට කලින් ආසන්න ඉරියාපථය වූ බුද්ධ පුජාව වශයෙන් පහන්, පැන්, මල් පුජා කොට හිඤ්ඤා භවය. නැත්නම් ස්ත්‍රී භවය ප්‍රාර්ථනා කරන සිත් සන්තතිය, නිවන ප්‍රාර්ථනා කරන සිත් සන්තතිය, පුජා කරන සිත් සන්තතිය ආදී නාම ධම්මයෝ පරිග්‍රහ කොට බලන්න.

එම නාම ධම් පරිග්‍රහ කිරීමට කැමති නම් නාම ධම්මයන් ආශ්‍රය ස්ථානය වූ හෘදයේ ඇති හෘදය වක්‍රව හා සමග 54 ක් වූ රූප ප්‍රථමයෙන් පරිග්‍රහ කළයුතු වේ. මෙම රූපයන් පරිග්‍රහ කිරීමේදීද මෙම ප්‍රාර්ථනා කිරීමේ කුසල කරන ශරීර කුඩුවේ ඇති සතර මහා ධාතුන් ගෙන් පටන්ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් එම අවස්ථාවේ හෘදයෙහි ඇති සතර මහා ධාතුන් පරිග්‍රහ කොට බලන්න. රූප කලාපයේ දැකගත් විට හෘදය වක්‍රව හා සමග 54 ක් වූ රූප කලාප පරිග්‍රහ කරන්න. එම හෘදය වක්‍රව ආශ්‍රය කරන භවාංග සිත දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. එම භවාංග මනෝප්‍රසාදය - මනෝද්වාරය, පරිග්‍රහ කළ විට එම භවාංග මනෝ ප්‍රසාදය අනාගතයට තල්ලු කිරීම ආපස්සට ඇදීම කරමින් අතරෙහි පහළ වූ විචි සිත් සන්තතිය යැයි කිව යුතු නාම ධම් දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. ඒවා පරිග්‍රහ කර තේරුම්ගත් පසු දැන් මේ පයඝීච්චකයට ඒමට පෙර ඇත්ත වශයෙන් ප්‍රාර්ථනා කළ සිත් සන්තතිය හා සම-අසම බව සැලකිල්ලට ගෙන නැවත නැවත පරික්‍ෂා කර බලන්න. සමාන බව දැකගත් විට

ආසන්නම වූ ඉරියා පටයෙහි ඇතිවූ අතීත රූප-නාම පරිග්‍රහ කොට ලැබූවා වන්නේය.

සමථයානික පුද්ගලයෙකු වන්නේ නම්

පිංචන් ඔබ සමථයානික පුද්ගලයකු වී බ්‍රහ්ම සුඛය බ්‍රහ්ම භාවය අපේක්‍ෂා කරන්නේනම්, ප්‍රාර්ථනා කරන්නේනම් තමා කැමති බ්‍රහ්ම භවය ලබා දෙන ධ්‍යානය පරිත්ත වශයෙන් හෝ මධ්‍යම වශයෙන් හෝ ප්‍රතිත වශයෙන් හෝ තමාගේ කැමැත්තට ගැලපෙන පරිදි වැඩිය යුතුවේ. මේ ධ්‍යානය ඉදින් වතුකු ධ්‍යානය වන්නේ එම වතුකු ධ්‍යානයට නැවත සම වදින්න. එම ධ්‍යානයට සම වැදීමට පෙර නැත්නම් සම වැදුණු විට බ්‍රහ්ම භවය ප්‍රාර්ථනා කරන්න. නැත්නම් බ්‍රහ්ම භවයට සිත නමා බලන්න. ප්‍රාර්ථනා කරන ඒ දෙසට සිත නමන අවස්ථාව අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, ප්‍රධාන කිලෙස වට්ටයට සුදුනම් කරන අවස්ථාවකි. ධ්‍යානයට බොහෝ වාරයක් සමවදිමින් සිටින විට සංඛාර හා කම්ම යන කම්ම වට්ට ධර්මයෝ සුදුනම් කරනවා වන්නේය.

තව දුරටත් පිංචන් ඔබ මෙම කිලෙස වට්ට නාම ධර්ම රාශිය හා කම්ම වට්ට නාම ධර්ම යන මේ නාම ධර්මයන්හි ආශ්‍රය වූ රූප ධර්මයෝද නැවතත් පරිග්‍රහ කරන්න. එම රූප-නාමයෝ පරිග්‍රහ කොට ලැබගත් විට ආසන්න අතීතයේ රූප-නාම පරිග්‍රහ කොට ලබා ගත්තා වන්නේය. මෙලෙස අතීත රූප-නාම පරිග්‍රහ කිරීමේදී රූප කොටසෙහි ලා හදයවඤ්චු රූපයද නාම කොටසෙහි ලා භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයද ප්‍රථමයෙන් මුල්කොට පරිග්‍රහ කිරීමට අමතක නොකරනු මැනවි.

කිලෙස වට්ට හා කම්ම වට්ට

ඉහත සඳහන් සංසාර වට්ටය කරකවන්නට හැකි අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්මයෝ නැවතත් මෙහිලා විස්තර කරන්නෙමු. අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදනයෝ කිලෙස වට්ට ධර්මයෝය. සංස්කාර-කම්ම යන මේවා කම්ම වට්ට ධර්ම සමූහයයි. අවිජ්ජාවටද

තනිව සිටීමේ ශක්තියක් නැත. තණ්හාවට හා උපාදනයටද එලෙසටම තනි තනිව සිටීමේ ශක්තිය නැත්තානුය. සාමූහික වශයෙන් පමණක් සිටීම ධර්මතාවයකි. මේ ඉහත සඳහන් ප්‍රාර්ථනා කරන අවස්ථාවෙහි දැඩිව ගන්නා වූ තණ්හාවටම උපාදන යයි කියනු ලැබේ.

“අවිජ්ජා සමුදයා ආසවා සමුදයෝ” (ම. නි. 1/132)

“ආසවා සමුදයා අවිජ්ජා සමුදයෝ” (ම. නි. 1/130)

යනාදී දේශනාවන්ට අනුව අවිජ්ජා හේතුව නිසා ආසව ධර්ම පහළ වන්නා සේම ආසව ධර්මයන් හේතුවෙන් අවිජ්ජාව පහළ වන්නේය.

අවිජ්ජාව හා ආසව ධර්මයේ එකිනෙක වශයෙන් උපකාර කරගන්නා වූ ධර්මයේ වන්නාහ. ආසව ධර්මයන් හි අවිජ්ජා තණ්හා උපාදනයේද ඇතුලත්. එම නිසා කිලෙස වට්ටය තුළ ඇති අවිජ්ජා හා තණ්හා උපාදනයේ විත්තක්ෂණයක් තුලද එකට යෙදී තිබිය හැක්කේය. විත්තක්ෂණ වශයෙන් වෙන් වෙන්වද තිබිය හැක්කේය. මේ පටිච්ච සමුප්පාද කොටසෙහි සාමාන්‍යය ලෙසින් ලොභ - දිට්ඨි රාශිය බහුලය. සමහර විට ලොභ-මාන රාශිය වශයෙන්ද විය හැක්කේය. සසංඛාරික, අසංඛාරික බව අවස්ථාව පරිදි විය හැක්කේය. මෙහිලා සොමනස්ස සහගත දිට්ඨිගත සම්ප්‍රයුක්ත අසංඛාරික ලොභ මූල සිත මුල් කරගෙන (20 යැයි) දක්වයි. එලෙසටම සංඛාර-කම්ම යන කම්ම වට්ට ධර්මයේද රාශි වශයෙන් පමණක් සිටිය හැක්කේය. එකක් වශයෙන් සිටීමේ ශක්තියක් නැත. මෙහිලා සොමනස්ස සහගත ඤාණ සම්ප්‍රයුක්ත මහා කුසල අසංඛාරික සිත මුල්කර ගෙන (34 යැයි) දක්වන ලදී. නමුදු මෙම කිලෙස වට්ට, කම්ම වට්ටයේ සත්ත්වයන් එක්කෙනෙකුගෙන් එක්කෙනෙකුට සමාන නොවී, අවශ්‍ය ලෙස වෙනස් වී පැවතිය හැකි බව වටහා ගන්න.

කිලෙස වට්ට තුන

බුදුරජාණන් වහන්සේට මල් - පැන් - පහන් පූජාකොට හිඤ්ඤ හවයක් ප්‍රාර්ථනා කරන අවස්ථාවේ කිලෙස වට්ට තුන මෙලෙස වේ.

1. අවිජ්ජා - 20, භික්ඛු භාවය යැයි වරදවා වචනා ගත් අවිද්‍යාව.
2. තණ්හා - 20, භික්ඛු භාවයට කැමැත්ත, ආසා ස්වභාවය
3. උපාදන - 20, භික්ඛු භාවයට බැඳීගත් ස්වභාවය, දැඩිව ගැනීමේ ස්වභාවය.

ඉදින් පින්වත් ඔබ ස්ත්‍රියාවක් වන්නේ නම් ස්ත්‍රී භාවය ප්‍රාර්ථනය කරන්නේ නම් කිලෙස වට්ට තුන මෙලෙසය.

1. අවිජ්ජා - (20) ස්ත්‍රියක යැයි වරදවා වචනා ගත් අවිද්‍යාව
2. තණ්හා - (20) ස්ත්‍රී භාවයට කැමැත්ත, ආසා ස්වභාවය.
3. උපාදන - (20) ස්ත්‍රී භාවය, දැඩිව ගැනීමේ ස්වභාවය.

මෙහිලා '20' යන්න එක් එක් ජවනයක ඇති ලොභ-දිට්ඨි රාශියේ නාම ධර්ම '20' අදහස් කෙරේ. 19, 22, 21 යන නාම ධර්මයෝද සුදුසු ලෙස යෙදිය හැක්කේය. තමාට පහළ වූ ආකාරයට - පහළ වෙමින් පවතින ආකාරයට - ඉදිරියට පහළ වන ආකාරයට - අනුව විශේෂිතව විමසා බැලිය යුතුය.

කම්ම වට්ට දෙක

4. සංඛාර - (34) බුදුරජාණන් වහන්සේට මල්, පහන්, පැන් පූජා කරන කුසල චේතනා රාශිය (සොමනස්ස සහගත ඤාණ සම්ප්‍රසුක්ත අසංඛාරික මහා කුසල)
5. කම්ම - එම සංඛාර (34) හි කම්ම ශක්තිය.

කිලෙස වට්ට නම් ලත් අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදනයෝ වනාහී සාමාන්‍ය යෙන් මනෝද්වාරාවජ්ජන, ජවන වාර හත වශයෙන් පැවතීම බහුලය. තමා ප්‍රාර්ථනා කල භික්ඛු භවය, නැතිනම් ස්ත්‍රී භවයෙහි පිහිටා ඇති රූපාරම්මණ ආදී කාම අරමුණු - කාම රූප-නාමයන් අරමුණු කළේ නම් තදලම්බන යෙදීමට හැක්කේය. ජවන එක එකක ලොභ-දිට්ඨි රාශිය (-20) නිදහින කොට දක්වන්නෙමු.

තවදුරටත් සංඛාර හා කම්ම යන කම්ම වට්ට ධර්මයෝද මහා කුසල මනෝද්වාරික ජවන විථි සිත් සන්තතියක් වේ. ජවන එක එකක ඤාණ - ප්‍රීති යන දෙකම යෙදී 34 බැගින් ඇත්තේය.

සෞම්‍යස්‍ය සහගත ඤාණ සම්ප්‍රයුක්ත අසංඛාරික මහා කුසල ජවන සිත් නිදසුන් ගෙන දක්වන ලදී. මෙහිලා ද කම්‍ය සිදුකරන විට තමාගේ රූප-නාම සන්තතියෙහි සිදුවූ අයුරින් පරිග්‍රහ කළ යුතුය. මෙම කුසල ජවනයන් හි සෞම්‍යස්‍ය, උපෙක්‍ඛා, ඤාණ සම්ප්‍රයුක්ත, ඤාණ විජ්‍යාත්‍ය, සංඛාරික, අසංඛාරික, වශයෙන් සුදුසු ලෙස යෙදිය හැක්කේය.

මෙම කුසල ජවන චේතනා = සංඛාර රාශි ධර්මයෝ වනාහී අනිච්ච ධර්මයම වන නිසා උප්පාද ධර්ම හංග වශයෙන් ජීවිත කාලය සම්පූර්ණ වූ විට නිරුද්ධ වේ. නමුදු නැවත වරක් අනාගත භවයේදී තමා පුරුප්පා කළ හික්‍ෂු භවය, ස්ත්‍රී භවය ඇති කල හැකි කම්‍ය ශක්තිය රූප-නාම සන්තතියෙහි තැන්පත් කොට නිදන් කොට නිරුද්ධ විය. විපාක නාම ධර්ම හා ක්‍රියා නාම ධර්මයන් මෙන් කිසිම ශක්තියක් නොමැතිව නිරුද්ධ උතා නොවේ. මෙම ශක්තියටම කම්‍ය යැයි කියනු ලැබේ. මේ නානාකිණික කම්‍ය ශක්තිය යි. දැන් තවදුරටත් බ්‍රහ්ම භවය කැමැති වීම නම් වූ දෙවැනි පුරුප්පාව සම්බන්ධව විස්තර කරන්නෙමු.

ද්විතීය පුරුප්පාව (බ්‍රහ්ම භවය)

1. අවිජ්ජා - (20) බ්‍රහ්ම යැයි වරදවා වටහා ගැනීමේ ස්වභාවය.
2. තණ්හා - (20) මෙම බ්‍රහ්ම භවයට කැමති වන බැඳෙන බව.
3. උපාදන - (20) මෙම බ්‍රහ්ම භවය දැඩිව ගැනීමේ ස්වභාවය.
4. සංඛාර - (31) බ්‍රහ්ම භවය අරමුණු කොට සිදුකරන ලද වතුකී ධ්‍යාන කුසල චේතනා රාශිය.
5. කම්‍ය - එම සංඛාර (31) හි කම්‍ය ශක්තිය.

මෙහිලා අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන යන කිලෙස වට්ටයෙහි ලොභ දිට්ඨි රාශිය සියල්ල 20 ක් වේ. සංඛාරයෙහි වතුකී ධ්‍යාන නාම ධර්ම 31 ක් වේ. මනෝ ද්වාරික ජවන විචි සිත් සන්තතීන්ම වන්නාහ.

පිංචන් ඔබ මේ කිලෙසවට්ට කම්‍ය වට්ට යන ආසන්න ඉරියා පථයෙහි දී සිදු කල නාම ධර්මයෝ නාම පිටු - නාම රාශි යන

නාම සත්‍යයන් කැණයෙන් බිඳ නාම පරමාර්ථයන් තෙක් කැණ දස්සනය ලැබීමට පරිග්‍රහ කොට භාවනා කළ හැකිවූ විට ආසන්න අතීත රූප-නාමයන් පරිග්‍රහ කිරීමේ කටයුත්ත සාර්ථක උනා වන්නේය.

රූප නිමිති පහළ වී නම් පිලිපැදිය යුතු ආකාරය.

ඉදින් පිංචන් ඔබ අප්‍රකාශනය වරක්, බහිද්ධා වරක් රූප-නාම යෝ පරිග්‍රහ කරන විට මෙම රූප-නාම පරිග්‍රහ කරන නාම-රූප පරිච්ඡේද කැණය නිසා වර්ණ ආලෝකයෝද ශක්තිමත්ව පහළ වී නම් මෙම ආලෝකයේ උපකාරයෙන් ආසන්නයෙහි වූ ඉරියාපථයෙහි සිද්ධ වූ රූප-නාමයන් වෙතට යොමු කොට පරිග්‍රහ කරනවිට, පයඛිකයට පෙර ප්‍රාර්ථනා කළ ඉරියව් රූපය මතු වී එන්නේ වී නම්, එම ඉරියව්ව ආලෝකයෙන් දැක ගතහැකි වී නම් එම රූපයෙහි ඇති සතර මහා භූතයන් ගෙන් පටන් ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. කැණයෙන් දැක ගැනීමේ සඳහා අවධානය යොමු කොට භාවනා කරන්න. බහිද්ධා හි රූප ධර්ම භාවනා කොට බලන ආකාරයටම මෙම රූපයද, බහිද්ධා යැයි ගෙන සතර මහා භූතයන් බලන්න. බහිද්ධා රූප ධර්මයෝ පරමාර්ථ තෙක් පරිග්‍රහ කොට නිම කළ පිංචන් ඔබට මෙය ඉතා දුෂ්කර නොවනු ඇත. ඉතා ඉක්මනින් රූප කලාප අංශු දැක බලා ගත හැකි වනු ඇත. රූප කලාපයෝ පරමාර්ථ තෙක් බෙදාගෙන හය ද්වාරයන්හි දෙසාලිස් කොට්ඨාශයන්හි ඇති රූප පරමාර්ථයන් දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් හෘදයෙහි පිහිටා ඇති 54 ක්වූ රූප ධර්මයෝ මුල්කොට පරිග්‍රහ කොට ඒ තුලද හදය ව්‍යුත්පන්න රූපයට විශේෂ අවධානය යොමු කොට පරිග්‍රහ කරන්න. තව දුරටත් එම හදය ව්‍යුත්පන්න රූපය ආශ්‍රය කොට ඇත්තාවූ භවාංග මනෝද්වාරය දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. අනතුරුව මෙම භවාංග මනෝප්‍රසාද ධාතුචෙති, අතරතුර කාලයෙහි එම හදය ව්‍යුත්පන්න රූපය ආශ්‍රයකරමින් පහළ වී ගමන් කළ නාම ධර්ම සත්තකිය දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. මෙලෙස පරිග්‍රහ කොට ලබාගත් නාම ධර්ම සත්තකියක් දැන් ඇත්තටම ප්‍රාර්ථනා කළ අවස්ථාවේ පහළ වූ නාම ධර්ම සත්තකියක් එකම වන - නොවන බව සමාන වන - නොවන බව නැවත

නැවතත් පරීක්ෂා කර බලන්න. විමසා බලන්න. ඉදින් සමාන වන්නේ නම් ආසන්නයේ පහළ වූ අතීත රූප නාමයේ පරිග්‍රහ කිරීම සාර්ථක උතා වන්නේය.

මෙලෙස සාර්ථක වූ විට ටිකෙන් ටික අතීතයට සැණස විහිදුවා ඊයේ රූප-නාම, පෙරේද රූප-නාම, පසුගිය මාසයේ, පසුගිය වසරේ රූප-නාමයේ යනාදී ලෙසට අතීත රූප-නාමයේ ටිකෙන් ටික වැඩිකරමින් ළඟ ළඟ පරිග්‍රහ කරමින් යන්න. මෙලෙස පරිග්‍රහ කොට බලන්නේ අතර වාරයේ කුසල් සිදුකරන රූප ආකාර, අකුසල් සිදුකරන රූප ආකාර, සතුටට පත් රූප ආකාර, අසතුටට පත් රූප ආකාර, ප්‍රියට පත් රූප ආකාර, දුකට පත් රූප ආකාර යනාදී ලෙසට රූප ආකාර පහළ වන්නේ නම් ඉහත සඳහන් මෙම රූප ආකාර වල පිහිටා ඇති සතර මහා භූතයන්ගෙන් පටන් ගෙන රූප-නාමයේ දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. මවු කුස කලල අවසථාව දක්වා එම දිසාවට ඇති රූප නාමයේ ටිකෙන් ටික පරිග්‍රහ කරන්න. සමීප ලෙස පරිග්‍රහ කළ හැකි නම් වඩාත් හොඳය. මෙලෙස පරිග්‍රහ කරන්නේ තමාගේ රූප ආකාරය ක්‍රමයෙන් කුඩා වී යෑම යෝගීන් බොහෝ දෙනාට දැක ගත හැක්කේය. නමුදු මෙහිලා රූපාකාරය සන්ධානය වැදගත් නැත. රූප-නාමයේ ම වැදගත් වෙයි. රූප සන්ධාන නොදැක පරමාථී රූප-නාමයේ පමණක් කලල අවස්ථාව දක්වාම දැක ගත හැකි වූ විට වඩාත් හොඳය.

අතීත මරණාසන්නය තෙක්

මනුෂ්‍යයන්ගේ පටිසන්ධි කලල අවස්ථාවෙහි හදය දසක කලාප, කාය දසක කලාප, භාව දසක කලාප යැයි (රූප කලාප වර්ග තුනක් ද රූප කලාප අංශ තිහක් ද ඇත්තාහ. එක එක වර්ගයක් වශයෙන් ගණන් වශයෙන් තිබිය හැක්කේය. විපාක ශක්තියේ බලවත් කම අනුව රූප කලාප ගණන අඩු වැඩි වීම සිදුවේ.) තව දුරටත් නාම කොටසෙහි සොමනස්ස වේදනා වශයෙන් පටිසන්ධිය ලත් ත්‍රිභේදක පුද්ගලයෙකු වන්නේ නම් සොමනස්ස සහගත සැණ සම්ප්‍රයුක්ත මහා විපාක නාම ධර්ම 34 ක් වන්නේය. මෙම රූප-නාමයේ සැණයෙන් පිරිසිදු කර ගැනීම පිණිස පරිග්‍රහ

කරන්න. පරමාර්ථය කෙක් කැණ දස්සනයෙන් පැහැදිලිව පරිග්‍රහ කළ හැකි විට මෙලෙස විමසා බලන්න. කැණයෙන් වෙන් කොට ගන්න.

සො "ඉදං නාම රූපං න අහෙනු න අප්පට්ඨයා තිබ්බතතං. සහෙනු සප්පට්ඨයා තිබ්බතතං. "කො පනස්ස හෙනු? කො පන පට්ඨයො" ති උප පරික්කන්තො "අච්ඡා පට්ඨයා තණ්හා පට්ඨයා කමම පට්ඨයා ආහාර පට්ඨයා වා" ති තස්ස පට්ඨයං වට්ඨප්පෙචා "අතීනෙපි පට්ඨයා වෙව පට්ඨය සමුප්පත්ත ධමමා ව. අනාගතෙ පි එතරහි පි පට්ඨයා වෙව පට්ඨය සමුප්පත්ත ධමමා ව. තතො උදධං සතොවා පුගගලොවා තප්ථි. සුදධ සංඛාර පුඤ්ඤා ඵවා" ති ඵවං තිසු අදධාසු කඬ්ඛං චිතරහි. අයං පන විපස්සනා සංඛාර සලලකණා ඤන පරිඤ්ඤා නාම

(විභ. අ. 178)

එම යොගාවචර පුද්ගලයා මෙලෙස කැණයෙන් පිරික්සා බලයි. කැණයෙන් පරිච්ඡේද කොට ගනියි. 'මෙම රූප-නාමයෝ කෙළින්ම පහළ කරවන්නාවූ හේතුව - ජනක හේතු ධර්මයෝ ප්‍රකටව නොමැතිව උපකාර ආධාර කළ හැකි පව්වය හේතු - උපස්ථම්භක හේතු නොමැතිව පහළ වනවා නොවේ. කෙළින් පහළ කරවිය හැකි හේතු ධර්ම - ජනක හේතු ධර්ම, ආධාර උපකාර කළ හැකි පව්වය හේතු ධර්ම - උපස්ථම්භක හේතු ධර්ම ප්‍රකටව ඇතිවම පහළවන්නේය. මේ හේතු ධර්මයෝ කවරෙක්ද, මේ පව්වය ධර්මයෝ කවරෙක්ද යැයි අතීත පැත්තට කැණය විහිදුවා පිරික්සා බලන්නේ නම් අතීත භවයෙහි මරණාසන්න කාලයෙහි පහළ වූ රූප-නාමයෝද, මෙම මරණාසන්න ජවනයට අරමුණ වන්නාවූ කම්ම, කම්ම නිමිත්ත, ගති නිමිත්ත යන නිමිති තුන තුළින් එක අරමුණක් හමුකර ගත හැකි වන්නේය.

ඉදින් මරණාසන්න අවස්ථාවේදී රූප-නාම පරිග්‍රහ කළ හැකි නම් මෙම මරණාසන්න ජවන නාම රාශියෙහි අරමුණ වන්නා වූ කම්ම, කම්ම නිමිත්ත, ගති නිමිත්ත යන නිමිති තුන තුළින් එක නිමිත්තක් දැක ගැනීම වඩා සහතික වනු ඇත. එතරම් දුෂ්කර නොවනු ඇති. එම මරණාසන්න ජවනයේ පහළවන නිමිත්ත වනාහී විපාක ගෙන දිය හැකි කම්ම ශක්තිය මගින් පහළ වන නිමිත්තක් වන්නේය. ඒ නිසා එම නිමිත්ත සොයා දැක ගන්නේ නම් මේ වකිමාන භවයෙහි පටිපත්ඨි පඤ්චස්කන්ධ ආදී කොට ඇති අනෙකුත්

විපාක ස්කන්ධයන් ගේ හේතු ධර්මයන් වන්නාවූ සංඛාර හා කම්මයන් දැක ගැනීම තහවුරු වන්නේය. ඉදින් සංඛාර හා කම්ම යන මේවා හමු වූයේ නම් එම සංඛාර හා කම්ම පිරිවරන ලද අවිජ්ජා, කණ්භා, උපාදනයෝ අනුව දිගට සොයා බලන්න.

ඉදින් පිංචන් ඔබ අතීත හේතු ධර්මයෝ ඤාණයෙන් පරික්ෂා කරන විට මරණාසන්න රූප-නාමයෝ නොදැක මියගොස් සිටින ආකාරය නැත්නම් මණාසන්න ආකාරය දැක ගනිමින් සිටින්නේ නම් එම මෘත කල්ලේබරයේ ඇති සතර මහා භූතයන්ගෙන් පටන් ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. රූප කලාප අංශුන් දැක ගත් විට එම රූප කලාපයන් ඤාණයෙන් බෙද වෙන් කර ගෙන උතුරු මිජාවිධමක පරමාපී රූප ධර්මයෝ දිගට පරිග්‍රහ කරන්න.

මිය ගිය මෘත කල්ලේබරයේ උතුරු මිජාවිධමක ඇතැයි යන මෙය සාමාන්‍යය කාරණයක් ලෙස සිත්හි තබා ගන්න. හේතුව වනාහි එම අවස්ථාවෙහි එම කල්ලේබරයෙහි වාසය කරන අනෙකුත් අනෙකුත් සජීවී ඤාණ ජීවීන්ගේ රූප කලාප අංශුන් යෝගාවචර පුද්ගලයා වරින්වර කලවමට දැක ගත හැකි නිසාය. මේ හේතුව නිසා සමහරෙක් යෝගාවචර පුද්ගලයෝ එම කල්ලේබරයෙහි පැහැදිලි අප හැදිලි රූප කලාපයෝ මිශ්‍රව දැක ගන්නේය. මෙම ඤාණ ජීවීන්ගේ අඩු තරමින් කාය දසක කලාප යන පැහැදිලි රූප කලාපයෝ ඇත්තාහ. මිය ගිය මෘත කල්ලේබරය තුළ වනාහි සාමාන්‍යයෙන් අපහැදිලි උතුරු මිජාවිධමක රූප කලාපයෝ පිහිටා ඇත්තාහ.

පිංචන් ඔබ එම මිනිසෙහි ඇති රූප කලාපයන් පරිග්‍රහ කළ විට අතීත පැත්ත අරමුණු කොට මිය යෑමට කලින් මරණාසන්න රූප-නාම ධර්මයෝ ටිකෙන් ටික ආපස්සට පරිග්‍රහ කරන්න. මෙම රූප-නාමයෝ පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ විට මෙම මරණාසන්න අවස්ථාවෙහි පහල වූ මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. ඉදින් නොහැකි වන්නේ නම් මරණාසන්න හදය වැසුව දැක ගැනීමට පරිග්‍රහ කරන්න. අනතුරුව එම හදය වැසුව ඇසුරු කර සිටින හවාංග මනෝ ප්‍රසාදය පරිග්‍රහ කරන්න. එම මනෝ ප්‍රසාදය පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ විට මරණයට පෙර මරණාසන්න අවස්ථාවන්හි බොහෝ වාරයක් නැවත නැවතත් පහළ වූනාවූ හවාංග මනෝ

ප්‍රසාදය අනුව දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. මරණයට පෙර ද මරණයට පසුද ඉදිරියට යෑම් ආපසු ඊම් යන ලෙසට මෙම භවාංග මනෝ ප්‍රසාදය දිගේ පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ විට මෙම භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයෙහි පහළ වන්නාවූ කම්ම, කම්ම නිමිත්ත, ගති නිමිත්ත යන නිමිති තුන තුළින් එකක් මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ ලෙස දැක ගත හැකි වනු ඇත. යෝගීන් බොහෝ දෙනා සම්බන්ධව පරික්ෂණ කිරීමේදී කම් අරමුණු හා කම්ම නිමිත්ත අරමුණ ප්‍රකට වීම ගණන් වශයෙන් අධිකය. ගති නිමිති ප්‍රකට වන්නාවූ පුද්ගලයන් ඉතා අඩු බව පෙනේ.

එම මරණාසන්න කාලයේ ප්‍රකට නිමිත්ත - අභිනවකරණ වසෙන යන ලෙසට අභිධම්මඤ්ඤ සංග්‍රහ විචි මුක්ත කොටස 323 වන ඡේදයේ පැහැදිලි කොට ඇති ආකාරයට කුසල කම්මයක් නැවත අලුතින් සිද්ධ කිරීම් වශයෙන් පහළ වෙන්නාවූ කම් අරමුණක් වන්නේ නම් එම කුසල කම්මය සිදුකරන අවස්ථාවෙහි පහළ වූ රූප-නාමයෝ තවදුරටත් පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ.

කම් අරමුණ සෙවීමේ ක්‍රමය.

මේ කුසල කම්මය කරන අවස්ථාවේ පිහිටා ඇති සතර මහා භූතයන්ගෙන් පටන් ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. රූප කලාපයේ දැක ගත්තේ නම් පරමාථී තෙක් රූප කලාප බෙදමින් රූප ධර්ම පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් කුසල කම්මය සිදුකරන විට පහළ වූ හදය වක්‍රව හා සමග වූ 54 ක් වූ රූප ධර්මයෝ මුල්කර ගෙන පරමාර්ථ තෙක් පරිග්‍රහ කරන්න. අනතුරුව හදය වක්‍රව රූපය ඇසුරු කර ගෙන පහළ වන්නාවූ භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයක් පරිග්‍රහ කරන්න. මෙම භවාංග මනෝ ප්‍රසාද අතර වාරයේ වරින්වර පහළ වූ කුසල කම්මය සිදුකරන විට තිබූ නාම ධර්ම රාශියක් පරිග්‍රහ කරන්න. මෙහිදී මෙම කුසල කම්මය සිදුකිරීමට කලින්, කරන විට, කල පසු කාලයෙහි පහළ වූ නාම ධර්ම හොඳින් බලා කම්මය කරන විට කුමන මහා කුසල මනෝද්වාරික ජවන වීථි සිත් සන්තතිකයක් සිදුවෙමින් පවතින්නේ දැයි සහතික වනයේ සැණයෙන් දැක ගන්නා ලෙසට බලන්න. බොහෝ වාර ගණනක් භාවනා කොට බලන්නේ, කුමන අදහස් ප්‍රාර්ථනා වශයෙන් තබාගෙන කුසල කම්මය සිදුකරන්නේ ද යන අවිජ්ජා,

තණ්හා, උපාදන, රාශියද කුමන කුසල ජවන විචි සිත් සන්තතිසක්ද යන සංඛාර, කම්මයෝ පහළවීමද සොයා දැක ගන්නවා ඇත. වෙනත් ආකාරයකට දක්වතොත් අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන යන මේවායින් පිරිවරන ලද කුසල සංඛාර, කම්ම යන කිලෙස වට්ට, කම්ම වට්ටයන් සොයා දැක ගන්නවා ඇත. (මනුෂ්‍යය හවය, මනුෂ්‍යය පඤ්චස්කන්ධ පහළ කරවන සංඛාර කම්මයෝ වනාහී කුසල සංඛාර කම්මයෝම වන නිසා මෙසේ කුසල සංඛාරම යැයි බෙද වෙන් කොට කියනවා වන්නේය.)

සුමනා රාජකුමාරියගේ පෙර ප්‍රාර්ථනාව

මෙහිලා අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්ම යන මේවා ගැඹුරින් වටහා ගැනීම සඳහා කෝසල රජකුමාගේ දියණිය වූ ප්‍රසිද්ධ සුමනා රාජ කුමරියගේ පෙර ප්‍රාර්ථනාවක් ගෙන හැර දක්වන්නෙමු. විපස්සී බුදුරජාණන් වහන්සේගේ කාලයේ දී එම විපස්සී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රධාන කොට ගත් සංඝයා වහන්සේලාට සුමනා නම් වන සමන් පිච්ච මල් හා දිය නුමුහු ක්‍ෂීර පායාසයක් දන් දුන් අවස්ථාවෙහි එම දයක කාන්තාවගේ ප්‍රාර්ථනාව මෙලෙස විය. භවාගවාහිතිබ්බතතියං මේ සති පරිත්‍යයනප්ඵිතං නාම මා හොතු. අයං සුමනමාලා වීය තිබ්බතතතිබ්බතතධ්‍යානෙ පියාට හොමී නාමෙන ට සුමනා යෙට. (අං. අ. 2/594)

මට ඉදින් හවගමනක් වන්නේ නම් එහිදී අශාවන්ගෙන් පීඩිතව ජීවත් වීමක් නොවේවා. පහළ වන පහළවන හවයක් පාසා මේ සමන් පිච්ච මල් මෙන් බොහෝ දෙනාට ප්‍රිය (ස්ත්‍රියක්) වේවා. නම වශයෙන් ද සුමනා නම් වේවා. (එම පරිවතීතය)

මේ ඉහත සඳහන් කුසල කම්ම හා ප්‍රාර්ථනාව බැලීමේදී කිලෙස වට්ටය හා කම්ම වට්ටය සම්පූර්ණ වූ බව දැක ගත හැක්කේය.

1. අවිජ්ජා - ආශාවන් ගෙන් පීඩිත වූ ජීවිතයක් නොවී බොහෝ දෙනාට ප්‍රිය වූ සුමනා නම් වූ ස්ත්‍රියක වේවා යැයි මිත්‍යා ලෙස පිළිපත් ස්වභාවය.

2. තණ්හා - මෙම ස්ත්‍රී භාවයට බැඳීම ආශාව
3. උපාදනය - මෙම ස්ත්‍රී භාවයට දැඩිව බැඳීම.
4. සංඛාර - විපස්සි බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ සංඝයා වහන්සේලාට සමන් පිච්ච මල් හා දිය නුමුසු කිරි බතක් දන් දීම නම් වූ කුසල චේතනා රාශිය.
5. කම්ම - මෙම කුසල චේතනාරාශියේ කම්ම ශක්තිය.

මේ හේතු ධර්ම පහ කොසොල් රජතුමාගේ ද්‍රවණිය වූ සුමනා රාජකුමාරියගේ පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයන් ආදී කොට ඇති අනෙකුත් විපාකස්කන්ධයන්ගේ හේතු ධර්මයෝ වන්නාහ.

(අං. අ. පරිවර්තනය)

අනෝජා දේවියගේ ප්‍රාර්ථනාව

මහා කප්පිත තෙරුන් වහන්සේ හා අනෝජා ථෙරී පෙර බෝධි සම්භාර පුරණ කාලයේ ඔවුන් ප්‍රධාන රෙදි වියන (සන්තාලි) පවුල් දහසක් කස්සප බුදුරජාණන් ජීවමාන සමයෙහි විශාල අලංකාර මන්දිරයක් ගොඩ නගා බුද්ධ ප්‍රමුඛ සංඝයා වහන්සේලාට පූජා කරන ලදී. එම පූජා ක්‍රමයේදී අනෝජා දේවී නොමෝ (කටු කරඬු) මලින් පිරුණු වට්ටියක මත අනෝජා මල් වණිය ඇති කහවනු දහසක් වටිනා සිවුරක් තබා කස්සප බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දෙපාමුල තබා දන් දී ප්‍රාර්ථනා කල ප්‍රාර්ථනාව පහත සඳහන් වේ.

හනෙත, තිබ්බතත තිබ්බතතධ්ධානෙ අනොජපුප්ඵණණං යෙව මෙ සරීරං හොතු. අනොජා එව්ච මෙ නාමං හොතු. (ධ. ප. අ. 1/271)

බුදුරජාණන් වහන්සේ, මතු භවයක් භවයක් පාසා මාගේ ශරීරය අනෝජ මල් පැහැය ඇති වේවා. මාගේ නමද අනෝජා නම් වේවා.

(ධ. ප. අ. පරිවර්තනයයි)

1. අවිජ්ජා - අනෝජා මල් වණිය හා සම අනෝජා නම් වූ ස්ත්‍රීයක් වේවා යැයි මිත්‍යා පටිපත්ත ස්වභාවය
2. තණ්හා - එම ස්ත්‍රී භාවය හා බැඳුණු ආසාව

3. උපාදන - එම ස්ත්‍රී භාවය හා දැඩිලෙස බැඳීම
4. සංඛාර - සේනාසන මල්, වීචර ආදිය පූජා කිරීමේ කුසල චේතනා රාශිය.
5. කම්මය - මෙම සංඛාර කුසල චේතනා රාශියේ කම්ම ශක්තිය.

මේ කුසල කම්ම නිසා අනෝජා දේවී (= අනෝජා ථෙරී) නම් වී අනෝජා මල් වණිය ඇති වූ ස්ත්‍රී හවයක් ලැබීය. ඉහත සඳහන් හේතූන් අනෝජා දේවියගේ පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයන් ආදී කොට ගත් අනෙකුත් විපාක වට්ට ධර්මයන් හි හේතු ධර්මයෝ වන්නාහ. අවිජ්ජා තණ්හා උපාදනයන් විසින් නිමාණය කරන ලද ලෙසට සංඛාර කම්මයන් ඊට ගැලපෙන එල ධර්ම පහළකර වීම දැක්වීමට මේ සාධකයෝය. කස්පප බුදුරජාණන් වහන්සේ ජීවමාන කාලයෙහි අදින ලද නිර්මාණය කරන ලද චිත්‍රයකි.

සුභද්ද රූපිකිය

වරෙක බුදුරජාණන් වහන්සේ සාවඤ්ච නුවර ජේතවනාරාමයේ ධර්මාසනාරූපිව ධර්ම දේශනා කරන අවස්ථාවේදී, තරුණ භික්ෂුණී නමක්, අපරිමාන පාරමී කුසල කම් ආනුභාවයෙන් පහළ වූ උතුම් අපරිමිත රූප කාය අතින් සම්පූර්ණ දස බල ඤාණ අතින් සම්පූර්ණ වූ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශරීර ස්වභාවය බලා පෙර සංසාර වට්ටයේ සැරි සරද්දී මේ උතුම් පුරුෂායගේ පාද පරිවාරිකාවක් වී සිටි විරූ දැයි සිතීය. එම අවස්ථාවෙහි එම තරුණ භික්ෂුණියගේ සන්තානයෙහි පෙර විසූ කඳ පිළිවෙත දක්නා ජාතිස්මාති ඤාණය පහළ විය. එම ජාතිස්මාති ඤාණය විහිදුවා බලන්නේ ඡද්දන්ත හඤ්ච රාජයා හා වූල සුභද්ද නම් වූ හඤ්ච රාජිණියගේ ශොකාන්ත කථා පුරාණය මතක් වීමෙන් විලාප දෙමින් හඬන්නට විය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ අනුව බණ අසන පිරිසට ඡද්දන්ත හඤ්ච රාජ ජාතකය දේශනා කළ සේක.

ඡද්දන්ත හඤ්ච රාජයාට වූල සුභද්ද මහා සුභද්ද යැයි හඤ්ච රාජිණියන් දෙදෙනෙක් වූහ. එම තරුණ භික්ෂුණිය එකල වූල සුභද්ද විය. දිනක් ඡද්දන්ත හඤ්ච රාජයා පිරිවර අලි රැළද සමඟ සළ මලින්

පිරුණු සාලවනයකට වැද වන කෙළි කෙළින්තේ එවෙලේ උඩු සුළඟහි සිටි වූල සුභද්ද ගේ ශරීරය මත අතු ඉති කැබලි වැටී, යටිසුළඟෙහි සිටි මහා සුභද්දගේ ශරීරය මත සල් මල්ද පෙතිද පරාගද වැටී ගියේය. මේ අවස්ථාවේ වූල සුභද්ද වනාහි අමනාප විය. පසු දිනක ඡද්දන්ත විල මැද දිය කෙලියෙහි යෙදී සිටියදී සක්කුද්දය නම් වූ මහා පදුම මලක් ගත් ඇතෙක් ඡද්දන්ත හතී රාජයාට එය පිදීය. එම මහා පදුම මල හොඬයෙන් ගත් ඡද්දන්ත හතී රාජයා පරාග මහා සුභද්දවගේ ශරීරයේ විසුරුවා එම මලද මහා සුභද්දවට දුන්නේය. මේ කටයුත්තද වූල සුභද්දගේ අමනාපයට හේතු විය. මේ සිද්ධි දෙක සිතට ගෙන බෝධිසත්ව ඡද්දන්ත හතීරාජයා සමග වෛර බැන්නේය. එම අවස්ථාවෙහි ඡද්දන්ත හතී රාජයා ප්‍රමුඛ 8000 ක් වූ අලි රැල පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ 500 නමකට වන පල ආදියෙන් පිදීය. මෙය දුර්ලභ අවස්ථාවකි. තව දුරටත් ඡද්දන්ත ඇත් රජ ප්‍රමුඛ අලි රැල සීලය අතින් ද සම්පූර්ණ විය. එම නිසා එම දනය පහත සඳහන් අංග පහ අතින් සම්පූර්ණ විය.

1. දයකයා සීලවන්ත වීම.
2. දන වස්තුව ධාර්මික වීම.
3. චේතනා පිරිසිදු වීම.
4. කමීය හා කමීඵලය අදහන ශ්‍රද්ධාව ප්‍රකටව තිබීම.
5. ප්‍රතිග්‍රාහකයාද සීලය අතින් සම්පූර්ණ වීමයි.

මේ අංග පහ සම්පූර්ණ විය. (දකඛිණා විභංග සුත්‍රය බලන්න) විපුල ඵල, මහත් ඵල, උතුම් ඵල දෙන ශක්තිය ඇත්තාවූ දන වර්ගයකි මෙය. ඉජ්ජධනි ගිකඛවේ සීලවතො චෙතො පනිධි විසුද්ධතතා [අං. නි 5/158] යන දේශනාවට අනුව සීලය අතින් පරිශුද්ධ වීම නිසා මෙයද තම අභිරුචිය, ප්‍රාර්ථනය සම්පූර්ණ වන සුළු දනයක් විය. වූල සුභද්දාව ද මේ කාරණය තේරුම් ගත්තියක් විය. එම නිසා තමා ලත් වන පලතුරු ගඬාගෙඩි පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේට දන් දී පහත සඳහන් ලෙසට ප්‍රාර්ථනා කළාය.

හනෙත ඉතො චචිතවා මද්දරාජ කුලෙ නිබ්බතතිතවා සුභද්ද නාම රාජකඤ්ඤ හුතවා වයපපතතා බාරාණසී රඤ්ඤඤ අගග මහෙසි භාවං

පත්‍රය තසය පියා මනාපා නං අතතනො රුවිං කාරෙතං සමත්තා හුත්වා
 තසය ආවිකිත්වා එකං ලුද්දකං පෙසෙත්වා ඉමං හත්විං විස පිනෙන
 සලලෙන විජ්ඣාපෙත්වා ජීවිතකකියං පාපෙත්වා ජබ්බණ්ණරංසිං
 විසයාජේතෙන යමක දනෙන ආහාරාපෙනං සමත්තා හොමී.

[ජා. අ. 5/200]

1. ස්වාමීන් වහන්ස, මේ ඇතින්ති හවයෙන් වුත වී මධුරට රාජකුලෙ උපදිමිවා
2. එම රජකුලයේ සුභද්ද නම් වූ රාජ කන්‍යාව වෙමිවා.
3. නිසි වයසට පත් වන්නේ බාරාණසී රජකුමාගේ අගබිසව වෙමිවා
4. එම බාරාණසී රජකුමාට ප්‍රිය මනාප අග මෙහසිය වෙමිවා
5. එම බාරාණසී රජකුමා ලවා තමාගේ රුවිය කැමැත්ත ඉටු කරවා ගත හැකියක වෙමිවා
6. එම බාරාණසී රජුට දන්වා වැද්දකු පිටත් කොට මේ ඡද්දන්ත හතී රාජයා විස රියකින් විද නැසීමට හැකි වෙමිවා.
7. ඔබ් වණී රඹේ විහිදුවන හතී රාජයාගේ දළ යුගල ගෙන ඒමට හැකි වෙමිවා.

මේවා වූල සුභද්දාවගේ පුර්වතාවන් වූවාය.

1. අවිජ්ජා - ඉහත සඳහන් ලෙසට බල සම්පන්න සුභද්ද නම් වූ අග්ගමහේසිකාවක් ලෙසට මිත්‍යා ලෙස පිළිගන්නා ස්වභාවය.
2. තණ්හා - එම අග්ගමහේසි හවයට බැඳෙන ආශාකරන ස්වභාවය.
3. උපාදනය - එම අග්ග මහේසි හවයට දැඩි ලෙස බැඳුණු ස්වභාවය.
4. සංඛාර - පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේලාට වන පල වහී පිළිගැන්වීමේ කුසල සංඛාර රාශිය.
5. කම්ම - මෙම කුසල සංඛාර රාශියේ කම්ම ශක්තිය.

හේතු ධර්ම පහ හැම අතින්ම සම්පූර්ණ විය. ආර්ය මාභීය නම් වූ සුක්කම අඩුවෙන් මිස වෙනත් අයුරකින් ඉගිලිය නොහැකි ලෙසට දැඩිව ගත් බලවත් කම්මයක් විය එය. මෙම ඇතින්න ප්‍රාර්ථනා කළ පරිදි ඇතින්න හවයෙන් වුනවි සුභද්දා නම් වූ මධු රට රාජකුමාරිකාවක් විය. බාරාණසී රජකුමාගේ අග්ග මහේසි වී 16,000 ක් වූ අන්ත: සුර ස්ත්‍රීන්ට අග්‍ර විය.

මේ තරමටම ඇය සිතු පැතු දේ ඉෂ්ඨ විය. නමුදු ඇය සතුටු වීමට එය ප්‍රමාණවත් නොවීය. අග්ග මහේසි භාවයටද පත්වූ ඇයට වනයේ සිටින තිරිසනෙකු වන ඡද්දන්ත හඬී රාජයා මැරවීම තරම් නොවේ. නමුදු අතීතයේදී ප්‍රාර්ථනා කළ කම්මය උත්සන්න වීමෙන් නොමරා සිටිය නොහැකි වූවාය. අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදනයන්ගේ ශක්තිය සංඛාර කම්මයන් උද්දීපනය කරන්නේය. නොමරා සිටිය නොහැකි වූවාය. අවසානයේ යොනුත්තර නම් වූ දඩයම් කරු යොදවා ඡද්දන්ත හඬී රාජයා මරවා උගේ දළ ලබාගැනීමට කටයුතු කළාය. නමුදු එම ශෝකාන්ත ජවනිකාව මෙලෙස විය.

“එවං රූපං සොගගගප්පතතං වාරණං වීස පිනෙන සලෙලන ජීවිතකඛයං පාපෙතවා ඉමෙ දනෙත ජ්ජේතවා සොනුතතරො ආගතො”ති. මහා සතතං අනුසාරනති සොකං උප්පාදෙතවා අධිවාසෙතං නා සකඛි. අඵස්සා තතෙඵව හදයං එලී. තං දිට්ඨ මෙව කාලමකාසී.

(ජා. අ. 5/212)

යොනුත්තර නම් වැද්ද ෂඩ් වර්ණ රශ්මීන් විසින් විශේෂිත වූ හඬී රාජයාගේ දළ ගෙන ආවිට, දළ යුග්මය පිළිගැන්වූ විට, සුභද්දාව මෙම දළ යුග්මය උකුලෙ තබාගෙන පෙර හවයේදී ප්‍රිය මනාප වූ තමාගේ ස්වාමියාගේ දළ දෙස බලා මෙලෙස සොහන වූ උකුම් වූ හඬී රාජයා විය පෙවූ ඊයෙන් විද ජීවිතක්ෂයට පත් කොට මෙම දළ යුග්මය කපා වෙන් කොට සෝනුත්තර වැද්ද ආවා නොවේදැ යැ යි බොධිසත්වයන් වහන්සේගේ ගුණ කඳ සිහි කරන්නී ඇගේ සන්තානයෙහි ශෝකය බලවත්ව උපන්නේය. ඉවසීමට නොහැකි වූවාය. එවිට එතැනම ඇයගේ හදවන පැළී ගියාය. සුභද්ව ඵදිනම මිය ගියාය.

(ජා.අ. පරිවර්තනයයි)

සුභද්ද අග්‍ර මහෙසි භවයෙහිදීද දුකට ද පත්වුවාය. මරණයට ද පත් වුවාය. නැවතත් හික්කුණි භවයෙහි දෙවැනි වතාවටද මෙසේ දුකට පත්වුවාය. එම නිසා පිංවත් ඔබ කමියක් සිදුකරන විට ප්‍රාර්ථනාව සැලකිල්ලෙන් කළ යුතුය. මෙ පමණකින්ම අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්ම යන මේවා සම්බන්ධයෙන් සුදුසු ලෙස, ප්‍රමාණවත් ලෙස වටහා ගැනීමට සැලැස්වීය.

යෝගිනියකගේ ආදර්ශයක්.

වඩාත් පහසුවෙන් වටහා ගැනීම සඳහා යෝගිනියක ආදර්ශයක් තව දුරටත් දක්වන්නෙමු. අතීත භවයේ මරණාසන්න අවස්ථාව තෙක් භාවනාවෙන් හැරී බැලූ කල්හි, රූප-නාම පරිග්‍රහ කළ අවස්ථාවේ අතීත මරණාසන්න අවස්ථාවේ භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයේ සංඝයා වහන්සේ තමක් සඳහා පළතුරු දනයක් දුන් කම් ආරම්භණයක් ඇයට ප්‍රකට විය. තව දුරටත් පළතුරු දනය දෙන ශරීරයේ ඇති සතර මහා භතයන්ගෙන් පටන්ගෙන රූප-නාමයන් දිගට පරිග්‍රහ කළ විට දුප්පත්, නොඋගත් ගැමි කාන්තාවක්ව සිටි උගත් පුරවැසියෙකු වීමේ ප්‍රාර්ථනාවෙන් පළතුරු දනයක් දීමෙන් ලත් කුසල චේතනා රාශිය සහිත චිත්ත සන්තතිකයක් දැකගත හැකි විය. ඒ තුල,

1. අවිජ්ජා = (20) = උගත් පුරවැසි කාන්තාවක් ලෙසට වරදවා වටහාගත් ස්වභාවය.
2. තණ්හා = (20) = එම කාන්තා භවයට ඇලුනු බැඳුණු බව.
3. උපාදන = (20) = එම කාන්තා භවයට දැඩි ලෙස බැඳුණ ස්වභාවය.
4. සංඛාර = (34) = සංඝයාට පළතුරු දනය දීමේ කුසල චේතනා රාශිය.
5. කම්ම = මෙම සංඛාර 34 හි කම් ශක්තිය.

මෙහිලා (20) යනු කිලෙස වට්ට මනෝද්වාරික ජවන විචිත්තී ජවන එක එකක ඇති ලොභ - දිට්ඨි රාශියේ නාම ධම්ම 20 යි. 34 වනාහි පළතුරු දනය දීමේ මනෝද්වාරික කුසල විචිත්තී ජවන

එක එකක පිහිටා ඇති විත්ත-වෛතසික නාම ධර්ම රාශිය, - සද්ධා - ප්‍රඥ රාශියේ නාම ධර්මයි.

මේ භවයෙහි මේ යෝගිනිය උගත් පුරවැසි කාන්තාවක් බවට පත්වූවාය. මෙම පළතුරු දනය දුන් කුසල කම් ශක්තිය වනාහි දැන් වකිමාන භවයෙහි එම යෝගිනිය ගේ පටිසන්ධි විත්ත පඤ්චස්කන්ධය ආදී කොට ඇති අනෙකුත් විපාක ස්කන්ධයෝ වශයෙන් එල ගෙන දීම එම යෝගිනී විසින් තමා වශයෙන්ම හේතු-එල සම්බන්ධ කරමින් බලන විට සම්මා දිට්ඨි කැණයෙන් ස්වකීයවම වකිමානව විනිවිද දැක දැනගත්තීය. මෙලෙස හේතු ධර්ම හා එල ධර්මයන්හි සම්බන්ධතා ස්වභාවයන් විනිවිද දැක දැනගන්නා කැණය වනාහි පටිච්ච පරිභ්වත කැණයම වේ. වඩාත් පැහැදිලි වීම සඳහා වැටහීම සඳහා පහත සඳහන් නිදර්ශණයන් බලන්න.

තවත් ආදර්ශණයක්

යෝගාවචර පුද්ගලයකු අතීත භවයෙහි මරණාසන්න කාලයෙහි මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ පරික්‍ෂාකොට විමසා බැලූ විට මරණාසන්න ජවන අවස්ථාවේ මරණාසන්න ජවනයට පෙර අවස්ථාව හා ඉදිරි පසට, පසු පසට බැලීම කොට නැවත නැවත විමසා බැලූ විට මරණාසන්නයට පෙර අවස්ථාවේ භාත්පස කුසල කම්යන් හතරක් තෙරපෙමින් පවතිනු දුටුවේය.

1. පොත් කියවා දීමේ කම්ය.
2. කමටහන් සුද්ද කර දීමේ කම්ය.
3. කමටහනට අනුව මනසිකාරය යෙදීමේ කම්ය. භාවනා කිරීමේ කම්ය.
4. ධර්ම දේශනා කිරීමේ කම්ය.

මේ කම් හතර වනාහි තෙරපෙමින් පැවතියේය. එම කම්යන් අතරින් කුමන කම්යක් පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයන් ආදීකොට ඇත්තා වූ පටිච්චපන්න විපාක වට්ට ධර්ම පහළ කළේ දැයි නැවත නැවතත් විමසා බැලිය. කමටහනට අනුව මනසිකාරය යෙදවීම යන්න හොඳින් විමසා බැලූ කල්හි එය රූප-නාම පරමාථී ධර්මයන්

ත්‍රිලක්ෂණයන්ට තංචන විපස්සනා භාවනා කමියක් විය. මෙම විපස්සනා කමිය හා පච්චුප්පන්න පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයන් හි හේතු-ඵල සම්බන්ධතා සාර්ථකව දැක බලා ගත හැකි විය. එහිලා විපස්සන කමිය, කුමන හේතුවෙන් පටිසන්ධි ඵලයන් පහළ කළේදැයි තව දුරටත් විමසා බැලූ විට විපස්සනා කම්මට්ඨානය වැඩිමට පෙර හා පසු ඔහුගේ ප්‍රාර්ථනාව මෙසේ විය.

1. මනුෂ්‍යයකු වේවා.
2. හික්ෂුවක වේවා.
3. සාසන සේවා කළ හැකිවේවා යනුයි,

මේ තුන් ආකාරයෙන් එම යෝගී පුද්ගලයා තමාගේ පයඝීඨිකයක් පයඝීඨිකයක් පාසා පුරුද්දක් සේ ප්‍රාර්ථනා කොට තිබුණේය.

1. අවිජ්ජා - 20 - මනුෂ්‍යයකු, හික්ෂුවකු, සාසන සේවා කරන්නකු යන මිත්‍යා පටිපන්න අවිද්‍යාව.
2. තණ්හා - 20 - මෙම භවයට බැඳීමේ ආසාව.
3. උපාදන - 20 - එම භවයම තදින් සිත බැඳී ගත් ස්වභාවය.
4. සංඛාර - 34 - විපස්සනා කුසල සංඛාර රාශිය.
5. කම්ම - මෙම සංඛාර 34 හි කම් ශක්තිය.

හේතු ධර්ම පහ සම්පූර්ණ විය. මෙහිලා විපස්සනා කමිය මෙහි කියවෙන ලෙසට පටිසන්ධි විපාකාදිය ගෙන දිය හැකි දැයි ප්‍රශ්නයක් පැන නගී. උත්තරය නම් ඵල ගෙනදිය හැකි යැයි යන්නයි.

නො වෙ ගිඤ්චෙ වෙනෙති, නොවෙ පකප්පෙති, අඵ වෙ අනුසෙති.
 ආරම්මණමෙතං හොති විඤ්ඤණස්ස ධීතියා

[සං. නි. 2./102]

නොවෙ ගිඤ්චෙ වෙනෙති ඉමිතා තෙහුමක වෙනතාය අප්පට්තතකකිණො චුතොතා. නො වෙ පකප්පෙති ඉමිතා තණ්හා දිට්ඨි කප්පාතං අප්පට්තතකකිණො. අඵ වෙ අනුසෙති. ඉමිතා තෙහුමක විපාකෙසු පරිත්ත කිරියාසු රූපෙති ඵඤ්ඤ අප්පහිත කොටියා

අනුසයෝ ගහිතෝ. ආරම්භණමෙතං හොතිති අනුසයෙ සති කමච විඤ්ඤාණස්ස උපපත්තියා අචාරිත්තතා එතං අනුසයජාතං පට්ටයොව හොති. [සං. අ. 2/53]

එතත ච "නොවෙ හික්ඛවෙ වෙනෙති නොවෙ පකප්පෙති, අඵ වෙ අනුසෙති" ති. එවං භගවතා දුතියනසෙ පුබ්බ භාගෙ භව තිබ්බත්තක කුසලාකුසලායුගතං. පකප්පතඤ්ඤා විතාපි ගවෙසු දිට්ඨාදිතවස්ස යොගිතො අනුසයපට්ටයා විපස්සනා වෙතනාපි පටිසනෙධජනකා හොතිති දසසතතතං කුසලාකුසලස්ස අපපවත්ති වෙපි තද විජජමානතෙහුමක විපාකාදි ධමෙමසු අපපගීත කොටියා අනුසයිතකිලෙසපට්ටයා භවවජජස්ස කමචවිඤ්ඤාණස්ස පතිධරීතතා හොතිති දසසතතතඤ්ඤා වුත්තො (සං. ටී. 2/83)

මහණෙනි සංසාර වට්ටයේ ඇවිද්දවන කුසල චේතනා අකුසල චේතනා ද විශේෂයෙන් නොකරන නමුදු මනුෂ්‍යයකු වේවා දෙවියකු වේවා යන ලෙසට තණ්හා දිට්ඨි හා යෙදෙන කල්පනාද නොකරන නමුදු අනුසය ධාතුව ආර්ය මාගීයෙන් දුරු නොකරන තාක් නිසැකවම ඇත්තේය. මෙම අනුසය ධාතුව ඇති තාක් නැවතත් භවයක්, පටිසන්ධි ඵලයක් ගෙන දෙන ශක්තිය ඇති කම්ම විඤ්ඤාණයේ පැවැත්මට එය හේතුවේ. (සං. ති. පරිවතීතය)

අනුසය ධාතුව අරිය මග්ග ධර්මය මගින් දුරු නොකර, තවම ඇති තාක් තවත් නව භවයක්, පටිසන්ධි විපාක ගෙන දෙන ශක්තිය ඇති කම්ම විඤ්ඤාණයක් පහළ වීම නොවැලැක්විය හැකිය. මේ අනුසය ධාතුවේ පැවැත්ම ම කම්ම විඤ්ඤාණයේ පැවැත්මට හේතුව වේ. (සං. අ. පරිවතීතයයි)

බුදුරජාණන් වහන්සේ චේතනා සුත්‍රයෙහි -

1. තණ්හා දිට්ඨි හා යෙදෙනු එයින් පිරිවරන ලද වට්ට නිස්සික කුසල අකුසල,
2. තණ්හා දිට්ඨි හා යෙදීනැති විවට්ට නිස්සික වූ කුසලා කුසල හෙවත් කෙහුමක චේතනා,
3. අනුසය ධාතුව දුරු කළාවූ රහතත් වහන්සේලාගේ සන්තානයන්හි පහළ වන්නාවූ ක්‍රියා සිත් (දන, සීල, සමඵ විපස්සනාදී සිත්),

යන ලෙස තුන් ආකාරයකට බෙද දේශනා කළ සේක. දෙවැනි අංකයෙහි දැක්වෙන ලෙසට උක්ත යෝගාවචර පුද්ගලයා විපස්සනාවට පෙරාතුව හවය ගෙන දීමේ ශක්තිය ඇති කුසල, අකුසල කම් සඳහා උත්සුක වීමද, පුරුෂයකු වේවා, ස්ත්‍රියක වේවා, මනුෂ්‍යයකු වේවා, දෙවියකු වේවා යනාදී තණ්හා දිට්ඨි වශයෙන් කල්පනා කිරීමද, සිතීමද යන මේවායින් තොරය. හවයෙහි ආදීනව දකිමින් - දැනීමින්ම සිටී. මෙලෙස වූ යෝගාවචර පුද්ගලයෙකුගේ නමුත්, සන්තානයෙහි අනුසය ධාතු ඉතිරිව ඇති නිසා විපස්සනා ඤාණය හා යෙදෙන චේතනාවන්ට පටිසන්ධිය ගෙන දිය හැකි ශක්තිය ඇත්තේය. මෙම අර්ථය, තේරුම ප්‍රකට කිරීම සඳහා මේ දෙවැනි ක්‍රමය දේශනා කළ සේක. විපස්සනා කම්මය වනාහි සංසාර වට්ටයේ ඇවිද්දවනසුලු කම්මයන් ක්‍ෂය කරවිය හැකි කම්මක්කමය කම්මයක් වන්නේය. විපස්සනා ඤාණය අඛණ්ඩව, අතරක් නොතබා වඩන්නේ, සංසාර වට්ටයේ ගමන් කරවන කුසල අකුසල කම්මයන් සඳහා අවස්ථාවක් නොමැත්තේ නමුදු එම විපස්සනා ඤාණ ඇතිවිට එම යෝගාවචර පුද්ගලයාගේ රූප-නාම ප්‍රවාහයෙහි ඇත්තාවූ තෙහුමක විපාක ධර්ම - කාමාවචර ක්‍රියා ධර්ම - රූප ධර්ම - යන මේවායෙහි ආර්ය මාභීයෙන් දුරු නොකළ අනුසය කෙලෙස් ගැබ්වී ඇති නිසා, නව හවයක් සඳහා පටිසන්ධිය ගෙන දිය හැකි ශක්තිය ඇති කම්ම විඤ්ඤාණයේ පැවැත්ම නිසැකවම ඇත්තේමය. මේ අදහස ප්‍රකට කර ලීමට මෙම දෙවැනි ක්‍රමය බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළ සේක (සං. ටී. පරිවච්ඡනයයි)

මේ ඉහතින් ආදර්ශයක් සේ දැක්වූ යෝගාවචර පුද්ගලයා සාමාන්‍යයෙන් විපස්සනාවට පෙර හා පසු අනුසය ධාතුව පමණක්ම නොව එය පිරිවරා ගත් තණ්හා දිට්ඨින්ද ඉතිරිව ඇති කෙනෙකු බව පෙනේ. අනුසය ධාතුව නිම නොකළ උතුමන්ගේ විපස්සනා ධර්මයද පටිසන්ධි ඵල ගෙන දෙන්නේ නම් අනුසය ධාතුවද දුරු නොකළ තණ්හා දිට්ඨින්ද පිරිවරා ගත් විපස්සනා කම්මයන්ට වඩ වඩාත් පටිසන්ධි ඵල ගෙන දිය හැකි වන්නේය. [අ. නි. 2/358] හි එන සෙතානුගත සුත්‍රයද මෙහි ලා ගැලපේ. එම යෝගී සම්බන්ධයෙන්

සිත තබා ගත යුතු කරුණක් නම් අතීත හටයෙහි විපස්සනා ඤාණයන් පුහුණු කළද පටිච්ච සමුප්පාදය පුහුණු නොකළ නිසා මෙම අතීත හටයෙහි පහළ කළ විපස්සනා ඤාණයන් ආර්ය මාගීයට පත් කිරීමට තරම් උපනිශ්‍රය ශක්තියක් ලෙස උපකාර කළ නොහැකි විය යන කාරණයයි. අශ්වයාගේ වල්ගයේ එල්ලීගෙන ගියා වූ පුද්ගලයා ලෙසට ප්‍රසිද්ධ ජනන තෙරුන්වනන්සේ මෙන්නය.

(සං. නි. 3/226 වන්න සූත්‍රය බලන්න)

කිලෙස වට්ටය හා කම්ම වට්ටය.

කිලෙස වට්ටය හා කම්ම වට්ටය සම්බන්ධව තවදුරටත් විකක් විස්තර කළ යුතුවේ. කිලෙස වට්ට කම්ම වට්ට නම් වූ විත්ත වෛත සිකයන්ට වනාහි තමා වශයෙන් පමණක් සිටීමට ශක්තිය නොමැත්තේය. සමග යෙදෙන සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම හා යෙදී සිටින්නාහ. මෙලෙස, සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම හා යෙදී පැවතීමේදීද විථි යන විත්ත නියාම පටිපාටිය වශයෙන්ම පැවතීම ධර්ම තාවයකි. මෙම ධර්මතා මාගීයෙන් බැහැර වී තමන් කැමති සේ පවතින ස්වභාවයක් නොමැත්තේය. තවදුරටත් පටිසන්ධි ඵල ගෙන දීමට ශක්තිය ඇති කිලෙස වට්ට කම්ම වට්ටයේ මානෝද්වාරික ජවනයේම වන්නාහ. පඤ්චද්වාරික ජවනයේ ප්‍රවෘත්ති ඵලයන් පමණක් ගෙන දෙනාහුය. පටිසන්ධි ඵල ගෙන දිය නොහැක්කේ ය. මනෝද්වාරික ජවනයන්ට වනාහි පටිසන්ධි ඵල, පවත්නි ඵල යන දෙවර්ගයම ගෙන දිය හැකිය. මෙහිලා දැනුම පිරිසිදු වීම සඳහා උපමාවක් මාගීයෙන් පැහැදිලි කිරීමක් කරදෙන්නෙමු. මෙලෙස අතීත හටයෙහි මරණාසන්න කාලයෙහි මරණාසන්න ජවනයෙහි අරමුණ සොයා දැකගත් විට වෛතඃයකට පුජාවක් කිරීමේ කම් අරමුණ මතු වී ආයේ යැයි ගනිමු. එම පුජාවේ කුසල ජවන විථි විත්ත සන්තතිය ද, මෙම කුසලය පිරිවර කරගත් අවිජ්ජා තණහා උපාදනයන් ප්‍රමුඛ මනෝද්වාරික ජවන විථි සිත් සන්තතියන් ද පරිග්‍රහ කරන්න. ඉදින් සාර්ථක නොවී පුජා කරන ආකාරයම පමණක් දැක ගනී නම් එහි ඇති සතර මහා භූතයන්ගෙන් පටන් ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. අනතුරුව පුජා අවස්ථාවේ පහළ වූ

රූප නාම ධර්මයෝ දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් හෘදය වක්‍රව හා හවාංග මනෝප්‍රසාදය, මනෝද්වාරය මුල්කොට පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් වෛත්‍යයට පූජා කිරීමට කලින් හා පූජාකරන අවස්ථාවේ ඇති හවාංග මනෝප්‍රසාදයන් මනෝද්වාරයන් නැවත නැවතත් බොහෝ වාරයක් පරිග්‍රහ කරන්න. මෙම හවාංග මනෝ ප්‍රසාද ධාතු මනෝද්වාරයන් අතර වාරයේ පහළ වී ගිය පූජාකරන මනෝද්වාරික ජවන විචි සන්තකීන්, ප්‍රාර්ථනා කරන මනෝද්වාරික ජවන විචි සිත් සන්තකීන් දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. මෙම සිත් සන්තකීන් හි අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන යන කිලෙසවට්ට හා සංඛාර, කම්ම යන කම්ම වට්ටයෝ දැක ගැනීම සඳහා සොයා බැලීමකි මෙය.

උපමාවක් අනුව දක්වකොත් නිවන් ලැබිය හැකි හික්‍රමවක් වේවා නැත්නම් නිවනට යාගත හැකි ස්ත්‍රියක වේවායි ප්‍රාර්ථනා කරන්නේ යැයි සිතමු.

කිලෙස වට්ට තුන

1. නිවනට යා හැකි හික්‍රමවක්, නොමැති නම් නිවනට යා ගත හැකි ස්ත්‍රියක යැයි මිච්ඡා පටිපත්ත ස්වභාවය අවිද්‍යාවයි.
2. නිවනට යා ගත හැකි හික්‍රම භාවයට නැත්නම් ස්ත්‍රී භාවයට බැඳෙන ඇලෙන ගතිය තණ්හාවයි.
3. නිවනට යා ගත හැකි හික්‍රම භාවය නැතිනම් එම ස්ත්‍රීභාවයට ඇති දැඩි බැඳීම උපාදනයයි.

මේ අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදනයන් කිලෙස වට්ටයයි. මෙම අවිජ්ජා තණ්හා උපාදනයන්ට වනාහී මේවා වශයෙන් තනිව පැවතිය හැකි ශක්තියක් නොමැත්තෝය. එස්ස, වේදනා, සඤ්ඤ, චේතනා, විඤ්ඤණය ආදී සමග යෙදෙන විත්ත වෛතසිකයන් හා විත්තක්‍රණයන් පාසා එකට යෙදී පවතී. සාමාන්‍ය ලෙසින් ලොහ, දිට්ඨි, රාගියේ 20 විය හැක්කේය. ච්චිකිය නොයදී මෙය වරෙක 19 වේ. සසංඛාරික. අසංඛාරික, සොමනස්ස, උපෙක්ඛා යන මේවා සුදුසු ලෙස යෙදේ.

වරෙක ලොහ-මාන රාශියද වේ. වරෙක දිවිසි-මාන දෙකම නොයෙදී ලොහ මූල රාශියද යෙදිය හැක්කේය. විපි සිත් සන්තතිය වශයෙන් සාමාන්‍යයෙන් මනෝද්වාරාවිච්ඡත වාර 1 ක් ජවන වාර 7 ක් යෙදේ. තදලම්බන යෙදීමද නෙයෙදීමද වේ. තමා ප්‍රාර්ථනා කරන භික්ෂු භාවයෙහි ඇති රූප-නාම නැත්නම් සත්‍රී භාවයෙහි ඇති රූප-නාමයෝ කෙරෙහි බැඳී ඇත්නම් තදලම්බන යෙදිය හැක.

1. මනෝද්වාරාවිච්ඡත නාම ධර්ම 12
2. ජවන එක එකක (ලොහ-දිවිසි වන්තාවු) නාම ධර්ම 20
3. තදලම්බන යෙදේ නම් තදලම්බනයන් හී නාම ධර්ම සුදුසු ලෙස (34/33/33/32/12/11 බැගින්) වෙන වෙනම යෙදේ.

මෙම නාම ධර්ම රාශියේ ඇතුළත් -

1. වේදනාව - වේදනාස්කන්ධයයි. = වේදනා ධර්ම රාශියයි.
2. සඤ්ඤාව - සඤ්ඤාස්කන්ධයයි. = සඤ්ඤා ධර්ම රාශියයි..
3. ඉතිරි චෛකසික සංඛාරස්කන්ධයයි.
4. සිත විඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

වෙන වෙනම වේ. ඒ නිසා මෙම නාම ධර්මයෝ නාම ස්කන්ධ හතරයි. මෙම නාම ස්කන්ධයන්ගේ ආශ්‍රය ස්ථානය වූ හදයවිඤ්ඤා රූපය හා එහි ඇති 54 ක් වූ රූප රූපස්කන්ධයයි. (අනිප්ඵන්ත රූපයෝද සුදුසු ලෙස යෙදේ) සියල්ල එකට, රූපස්කන්ධය + නාමස්කන්ධයන් හතර = පඤ්චස්කන්ධයෝය.

1. මනෝද්වාරා විච්ඡත පඤ්චස්කන්ධයන්.
2. ජවන එක, එකක පඤ්චස්කන්ධයන්
3. තදලම්බන එක එකක පඤ්චස්කන්ධයන් යන ලෙසට වෙන වෙනම වේ.

තදලම්බනයන්හී මහා විපාක තදලම්බන, අහේතුක කුසල විපාක තදලම්බන, අහේතුක අකුසල විපාක තදලම්බනයන් යන එක

එක වර්ගයක් සුදුසු ලෙස යෙදේ. එමනිසා 34/33/33/32/12/11 යැයි වෙන වෙනම දක්වන ලදී. ඔබ විසින්ම පිරික්සා බලන්න.

පිංවත් ඔබ අතීත හේතූන් තුළ අඩංගු අතීතයේ සිදුකළ සංඛාර ධර්මයන් ඇසුරු කල, පිරිවරා ගත් කෙලෙස් වට්ටය වූ අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදානයෝ පරිග්‍රහ කිරීමේදී සන හෙවත් රූප සමූහ, නාම සමූහ, රාශීන් එකින් එක සැණයෙන් බිඳ සුනු කොට පරමාර්ථ තෙක් සැණ දඹිණිය ලැබෙන තෙක් මේ පඤ්චස්කන්ධයෝ යථා පරිදි පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. මේ වනාහී විපස්සනා සැණ පරමපරාවෙහි නාම-රූප පරිච්ඡේද සැණය - නාම-රූප වච්ඡාන සැණයම වේ.

කම්ම වට්ට දෙක

වෛත්‍යයන්ට, බුදුරජාණන් වහන්සේට පූජාකරන අවස්ථාවේ.

1. ප්‍රතිග්‍රාහක බුදුරජාණන් වහන්සේ අරමුණු කොටද, කුසල ජවනයෝ පහළ විය හැක්කේය.
2. පූජා වඤ්චු - පූජාව අරමුණු කර ගෙනද කුසල ජවන විචිත් පහළ විය හැක්කේය.
3. පූජා කරන, මුල් කුසල චේතනාවන් අරමුණු කොටද පසු පසු කුසල චේතනා - කුසල ජවන විචිත් පහළ විය හැක්කේය.

පූජා කරන අවස්ථාවේ කුමන කුසල ජවන විචිත් පහළ වන්නේ දැයි සහතික ලෙස අරමුණු කොට බලන්න. ඉදින් මෙම කුසල ජවනයෝ සොමනස්ස වේදනා හා එකට යෙදී සැණ සම්ප්‍රයුක්ත ජවන වන්නේ නම් චිත්ත වෛතසික නාම ධර්මයන් 34 ක් වූ සද්ධා-ප්‍රඥ රාශියම වේ. විචි සිත් සන්තතිය වශයෙන් මනෝද්වාරාවජ්ජන ය වරක්, ජවන චාර හතක්, තදලම්බන දෙකක්, වෙන වෙනම පහළ වෙත්. තදලම්බන යෙදීමද වේ. නොයෙදීමද වේ.

1. මනෝද්වාරාවජ්ජන නාම ධර්ම 12
2. ජවන එක එකක නාමධර්ම 34
3. තදලම්බන එක එකක නාමධර්ම 34/33/33/32/12/11 බැගින්

මෙම නාම ධර්මයේ වනාහි නාමසතයෝ - නාමස්කන්ධ හතර එක එකක් වශයෙන් පවතිත්. මෙම නාම ධර්මයන් ඇසුර ලබන ස්ථානය වූ හෘදයෙහි ඇති රූප ධර්ම වනාහි රූප ස්කන්ධය වේ. ඒ නිසා

1. මනෝද්වාරයෙහි පඤ්චස්කන්ධය
2. ජවන එක එකක පඤ්චස්කන්ධය බැගින්
3. තදලම්බන එක එකක පඤ්චස්කන්ධය බැගින් යන ලෙසට වෙන වෙනම යෙදේ.

මෙම පඤ්චස්කන්ධයන් බලන පරිග්‍රහ කරන සූඡය සූඡය පරම්පරාවෙහි වනාහි නාම-රූප පරිච්ඡේද සූඡය - නාම-රූප වච්ඡාන සූඡයම වේ. නමුදු මෙම කිලෙස වට්ට පඤ්චස්කන්ධයෝ හා කම්ම වට්ටයෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ වනාහි මේ වනීමාන භවයෙහි (හික්‍ෂු භවයෙහි නැති නම් ස්ත්‍රී භවයෙහි) පටිසන්ධි - භවාංග - වූති ආදී කොට ඇති අනෙකුත් අනෙකුත් විපාක පඤ්චස්කන්ධයන් හි හේතු-පඤ්චස්කන්ධයෝ වන්නාහ.

මේ ඉහත සඳහන් පඤ්චස්කන්ධයන් හි ජවන එක එකක ඇති නාම ධර්ම 34 වනාහි තමා ප්‍රාර්ථනා කළ හික්‍ෂු භාවය නැත්නම් ස්ත්‍රී භාවය යන පඤ්චස්කන්ධයන් පහළ වනු පිණිස සංස්කරණය කරන බැවින් සංඛාර ධර්මයෝ වෙත්. භවය පහළ වනු පිණිස උත්සුක කරවන ධර්මයෝ වන්නාහ.

මෙම සංඛාර ධර්මයෝ අනිච්ච ධර්මයෝම වන නිසා ඇති වී නැති වී යන නමුදු විපාක, ක්‍රියා, අඛ්‍යාතක ස්කන්ධයක් මෙන් රූප-නාම සන්තතියෙහි යම්කිසි ශක්තියක් ඉතිරි නොකර නිරුද්ධ වී ගියා නොවේ. නැවත වරකදී තමා ප්‍රාර්ථනා කරන නිවන් ලැබිය හැකි හික්‍ෂු භාවය නැත්නම් ස්ත්‍රී භාවය යන පඤ්චස්කන්ධය පහළ කළ හැකි කම්ම ශක්තියක් රූප-නාම සන්තතියෙහි නිදන් කොටම නිරුද්ධ වෙත්. මෙම ශක්තියම කම්ම වේ.

පව්වය පරිග්ගහ කැණය

පිංවත් ඔබ මෙලෙස අතීත භවයක ප්‍රාර්ථනා කළ අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්ම යන හේතු ධර්ම සොයා දැකගත් විට මෙම කම්ම ශක්තිය හෙවත් කම්ම හා තමාගේ පටිසන්ධියෙහි කලල තරලයෙහි ඇති කම්මජ රූප වර්ග 30 හා සම්බන්ධ කොට බලන්න. මෙම කම්ම නිසා පටිසන්ධි කම්මජ රූපයෝ පහළ වීම - නොවීම බොහෝ වාරයක් විමසා බලන්න. කම්ම හා කම්මජ රූපයන්හි එක එකක් හේතු එල සම්බන්ධ වන ස්වභාවය වශයෙන් සම්බන්ධතාවයක් ඇති - නැති බව වැටහී යනු පිණිස බලන්න. සිත හා චිත්තජ රූපයෝ එක එකක් හේතු-එල සම්බන්ධතාවය ඇති ලෙසටම කම්ම හා කම්මජ රූපයෝද එක එකක් සම්බන්ධතාවය ඇති නැති බව සහතික ලෙසට අරමුණු කොට බලන්න.

ඉදින් හේතු-එල සම්බන්ධතාවය ඇත්තේ නම්, එම කම්ම නිසා කම්මජ රූපයෝ බොහෝ ලෙස පහළ වීම යෝගාවචර සුද්ගලයා සම්මා දිට්ඨි කැණ ප්‍රඥාවෙන් තමාම වකිමානව විනිවිද දැක ගනු ඇත. චිත්තය නිසා චිත්තජ රූපයෝ බොහෝ සේ පහළවන බව දැකගන්නා සේ කම්ම නිසා කම්මජ රූපයෝද බොහෝ සේ පහළවන බව දැකගනු ඇත.

ඉදින් තමා සොයා බලා දැකගත් කම්ම හා පටිසන්ධි කම්මජ රූප ආදීකොට ඇති කම්මජ රූපයෝ හේතු එල සම්බන්ධතා දැකගත නොහැකි විට, එම කම්ම නිසා කම්මජ රූපයෝ පහළ වන බව කැණයෙන් නොදක්නා විට, හමුනොවුණු විට තවදුරටත් එල ගෙන දෙන අලුත් කම්මයක් නැවතත් සොයා බලන්න. මරණාසන්න අවස්ථාවේදී පහළ වන භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයේ ප්‍රකට වන අරමුණම ඉදිරියට බලන්න. පසු පසට බලන්න. මෙලෙසට ඉදිරියට පස්සට සොයා බලන්න. එල ගෙන දෙන අලුත් කම්මයෝ හමුවනු ඇත. සමහරක් යෝගාවචර සුද්ගලයනට මරණාසන්න භවාංග මනෝප්‍රසාදයේ කම්ම වර්ග දෙක තුනක් ආදී වශයෙන් පෙර පසු නොවී පහළ වනු ඇති. එලගෙන දෙන කම්මයෝ තෙරපෙමින් පවතිනු දකිනු

ඇත. ගවයන් බොහෝමයක් වට කොට බැඳී කොටු වැටක, උදේ ඉර නගින අවස්ථාවේ දෙර අරින විට දෙරටු මුව විට කෙරපමින් දඟලමින් ගවයන් සිටින්නාසේ මරණාසන්න කාලයෙහි සමහරක් පුද්ගලයනට කමියන් බෙහෝමයක් තෙරපමින්, තෙරපෙමින් පැවතිය හැක්කේය. දොරටු මුව විට ආසන්නයේ ඇති බලවත් ශක්තිමත් ගවයා අනෙකුත් ගවයන් තල්ලු කොට ප්‍රථමයෙන් දොරටුවෙන් පැන එළියට එන්නා සේ මරණාසන්න කාලයෙහි බොහෝ කොට පහළ වන මෙම කම් වලින් බලවත්ම කමිය එල ගෙන දීමට අවස්ථාව ලබන බැවින් ප්‍රථමයෙන් එල ගෙන දේ. මෙම එලගෙන දෙන්නාවූ කමිය අවසාන මරණාසන්න ජවනයෙහි අරමුණ වේ. තවත් ආකාරයට දක්වනොත් මෙම එල ගෙන දෙන කමියේ බලවත් කම නිසා පහළ වූ කම්, කම් නිමිති, ගති නිමිති යන නිමිති තුන් වර්ගය කුලින් එක් වර්ගයක් මරණාසන්න ජවනයෙහි අරමුණ වන්නේය. මෙලෙස මරණාසන්න කාලයෙහි කමියන් බොහෝමයක් පහළ වේ නම් මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ වෙන් කර ගැනීම සඳහා සොයා එම අරමුණෙහි පෙර දැක්වූ ක්‍රමයට අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කමියෝ සෙවීම කළ යුතුවේ.

මෙලෙස මරණාසන්න අවස්ථාවෙහි බොහෝ කමියෝ එකවර පහළ වන්නේ නම් එම කමියන් තුල එක කමියක් එල ගෙන දිය හැකි ජනක කමියක් වන්නේ නම් ඉතිරි කමියෝ එම ජනක කමියට ආධාර උපකාර කරන උපස්ථම්භක කමියෝ විය හැක්කේය. අතීත භවයෙහි මරණාසන්න කාලයෙහි භවාංග මනෝප්‍රසාදයේ පහළ වන අරමුණ අනුව බලන්නේ මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ ඉක්මවා මරණාසන්න ජවනය පැමිණීමට පෙර පිහිටා සිටි භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයේ ප්‍රකට අරමුණු ප්‍රථමයෙන් දැක ගැනීමද සිදුවිය හැක. මෙලෙස ඉක්මවා ගොස් බලන්නේ නම් උපස්ථම්භක කමිය ප්‍රථමයෙන් දැක ගත හැකි වන්නේය. එම කමිය නියම උපස්ථම්භක කමිය වන්නේ නම් එම කමිය හා පටිසන්ධි කම්ප රූපායෝ හේතු එල සම්බන්ධතා ඇති නැති බව නැවත නැවත විමසා බැලූ කල සම්බන්ධතා නොමැති බවත් එම කමිය නිසා කම්ප රූප පහළ

නොවූ බවත් දැක ගත හැකි වන්නේය. ඉදින් පටියන්ධි කමිඡ රූප ආදී කොට ඇති කමිඡ රූපයෝ කෙළින්ම පහළ කල හැකි ජනක කමිඡ ප්‍රථමයෙන් දැකගත්තේ නම් එම කමිඡ හා කමිඡ රූපයෝ හේතු එල සම්බන්ධතා ඇති - නැති බව මෙන්ම එම කමිඡ නිසා කමිඡ රූප පහළවූ නොවූ බවත් කැණයෙන් දැකගැනීමට බැලූ කල එහි ඇති හේතු-එල සම්බන්ධතා දැකගනු ඇත..

එම නිසා යොගාවචර පුද්ගලයකු වශයෙන් අතීත කමිඡ සොයා බැලීමේදී උපස්ථම්භක කමිඡ හෝ ජනක කමිඡ ප්‍රථමයෙන්ද හමු විය හැක්කේය. ඉක්මවා බැලීම නිසා සිදුවන්නකි මෙය. එම නිසා නැවත නැවත විමසා බලා හේතු - එල සම්බන්ධතා ඇති නැති බව සහතික ලෙස දැක ගනු සඳහා විමසා බැලිය යුතුවේ. සහතික ලෙස දැකගත් පසු අතීත හවයෙහි චුතිය හා ආසන්නයේ පහළ වූ මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ දැක ගනු පිණිස බලන්න. එම අරමුණ එල ගෙන දෙන්නා වූ කමිඡ ශක්තිය නිසා පහළ වන අරමුණ වන බැවින් එම කමිඡ සහතික ලෙස දැක ගනු පිණිස පරික්ෂා කර බලන්න.

1. කමිඡ නැතහොත්,
2. කමිඡ නිමිත්ත නැතහොත්,
3. ගති නිමිත්ත දැක ගත හැකි වන්නේය.

නිමිත්ත පෙරලීම

මරණාසන්න ජවනයට පත්වීමට කලින් මරණයට ආසන්නයේ පහළ වූ කමිඡයෝ නැත්නම් කමිඡ - කමිඡනිමිති - ගති නිමිති වරෙක යොනියොමනසිකාර, අයොනියොමනසිකාර ආදී කරුණු අනුව මාරුවීමට පෙරළීමට හැක්කේය. සෝණ කඳු පාමුල අසල විහාරයේ වැඩ වාසය කළ සෝණ මහතෙරුන් වහන්සේගේ පියා වූ ස්වාමීන් වහන්සේගේ සන්නානයෙහි ප්‍රථමයෙන් තරකයෙහි නිමිත්ත පහළ වී පුත් වූ සොණ මහතෙරුන් වහන්සේ සැලසුම් කළ පරිදි වෛත්‍යයකට

මල් පුජා කරන නිමිත්ත නැවතත් අරමුණු කල හැකි විම නිසා දේවලෝකයේ දේව විමාන වල, දෙවහනන්ගේ නිමිති පහල වූ අකාරය සිතට ගන්න. (විභ. අ. 309) මේ හික්කුචගේ උපමාව බැඳු කළ මරණාසන්න අවස්ථාවෙහි පහළ වූ නිමිති අයෝනියෝ මනසිකාරය හෝ යෝනියෝමනසිකාරය මුල් කරගෙන ද මාරුවීය හැකි බව පෙරෙළෙන බව සිතට ගත යුතුය.

මෙලෙස නිමිත්ත පෙරළීම නිසාද අතීත හේතූන් විමසා බලනවිට යෝගාවචර පුද්ගලයාගේ සැණයෙහි කෙළින්ම එල ගෙන දිය හැකි ජනක කම් ප්‍රථමයෙන් ප්‍රකට නොවී උපස්ථම්භක කම්ය ප්‍රකටවීම සිදුවිය හැක්කේය. මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ ඉක්මවා මරණාසන්න ජවනය පහළ වීමට කලින් අතීත නාම සන්නතියෙහි අරමුණු ද හමු විය හැක්කේය. එලෙස වූ අවස්ථාවන්හි උපස්ථම්භක කම්ය මුලින් හමුවී පසුව විමසා බැඳු විට ජනක කම්ය හමුවිය හැක්කේය. තවදුරටත් මරණාසන්න ජවනයට පෙර කාලයෙහි මරණයට ලඟ වූ අරමුණු විවිධ වර්ග වශයෙන්ද පහළ විය හැක්කේය. මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණම එයට කලින් ආසන්න අවස්ථාවේද පූච්චි නිමිත්තක් ලෙස පහළ වීමද හැක්කේය. ධම්මික උපාසකගේ මරණාසන්න අවස්ථාවේ සද්විචාරය වලින් දිව්‍ය රථ හයක් පහළ වූ නිමිත්ත මෙනි. මේ දිව්‍ය රථ හයෙන් ධම්මික උපාසක තුමා තුසිත දිව්‍යලෝකය තෝරාගත් විට තුසිත දිව්‍ය රථය පමණක් මරණාසන්න අවස්ථාවෙහි ප්‍රකට විය. (ධ. ප. අ. 1/66)

හෙතු ධම් එල ධම් පරිග්‍රහ කිරීම.

මෙලෙස මරණාසන්න අවස්ථාවෙහි ප්‍රකට වූ අරමුණ පාදක කොට අතීත හේතු ධම්යෝ විමසා බැඳු විට, සොයා බැඳු විට ඉහතින් දැක්වූ ලෙසට මරණාසන්න ජවන අවස්ථාවෙහි වෛත්‍යයට පුජා කළ අරමුණු නිමිත්ත ප්‍රකට වුවා යැයි සිතමු. මෙලෙස පුජා කරන රූප-නාම සන්නතියෙහි ඉහත විස්තර කළ ලෙසට අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්යෝ සොයා බලා එම කම් ගක්තිය

හා කලල තරලයෙහි රූප වර්ගී කිහි (30) අතර හේතු ඵල සම්බන්ධතාවය ඇති නැති බව විමසා බලන්න. හේතු බලන්න. ඵල බලන්න, මෙලෙස හේතු ධර්ම - ඵල ධර්ම යන මේවායේ සම්බන්ධතා ස්වරූප නැවත නැවතත් ගලපා බලන්න. සිත හා වෛතසික රූපයන් එකිනෙකට හේතු ඵල වශයෙන් සම්බන්ධ වන්නේ කෙසේද, එසේම කම් නම් වන හේතු ධර්ම හා කම්මජ රූප නම් වන ඵල ධර්මයන් යන දෙක ගලපා බැලූ විට ඒ දෙක හේතු ඵල වශයෙන් සම්බන්ධතාවය දැක ගත් විට පහත සඳහන් ලෙසට හේතු ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කරන්න.

අවිජ්ජා (20) වීම නිසා පටිසන්ධි කම්මජ රූප පහළ විය.

අවිජ්ජා (-20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

මේ ආකාරයට හේතු ධර්ම හා ඵල ධර්ම සම්බන්ධ කොට හේතු-ඵල සම්බන්ධතා ස්වභාවය සදහායෙන් දැක ගනු පිණිස බලා ඉහත සඳහන් ලෙසට පරිග්‍රහ කරන්න. සදහායෙන් පරිච්ඡේද කරන්න. මෙලෙස පරිග්‍රහ කිරීම පවිච්චය පරිග්‍රහ සදහාය - හේතු ධර්මයන් පරිග්‍රහ කළ හැකි සදහාය යැයි කියනු ලැබේ.

කළින්ම සිතට ගත යුතු වැදගත් කාරණයක්.

විපාක වට්ටයට ඇතුළත් විපාක පඤ්චස්කන්ධයන්හි අතිත හේතූන් 1. අවිජ්ජා 2. තණ්හා 3. උපාදන 4. සංඛාර 5. කම්මයෝ වන්නාහ. ඒ තුළ රූපස්කන්ධයෙහි අතිත හේතු ධර්මයෝ 1-2-3-4-5 වන අතර පච්චුප්පන්න හේතූන් වනාහී සිත, උතු හා ආහාර යන මේවා වන්නාහ. විපාක නාම ස්කන්ධයන්ගේ අතිත හේතු ධර්මයෝ අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර කම්මයෝ වී පච්චුප්පන්න හේතූන් වනාහී වස්තු, අරමුණ, එස්ස ආදී ධර්ම වන්නාහ. වෙනත් ආකාරයකට පහත සඳහන් ලෙසටද සිතට ගන්න.

රූපස්කන්ධය

1. රූපස්කන්ධයට ඇතුළත් කම්මප රූපයන්හි හේතූන් 1-2-3-4-5 වෙත්. ඒවා අතීත හේතූන් වෙත්.
2. චිත්තප රූපයන් හි හේතූන් වනාහි භදය වඤ්චු රූපය ඇසුරු කර පවතින සිත වේ.
3. උතුරු රූපයන්හි හේතූන් වනාහි රූපකලාපයක් රූපකලාපයක් පාසා මෙන් ඇති රූපයන්ගේ ධීනි කාලයට පත් තෙජෝ ධාතු - උතු වේ.

[සටහන : රූප කම්ප්ඵාන කොටසෙහි පැහිදිලි කළ අකාරයට වක්කු දසක කලාප ආදී ඒ ඒ කම්මප කලාපයෝ, චිත්තප කලාපයෝ, උතුරු කලාපයෝ, ආහාරප කලාපයෝ යන මේවායේ ඇතුළත් තේජෝ ධාතු - උතු නිසා රූපකලාප යන්තනියක් සේ වැඩිමේදී අවසාන අවස්ථාවේ ඇති රූප කලාපයන්හි අඩංගු තේජෝ ධාතු - උතු වලට උතුරු රූප පහළ කළ නො හැක්කේය. ඒ නිසා මෙසේ 'රූප කලාපයක් රූප කලාපයක් පාසා මෙන්' යැයි දක්වන ලදී.]

4. ආහාරප රූපයන්හි හේතූන් වනාහි කම්මප ඕජා, චිත්තප ඕජා, උතුරු ඕජා, ආහාරප ඕජා යන ආහාරම වේ.

සටහන : ආහාරයට ගත් කබලිකාර - උතුරු ඕජාව කම්මප තෙජෝ ධාතුවේ උපකාරය ලැබ ආහාරප ඕජාවිධමක රූපකලාප අලුතින් අලුතින් පහළ වන ආකාරයද, මෙම ආහාරප ඕජාවිධමක රූපකලාපයන් හි ඇති ආහාරප ඕජාවෙහි උපකාරය ලැබූ කල කම්මප ඕජා, චිත්තප ඕජා, උතුරු ඕජා, පෙර පෙර ආහාරප ඕජාවෝ, ආහාරප ඕජා අවිධමක රූප කලාප අලුතින් අලුතින් පහළ කර වීමද යන මේ සියල්ල රූප කම්ප්ඵාන කොටසෙහි නැවත කියවා බලන්න. පසු පසු ආහාරප ඕජා අවිධමක රූපකලාපයන් හි ඇති ආහාරප ඕජාවෙහි උපකාරය ලැබූවිට පෙර පෙර ආහාරප ඕජාවිධමක රූපයන්හි ඇති ආහාරප ඕජාවද ආහාරප ඕජාවිධමක රූප කලාප අලුතින් අලුතින් පහළ කරවයි. එසේ වන බැවින් ආහාරප රූපයන්හි

හේතු ධර්මයන් වශයෙන් කම්මප ඕජා, විත්තප ඕජා, උතුප ඕජා යන මේවා පමණක් නොව ආහාරප ඕජාවන් අතුලත් කොට දක්වන ලදී.

නාමස්කන්ධයෝ හතර

පටිසන්ධි, භවාංග, චූති යන විචිත්තෙන් මුක්ත වූ බැවින් විචි මුක්ත සිත් නම් වූ විපාක නාමස්කන්ධයෝ හතර හා වක්ඛු විඤ්ඤාණය ආදී පඤ්ච විඤ්ඤාණයන්, සම්පට්ච්ඡන, සන්තීරණ, තදලම්බන යන එම විචි සිත් සන්තතින් හි අඩංගු විපාක නාමස්කන්ධයෝ හතර (යන මේ විචිමුක්ත සිත් හා විචි සිත්) යන දෙයාකාර විපාක නාම ධර්මයන්ගේ අතීත හේතු ධර්මයන් වනාහී අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදාන, සංඛාර, කම්මයෝම වන්නාහ. මෙම නාම ධර්මයන්හි පව්චුප්පන්න හේතු ධර්මයන් වනාහී වක්ඛු, ආරම්මන, එස්ස ආදීන් වන්නාහ.

1. වක්ඛු = ඇසුරු කරන වස්තු රූපය, ඇසුරු කරන වක්ඛු රූපයක් නැතිකල (පඤ්චවොකාර භවයෙහි) මෙම නාම ධර්මයන් පහළ වීමේ හැකියාවක් නැත්තේය.
2. ආරම්මණය = අදාල අරමුණක් අදාල ද්වාරයෙහි පහළ වූ විටකදීම, ආපාතගත වූ විටම මෙම නාම ධර්මයන් පහළ විය හැක්කේය. දැන ගැනීමට අරමුණක් ඇති විටම දැන ගැනීමේ ස්වභාවය ඇති විය හැක්කේය යැයි වටහා ගන්න.
3. එස්සය = එස්ස ආදී සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයෝ හෙවත් නාම ස්කන්ධයෝ හතර එකිනෙකට සහජාත, අඤ්ඤාමඤ්ඤා, නිස්සය, අඤ්ඤා, අවිගත, ආදී පව්චය ශක්තින් මගින් උපකාර කළ විටම මෙම නාම ධර්මයන් පහළ විය හැක්කේය. ස්කන්ධ එකක් පහළ වීම සඳහා ඉතිරි නාම ස්කන්ධ තුන උපකාර කළ යුතුවේ. එම ස්කන්ධයන් තුලින් අරමුණක් ගැනීමේදී එස්සය ප්‍රධාන හේතු ධර්මයක් වන්නේය.

සැලකිය යුතුයි : පඤ්ච විඤ්ඤාණය, සම්පට්ච්ඡන, සන්තීරණ, තදලම්බන යන ප්‍රවෘත්ති විපාක විඤ්ඤාණයේ පටිසන්ධි, භවාංග, චූති

යන විචි මුක්ත සිත් කෙලින්ම පහළ කරවිය හැකි ජනක කමියක් නිසාම පහළ වීම වන්නේය. ප්‍රවෘත්ති ඵල විපාක පහළ කරවිය හැකි තවත් අලුත් අලුත් ජනක කමී නිසාද විය හැක්කේය. මෙම කමීය කුසල ද, අකුසලද විය හැක්කේය. කුසල කමීයන් නිසා කුසල විපාක පඤ්ච විඤ්ඤාණය, සම්පට්ච්ඡන, සන්තීරණ, තදලම්බනයෝ විය හැක්කේය. අකුසල කමී නිසා අකුසල විපාක පඤ්ච විඤ්ඤාණය, සම්පට්ච්ඡන, සන්තීරණ, තදලම්බනයෝ පහළ වන්නාහ. ඉට්ඨාරම්මණයන් හමුවූ විට කුසල විපාකයන් පහළ වී අනිට්ඨාරම්මණයන් හමුවූ විට අකුසල විපාකයෝද පහළවෙත්. ශ්‍රාවකයන්ට කමී, කමී විපාකයෝ යන සියල්ල දැනගත නොහැකි නමුදු සමහරක් දැනගත යුතුය. අතීත පඤ්චස්කන්ධයන් පරිශ්‍රහ කිරීමද අතීත හේතු ධර්මයන් සෙවීමේදීද සතිමත් වී මෙම හේතු ධර්මයෝ විමසා බලන්න.

තවදුරටත් පඤ්චද්වාර විචිත්ති ඇති පඤ්චද්වාරාවච්ඡන හා වොඤ්චන, මනෝද්වාර විචිත්ති ඇති මනෝද්වාරවච්ඡන යන මේ තුන් ආකාර සිත් ක්‍රියා සිත් වන්නාහ. පහළ වූ අරමුණ හුදු ආවර්ජනය කිරීම හා ව්‍යවස්ථාපනය කිරීම පමණක් කරන්නාහ. ද්වාරයකට ආරම්මණයක් ආපාතගත වූ විට පහළ වන්නාවූ ක්‍රියා සිත් නිසා, අතීත හේතු ධර්මයන් නිසා පහළ වූ නාම ධර්මයෝ නොවන්නාහ. වඤ්ච, අරමුණු, එස්ස ආදී පවිච්ඡපන්න හේතු ධර්මයන් නිසාම පහළ වන්නාවූ නාම ධර්ම රාශීන් වන්නාහ. මේ නිසා මෙම නාම ධර්මයන් සඳහා අතීත හේතු ධර්මයෝ නොමැත්තාහ. වඤ්ච, ආරම්මණ, එස්ස යන පවිච්ඡපන්න හේතු පමණක් ඇත්තාහ.

මෙලෙසටම කුසල ජවනයන් ද වඤ්ච, ආරම්මණ, එස්ස, යොනිසොමනසිකාරය ආදී හේතු ධර්මයෝ නිසාම වන්නාහ. අකුසල ජවනයන්හිද වඤ්ච, ආරම්මණ, එස්ස, අයොනිසොමනසිකාරය ආදී හේතු ධර්මයන් නිසාම පහළ වන්නාහ. මෙම නාම ධර්ම සමූහයෝ වනාහී අතීත හේතු ධර්මයන් නිසා පහළ වන්නාවූ නාම ධර්ම සමූහයන් නොවන්නාහ. එසේ වන බැවින් කුසල ජවන - අකුසල ජවන නාම

ධම් සමුහයන්ට අතිත හේතු ධම් නොමැති යැයිද පවිච්චස්පන්න හේතු ධම් පමණක් ඇතැයි යැයිද දත යුතු.

නග ක්‍රම හතර - ඒකත්ත නග 1.

යෝගාවචර පුද්ගලයා පටිච්ච සමුප්පාද භාවනා ක්‍රමයේදී ඉතාමත් වැදගත් වූ ඒකත්ත නග, නානත්ත නග, අධ්‍යාපාර නග, එවං ධම්මතා ණය යන නග ක්‍රම හතර, හේතු-ඵල සම්බන්ධතා ධම් ස්වභාවය, පරිග්‍රහ කොට භාවනා කරන අවස්ථාවෙහි දී වැටහී යනු පිණිස භාවනා කළ යුතුවේ. එහිලා එකත්ත නග යන්න මෙලෙසය.

1. අතිත හේතු ධම්යන් තහවුරු කළා වූ අතීත රූප-නාමයෝ.
2. පවිච්චස්පන්න, පටිසන්ධියේ පටන් ගෙන මේ වකිමාන හේතු ධම්යන් පරිග්‍රහ කරන අවස්ථාවේ හෝ විපස්සනා කොටසට පත් වී නම් විපස්සනා කරන අවස්ථාවේදී පහළ වන්නාවූ රූප-නාමයෝ.
3. අරහත්ත ඵලය තෙක් භාවනා නොකළ හැකිවීම හේතුවෙන් මතු අනාගතයෙහි ප්‍රකටව පහළ වන්නා වූ පටිච්ච සමුප්පාද ධම් ස්වභාවයන් පරිග්‍රහ කොට භාවනා කරන දැන් පටන් අනාගත අවසානය තෙක් පහළ වන්නාවූ අනාගත රූප-නාමයෝ, හෙවත් අතීත, පවිච්චස්පන්න, අනාගත යන තුන් භවයෙහි පිහිටී, පිහිටා ඇති, පිහිටන්නා වූ අතීත රූප-නාම, පවිච්චස්පන්න රූප-නාම, අනාගත රූප-නාම.

මේ වනාහී අතීත, පවිච්චස්පන්න, අනාගත යන කාල තුනෙහි ඇතිවූ, ඇතිවෙමින් පවතින, ඇතිවන්නාවූ රූප-නාමයෝ එකම රූප-නාම සන්තතියක්, එකම ප්‍රවාහයක් ලෙස ඤාණයෙන් දැකීම වේ. මෙම රූප - නාම සන්තති ප්‍රවාහය යන්නද නිත්‍ය ප්‍රවාහයක් නොවේ. අනිත්‍ය ප්‍රවාහයක්ම වන්නේය. ඇතිවෙන නැති වෙන ප්‍රවාහයක්ම වන්නේය.

මෙයට වඩා ඊකක් පැහැදිලි වන ලෙසට විස්තර කළ හොත්, අතිත භවයෙහි මේ මනුෂ්‍යය භවය ලැබීමට හේතු වූ කුසල කම්යන්

සිදු කරන විට හවාංග මනෝප්‍රසාදය හා දැන් වකීමාන හවයෙහි හවාංග මනෝප්‍රසාදය ගලපා බලන්නේ නම් නුලක් ඇද්ද සේ සන්නතියක් ප්‍රවාහයක් ලෙස සම්බන්ධ වී පැමිණි ආකාරය, ඇතිවෙමින් නැතිවෙන සන්නති ප්‍රවාහයක් ලෙසට වැටහී යන ආකාරය දැක ගන්න බලන්න. හවාංගය වනාහී හවය පුරාම බොහෝසේම පහළ විය හැකි සිත නිසා හවාංග සිත ප්‍රධාන කොට වැටහීම පහසු වනු පිණිස මෙසේ දක්වනු ලැබේ.

සභාවෝ වායං චිත්තස්ස පණ්ඩරතා (මු. වී. 1/125)

යන දැක්වීමට අනුව (අකුසල වෛතසිකයන්ගෙන් අපිරිසිදු වුවද) සිත් සියල්ල සුදුව, පිරිසිදුව පවතී. එම නිසා හවාංගයේ ප්‍රභාෂ්වර බව, හවාංග සිත් අතර වාරයේ පහළ වන විචි සිත්හි ප්‍රභාෂ්වර බව යන සියලු සිත්හි ප්‍රභාෂ්වර බව වනාහී සභාව පණ්ඩර බවවේ. පිංවත් ඔබ මෙලෙස ප්‍රභාෂ්වර වූ නාම සන්නති ප්‍රවාහය අඛණ්ඩව දිගට පැවතීම කැණයෙන් දක්නා සේ බලන්න. මේ ක්‍රමයටම අඛණ්ඩව දිගට පවතින රූප සන්නති ප්‍රවාහයද කැණයෙන් දක්නා සේ බලන්න.

අතීත යේ ගැමීම මතුටන හැටි

අතීත හවයේ දී කුසල කම් කළ රූප-නාම සන්නති යෙහි ඇතුළත් හවාංග මනෝප්‍රසාදය හෙවත් නාම සන්නතිය තමාගේ හවාංග මනෝ ප්‍රසාදයද හෙවත් නාම සන්නතියද යන්න සහතික ලෙස සොයා බලන්න. ඉදින් තමාගේ හවාංගමනෝ ප්‍රසාදයම හෙවත් නාම සන්නතියම වේ නම් ඒ බව පහසුවෙන් වටහා ගත හැකිවනු ඇත. මෙලෙසටම තමාගේ රූප සන්නතියේ පැවැත්මද පහසු වෙන්ම වටහා ගත හැකිවනු ඇත. හේතුව වනාහී නාම සන්නති රූප සන්නති එකක් සේ එක පෙළක් සේ ගොණුවී පවතින නිසාය.

මෙලෙස අතීත රූප-නාම සන්නති ඉදිරිපත් කරගෙන බලන අවස්ථාවේදී සම්භර යොගාවචර පුද්ගලයන්ට අතීත හව ගති පුරුදු දැන් වකීමාන හව ගති පුරුදු හා බොහෝ සේ සමාන බව වැටහෙනු

ඇති. කෙලෙස් වාසනාවෝ ලුහු බඳින්නා සේ බලපාන්නා සේ වන්නේය. සමථ-විපස්සනා භාවනාවන් වැඩීම වනාහි තරක ගති වෙනුවට හොඳ ගති ගුණ වඩා ගන්නා බව, හොඳ ගති අබණ්ඩව අතරක් නොකබා පැවැත්වීම පිණිස උත්සාහ කිරීම වන්නේය. තරක ගති මුලිනුදුරා දැමිය හැකි වූ විට හොඳ ගති වලින් සියයට සියයක්ම පිරිහිය විට කමාගේ භාවනා කටයුත්තද මුදුන් පෙත්තටම ලඟාවූතා වන්නේය.

දුෂ්කරද වන්නේය. ගම්භීරද වන්නේය.

මෙලෙස අතීතයෙන් පටන්ගෙන පවිච්ඡ්ඡන්තය තෙක් රූප-නාමයෝ පරිග්‍රහ කිරීමේදී, අතීත හේතූන් පරිග්‍රහ කිරීමේදී පවිච්ඡ්ඡන්ත හවයෙහි පටිසන්ධිය තෙක් රූප-නාමයෝ පරිග්‍රහ කොට අතීත හවය දිශාවට ඤාණය විහිදුවා හේතු ධර්මයෝ සොයා ගිය විට කුමන රූප-නාමයක් වත් හමු නොවී දිදුලන ආලෝකයක් ගැලී ගැලී ලෙස, පැතුරුනු ලෙසට පවතිනවා දැක ගත හැකිවනු ඇත. එවිට එම යෝගාවචර පුද්ගලයා බහුශ්‍රැත නොවන්නේ නම් ඉදිරියට යා ගත නොහැකිව සම්බන්ධ කරගත නොහැකිව තතර වනු ඇත. එවැනි යෝගාවචර පුද්ගලයෝ බොහෝ විට දිව්‍ය ලෝක, නැත්නම් බ්‍රහ්ම ලෝක වලින් බැස පැමිණි පුද්ගලයන් විය හැක්කේය. සත්‍යය, අසත්‍යය බව පරික්ෂාකර බැලීමට විශේෂයෙන් උත්සාහ කළ යුතුවේ. මෙවැනි දුෂ්කරතා හමුවී සිටින යෝගාවචර පුද්ගලයා බොහෝසේ අප්‍රකාශක බහිද්ධා සන්නාත දෙකි රූප, නාමයෝ පරිග්‍රහ කරනවිට විශේෂයෙන් දේව සන්නාතයෙහි ඇති රූප-නාමයෝ බ්‍රහ්ම සන්නාතයෙහි ඇති රූප-නාමයෝ වෙන වෙනම සලකා පරිග්‍රහ නොකර සාමාන්‍යය ලෙස පොදුවේ පරිග්‍රහ කළ නිසා මෙලෙස දිදුලන පැතුරුණු ආලෝක කදම්බ ඉදිරිපත්ව පවතින අවස්ථාවේ මෙම ආලෝක කදම්බයන්හි ඇති රූප නාමයෝ පරිග්‍රහ කළ නොහැකි වන්නේය. පින්වත්ත භාවය අධික නිසා දෙවියන්ගේ ශරීරයේ ඕභාසය දිදුලමින් පවතින්නේය. බ්‍රහ්මයන්ගේ ශරීරයේ ආලෝක ඕභාසය දෙවියන්ගේ ඕභාසයට වඩා අධිකව දිදුලයි. ප්‍රභාෂ්වර වෙයි. දෙවියන්ගේ ශරීරයද විශාලය. බ්‍රහ්මයන්ගේ ශරීරයද

වඩා විශාලය. දෙවියන්ගේ රූප ධර්මයේ සුබ්‍රමය, සිතිදිය. බ්‍රහ්මයන්ගේ රූප ධර්මයේ දෙවියන්ගේ රූප ධර්මයන්ට වඩා සුබ්‍රමය, සියුම්ය. බහිද්ධා රූප-නාමයේ පරිග්‍රහ කරන විට දේව බ්‍රහ්මයන්ගේ රූප-නාමයන්ට අවධානය යොමු කොට පරිග්‍රහ නොකළ තැනැත්තා, සාමාන්‍යය ලෙසට පොදු ලෙසට පරිග්‍රහ කළ තැනැත්තා මෙලෙස ඉතා සුබ්‍රම වූ රූප ධර්මයන් පරිග්‍රහ කිරීමට අපොහොසත් වෙයි. මෙලෙස වූ දුෂ්කරතා මතු වූ විට අප්‍රකාශිත, බහිද්ධා රූප නාමයේ නැවත වරක් පරිග්‍රහ කරන්න. විශේෂයෙන් දෙවියන්ගේ රූප ධර්මයේ ප්‍රධාන කොට පරිග්‍රහ කරන්න. සාර්ථක වූ විට දේව ලෝක, දේව භවය දෙසට කැණිය විහිදුවා එක් එක් තලයක ඇති දෙවියන්ගේ සන්තානවල ඇති සුබ්‍රම රූපයේ දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. අප්‍රකාශිත බහිද්ධා මාරු කරමින් පරිග්‍රහ කරන්න. අනතුරුව බ්‍රහ්මයන් ගේ සන්තානවල ඇති රූප ධර්මයේ සමූහ ලෙස ගෙන දිගටම පරිග්‍රහ කරන්න. බ්‍රහ්මයන්ගේ රූපයේ ඉතාමත් සුබ්‍රම ජවභාවයක් ඇත්තේය. එම නිසා සමාධිය නැවත නැවත තහවුරු කරමින් නැවත නැවතත්, යලි යලිත් පරිග්‍රහ කොට බලන්න. සාර්ථක වනු ඇති. මෙලෙස අප්‍රකාශිත - බහිද්ධා රූපයේ බ්‍රහ්ම ලෝකය තෙක් නැවත නැවතත් පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ විට විශේෂයෙන් බ්‍රහ්මයන්ගේ ඝාත දසක කලාප ජීවනා දසක කලාප කාය දසක කලාප භාව දසක කලාප රූප ධර්මයේ නැති බව වැටහී යනු පිණිස දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. සාර්ථක වූ විට නාම ධර්මයේ තවදුරටත් පරිග්‍රහ කරන්න.

දෙවියන්ගේ සන්තාන වල මනුෂ්‍යයන්ගේ සන්තානවල මෙන් කම්මප කලාප, විත්තප කලාප ආහරප කලාපයේ සම්පූර්ණ ලෙස පැවතිය හැක්කේය. බ්‍රහ්ම සන්තානවල සියලුම රූප කලාපයේ සම්පූර්ණ ලෙස නොපිහිටයි. මේ වනාහී දේව හා බ්‍රහ්ම රූප කලාපයන්ගේ වෙනසයි. බහිද්ධා දේව, බ්‍රහ්මයන්ගේ රූප නාමයේ සමූහ ලෙස, පොදු ලෙස පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ පසු, පෙර අතීත හේතූන් සොයා බලන විට දැක ගත හැකි වූ ඉතාමත් ප්‍රභාෂ්වර වූ දිදුලන ආලෝක කදම්බයන් ගේ පිහිටා ඇති සතර මහා භූතයන්ගෙන් පටන්

ගෙන පරිග්‍රහ කිරීම කරන්න. රූප කලාප, ආංශු දැක ගත් විට මෙම රූප කලාපයේ පරමාඵ තෙක් පිරිසිදු බලන්න. මෙලෙස රූප පරමාඵයේ පරිග්‍රහ කිරීමේදී මේ ආලෝක කදම්බයන් දේව හවයෙහි වන්නේ වී නම් ඉහතින් දක්වූ ලෙසට රූප කලාප වර්ගී සියල්ල දැක ගත හැකි වන්නේය. ඉදින් මෙම ආලෝක කදම්බයන් බ්‍රහ්ම හවයෙහි වන්නේ නම් කම්මප රූපයන්හි ඉහතින් දැක්වූ ලෙසට සමහරක් කම්මප රූපයේ සොයන්නේ නමුත් දැක ගත නොහැකි වනු ඇත. රූපයන් පරිග්‍රහ කළ හැකි වූ විට හදය වැඩු රූපයන්ද හවාංග මානෝ ප්‍රසාදය - මනෝ ද්වාරයද මේ මනෝ ද්වාරය ඇසුරු කරමින් ඇති හදය වැඩු රූපයේ ඇසුරු කරන නාම ධර්මයෝද දිගටම පරිග්‍රහ කරන්න. තවදුරටත් මෙම නාම ධර්ම සමූහයන්ට අතුලත් අවිච්ඡා, තණ්හා, උපාදනය ප්‍රධාන කිලෙස වට්ටය මනෝද්වාර විඵ නාම සමූහයද සංඛාර, කම්ම යන කම්ම වට්ට මනෝද්වාර විඵ නාම ධර්ම සමූහයද දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. මෙලෙස පරිග්‍රහ කල විට අතීත රූප-නාම සන්තති ප්‍රවාහය හා පවිච්ඡපන්න රූප-නාම සන්තති ප්‍රවාහය අඛණ්ඩ බව එකක්ම වන බව දැක ගනු පිණිස සුඤ්ඤයෙන් පරිච්ඡේද කොට ගන්න. පරිග්‍රහ කරන්න. මෙලෙස දැන ගැනීම එකත්ත ක්‍රමයට දැන ගැනීමේ ක්‍රමයයි.

තුන් හතර දෙනෙක් දැකගන්නා විට

සමහර විට, සමහරක් යෝගාවචර පුද්ගලයෝ අතීත හේතූන් සොයා බැලීමේදී අතීත හවයෙහි කුසල කම් කරන අවස්ථාවෙහි කුසල් කටයුතු කරන තුන් හතර දෙනෙක් දකිමින් සිටිනවා විය හැක්කේය. මෙලෙස හමුවූ දැකගත් පුද්ගලයන් එක් එක්කෙනාගේ සන්තානයෙහි ඇති සතර මහා ධාතූන් එක එකා වශයෙන් පරිග්‍රහ කිරීමට පටන් ගත යුතුය. ප්‍රථමයෙන් පුද්ගලයෙකුගේ සන්තානයෙහි පිහිටා ඇති සතර මහා ධාතූන් ගෙන් පටන්ගෙන පරිග්‍රහ කරන්න. රූප කලාප ආංශුන් දැකගත් විට පරමාඵ රූප ධර්මයන් තෙක් දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. අනතුරුව නාම ධර්මයෝ දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. දිගට අනතුරුව තවත් පුද්ගලයෙකු මෙලෙසටම රූප-නාම වශයෙන්

දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. තවත් කෙනෙකුන්ද මෙලෙසටම රූප-නාම වශයෙන් දිගට පරිග්‍රහ කරන්න. මෙම රූප-නාමයන් අතරින් කමාගේ වකිමාන රූප-නාම හා සම්බන්ධය අඛණ්ඩව පවතින රූප-නාමයෝ කමාගේ රූප-නාම සන්නතිය වන්නේය.

මෙලෙස පරිග්‍රහ කිරීමේදී ඉදින් අපහැදිලි මෙන්ම අනිස්ථිර වන්නේ නම් එම පුද්ගලයන් එක් එක්කෙනාගේ හවාංග මනෝ ප්‍රසාදයන්ට ප්‍රමුඛතාවය දී තවදුරටත් අවධාරණය කොට සොයා බලන්න. කමාගේම හවාංග මනෝප්‍රසාදය වන නොවන බව යෝගාවචර පුද්ගලයා පහසුවෙන්ම වටහා ගන්නවා විය හැක්කේය. හේතුව වනාහි වකිමාන කමාගේ හවාංග මනෝප්‍රසාදය හා අතිත හවාංග මනෝප්‍රසාදය එකම නාම සන්නතියක් වන්නේ නම් යෝගාවචර පුද්ගලයා එය සම්මා දිට්ඨි, ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් කමාම වකිමානව විනිවිද දැක දැනගන්නා විට කමාගේම හවාංග මනෝ ප්‍රසාදය වන බව පහසුවෙන්ම දැන දැක ගනී. ඉදින් අතීත හවාංග මනෝප්‍රසාදයට අවධානය යොමු කොට බැලීමේදී කමාගේ හවාංග මනෝප්‍රසාදය නොවන්නේ වී නම් එසේ නොවන බවද යෝගාවචර පුද්ගලයා පහසුවෙන් දැක දැනගනී. හේතුව වනාහි එම නාම සන්නති ප්‍රවාහය හා සම්බන්ධ නොවන්නාවූ නිසාය. අතීත රූප-නාමයෝ කමාගේ රූප-නාම සන්නතිය නොවන්නේ නම් එම අතීත අන්‍ය රූප-නාම සන්නති හා වකිමාන කමාගේ රූප-නාම සන්නති එකක් සේ අඛණ්ඩ සේ නො පැමිණ සන්නතියක වශයෙන් සම්බන්ධ තාවයක් නැති බව යෝගාවචර පුද්ගලයා ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන්ම දැක ගනී.

අතීතයේ ස්වකීය රූප-නාම සන්නතිය හා වකිමාන පවිච්ඡිපන්න ස්වකීය රූප-නාම සන්නතිය එකක්ම වශයෙන්, අඛණ්ඩ වශයෙන් පෙර හා පසු සම්බන්ධ වී දිගින් දිගට පවතින්නේය. මෙලෙස පැවතීම සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් කමාම වකිමානව විනිවිද දැක ගන්නේ නම් එකත්ත ක්‍රමයට දැනගන්නා වන්නේය. තවදුරටත් වකිමාන පවිච්ඡිපන්න රූප-නාම සන්නතිය හා අනාගත රූප-නාම

සන්නතිය අඛණ්ඩ වශයෙන් එකක් වශයෙන්, එකම සම්බන්ධයක් වශයෙන් පෙර හා පසු සම්බන්ධ කොට නැවත නැවතත් පවතින බව සම්මා දිවියි සැණ ප්‍රඥවෙන් තමාම වකීමානව විනිවිද දක්නා සේ භාවනා කොට බැලීමේදීද වැඩ පිළිවෙල මෙලෙසටම යැයි වටහා ගන්න.

උච්චේද දිවියිය හා සස්සන දිවියිය

තභ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා. සංඛාරා පච්චයා විසඤ්ඤානති එචං ඛිජ්ජසා අංකුරාදිභාවෙන රුක්ඛිභාවප්පතති විය සන්නානානුපච්චේදෙ එකතන නයො නාම. යං සමමාපස්සතො හෙතු-ඵල සමබ්බේධන පචතනමානස්ස සන්නාතස්ස අනුපච්චේදාවබොධතො උච්චේද දිවියිං පජ්හති. මිච්ජා පස්සතො හෙතු-ඵල සමබ්බේධන පචතනමානස්ස සන්නානානුපච්චේදස්ස එකතනගගහණතො සස්සන දිවියිං උපාදියති (විභ. අ. 138 : වි. ම. 440)

බිජ්ජවටයකින් අංකුරයක් පැන නගී. එම අංකුරයෙහි පත්‍ර පැන නගී. එම බීජයෙන්ම නටු, කඳ, අතු, නවපත්‍ර, පැරණි පත්‍ර ආදී වශයෙන් අඛණ්ඩව පහල වන විට බීජය ගසක් බවට වැඩී ආවා වන්නේය. එම නිසා බීජය හා ගස එකට සම්බන්ධව අඛණ්ඩව පැවතීම වශයෙන් සන්නාන - සන්නතිය නොබිඳී පවතී, සන්නතිය නොබිඳී ගියේ තම් එකටම දිගටම පැවතියේ යැයි පිළිගන්නේ යම් සේද එසේම,

අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාරයෝ වන්නා හ. සංස්කාරයෝ නිසා විඤ්ඤාණය වන්නේය. මෙලෙසට හේතු-ඵල වශයෙන් එකක්ම සේ අඛණ්ඩ සේ පැවතීම 'එකක්ම ලෙස පහළ වන්නේ' යැයි දකුණු නය ක්‍රමය එකත්ත ක්‍රමය වන්නේය.

මේ ඒකත්ත ක්‍රමය හොඳින් නිවරදිව දැක දැනගන්නා උතුම් සැණය අනුව අතීත හේතු ධම් හා වකීමාන ඵල ධම්, වකීමාන හේතු ධම් හා අනාගත ඵල ධම් ආදී හේතු හා ඵල ධම්‍යන් හේතු-ඵල වශයෙන් සම්බන්ධවෙමින් නැවත නැවතත් පවත්නේය යන රූප

නාම සන්තතියේ අඛණ්ඩ බව නොබිඳී බව විනිවිද දැක දැනගන්නාවූ දැනීම පහළ වන විට හවය යනු උප්පත්තිය හා විපත්තිය අතර පමනක්ම පවතින්නකි, මරණයේදී බිඳීයයි, විපත්තියෙන් මරණයෙන් පසු කිසිවක් නැතැයි වරදවා වටහා ගන්නා උච්ඡේද දිට්ඨි වාදය බැහැර කළ හැක්කේය. එලෙස හේතු-ඵල සම්බන්ධතාව නොදැක. වරදවා වටහා ගැනීමෙන් සාප්පක දිට්ඨිය නමුත් පහළ විය හැක්කේය.

හේතු ධම්ම හා ඵල ධම්මයෝ හේතු පරමාථී ධම්ම හා ඵල පරමාථී ධම්මයෝ යැයි පරමාථී ධම්ම ස්වභාව වශයෙන් බෙදීමක් ඇත්තේය. හේතු ධම්ම හා ඵල ධම්මයන්හි පරමාථී ධම්ම ස්වභාව වශයෙන් බෙදීමක් ඇති නමුදු හේතු ධම්මයන් වශයෙන් හා ඵල ධම්මයන් වශයෙන් ඔවුනොවුන් එකිනෙකා හේතු ඵල ස්වභාව වශයෙන් සම්බන්ධතාවක් ඇති බවම සන්තානානුපච්ඡේද = සන්තාන වශයෙන් නොබිඳී පැවතීම යයි කියනු ලැබේ. මෙලෙස රූප-නාම සන්තතියේ නොබිඳී පැවතීම හේතුවෙන්ම එම රූප-නාම සන්තාන සමූහයේ කම් ඵල දිය හැක්කේය. මේ රූප-නාම සන්තතියේම ඵල ධම්ම පහළ විමේදී සිදුකළ කම්මයන්හි අහෝසිවීමක්ද, සිදු නොකළ කම්මයන් ඵල ගෙන දීමක්ද සිදු නොවිය හැකි බව සිතට ගන්න.

මෙහිදී වරදවා දැක ගැනීම යනු හේතු හා ඵල සම්බන්ධ වෙමින් නැවත නැවතත් පහළ වන්නා වූ එම හේතු ධම්ම හා ඵල ධම්මයන් හි නොබිඳී පවතින බව එකක් ලෙසට නොබිඳී පවතින ලෙසට වරදවා ගැනීමයි. හේතු-රූප නාමයන්, ඵල-රූප නාමයන් හි අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත ස්වභාවය නොදක්නා නිසා නිච්ච වශයෙන් අත්ත වශයෙන් "තදෙව විඤ්ඤාණං සන්ධාවතී සංසරති" = එම විඤ්ඤාණයම ඒ හවයෙන් මේ හවයට මේ හවයෙන් ඒ හවයට දුවන්නේය. හවයෙහිම නැවත නැවතත් හැසිරෙන්නේය" යි මෙලෙසට රූප-නාම ප්‍රවාහය එකක්ම යැයි වරදවා ගනී. මෙලෙස වරදවා වටහා ගැනීම සාප්පක දිට්ඨියම වන්නේය. එකත්ත ක්‍රමය වරදවා දැක දැනගත් විට සාප්පක දිට්ඨිය දැඩිව ගන්නා වන්නේය.

[විභ. අ. 138 : වි. ම. 440 : මු. වි. 131: මහා.වි. 2(බු.) 347]

නානත්ත නය - 2.

අවිජ්ජාදිනං පන යථාසකලකඛණ වචනථානං නානත්ත නයො නාම. යං සමමා පසසනෙනා තචනචානං උපපාදදසසනතො සසසන දිධං. පජ්ඣති. මීචජා පසසනෙනා එකසනනාතපතිතසස ගිනනසනනාතසෙසච නානත්තගගනණතො උචජෙද දිධං උපාදිසති. (විභ. අ. 139 වි. ම. 440)

එකත්ත ක්‍රමයට අනුව හේතු-ඵල සම්බන්ධතාවය ගෙන සත්තති එකක් ලෙස පහළවන අවිජ්ජා, සංඛාර, විඤ්ඤාණය, නාම-රූප, සලායතන. එස්ස, වේදනා, තණ්හා, උපාදන, භව, ජාති, ජරා - මරණ ආදී හේතු ධර්ම ඵල ධර්මයන් හි ස්වභාව ලක්ෂණ එක එකක් වෙන වෙනම සලකා බැලීම ව්‍යවස්ථාපනය කිරීම නානත්ත නය ක්‍රමයයි. මේ නානත්ත නය ක්‍රමයට පරමාථි ඤාණ දස්සනය ලභාවන තෙක් සත්තති සන, සමුභ සන, කිච්ච සන. ආරම්භණ සන යන රූප සමුභ - රූප පිඬු, නාම සමුභ - නාම පිඬු ඤාණයෙන් බිඳලමින් මෙම පටිච්ච සමුප්පාද අංගයේ ලක්ඛණ, රස, පච්චුපට්ඨාන. පදට්ඨාන ක්‍රමය වශයෙන් ක්‍රමානුකූලව පරිග්‍රහ කල යුතු වේ.

අතීත - පච්චුප්පත්ත - අනාගත යන රූප නාමයේ රූප-නාම සත්තති වශයෙන් එකක් මෙන්ම අඛණ්ඩව පවතින බව සත්‍යය නමුදු රූප කලාප එකක් බැගින් දක්නා පිණිස විත්තක්ෂණ එක එකක් බැගින් දක්නා පිණිස, සත්තති සත්‍ය බිඳීම පිණිස පරිග්‍රහ කල යුතුවේ. තව දුරටත් මේ අවිජ්ජා ආදී ධර්මයේ රූප කලාප - නාම කලාප යන සමුභ ලෙසට පිඬු ලෙසට පහළ වීමේ ධර්මතාවක් ඇත. මේ රූප කලාප නාම කලාප එක එකක පිහිටා ඇති පරමාථි ධාතුන් එක එකක් ලෙස ඤාණයෙන් බෙද වෙන් කරගෙන මේ වනාහි පයච්ච ධාතුවයි, මෙය වනාහි ආපෝ ධාතු, මෙය වනාහි තේජෝ ධාතු, මෙය වනාහි වායෝ ධාතු යනාදී ලෙසටද මෙය එස්සයයි, මෙය වේදනාවයි, සඤ්ඤාවයි, චේතාවයි, විඤ්ඤාණයයි යනාදී ලෙසටද සමුභ සත්‍ය යන රූප සමුභ - පිඬු, නාම සමුභ - පිඬු බිඳීම පිණිස පරිග්‍රහ කල යුතුවේ. තව දුරටත් කිච්ච සත්‍ය යන රූපයන්ගේ කෘත්‍යය, නාමයන්ගේ කෘත්‍යයන්ද වෙන වෙනම පරිග්‍රහ කල යුතුවේ. මේ නිසා පිංචත් ඔබට මෙම පටිච්ච සමුප්පාද අංගයන් ලක්ඛණ

රස, පවිච්ඡ්ච්චාන, පදවිධාන වශයෙන් පරිග්‍රහ කළ හැක්කේ නම් මඛ නානත්ත නය ක්‍රමය දන්නවා වන්නේය.

මෙම නානත්ත නය ක්‍රමය හොඳින් පැහැදිලිව දැක දැනගත් කල්හි නව නව පරමාටී ධාතුන් හේතු ඵල වශයෙන් සම්බන්ධ වෙමින් අඛණ්ඩව නැවත නැවතත් පහළවන ආකාරය සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් තමා වශයෙන් වකීමානව විනිවිද දැකගන්නා නිසා හේතු ධර්ම හා ඵල ධර්මයන්ට වෙන වෙන් වූ ස්වභාව ලක්ෂණයන් ඇති බව සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් තමාම දැක දැනගන්නා නිසා ආත්මය වනාහි මරණයේදී නොබිඳී දිගට පවතී යැයි වරදවා වටහා ගත හැකිවූ සස්සත දිට්ඨිය දුරු කළ හැක්කේය. මේ නානත්ත නය ක්‍රමය හොඳින් පිරිසිදුව නොදක්නා විට වරදවා වටහා ගැනීම් සිදුවිය හැක්කේය. රූප-නාම, සත්තනි ප්‍රවාහයන් තුළ අඩංගු රූප-නාම ධර්ම සමූහය සත්තාන වශයෙන් බෙදී යන්නා වූ වෙන වෙනම ඒවා යැයි වරදවා වටහා ගත හැක්කේය. රූප-නාම ස්කන්ධ ප්‍රවාහය පැවැත්ම වශයෙන් වෙනස් වුවද එකම ප්‍රවාහයක් ලෙස පවතී. සුමේධ තාපසයන්ගෙන් පටන් ගෞතම බුදුරජානන් වහන්සේ ගේ එම අන්තිම භවය තෙක් රූප නාම සත්තනි ප්‍රවාහය එකම වැලක් සේ අඛණ්ඩව පැවතියේය. නමුත් එක සත්තනියක් ලෙස පිළි නොගෙන 'මේ භවයෙහි මිය යන සත්තවයා එකෙකි. මතු භවයෙහි උපදින සත්තවයා එකෙකි' යැයි වෙනස් වෙනස් වූ සත්තනි ඇති ලෙසට වරදවා වටහා ගත හැක්කේය. මෙලෙස වරදවා ගත්තේ නම් සත්තවයා මරණයේදී අවසාන වේ යැයි යන උච්ඡේද දිට්ඨිය පිළිගැනීම සිදුවිය හැක්කේය. හොඳ තරක කරන්නා එක් කෙනෙකි. හොඳ තරක විපාක විඳින්නා තව කෙනෙකි. මේ භවයේදී මේ ශරීරය ආශ්වාදය කරමි. ඒ භවයේදී ඒ ශරීරය ආශ්වාදනය කරන්නෙමි යි සත්තාන වශයෙන් බෙදලමින් පිළිගනී නම් උච්ඡේද දිට්ඨිය දැඩිලෙස ගැනීමක් වන්නේය.

(වි.හ. අ. : වි. මා. : මු.ච්. : මහා ටී පරිවතීනයයි)

අඛණ්ඩතා ක්‍රමය - 3.

අවිජ්ජාය "සංඛාරා මයා උප්පාදෙනබ්බා". සංඛාරානං වා "විඤ්ඤාණං අමෙහග්ගි" නි ඵට්ඨාදිඛණ්ඩාපාරාගාවො අඛණ්ඩතා නයො නාම. යං සමමා පසංනො කාරකස්ස අභාවාවබොධොතො අත්ත දිට්ඨිං

පජහති. මීට්තා පසුනො යො අයතිපි බ්‍යාපාදෙ අච්ඡාදිතං
සභාවනියමසිද්ධො හෙතුභාවො තස්ස අගගහනනො අකිරිය දිට්ඨිං
උපාදියති. (විභ. අ. 139 : වි. ම. 440)

හේතු ධර්මයන්ගේ පැත්තෙන්ද එල ධර්මයන් පහළ වීම පිණිස
යැයි කරන ව්‍යාපාරයක් නොමැත්තේය. නිදහස්යැ. එල ධර්මයන්ගේ
පැත්තෙන්ද හේතු ධර්මයන් ප්‍රකටව පහළ වූ කල මා වැනි එල ධර්මයෝ
පහළ විය යුත්තේ යැයි ව්‍යාපාර නොමැත්තේය. නිදහස්ය.

අච්ඡාදවේ වනාහී ම විසින් සංඛාර ධර්මයෝ පහළ කළ යුතු
යැ යි ව්‍යාපාර නොමැත්තේය. නිදහස්ය. මේ ආකාරයට අච්ඡාද
සංඛාරාදී ධර්මයන්හී නිදහස් ස්වභාවය, ව්‍යාපාර නොමැති
ස්වභාවය, අබ්‍යාපාර නය නම් වේ.

යෝගාවචර පුද්ගලයා පටිච්ච සමුප්පාද ක්‍රමය භාවනා කරන
විට මෙම අබ්‍යාපාර නය ක්‍රමය හොඳින් හා නිවරදිව දැනගැනීම
සඳහා පරිශ්‍රහ කළ යුතුවේ.

හොඳින් හා නිවරදිව දැනගනී යනු අච්ඡාද සංඛාර ආදී මේ
ධර්මයෝ නිරිහා - එල ධර්ම පහළ කරවනු පිණිස කම්ණ්‍ය වීමක්
උත්සාහ කිරීමක් නොමැති බව, නිජ්ජීව - මෙලෙස උත්සාහ කිරීමට
කෙනෙක් නොවන බව, ධර්ම මක්‍ෂා - අදළ එල පත්‍රුත්පන්නයෝ
පහළ කරවිය හැකි හුදු ස්වභාව ධර්මයෝ පමණක් බව යන ලෙසට
දැන ගැනීමයි. එසේ දැක දැනගන්නා තැනැත්තා සමමා පසුනො
- හොඳින් නිවරදිව දක්නා තැනැත්තා යැයි කිව යුතුවේ. මෙලෙස
දැක දැන ගැනීමට හොඳින් හා නිවරදිව දැන ගැනීම කියනු ලැබේ.

මේ අබ්‍යාපාර නය ක්‍රමය යෝගාවචර පුද්ගලයාට මනාකොට
නිවරදිව තමාම වකීමානව සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් විනිවිද දැක
ගන්නා කල්හි කරවන්නාවූ, මවන්නාවූ පරම අත්ත, කෙරෙන්නාවූ
මැවෙනු ලබන්නාවූ ජීව අත්ත, යන මේවා අතැයි වරදවා ගන්නා
අත්ත දිට්ඨි වාදය බැහැර කළ හැක්කේය. මේ වනාහී හේතු ධර්මයන්
හි එලධර්මයන් පහළ කිරීම පිණිස ක්‍රියා කරවන්නාවූ ව්‍යාපාර බවක්
නොමැති බව සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් විනිවිද දැකීම දැනීම
නියා සිදුවන්නකි.

මේ අඛ්‍යාපාර නය ක්‍රමයට මනාව නිවරදිව නොදැක වරදවා දැක ගන්නේ නම් එසේ දැක ගැනීම නිසා හේතු ධර්මයන්හි ඵල ධර්ම පහළ කරවීම පිණිස ව්‍යාපාර නොමැති බව සත්‍ය වුවද අවිජ්ජා ආදී හේතු ධර්මයන් වනාහි සංඛාර ආදී අදාල ඵල ධර්මයන් පහළ කරවිය හැකි ස්වභාව නියාමයන් අතින් පිරිපුන් හේතු ධර්මයක් වන බව ප්‍රකට නමුත් එය නොපිළි ගන්නා බැවින් කරන්නේ නමුදු නොකළා වන්නේ යැ යි වරදවා පිළිගන්නා අකිරිය දිට්ඨියට පත්විය හැක්කේය.

ස්වභාව නියම - සදකාලික නියාම ධර්ම - කලාපීය රූප සමුහය
 නම් වූ ගොඩනැගිල්ලෙහි ඇති වූ කේජො නම් වූ ගිනිදරෙහි ඉහල බලායන දුම ඉහලටම නගින්නා සේ ද කලාපීය රූප සමුහය නම් වූ ගොඩනැගිල්ලෙහි ඇති වාතයේ හරස් අතට ගමන් කරන ස්වභාවයද ආදී වූ හැසිරීම් ස්වභාව නියම - සදකාලික සනත්තන ධර්ම වන්නා සේ -

අවිජ්ජා ආදී හේතු ධර්මයේ ප්‍රකටව ඇති කල්හි සංඛාර ආදී ඵල ධර්මයේ ප්‍රකටව පහළ වේ. අවිජ්ජා ආදී හේතු ධර්මයේ ප්‍රකටව නැතිව සංඛාර ආදී ඵල ධර්මයේ පහළ නොවේ. වෙනත් ආකාරයකට දක්වනොත්, අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්ම යන හේතු ධර්මයේ පැහැදිලිව ඇත්තේ නම් විඤ්ඤණ, නාම-රූප, සලායතන, එස්ස, වේදනා යන ඵල ධර්මයේ පහළ වීම සිදුවේ. අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්ම යන හේතු ධර්මයේ නොමැති වීම විඤ්ඤණ, නාම-රූප, සලායතන, එස්ස, වේදනා යන ඵලධර්මයන් ද පහළ නොවේ. මෙයට සභාවනියමසිද්ධහේතුභාව - නිත්‍ය ස්වභාවයෙන් සම්පුණ්ණ වී ඇති හේතු ධර්මයන්ගෙන් සිද්ධවන ස්වභාව යයි කියනු ලැබේ. මෙලෙස අවිජ්ජා ආදී හේතු ධර්මයන් සංඛාර ආදී ඵල ධර්ම පහළ කර විය හැකි සභාවනියම වශයෙන් සම්පුණ්ණ වූ - නිත්‍ය ස්වභාව ශක්තියකින් යුක්ත බව පිළි නොගන්නා විට,

කස්සචි කතතුතො අභාවා න කාවි කිරියා ඵල පබ්බතී.

(මහා. ටී. (බු.) 2/348)

කළ හැකි යම් වූ පුද්ගලයෙකු = යම් ධර්මයක් නොමැති බැවින් යම් වූ කායික, වාචයික, මානසික හැසිරීමක ඵල හා සම්බන්දයක් නැත. - ඵල ගෙන නොදේ යැයි ඵල හා සම්බන්ද කායික, වාචයික,

මානසික හැසිරීමක්, කමියක් නොමැත්තේ යැයි කමිය හා කමී ඵලය බැහැර කරන අකිරිය දිවියක් පහළ විය හැකි යැයි යන්න අදහසයි.
 (විභ. අ. : වි. ම. : ම. ටී. : පරිවෘතියයි)

ඵවං ධම්මතා නය ක්‍රමය - 4.

අවිජ්ජාදි හි පන කාරණෙහි සංඛාරාදීනං යෙව සමභවො ඛිරාදිහි දධි ආදීනං විය න අඤ්ඤාසනති අයං ඵවං ධම්මතා නයො නාම. යං සම්මා පසුසනො පට්ටසානුරුපනො ඵලාචබොධ අහෙතුක දිට්ඨිං අකිරිය දිට්ඨිකඳු පඡහති. මිච්ඡා පසුසනො පට්ටසානුරුපං පලස්චනතිං අගගහෙචා යනො කුතොචී යස්ස කස්සචී අසමභවගගහණතො අහෙතුක දිට්ඨිකඳුචව නියත වාදකඳු උපාදියති.

[විභ. අ. 139 : වි. ම. 440]

මිකිරි ආදියෙන් දීකිරි පහළ වන්නාසේ අවිජ්ජා ආදී හේතූන් නිසා ඵල ධම්මයෝ පහළ වන්නේ නම් හේතු ධම් හා ගැලපෙන සංඛාර ආදී ඵල ධම්මයේ පහළ වෙත්. හේතු ධම් හා නොගැලපෙන අනෙකුත් ඵල ධම්මයෝ පහළ නොවෙත්. වෙනත් ආකාරයකට දක්වකොත් අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදාන, සංඛාර, කම්ම යන හේතු ධම්මයන් නිසා යම් ඵලයක් පහළ වන්නේ නම් හේතු ධම් හා ගැලපෙන විඤ්ඤාණ, නාම, රූප, සලායතන, ඵස්ස, වේදනා යන ඵල ධම්මයෝම පහළ විය හැක්කේය. හේතු ධම්මයන් හා නොගැලපෙන අනෙකුත් කිසිම ඵල ධම්මයන් පහළ විය නොහැක්කේය. මේ වනාහි ඵවං ධම්මතා නය ක්‍රමයයි.

මේ ඵවං ධම්මතා නය ක්‍රමය යථා පරිදි නිවරදිව දැන දැකගත්තේ නම්, හේතු ධම් හා අදාල ඵල ධම් පහළ වීම සම්මා දිට්ඨි කෘණ ප්‍රඥ ඇසින් තමාම වනීමානව විනිවිද දක්නා ලද්දේ නම්, හේතූන් නැතැයි වරදවා ගන්නා අහේතුක දිට්ඨියද, හොඳ තරක කළේ වී නමුදු කළාවන්නේ නැතැයි වරදවා ගන්නා අකිරිය දිට්ඨියද, යන හේතූන් නිසා පහළවන ඵලයන් බැහැර කරන තව දුරටත් හේතු ඵල යන දෙකම බැහැර කරන මේ මහා දිට්ඨි දෙකම දුරුකළ හැක්කේය.

මේ එවං ධම්මතා නය ක්‍රමය මනා කොට තිවරදී ලෙස නොදන්නා නොදක්නා නිසා වරදවා වටහා ගත හැක්කේය. වරදවා ගැනීම මෙලෙසය. ඕනෑම හේතුවක් නිසා ඕනෑම ඵලයක් පහළ විය හැක්කේ යැයි කියන්නේ නම් වැලිවලින් තෙල් ද - උක්ගස් වලින් කිරි ද පහළ නොවන්නේ නොවේ. පහළ විය හැක්කේය. එම නිසා යම් කිසි හේතුවකින් යම්කිසි ඵලයක් පහළ කළ නොහැක්කේය යැයි අහේතුක දිට්ඨියට දැඩිලෙස වැටේ.

මෙලෙස වරදවා ගත්, දැක දැනගත් කල්හි අදාළ හේතු ධම්යන් හා අදාළ ඵල ධම්යන්ගේ පහළ වීම පිළි නොගෙන යම් කිසි හේතුවක් නිසා යම්කිසි ඵලයක් පහළ වීම පිළිනොගන්නා නිසා අහේතුක දිට්ඨියද නියත වාදයද දැඩිව අල්ලා ගනී.

නියත වාදය

නියත වාදය යන්න සත්ත්වයන්ගේ හොඳ නරක ඵලයන් කල් ඇතිවම තීරණය වී ඇතැයි පිළිගන්නා, කම්ය හා කම් ඵලය ප්‍රකටවම බැහැර කරන වාදයක් වන්නේය. මෙලෙස හේතුවක් නොමැත්තේ නම් ඇස් බැල්ම වැටෙන ප්‍රදේශය තුළ ඇති සත්ත්වයින් වස්තූන් කුමන හේතුවක් නිසා පහළ වී දැ යි එම අහේතුක වාද ඇත්තකු ගෙන් පෙරළා ප්‍රශ්ණ කළ හොත්, 'නියතව - කුමන කාලයේදී මනුෂ්‍යය, නැත්නම් දේව, නැත්නම් නිරිසන් සතුන් පහළ වන්නේ දැයි' කළින්ම තීරණය වී, ස්ථිර වී පවතින නිසා ය යි උත්තර දෙනු ඇත. මේ පිළිගැනීමම නියත වාදය යැයි කියනු ලැබේ. (විස්තර සඳහා සාමඤ්ඤ ඵල සූත්‍රය, මක්ඛලි ගෝසාල වාදය බලන්න)

(විහ. අ. : වී. ම. : මූල. වී. : මහා වී පරිවඤ්ඤ)

ඒ නිසා පින්වත් ඔබ හේතු ඵල සම්බන්ධතා පරිච්ච සමුප්පාද ධම්ය සම්මා දිට්ඨි කැණය මගින් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස වකිමනව විනිවිද දැකීම වනාහි විවිධ මිච්ඡා වාද, මිච්ඡා දස්සන, මිච්ඡා දිට්ඨි වර්ග බැහැර කිරීම සඳහා, පරාජය කිරීම සඳහා හොඳම ආයුධයක් වන බව ගෞරවයෙන් මුදුනින් පිළිගෙන, වටහාගෙන, සිත්හිද දරාගත යුතු.

තුන්වන පරිච්ඡේදය

පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට ප්‍රායෝගිකව පරිග්‍රහ කිරීම

විශේෂයෙන් සැලකිලිමත් විය යුතු

1. අතීත භවයෙහි මරණාසන්න කාලයෙහි මරණාසන්න ජවනයෙහි අරමුණ
2. වතීමාන මේ භවයෙහි පටිසන්ධි නාම ධම් රාශියේ අරමුණ
3. වතීමාන භවයෙහි භවාංග මනෝ ප්‍රසාද ධාතු = භවාංග නාම ධම් සමූහයේ අරමුණ.
4. මේ වතීමාන භවයෙහි මතු වට එන්නාවූ චූති නාම ධම් සමූහයේ අරමුණ.

යන මේ හතර අවස්ථාවෙහි දීම අරමුණු සමාන විය යුතුවේ. යෝගාවචර පුද්ගලයා අනාගතය තවම නොබැඳු නිසා මෙයින් 1-2-3 යන අවස්ථාවන්හි අරමුණේ සම අසම භාවය, තමා වශයෙන් සැණස යොමු කොට විශ්වාසී ලෙස සන්සන්දනය කොට බලන්න. තවදුරටත් පටිසන්ධි - භවාංග - චූති යන මේ තුන් අවස්ථාවන් හී විත්ත වෛතසිකයන් ගණන වශයෙන් ද සමාන වේ. විශ්වාස ලෙස සන්සන්දනාත්මකව විමසා බලන්න. නැවත නැවත භාවනා කොට බලන්න. මේ වන විට යෝගාවචර පුද්ගලයනට භවාංග මනෝ ප්‍රසාදයද නිවැරදි ක්‍රමයට භාවනා කළ හැක්කේ ය. එසේ නොහැකි නම් පළමුව පටිසන්ධි නාම ධම් විශ්වාසී ලෙස තහවුරු ලෙස නැවත භාවනා කොට බලන්න. අනතුරුව පටිසන්ධි නාම ධම් රාශිය නිරුද්ධ වී ගිය පසු විචි සිත් ඇති වීමට කලින් අතර වාරයේ අඛණ්ඩව පවතින්නා වූ විත්ත වෛතසික නාම ධම් රාශිය දිගටම පරිග්‍රහ කරන්න. භවයෙහි විත්ත සන්තතිය නොබිඳි

පැවතීම සඳහා විචි සිත් නොමැති අවස්ථාවන්හිදී හවයෙහි හේතු ධර්මය වශයෙන් දිගට පවතින්නාවූ සිත වනාහි හවාංග සිත වන්නේය. මෙය වටහා ගන්නේ නම් වකිමාන අවස්ථාවන්හිදී විචි සිත් සන්තතින් හි අතර වාරයන්හිදී පහළ වන්නාවූ හවාංග නාම ධර්මයෝ තව දුරටත් පරිග්‍රහ කරන්න. සාර්ථකවනු ඇත.

පඤ්චස්කන්ධ විභාගය

මෙම පටිච්ච සමුප්පාද පඤ්චම ක්‍රමය අනුව හේතු-ඵල සම්බන්ධතාවය ගලපමින් හේතු ධර්ම-ඵල ධර්ම පරිග්‍රහ කිරීමේදී චිත්තක්ෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධයන් වෙත වෙනම බෙද හේතු හා ඵලයන්හි ගැලපීම කැණයෙන් දක්නා ලෙස බලා පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. මෙලෙස පරිග්‍රහ කිරීමේදී විචි මුක්ත සිත් හා විචි සිත් වෙන් වෙන් වශයෙන් පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. පටිසන්ධි, හවාංග, චුති සිත් වනාහි විචිත්තෙන් පරිබාහිර වන බැවින් විචි මුක්ත සිත් වන්නාහ. මෙම විචි මුක්ත සිත්වල පඤ්චස්කන්ධයන් බෙද එක එකක හේතු සම්බන්ධතා ස්වභාවය කැණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් හේතු හා ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කළ යුතු වේ. මෙලෙසටම විචි සිත්වලද චිත්තක්ෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධයන් බෙදමින් එක එකක හේතු-ඵල සම්බන්ධතා කැණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් හේතු-ඵල ධර්මයන් පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. මෙහිලා ස්කන්ධය යන්න සමුහය - රාශිය යන අර්ථය ගෙන දේ.

1. අතීත, අනාගත, පච්චුප්පන්න, අජ්ඣත්ත, බහිද්ධා, මිලාරික, සුඛුම, භීත, පණික, දුර, සන්තික යන එකොලොස් ආකාර යකට පිහිටා ඇති ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ තණහා දිට්ඨිත් මගින් 'මම - මගේ' යැයි වරදවා වටහා ගන්නා රූපසමුහයෝ රූපුපාදනස්කන්ධය නම් වේ.
2. අතීත, අනාගත, පච්චුප්පන්න, අජ්ඣත්ත, බහිද්ධා, මිලාරික, සුඛුම, භීත, පණික, දුර, සන්තික යන එකොලොස් ආකාර යකට පිහිටා ඇති ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ තණහා දිට්ඨි, මගින් 'මම - මගේ' යැයි වරදවා වටහා ගන්නා චිත්ත, වේදනා රාශි සමුහයෝ වේදනා උපාදනස්කන්ධය නම් වේ.

3. අතීත, අනාගත, පව්වුප්පන්න, අජ්ඣන්ත, බහිද්ධා, ඕලාරික, සුබ්බම, භීත, පඡික, දුර, සන්තික යන එකොලොස් ආකාර යකට පිහිටා ඇති ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ තණ්හා දිට්ඨිත් මගින් 'මම - මගේ' යැයි වරදවා වටහා ගන්නා සඤ්ඤා ධර්ම රාශිය සඤ්ඤාපාදානස්කන්ධ නම් වේ.
4. අතීත, අනාගත, පව්වුප්පන්න, අජ්ඣන්ත, බහිද්ධා, ඕලාරික, සුබ්බම, භීත, පඡික, දුර, සන්තික යන එකොලොස් ආකාර යකට පිහිටා ඇති ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ තණ්හා හා දිට්ඨිත් මගින් 'මම - මගේ' යැයි වරදවා වටහා ගන්නා වෛතසික සංඛාර ධර්ම රාශිය සංඛාරුපාදානස්කන්ධ නම් වේ.
5. අතීත, අනාගත, පව්වුප්පන්න, අජ්ඣන්ත, බහිද්ධා, ඕලාරික, සුබ්බම, භීත, පඡික, දුර, සන්තික යන එකොලොස් ආකාර යකට පිහිටා ඇති ආසව ධර්මයන්හි අරමුණ වන්නාවූ තණ්හා හා දිට්ඨිත් මගින් 'මම - මගේ' යැයි වරදවා වටහා ගන්නා සිත, විඤ්ඤාණ ධර්ම රාශිය විඤ්ඤාණුපාදානස්කන්ධය නම් වේ.
(සං. නි. 3/84-86.)

මේ එකොලොස් ආකාරයන් හි සමහරක ව්‍යවහාර අර්ථය -

1. ඕලාරික - රඵ - ගොරෝසු ධර්ම
2. සුබ්බම - සුඤ්ඤා ධර්ම
3. භීත - නිව-ලාමක ධර්ම
4. පඡික - ප්‍රඡික - මිහිරි ධර්ම
5. දුර - ඇත ධර්ම
6. සන්තික - සමීප ධර්ම, යැයි

මෙලෙස වටහා ගන්න. මේ එකොලොස් ආකාරයන්හි එක ආකාරයක වන්නා වූ විත්තක්ඛණ එක එකක් තුළ වස්තු රූපය හා ආරම්මත රූප එකතු කොට පඤ්චස්කන්ධ ගණන් ගත හැකිය. විත්තක්ඛණයක් තුළ,

1. ආශ්‍රය ලබන වස්තුව හා අරමුණු රූපය, රූපස්කන්ධය නම් වේ.
2. එම විත්තක්ෂණයෙහි යෙදෙන වේදනාව, වේදනාස්කන්ධයයි.
3. සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධයයි.
4. වේදනා - සඤ්ඤා - විඤ්ඤාණයන් හැර සෙසු චෛතසික සියල්ල සංඛාරස්කන්ධයයි.
5. විඤ්ඤාණය නම් වූ සිත විඤ්ඤාණස්කන්ධයයි.

සංඛාරස්කන්ධයෙහි වේදනා, සඤ්ඤා, විඤ්ඤාණයන් හැර සෙසු චෛතසිකයන් 05 සිට 31 දක්වා විය හැක්කේය. මේ ඉතිරි චෛතසික සියල්ල සංඛාරස්කන්ධය නම් වේ. ඉහත සඳහන් පඤ්චස්කන්ධ විග්‍රහ කරන ක්‍රමය වටහා ගත් විට ඉදිරියට විස්තර කෙරෙන විත්තක්ෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධයන් බෙදා බැලීම වටහා ගනු ඇත. තවදුරටත් මේ පඤ්චස්කන්ධයන් තුළද අදාළ හේතු ධර්මයෝ එක එකකට වෙන වෙනම ඇති නිසා මේ හේතු ධර්මයන්ට අදාළ එල ධර්මයන් හි හේතු එල සම්බන්ධතා ස්වභාවය ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලා හේතු එල ගලපමින් හේතු එල පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ.

කලල ඤාණයෙහි - පටිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයෝ

මූලික කලල ඤාණයෙහි පටිසන්ධි අවස්ථාවෙහිදී

- 1.. හදය දසක කලාප, කාය දසක කලාප, භාව දසක කලාප යන රූප කලාප වර්ග තුන, රූප කොටස් තිස, රූපස්කන්ධය නම් වේ.
2. පටිසන්ධි නාම ධර්ම 34 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධයයි.
3. පටිසන්ධි නාම ධර්ම 34 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධය නම් වේ.
4. පටි සන්ධි නාම ධර්ම 34 හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධයයි. (ප්‍රථම ක්‍රමය)

පටිසන්ධි නාම ධර්ම 34 හි වේදනා - සඤ්ඤා - විඤ්ඤාණයන් හැර සෙසු චෛතසික 31 සංඛාරස්කන්ධය නම් වේ. (දෙවැනි ක්‍රමය)

5. පරිසන්ධි නාම ධර්ම 34 හි විඤ්ඤාණය නම් වූ සිත විඤ්ඤානස්කන්ධය නම් වේ.

මේ ඉහත සඳහන් පරිසන්ධි පඤ්චස්කන්ධයේ සොමනස්ස වේදනාව හා යෙදී පරිසන්ධිය පිහිටන්නේ ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෙකු සඳහා පමණකි. ඉදින් උපෙක්ඛා වේදනාව හා යෙදී පිහිටන්නේ ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෙකු වන්නේ නම් පීති නොමැති නිසා නාම ධර්ම 33 ක් වේ. ද්විභේතුක වන්නේ නාම ධර්ම 33-32 ක් ලෙස වෙන වෙනම යෙදේ. මෙහිලා සංඛාරස්කන්ධය දෙයාකාර කොට දැක්වීම වනාහි බුදුරජාණන් වහන්සේ බන්ධ විභංග පාළියෙහි සුත්තන්ත භාජනීය ක්‍රමයට සංඛාර ස්කන්ධය විභාග කොට දේශනා කිරීමේදී චේතනාවම ප්‍රධාන කොට දේශනා කිරීමේ වාරිත්‍රයක් ඇති. ඒ අනුව චේතනාවම සංඛාරස්කන්ධය යැයි ප්‍රධාන නය ක්‍රමයට අනුව ප්‍රථම ක්‍රමයෙහි දැක්වීය. තවදුරටත් චේතනාවම සංඛාරස්කන්ධය යැයි ගන්නේ නම් විත්තක්ෂණයක් තුළ වේදනා සඤ්ඤ චේතනාවන් හැර ඉතිරි චෛතසිකයන් පඤ්චස්කන්ධයෙන් නිදහස් වේ. තවදුරටත් මෙම ඉතිරි වූ චෛතසිකයන්ට අදාළ හේතු ධර්මයෝ නොමැත්තේ දැයි ප්‍රශ්නයක් පැන නැගිය හැක්කේය. විශේෂයෙන් එස්සය, -

1. එස්ස සමුදයා වේදනා සමුදයෝ
2. එස්ස සමුදයා සඤ්ඤ සමුදයෝ
3. එස්ස සමුදයා සංඛාර සමුදයෝ

(සං. නි. 3 / 110)

යන මේ දේශනාවට අනුව වේදනාස්කන්ධය සඤ්ඤස්කන්ධය සංඛාරස්කන්ධය යන ස්කන්ධයන්ට හේතු ධර්මය වේ. මේ එස්සයට හේතු ධර්මයක් නොමැත්තේ දැයි පෙරළා නැවතද ප්‍රශ්ණයක් පැන නැගිය හැක්කේය. ඒ සඳහා මෙම එස්සය හා සමග ඉතිරි චෛතසිකයන්ටද අදාළ හේතු ධර්මයෝ නිසැකව ඇත්තේම යැයි වටහා දීම එක් කාරණයකි. පරමාපී ධාතුන් ඉතිරි නොකොට පරිශ්‍රහ කළ යුතු බව ද එක් කාරණයකි. මේ කාරණා දෙක නිසා සංස්කාරස්කන්ධය පරිශ්‍රහ කිරීමට දෙවැනි ක්‍රමය වැඩි දුරටත් විස්තර කරනු ලැබේ. සෑම තැනකදීම මෙලෙසට වටහා ගන්න.

හේතු - එල සම්බන්ධතාව පරිග්‍රහ කිරීම භාවනා කොට බැලීම

ප්‍රථමයෙන් පිංවත් ඔබ සොයා දැන ගත් අතීත හේතු ධර්ම පහෙහි අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන යන කිලෙස වට්ටය නිසා සංඛාර කම්ම යන කම්ම වට්ට දෙක පහළවීම වැටහී යනු පිණිස භාවනා කොට බලන්න. අනතුරුව සංඛාර, කම්ම යන කම්ම වට්ටයෙහි ඇතුළත් කම්ම ශක්තිය නිසා විපාක වට්ටයෙහි ඇතුළත් පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය හේතු-එල වශයෙන් සම්බන්ධ වී පහළ වීම ඤාණයෙන් දක්නා සේ භාවනා කොට බලන්න. හේතු කම්ම හා එල පටිසන්ධි කම්මප රූපයන් හෙවත් අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදනයන් පිරිවරාගත් හේතු සංඛාර, කම්මය හා එල පටිසන්ධි කම්මප රූපයන් හේතු ධර්ම ඇසුරු කොට එල ධර්ම පහළ වීම ඤාණයෙන් දක්නා විට පහත සඳහන් ලෙසට පරිග්‍රහ කිරීමට පටන් ගන්න.

පටිසන්ධි රූපස්කන්ධයෝ

1. අවිජ්ජා (20) නිසා පටිසන්ධි කම්මප රූප පහළ වේ.
අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි කම්මප රූපයෝ එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) නිසා පටිසන්ධි කම්මප රූප පහළ වේ.
තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි කම්මප රූපයෝ එල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) නිසා පටිසන්ධි කම්මප රූප පහළ වේ.
උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි කම්මප රූප එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) නිසා පටිසන්ධි කම්මප රූප පහළ වේ.
සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි කම්මප රූප එල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර (34) හි කම්ම ශක්තිය ඇති නිසා පටිසන්ධි කම්මප රූප පහළ වේ.
කම්ම = සංඛාර (34) හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි කම්මප රූප එල ධර්මයයි.

මෙලෙසින් හේතු හා ඵල සම්බන්ධ කොට හේතු ධර්ම ඵල ධර්ම පරිග්‍රහ කරන්න. භාවනා කොට බලන්න.

සටහන : අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදාන යන් හී (20) යන්තෙන් කිලෙස වට්ට මනෝ ද්වාරික ජවන විච්චියෙහි ලොභ ජවන එක එකක ඇති ලොභ - දිට්ඨි රාශියේ නාම ධර්ම අදහස් කෙරේ. සංඛාර, කම්ම යන්හි (34) යන්න කම්ම වට්ට මනෝද්වාරික ජවන විච්චියෙහි මහා කුසල ජවන එක එකක යෙදෙන ශ්‍රද්ධා-ප්‍රඥා රාශියේ නාම ධර්ම අදහස් කෙරේ. ඉදින් කම්ම සිද්ධ කරන අවස්ථාවේදී උපෙක්ඛා වේදනාව හා යෙදෙන කම්මයක් සිද්ධ කළේ වී නම් එම සංඛාර කම්මයන් උපෙක්ඛා වේදනාව හා යෙදී ජීවිත නොමැති නාම ධර්ම 33 ක් වන්නේය. දැන් මෙන් රූප-නාම, හේතු-ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කොට ඤාණයෙන් පරිච්ඡේද කොට ගත හැකි තැනැත්තා, සාමාන්‍යයෙන් ත්‍රිභේදක පුද්ගලයකුම වේ. එම නිසා සාමාන්‍යයෙන් ත්‍රිභේදක පුද්ගලයාම නිදසුන් කොට විස්තර කරන්නේමු. ද්විභේදක පුද්ගලයෙකු වන්නේ නම් නාම ධර්ම 33-32 යනාදී ලෙසට වටහා ගන්න. චිත්තජ රූප, උතුජ රූප, ආහාරජ රූපයෝ පටිසන්ධියෙහි උප්පාද කාලයේ පටන් ගන්නා අවස්ථාවෙහි නොමැති නිසා කම්මජ රූප පමණක්, උප්පාදය පටන් ගැනීමේදී ඇති නිසා කම්මජ රූපයන් පමණක් හේතු හා ඵල සම්බන්ධකොට පරිග්‍රහ කිරීම විස්තර කරනු ලැබේ. නමුදු පටිසන්ධියෙහි ධීනි කාලයෙහි පටන් මෙම කම්මජ රූපයන්හි යෙදෙන තොපො ධාතු - උතු එක එකක්, රූපයෙහි ධීනි කාලයට පත්වී උතුජ ඕජාට්ඨමක රූප කලාප පහළ කළ හැක්කේය. පටිසන්ධියෙන් පසු ප්‍රථම භවාංගයෙන් පටන් ගෙන චිත්තජ රූපයෝ පහල වීම පටන් ගනිත්. මව විසින් ගත් ආහාරයන් ගැබ්ගෙන සිටින දරුවාගේ කලල ශරීර කුඩුවට පැතිරෙන කාලයේ පටන් ගෙන ආහාරජ රූපයන්ගේ උප්පාදය පටන් ගනිත්. එම නිසා ඒ ඒ අවස්ථාවන්ට අනුව ඤාණය විහිදුවා කැමැති සේ භවනා කොට බලන්න.

මෙලෙසටම වේදනාස්කන්ධය ආදී නාමස්කන්ධයෝද හේතු ධර්ම නිසැකවම ඇති නිසා ඵල ධර්ම පහළ වීම ප්‍රථමයෙන් ඤාණයෙන් දැක ගන්නා ලෙසට බලන්න. සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ඇසින් තමාම

වකිමාන ලෙස විනිවිද දක්නා අවස්ථාවේදී පහත සඳහන් ලෙසට හේතු හා ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කරන්න.

පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය

අතීත හේතු ධර්ම පහ.

1. අවිජ්ජා (20) නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය පහළ වේ.
අවිජ්ජා 20 හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය වේ.
තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය වේ.
උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය වේ.
සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
- 5: කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය වේ.
කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

ප්‍රත්‍යුත්පන්න හේතු ධර්ම තුන.

6. වක්ඛු = හදයවක්ඛු රූප (-30) නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය වේ.
වක්ඛු = හදය වක්ඛු රූප (30) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
7. අරමුණ = (.....) වන නිසා පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය වේ.
(.....) අරමුණ හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාක්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

8. එස්ස = (34 - වේදනා = 33) නිසා පටිසන්ධි වේදනාකඛන්ධය වේ.

එස්ස (34 - වේදනා = 33) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාකඛන්ධය එල ධර්මයයි.

මෙලෙසට හේතු-එල ධර්ම පරිග්‍රහ කරන්න. නමුදු පොත විශාල වීම වැලැක්වීම සඳහා ඉදිරියේ දී අවිජ්ජා (20) නිසා පටිසන්ධි වේදනාකඛන්ධය වේ යනාදී වූ දීඝි පාඨය වෙනුවට අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි පටිසන්ධි වේදනාකඛන්ධය එල ධර්මයයි යන ලෙසට සංකෂපයෙන් දක්වන්නෙමු. නමුදු හේතු ධර්ම එල ධර්මයන් පරිග්‍රහ කරන විට ප්‍රායෝගික ලෙස ඉහතින් දැක්වූ ලෙසටම පරිග්‍රහ කරන්න.

දක්වන ලද ක්‍රමය අනුගමනය පහසු වනු පිණිස ඉහත දක්වන ලද රූපස්කන්ධය, වේදනාස්කන්ධය සම්බන්ධ භාවනා ක්‍රමය නැවත වරක් දක්වන්නෙමු.

පටිසන්ධි - රූපකඛන්ධය (-කම්මප රූප 30)

1. අවිජ්ජා = (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා = (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදන = (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය අතිත හේතු ධර්ම පහ

1. අවිජ්ජා = (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා = (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

3. උපාදන = (20) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ප්‍රත්‍යුත්පන්න හේතු ධර්ම තුන.

6. වඤ්චු = හදය වඤ්චු රූප (30) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. අරමුණ හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. එස්ස = (34 - වේදනා = 33) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පැහැදිලි කිරීම.

1. වඤ්චු - නාම ධර්මයේ පඤ්ච ආකාර ස්කන්ධයන් ඇති පඤ්චවොකාර භූමියෙහි ඇසුරු කරන වස්තු රූපය ඇති විටම පහළ විය හැකි ස්වභාවයක් ඇත. පටිසන්ධි වේදනාස්කන්ධයේ පටිසන්ධි නාම ධර්ම රාශිය යන්න පටිසන්ධි අවස්ථාවේ සහජාත හදය වඤ්චු රූපය ඇසුරු කර ගෙනම පහළවේ. ඇසුරු නොලබන්නේ නම් පහළ විය නොහැක්කේය. තවදුරටත් මේ හදය වඤ්චු රූපයට ද තමා වශයෙන් පමණක් තනිව පහළ නොවිය හැක්කේය. රූප කලාප යැයි කියන සමූහයක් ලෙසට පමණක් විය හැක්කේය. විශේෂයෙන් තමා හා එකට පහළවන සහජාත ආදී පච්චය වශයෙන් උපකාර කිරීමේ ශක්තිය ඇති, කලාපීය සතර මහා භූතයන් ඇසුරු කරගෙනම පහළ විය හැක්කේය. තවදුරටත් මෙම හදය දසක කලාපයද පටිසන්ධි අවස්ථාවේ දී කාය දසක කලාප, භාව දසක කලාපයන් හා සම්භව පහළ විය හැක්කේය. එම නිසා සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයට වඤ්චු නාම කර්ෂකායෝ -පෙ- සො අඤ්චනො භූතානි චෙව උපාදරුපානිව

(ම. අ. 1/249)

විඤ්චා යනු කචර කයයි. -පෙ- මේ කරජකාය යන්න පරමාථී ධර්ම වශයෙන් භුතරූප උපාදරූපයන්ය. (ම. නි. පරිවච්ඡනයයි)

මේ ආකාරයට අවිධිකථා දැක්වීම් වලට අනුව භුතරූප උපාදරූප සියල්ලම (රූප සන බිඳීම සඳහා පරමාථී තෙක් ඤාණය දියුණු කිරීම සම්බන්ධව) විඤ්චා රූප යැයි සලකා ගත යුතු වේ. පරිග්‍රහ කළ යුතු. භාවනා කළ යුතු. ඒ සඳහා පටිසන්ධි වේදනාකක්‍ෂිතයෙහි ඇසුරු කරන රූපය, අභිධම්ම නය ක්‍රමයට හදයවිඤ්චා රූපය පමණක් ඒකාන්ත ලෙස ඇසුරු කොට පහළවන නිසා හදය විඤ්චා රූපයම පමණක් ගනු ලැබේ. සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයට හදය විඤ්චා රූපය සමග රූප වර්ග 30 ම විඤ්චා යන තැන සාරය ලෙස ගනී. සුත්‍රාන්ත ක්‍රමය මෙහිලා ප්‍රායෝගික ලෙස යොදාගනී. සනයන් බිඳ ජරමාථී තෙක් ඤාණයෙන් ලභාවීම සඳහා රූප 30-ම පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. එම නිසා සුත්‍රාන්ත ක්‍රමයට අනුව හදය විඤ්චා හා සමග රූප වර්ග 30 ම විඤ්චා රූපය යැයි සලකා ගන්න. මේ විඤ්චා රූපය ආශ්‍රය කරගෙනම පටිසන්ධි වේදනාකක්‍ෂිතය පහළ විය හැකි බව සම්මා දිට්ඨි ඤාණ ඇසින් තමාම වනීමානව විනිවිද දක්නා ලෙසට භාවනා කොට බලා හේතු - ඵලයන් පරිග්‍රහ කරන්න. ඒ ඒ අවස්ථාවලදී මේ ක්‍රමයටම සලකා ගන්න. මේ පැහැදිලි කිරීමට අනුව මෙලෙස පරිග්‍රහ කරන්න.

විඤ්චා - හදය විඤ්චා (30) නිසා පටිසන්ධි වේදනාකක්‍ෂිතය වේ.

විඤ්චා - හදය විඤ්චා රූප 30 හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාකක්‍ෂිතය ඵල ධර්මයයි.

2. ආරම්භණ - පටිසන්ධි නාම ධර්ම සමුහයේ අරමුණ අතින් භවයෙහි මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ වන බව පැහැදිලි කරන ලදී. වේදනාව මෙම අරමුණෙහි රසය පමණක් විඳ ගනී. විඳගැනීමට අරමුණක් නොමැති විට විඳගන්නා වේදනාවක් නොමැති ආකාරය ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් එය වැටහී යනු සඳහා භාවනා කොට බලන්න. යට දැක්වූ නිදසුනෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ උදෙසා දන්දෙන සිද්ධියක් ආදර්ශයට ගෙන පහසුවෙන් වැටහී යනු පිණිසම දක්වන්නට යෙදුනි.

යොගාවචර පුද්ගලයන්ගේ කම්පන් බොහෝ ලෙස කෙනෙකුගෙන් කෙනෙකුට සමාන බවක් නොමැත. සමහරුන්ට දැන කම්ප

සමහරුන්ට සීල කමිද, සමහරුන්ට භාවනා කමිද එල ගෙන දේ. ත්ව දුරටත් දන කමියද ආහාර දන කමිය, සිවුරු දන කමිය, ලෙසට විවිධ වේ. සීල කමියද පඤ්චසීල, අටසීල්, දසසීල් ආදී ලෙසට විවිධ වේ. භාවනා කමියන්ද කසින භාවනා, අසුභ භාවනා, ආනාපාන භාවනා, මෙත්තා භාවනා, විපස්සනා භාවනා ආදී ලෙසට විවිධ වේ. එලෙස කමී විවිධ වීම අනුව අතීත භවයෙහි මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණද පව්වුප්පන්න පටිසන්ධි, හවංග, වුකි ආදියේ අරමුණද විවිධ විය හැක්කේය. අතීත භවයේ මරණාසන්න ජවනයේ අරමුණ, ප්‍රකූෂ්ටපන්න පටිසන්ධි අරමුණ නිවරදිව සම්මා දිවිඨි ඤාණ ප්‍රඥාවෙන් දැක දැන ගැනීම පිණිස පරිග්‍රහ කළ විටම, එම අත්දුටු අරමුණ ඇති විටම පටිසන්ධි අවස්ථාවේ වේදනා පහළ වීම ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් හේතු-ඵලයන් මෙලෙස පරිග්‍රහ කරන්න.

අරමුණ = (.....) වීම නිසා පටිසන්ධි වේදනාකන්ධය පහළ වේ.

අරමුණ = (.....) හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි වේදනාකන්ධය එල ධර්මයයි.

3. එස්ස = එස්ස සමුදයා වේදනා සමුදයො = එස්සය නිසා වේදනාව වෙයි. මෙලෙසට දේශනා කිරීම එස්සය ප්‍රධාන කොට දේශනා කිරීමක් බව සිතට ගන්න. පටිඨාන දේශනාවෙහි මෙලෙසට එයි.

වත්තාරො බන්ධා අරුපිනො අඤ්ඤාමඤ්ඤාං සහජාත පච්චයෙන පච්චයො.

වත්තාරො බන්ධා අරුපිනො අඤ්ඤාමඤ්ඤාං නිස්සය පච්චයෙන පච්චයො. (ප. 1/4)

නාමස්කන්ධයෝ භතර එකිනෙකාට සහජාත පච්චය, නිස්සය පච්චය වශයෙන් උපකාර කරයි. (එම පරිච්ඡිතය)

මේ ආකාරයට සම්පුණ්ණ ලෙස දේශනා කරන ලද නාම ධර්මයෝ අන්‍යොන්‍යය වශයෙන් කොට්ඨා නිසා කැලයන්, කැලය නිසා

කොට්ඨාසයන් යන ලෙසට (අනන්‍යතා ලෙස) උපකාර කරයි. එසේම ආහාරයන් වලදී වට හොඳින් විකන්නේ නම් ඕනෑම රසය හොඳින් මතු වී එන්නා සේ, රස වින්දනය ප්‍රකට වන්නා සේ වින්තකක්ෂණයක් තුළ එකට යෙදී සිටින නාම ධර්මයන් තුළද වින්තකක්ෂණ අතර යෙදෙන නාම ධර්ම අතරද එස්සය අරමුණ හොඳින් සුනු කරන විටද, සිත හා අරමුණ අතර සම්බන්ධය බලා දෙන විට, පහසු ලබා දෙන විට, වේදනාවේ වින්දනය වඩාත් තීව්‍ර විය හැක්කේය. මේ නිසා එස්සය නිසා වේදනාව වන්නේ යැයි එස්සය ප්‍රධාන කොට දක්වන ක්‍රමයට දේශනා කරන ලදී. නමුදු එස්සය ස්වකීය ලෙස තනිව පහළ වීමේ ශක්තියක් නැත. එකට යෙදෙන සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන් සමඟ එකට, සහජාත, නිස්සය ආදී පච්චය මගින් උපකාර කරන විටම පහළ විය හැක්කේය. මේ නිසා එස්සය යයි දැක්වීමෙන් සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන් ද ගැනෙන බව සිත තබා ගන්න.

විශේෂයෙන් සැලකිය යුත්තක් -

වින්තකක්ෂණයක් තුළ ඇති සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයන්ගෙන් එක් ධර්මයක් ඵල ධර්මය ලෙස ගෙන භාවනා කිරීමේදී ඉතිරි නාම ධර්මයෝ හේතු ධර්මයෝ වෙත්. මෙය වනාහි විශේෂයෙන් සැලකිය යුත්තයි. මේ වේදනාකන්ධය උපමාවක් ලෙස ගෙන ඉතිරි නාම ස්කන්ධයෝද වටහා ගන්න. නාම ධර්මයන් වින්තකක්ෂණයන් අතරවාරයේ උපකාර කරන ආකාරය පසුව පැහැදිලි කරනු ඇත. යෝගාවචර පුද්ගලයා නාම ධර්මයන් අන්‍යෝන්‍ය ලෙස එකක් එකකට, නැත්නම් එස්සය ආදී නාම ධර්ම රාශිය වේදනාවට හෝ සංකල්පකන්ධයට, සංඛාරකන්ධයට, විඤ්ඤාණකන්ධයට යන තුන වේදනාකන්ධයට සහජාත, අඤ්ඤාමඤ්ඤා, නිස්සය ආදී පච්චය වශයෙන් උපකාර කරන ක්‍රමය, එකක් එකකට ආධාර වීම, එකක් එකකට හේතු ඵල වශයෙන් සම්බන්ධ වන ස්වභාවය ඤාණයෙන් දැක ගන්නා ලෙසට භාවනා කරන්න. ඤාණයෙන් දැකගත් විට හේතු-ධර්ම ඵල ධර්මයෝ මෙසේ පරිග්‍රහ කරන්න.

- එස්ස = (34 - වේදනා = 33) නිසා වේදනාස්කන්ධය පහළ වේ.
- එස්සය = (34 - වේදනා = 33) හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය

අතිත හේතු ධම්ම පහ.

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
5. කම්ම (34) හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම්ම තුන

6. ච්ඡු = (3 : 30) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
7. අරමුණ = (.....) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
8. එස්ස (=34 - සඤ්ඤා = 33) හේතු ධම්මයයි - පටිසන්ධි සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.

පටිසන්ධි සංඛාරස්කන්ධය

(ප්‍රථම ක්‍රමය - චේතනාව ප්‍රධානයි)

අතිත හේතු ධම්ම පහ.

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.
5. කම්ම (34) හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධම්මයයි.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

6. වඤ්ඤා = (3 : 30) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. අරමුණ = (.....) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. එස්ස (34 - වේතනා = 33) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

මේ ක්‍රමයට සංඛාරස්කන්ධය වෙනුවට වේතනාව පමණක් ගන්නා ක්‍රමය ප්‍රධාන නය ක්‍රමයයි. පරමාථී ධාතුන් නිරවශේෂ ලෙස නිමකරලීම සඳහා තවත් ක්‍රමයක්ද දක්වන්නෙමු.

පටිසන්ධි සංඛාරස්කන්ධය

(දෙවැනි ක්‍රමය චෛතසික 31 අනුලන්ත.)

අතීත හේතු ධම් පහ.

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම (34) හි කම්මී ශක්තිය හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

6. වඤ්ඤා = (3 : 30) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. අරමුණ = (.....) හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. ඉතිරි නාමස්කන්ධ තුන හේතු ධර්මයයි - සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි

සටහන : පටිසන්ධි නාම ධර්ම 34 හි වේදනා, සඤ්ඤා විඤ්ඤාණය ඉවත් කළ විට එස්ස-වේතනා ප්‍රමුඛ චෛතසික 31 ඉතිරිවේ. දෙවැනි

ක්‍රමයේදී මේ 31 ක් වූ වෛතසිකයෝ සංඛාර ස්කන්ධය යන නම ලබයි. එල ධර්ම පැත්තෙහි පිහිටයි. මේ එස්ස වෛතනා ප්‍රමුඛ සංඛාරස්කන්ධයෙහි පවිචුප්පත්ත හේතු ධර්ම සොයන්නේ නම් "සෙසබන්ධතය පදධානා" (වි. ම. 345) යි දැක්වෙන ලෙසට සංඛාරස්කන්ධයන්හි පදවිධානය ලෙස වේදනා, සංකප්පය, විකප්පය යන ඉතිරි නාමස්කන්ධයන් තුන ලැබෙන්නේය. මේ දෙවැනි ක්‍රමයට අනුව එස්ස නාම ස්කන්ධයන්ගේ හේතු ධර්මය වන්නේ නම් එම එස්සයටද, සංඛාරස්කන්ධ නම් වූ ඉතිරි වෛතසික ධර්ම සමූහයටද හේතු ධර්ම නොමැත්තේ දැයි යන ප්‍රශ්නයට පිළිතුරක් ලෙස හේතු ධර්ම එල ධර්ම සියල්ලම ඉතිරි නොකර පරිග්‍රහ කිරීමක් වන්නේය. පසුවට ද සංඛාරස්කන්ධය දෙකට බෙදා භාවනා ක්‍රමය දක්වන අවස්ථාවල මේ ආකාරයටම සලකා ගන්න.

පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය

අතිත හේතු ධර්ම පහ.

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි - පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි - පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි - පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි - පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම - සංඛාර (34) හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි - පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පවිචුප්පත්ත හේතු ධර්මය

6. නාම-රූප හේතු ධර්මයයි - පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම = සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 33

රූප = ඇසුර ලබන වස්තු රූපය (3 = 30) + ආරම්භණ රූපය

සටහන : නාමය යනු විඤ්ඤාණස්කන්ධය හා චිත්තකම්මණයක් තුළ එකට යෙදෙන වෛතසික ධර්ම සමූහයයි. මේ පටිසන්ධි අවස්ථාවේ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණය හා එකට යෙදෙන වෛතසික 33 මත් අදහස් කෙරේ. ඉදින් උපෙකතා වේදනා හා යෙදී පටිසන්ධිය සිදුවූයේ නම් ප්‍රීතිය නැති නිසා වෛතසික 32 ක් වේ. රූප යන්ත ඇසුර ලබන වඤ්ඤා රූපය හා අරමුණු රූපයයි. මෙහිලා පටිසන්ධි නාම ධර්ම රාශියේ අරමුණ වන්නාවූ කම්ම, කම්ම නිමිත්ත, ගති නිමිත්ත යන අරමුණු තුන තුලින් එක් අරමුණක් රූපාරම්මණයක් වන්නේ නම් එය අරමුණු රූපයයි. සද්දරම්මණයක් අරමුණු වන්නේ නම් එම සද්දය අරමුණුයි. මෙලෙසටම ඉතිරියද වටහා ගන්න. තවදුරටත් "නාම රූප සමුදයා විඤ්ඤාණ සමුදයෝ" (සං. නි. 3/112) නාම රූප නිසා විඤ්ඤාණය පහළ වේ යන්නද දේශනාවේ දැක්වෙන අතර "විඤ්ඤාණ පටිචයා නාම රූපං" (විභ. 2/244) විඤ්ඤාණය නිසා නාම රූප පහළ වේ යන්නද දේශනාවෙහි ඇත්තේ මය. එම නිසා විඤ්ඤාණය හා නාම-රූපයෝ අන්‍යෝන්‍යය ලෙසට එකිනෙකට උපකාර කරන්නාවූ ධර්මයෝ වෙත්. මෙහිලා යෝගාවචර පුද්ගලයා නාම-රූප නිසා විඤ්ඤාණස්කන්ධය පහළ වන ආකාරය, හේතු එල ලෙස සම්බන්ධ වන ආකාරය, ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලා පරිග්‍රහ කළ යුතුවේ. මේ පැහැදිලි කිරීමට අනුව වඤ්ඤා + අරමුණ + එස්ස යන හේතූන් හා නාම-රූප යන හේතු ධර්මයන් වචන වශයෙන් පමණක් වෙනස් වුවද පරමාථී වශයෙන් සමාන වන බව වටහා ගන්න.

භාවනා ක්‍රමය මෙසේය

නාම -රූප නිසා පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය වේ.

නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

තවදුරටත් පටිසන්ධියට පසු භවාංග 15-16 වතාවක් යෙදී මෙම භවාංගයට පසු මනෝද්වාරවර්ජනය වතාවක්, භවනිකත්තික ලොභ ජවන = (නව භවයට ඇලනෙ ලොභ ජවන) හත් වතාවක්

යන විටීසිත් සන්තතින් පහල විමට පටන් ගනී. ඒ තුල ප්‍රථම හවාංගයෙන් පටන් හවාංග අවස්ථාවන්හි වින්තජ රූප උතුජ රූප පහළ විම සිදුවිය. පටිසන්ධියේ සීති කාලයේ පටන් උතුජ රූප පහළ විමට පටන් ගන්නා බවට ප්‍රකාශන පොත්වල දැක්වේ. ආහාරජ රූපයෝ වනාහී මව විසින් අනුභව කරන ලද ආහාරයෝ ගැබ් ගෙන සිටින දරුවාගේ ශරීරයට පැතිරෙන කාලයේ පටන් පහළ වේ. ඒ නිසා පටිසන්ධියෙන් පසු හවාංග පඤ්චස්කන්ධය හේතු එල සම්බන්ධතාව පරිග්‍රහ කිරීමට කැමැති වන්නහු විසින් පහතින් දැක්වෙන ලෙසට හවාංග පඤ්චස්කන්ධ භාවනා ක්‍රමයෙහි ආහාරජ රූප හැර ඉතිරිය භාවනා කළ යුතුය. හව නිකන්ති ලොභ ජවන විටීසෙහි මනොද්වාරාවජ්ජන ය, ඉදිරියට විස්තර කරන මනෝද්වාර විටීන්හි මනොද්වාරාවජ්ජන පඤ්චස්කන්ධ භාවනා ක්‍රමයට අනුවද, හව නිකන්තික ලොභ ජවන පඤ්චස්කන්ධ භාවනා ක්‍රමය පසුව දක්වන්නාවූ මනොද්වාර විටී ලොභ ජවන විටී ක්‍රමයටද භාවනා කරන්න. දැන් මේ අවස්ථාවේ ඔබගේ සන්තානයේ පහළ වෙමින් පවතින හවාංග පඤ්චස්කන්ධ පිළිබඳ භාවනා ක්‍රමය ලියා දක්වන්නෙමු.

හවාංග පඤ්චස්කන්ධය

1. වකීමාන හවාංගය ඇසුර ලබන හෘදයෙහි ඇති රූප කලාප හය ආකාර - රූප වගී 54 රූපස්කන්ධයයි. (හවාංගයට අරමුණු රූපයක් වන්නේ නම් මෙම අරමුණුද එකතු කරන්න.)
2. හවාංග නාම ධර්ම 34 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධය නම් වේ.
3. හවාංග නාම ධර්ම 34 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධය නම් වේ.
4. හවාංග නාම ධර්ම 34 හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධය නම්වේ. (ප්‍රථම ක්‍රමය) හවාංග නාම ධර්ම 34 හි. වේදනා, සඤ්ඤා, විඤ්ඤාණය හැර ඉතිරි චෛතසික 31 සංස්කාරස්කන්ධ යයි (දෙවැනි ක්‍රමය)
5. හවාංග නාම ධර්ම 34 හි විඤ්ඤාණය නම් වූ සිත විඤ්ඤාණස්කන්ධ යයි.

හවාංග රූපස්කන්ධය

අතීත හේතු ධම්ම පහ.

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්මයයි - හවාංග (කම්මජ රූප) රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්මයයි - එම රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්මයයි - එම රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්මයයි - හවාංග (කම්මජ රූප) රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර (34) හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්මයයි - හවාංග (කම්මජ රූප) රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

පත්‍රප්‍රත්පත්ත හේතු ධම්ම තුන.

6. සිත හේතු ධම්මයයි - හවාංග (චිත්තජ රූප) රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
7. උතු හේතු ධම්මයයි - හවාංග (උතුජ රූප) රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
8. ආහාරය හේතු ධම්මයයි - හවාංග (ආහාරජ රූප) රූපස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

හවාංග වේදනාස්කන්ධය

අතීත හේතු ධම්ම පහ.

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

5. කම්ම = සංඛාර (34) හි කම් ශක්තිය හේතු ධර්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පත්‍රයන්පත්ත හේතු ධර්ම තුන.

6. චක්ඛු (6 = 54) හේතු ධර්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

7. ආරම්මණය = (.....) හේතු ධර්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

8. එස්ස -

(අ) පෙර හවාංග මනෝසම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි

(ආ) පසු හවාංග මනෝසම්ඵස්ස (34 - වේදනා = 33) හේතු ධර්මයයි - හවාංග වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සැලකිය යුත්තක් - පෙර හවාංග මනෝ සම්පස්ස 34 යන්න තමා පරිග්‍රහ කරන, භාවනා කරන හවාංගයේ පෙර පස හා බැඳී සම්පව පවතින අනන්තර හවාංග යයි. අනන්තර හේතු ධර්මයෝය. පසු භාවංග මනෝ සම්ඵස්ස යන්න තමා පරිග්‍රහ කරන හවාංගයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්ම පක්‍ෂයේ ඇත්නම් මෙම වේදනාව ඉවත් කල විට 34 - වේදනා = 33 වේ. හවාංග සඤ්ඤාකන්ධය ආදියද මෙලෙසටම සලකා ගන්න.

හවාංග සඤ්ඤාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 යන මේවා වේදනාස්කන්ධය හා සමාන වෙත්.

8. එස්ස -

(අ) පෙර හවාංග මනෝසම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි - හවාංග සඤ්ඤාස්කන්ධය එල ධර්මයයි

(ආ) පසු හවාංග මනෝ සම්ඵස්ස (34 - සඤ්ඤා = 33) හේතු ධර්මයයි - හවාංග සඤ්ඤාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

හවාංග සංඛාරස්කන්ධය (චේතනා - ප්‍රථම ක්‍රමය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 යන මේවා වේදනාස්කන්ධය හා සමාන වෙත්.

8. එස්ස -

(අ) පෙර හවාංග මනෝ සම්පස්ස 34 හේතු ධර්මයයි - හවාංග සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි

(ආ) පසු හවාංග මනෝ සම්පස්ස (34 - චේතනා = 33) හේතු ධර්මයයි - හවාංග සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

හවාංග සංඛාරස්කන්ධය (31 අනුලන්ත - ද්විතීය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 යන මේවා වේදනාස්කන්ධය හා සමාන වෙත්.

8. එස්ස -

(අ) පෙර හවාංග මනෝසම්පස්ස 34 හේතු ධර්මයයි - හවාංග සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි

(ආ) ඉතිරි නාමස්කන්ධයේ 3 හේතු ධර්මයයි - හවාංග සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

හවාංග විඤ්ඤාණස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතිත හේතු ධර්ම පහ, වේදනාස්කන්ධය හා සමාන වේ.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධර්ම දෙක -

6. පෙර හවාංග මනෝ සම්පස්ස 34 හේතු ධර්මයයි - හවාංග විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

7. නාම-රූපයෝ හේතු ධර්මයයි - හවාංග විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම = සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 33

රූප = ඇසුරු කරන රූපය (හා ආරම්භණ රූපයයි)

රූපාරම්මන = වඬේ ජේලිය - පඤ්චද්වාරාවච්ඡන ස්කන්ධ පහ

1. පඤ්චද්වාරාවච්ඡනය ඇසුරු කරන හදය වැටුණු ඇති රූප වගී 54 හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.
2. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන නාම ධර්මයන් 11 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධයයි.
3. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන නාම ධර්මයන් 11 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධයයි.
4. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන නාම ධර්මයන් 11 හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධයයි (ප්‍රථම ක්‍රමය)
 පඤ්චද්වාරාවච්ඡන නාම ධර්මයන් 11 න් වේදනා, සඤ්ඤා, විඤ්ඤාණය හැර ඉතිරි චෛතසික 08 සංඛාරස්කන්ධයයි (දෙවැනි ක්‍රමය)
5. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන නාම ධර්මයන් 11 හි සිත විඤ්ඤාණස්කන්ධයයි.

පඤ්චද්වාරාවච්ඡන රූපස්කන්ධය

අතිත හේතු ධර්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 රූපස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 රූපස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 රූපස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 රූපස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 = රූපස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

පවිවුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

- 6. සිත හේතු ධම්යයි. චිත්තජ රූප = රූපස්කන්ධය එල ධම්යයි.
- 7. උතු හේතු ධම්යයි. උතුජ රූප = රූපස්කන්ධය එල ධම්යයි.
- 8. ආහාර හේතු ධම්යයි. ආහාරජ රූප = රූපස්කන්ධය එල ධම්යයි.

පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය

පවිවුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

- 1. වක්ඛු = හදය වක්ඛු (= 54) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
- 2. ආරම්මණ (= රූපාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
- 3. එස්සය -
  - (අ) හවාංග මනෝ සම්චස්සය =34, හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
  - (ආ) පඤ්චද්වාරාවච්ඡන මනෝ සම්චස්ස (11 - වේදනා = 10) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

පඤ්චද්වාරාවච්ඡන සඤ්ඤාස්කන්ධය

පවිවුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

- 1. වක්ඛු = හදය වක්ඛු (54) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන සඤ්ඤාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
- 2. ආරම්මණය (= රූපාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන සඤ්ඤාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

3. එස්සය -

(අ) හවාංග මනෝ සම්ප්පය =34 හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරා වර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

(ආ) පඤ්චද්වාරාවර්ජන මනෝසම්ප්පය 11 (සංකර්ම හැර = 10) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය (වේතනා-පට්ඨ)

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

1. වසුච්චි = හදය වසුච්චි (54) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

2. ආරම්මණය (=රූපාරම්මනය) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

3. එස්සය -

(අ) හවාංග මනෝ සම්ප්පය =34 හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරා වර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

(ආ) පඤ්චද්වාරාවර්ජන මනෝ සම්ප්පය 11 (වේතනා හැර = 10) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය (08-දුකිය)

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

1. වසුච්චි = හදය වසුච්චි (54) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

2. ආරම්මණය (= රූපාරම්මනය) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරා වර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

3. එස්සය -

(අ) හවාංග මනෝ සම්ප්පය =34, හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරා වර්ජන සංකර්මකර්මය එල ධර්මයයි.

(ආ) ඉතිරි නාමස්කන්ධ තුන හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡි ජන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පඤ්චද්වාරාවච්ඡින විඤ්ඤාණස්කන්ධය

පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම තුන

1. හවාංග මනෝසම්ඵස්ස = (34) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡි ජන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡින විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම = සම්ප්‍රසුක්ත චෛතසික 10

රූප = හදය වඤ්ඤා (54) හා රූපාරම්මණය

රූපාරම්මණ වණි පේලිය - වඤ්ඤා විඤ්ඤාණයේ පඤ්චස්කන්ධය

1. වඤ්ඤා වඤ්ඤා (6 = 54) ආකාර රූප ධර්ම හා රූපාරම්මණය රූපාස්කන්ධය
2. වඤ්ඤා විඤ්ඤාණ නාම ධර්ම 08 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධ යයි.
3. වඤ්ඤා විඤ්ඤාණ නාම ධර්ම 08 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධ යයි.
4. වඤ්ඤා විඤ්ඤාණ නාම ධර්ම 08 හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධ යයි (ප්‍රථම ක්‍රමය)
වඤ්ඤා විඤ්ඤාණ නාම ධර්ම 08 හි ඉතිරි චෛතසික 05 සංඛාරස්කන්ධ යයි (දෙවැනි ක්‍රමය)
5. වඤ්ඤා විඤ්ඤාණ නාම ධර්ම 08 හි විඤ්ඤාණය විඤ්ඤාණස්කන්ධ යයි.

වඤ්ඤා විඤ්ඤාණ රූපස්කන්ධය

අතීත හේතු ධර්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර = 34 හි කම් ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. කම්මප රූප 30 = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

6. සිත හේතු ධර්මයයි. චිත්තප රූප = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. උතු හේතු ධර්මයයි. උතුප රූප = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. ආහාර හේතු ධර්මයයි. ආහාරප රූප = රූපස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම පහ

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර = 34 හි කම් ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම පහ

6. වඤ්ඤා = චක්ඛු වඤ්ඤා (54) හේතු ධර්මයයි. චක්ඛු විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

7. ආරම්භණය (= රූපාරම්භණය) හේතු ධර්මයයි. වක්කු විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. වක්කු සම්පස්සය = (8 - වේදනා = 7) හේතු ධර්මයයි. වක්කු විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
9. ආලෝකය හේතු ධර්මයයි. වක්කු විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
10. මනසිකාර = පඤ්චද්වාරාවජ්ජන 11 හේතු ධර්මයයි. වක්කු විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

මනසිකාරය යන්න මෙහිලා රූපාරම්භණයට අවධානය යොමු කරවන පඤ්චද්වාරාවජ්ජන යයි. මෙය විචිප්විපාදක මනසිකාරය යැයි අට්ඨ කථාවායඝීයන් වහන්සේලා ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ. (ධ. අ. 135) විචි සිත් පහළ වනු පිණිස අරමුණට සිත යොමු කරවිය හැකි, අරමුණ ලබා ගැනීමට හැකි විචි සිත් සඳහා මූලික හේතු ධර්ම රාශියයි.

ආලෝකය යන්න 1. සඳ ආලෝකය 2. හිරු ආලෝකය 3. ගිනි ආලෝකය 4. ප්‍රඥ ආලෝකය යැයි අංගුත්තර පාළියෙහි වතුකඛ නිපාතයේ ආහා සුත්‍රය ආදියෙහි එන ආලෝක වගී හතරම ආලෝකය නම් වේ. මෙහිලා ඇස් වසා ගෙන වාසීවී භාවනා කරන අවස්ථාවේදී, විශේෂයෙන් ඤාණ ආලෝකය වඩා වැදගත් වේ. ඤාණ ආලෝකය නැති විට රූප කලාපයන්ද එහි වර්ණයද පරමාථී රූප ධර්මයන්ද පරමාථී නාම ධර්මයන්ද නොදැකිය හැක්කේය. විපස්සනා ඤාණය ඇති අවස්ථාවන් වලදී හැර, හෙවත් ශක්ති පූර්ණ සමථ භාවනා හෝ විපස්සනා භාවනා අනුව මනසිකාර නොයෙදී ප්‍රකෘති මාංශ වක්කුවෙන් රූපාරම්භණ දකින අවස්ථාවේදී සඳ, හිරු, ගිනි යන ආලෝක වගී තුනෙන් එකක් වක්කු විඤ්ඤණයේ හේතු ධර්මය වේ. වක්කු විඤ්ඤණයට හේතු ධර්මයේ අත්පාලිනි අට්ඨකථා හි සතරාකාර ලෙස දක්වා ඇත. (ධ. අ. 247) වක්කු සම්පස්ස යන හේතු ධර්ම ඇතුළත් නොකරන ලදී. නමුදු එස්ස සමුදයො වේදනා සමුදයො (සං.නි. 3/104) එස්ස ඇති නිසා වේදනාව වේ යනාදී

දේශනාවන්ට අනුව මෙහිලා වක්‍ර සම්ඵස්සයද ඇතුලත් කොට හේතු ධම් පහක් ලෙස දක්වා ඇත.

වක්‍ර විඤ්ඤාණ සඤ්ඤාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 යන හේතු ධම්මයෝ වේදනාස්කන්ධය සමඟ සියලු අතින් සමානය.

8. වක්‍ර සම්ඵස්ස = (8 - සඤ්ඤා = 7) හේතු ධම්මයයි. වක්‍ර විඤ්ඤාණසඤ්ඤාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

වක්‍ර විඤ්ඤාණ සංඛාරස්කන්ධය

(වේතනා - ප්‍රථම ක්‍රමය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 යන හේතු ධම්මයෝ වේදනාස්කන්ධය සමඟ සියල්ල අතින් සමානය.

8. වක්‍ර සම්ඵස්ස = (8 වේතනා හැර = 7) හේතු ධම්මයයි. වක්‍ර විඤ්ඤාණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

වක්‍ර විඤ්ඤාණ සංඛාරස්කන්ධය

(5 අහුලා ගන්න. දෙවැනි ක්‍රමය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 යන හේතු ධම්මයෝ වේදනාස්කන්ධය සමඟ සියලු අතින් සමානය.

8. ඉතිරි නාමස්කන්ධයෝ තුන හේතු ධම්මයයි. වක්‍ර විඤ්ඤාණ සංස්කාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

වක්‍ර විඤ්ඤාණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5, අනික හේතු ධම්මයෝ වේදනාස්කන්ධය හා සියල්ල සමානය.

පව්වුප්පන්න හේතු ධම්ම තුන.

6. නාම-රූප හේතු ධම්මයයි. වක්‍ර විඤ්ඤාණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

7. ආලෝකය - හේතු ධර්මයයි. චක්‍ර විඤ්ඤාණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

8. මනසිකාර - පඤ්චද්වාරාවර්ජිත 11 හේතු ධර්මයයි. චක්‍ර විඤ්ඤාණය එල ධර්මයයි.

නාම - සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 7

රූප - ඇසුර ලබන චක්‍ර රූප 54 හා රූපාරම්මණය.

(සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 7 අතරට එස්සය ද ඇතුළත්)

රූපාරම්මණ වණි පේළිය සම්පට්ඨිත පඤ්චස්කන්ධය

1. සම්පට්ඨිතය ඇසුරු කරන හෘදය චක්‍රව හා සමග ඇති රූප වර්ග 54 හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.

2. සම්පට්ඨිත නාම ධර්මයන් 11 හි. වේදනාව වේදනාස්කන්ධයයි.

3. සම්පට්ඨිත නාම ධර්මයන් හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

4. සම්පට්ඨිත නාම ධර්ම 11 හි වේතනාව සංඛාරස්කන්ධයයි (ප්‍රථම ක්‍රමය)

සම්පට්ඨිත නාම ධර්ම 11 හි ඉතිරි වෛතසික 08 සංඛාරස්කන්ධයයි (දෙවැනි ක්‍රමය)

5. සම්පට්ඨිත නාම ධර්ම 11 හි විඤ්ඤාණය (සිත) විඤ්ඤාණස්කන්ධයයි.

සම්පට්ඨිත රූපස්කන්ධය පඤ්චද්වාරාවර්ජිත රූපස්කන්ධයට සමානව භාවනා කරන්න.

සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය

අතිත හේතු ධර්ම පහ

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පට්ඨුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

6. වසුඵ්ඵ - හදය වසුඵ්ඵ (54) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. ආරම්මණය (- රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. වකුඤ්ඤ සම්මච්චසය (8) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(අ) සම්පට්ඨිත මනෝසම්මච්චස (11 වේදනා හැර - 10) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සම්පට්ඨිත සඤ්ඤස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 යන මේවා වේදනාස්කන්ධය හා සමානව භාවනා කරන්න.

8. (අ) වකුඤ්ඤ සම්මච්චස (8) හේතු ධර්මයයි - සම්පට්ඨිත සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධර්මයයි
- (ආ) සම්පට්ඨිත මනෝසම්මච්චස (11 සඤ්ඤ හැර - 10) හේතු ධර්මයයි - සම්පට්ඨිත සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සම්පට්ච්ඡන සංඛාර ස්කන්ධය

(වේකනා - ප්‍රථම ක්‍රමය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 යන මේවා වේදනාස්කන්ධය හා සමානව භාවනා කරන්න.

8. (අ) වක්‍ර සම්පස්සය හේතු ධර්මයයි - සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි

(ආ) සුම්පට්ච්ඡන මනෝ සම්පස්සය (11 - වේකනා - 10) හේතු ධර්මයයි.

සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය

(08 - දෙවැනි ක්‍රමය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 යන මේවා වේදනාස්කන්ධය හා සමානව භාවනා කරන්න.

8. (අ) වක්‍ර සම්පස්ස (8) හේතු ධර්මයයි - සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි

(ආ) ඉතිරි නාමස්කන්ධයෝ තුන හේතු ධර්මයයි - සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5, අතීත හේතූන් වේදනාස්කන්ධය ලෙසටම භාවනා කරන්න.

6. වක්‍ර සම්පස්ස (8) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

7. සම්පට්ච්ඡන නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම - සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 8 යි

රූප - හදය වක්‍ර රූපය (= රූප 54) හා රූපාරම්මණය

රූපාරම්මන = වඬේ පේළිය - සන්තිරණ පඤ්චස්කන්ධය

1. සන්තිරණය ඇසුරු කරන හදය වඤ්චු ව හා සමඟ යෙදෙන රූප 54 හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.
2. සන්තිරණ නාම ධර්ම 12 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධ යයි.
3. සන්තිරණ නාම ධර්ම 12 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධ යයි.
4. සන්තිරණ නාම ධර්ම 12 හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධ යයි (ප්‍රථම ක්‍රමය)
සන්තිරණ නාම ධර්ම 12 හි ඉතිරි වෛතසික 09 සංඛාරස්කන්ධ යයි (දෙවැනි ක්‍රමය)
5. සන්තිරණ නාම ධර්ම 12 හි විඤ්ඤනය (සිත) විඤ්ඤණස්කන්ධ යයි.

සටහන : සන්තිරණය, සොමනස්ස වේදනා හා යෙදෙන විට නාම ධර්ම 12 හි ප්‍රීතිය යෙදේ. උපෙක්ඛා වේදනාව හා යෙදෙන නාම ධර්ම 12 හි ප්‍රීතිය නොයෙදේ. ජවනයෙහි ප්‍රීතිය යෙදේ නම් සන්තිරනයෙහි ද ප්‍රීතිය යෙදිය හැක්කේය. මෙම සන්තිරණ රූපස්කන්ධය පඤ්චද්වාරාවජ්ජන රූපස්කන්ධය ලෙසට භාවනා කරන්න.

සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය

අතිත හේතු ධර්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. කණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

5. කම්ම = සංඛාර 34 හි කම් ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු (54) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

7. අරවුණ (= රූපාරම්මනය) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

8. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ආ) සම්පට්ඨිත මනෝ සම්ඵස්ස 11 හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ඇ) සන්තිරණ මනෝ සම්ඵස්ස 11 (12 - වේදනා - 11) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සන්තිරණ සඤ්ඤස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 වේදනාස්කන්ධය හා සමානය.

8. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ආ) සම්පට්ඨිත මනෝ සම්ඵස්ස 11 හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ඇ) සන්තිරණ මනෝසම්ඵස්ස (11/10) (12 - සඤ්ඤ - 11, 11 = සඤ්ඤ 10) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සන්තිරණ සංඛාරස්කන්ධය

(වේතනා - ප්‍රථම ක්‍රමය)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 වේදනාස්කන්ධය හා සමානය.

8. (අ) වක්ඛුසම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

- (ආ) සම්පට්ච්ඡන මනෝසම්ඵස්ස 11 හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- (ඇ) සත්තීරණ මනෝසම්ඵස්ස (11/10) (12 - වේතනා = 11, 11 - වේතනා = 10) හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි

සත්තීරණ සංඛාරස්කන්ධය

(9/8 = දෙවැනි ක්‍රමය)

- 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 වේදනාස්කන්ධය හා සමානය.
- 8. (අ) චක්ඛුසම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- (ආ) සම්පට්ච්ඡන මනෝසම්ඵස්ස 11 හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- (ඇ) ඉතිරි නාමස්කන්ධ 3 හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

සත්තීරණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය

- 1, 2, 3, 4, 5, වේදනාස්කන්ධය හා සමානය
- 6. (අ) චක්ඛු සම්පස්ස (8) හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- (ආ) සම්පට්ච්ඡන මනෝ සම්ඵස්ස 11 හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 7. සත්තීරණ නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. සත්තීරණ විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම = සම්ප්‍රසුක්ත වෛතසික (සෝමනස්ස නම් 11. උපෙකඛා නම් 10)

රූප = ඇසුර ලබන හදය වක්ඛු රූපය හා යෙදෙන 54 ආකාර රූප හා රූපාරම්මණය

රූපාරම්මණ වගී පේළිය - වොච්පන පඤ්චස්කන්ධය

1. වොච්පනය ඇසුරු කරන හදය වඤ්ච රූපය සමඟ යෙදෙන රූප 54 හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.
2. වොච්පන නාම ධර්ම 12 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධ යයි.
3. වොච්පන නාම ධර්ම 12 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධ යයි.
4. වොච්පන නාම ධර්ම 12 හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධ යයි
(ප්‍රථම ක්‍රමය)
වොච්පන නාම ධර්ම 12 හි ඉතිරි චෛතසික 09 සංඛාරස්කන්ධ
යයි (ද්‍රවිතිය ක්‍රමය)
5. වොච්පන නාම ධර්ම 12 හි විඤ්ඤනය (සිත) විඤ්ඤණ
ස්කන්ධ යයි.

සටහන : වොච්පන රූපස්කන්ධය පඤ්චද්වරාවර්ජිත රූපස්කන්ධයට සමානව භාවනා කරන්න. මේ වොච්පනය - ව්‍යවස්ථානය කරන සිත, ක්‍රියා මාත්‍රයක් වන බැවින් හුදු ක්‍රියා සිතක්ම වන බැවින්, අතීත හේතු ධර්ම නිසා පහළ නොවන බැවින්, වොච්පන නාම ස්කන්ධ හතරට අතීත හේතු ධර්ම නොමැත්තේ ය. පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම පමණක් ඇත්තාහ.

වොච්පන වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම තුන

- 1.1 වඤ්ච - හදය වඤ්ච රූප (54) හේතු ධර්මයයි. වොච්පන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. ආරම්මණ - (රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. වොච්පන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) වඤ්ච සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. වොච්පන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) සන්තිරණ මනෝසම්ඵස්ස 12/11 හේතු ධර්මයයි. වොච්පන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ඇ) වොත්ඵපන මනොසම්ඵස්ස (12 - වේදනා හැර - 11) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

වොත්ඵපන සඤ්ඤාස්කන්ධය

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

1. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
2. ආරම්මණය (= රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
(ආ) සන්තිරණ මනොසම්ඵස්ස 12/11 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
(ඇ) වොත්ඵපන මනොසම්ඵස්ස (12 - සඤ්ඤා හැර - 11) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සඤ්ඤාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

වොත්ඵපන සංඛාරස්කන්ධය

(වේතනා - ප්‍රඵම ක්‍රමය)

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

1. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
2. ආරම්මණය (= රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
(ආ) සන්තිරණ මනොසම්ඵස්ස 12/11 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

(ඇ) වොක්චපන මනොසම්ඵස්ස (12 - චේතනා හැර - 11) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය

(9 - දුතිය ක්‍රමය)

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

1. වජ්ඣු - හදය වජ්ඣු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
2. ආරම්මණය (= රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
 (ආ) සන්තීරණ මනොසම්ඵස්ස 12/11 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
 (ඇ) ඉතිරි නාමස්කන්ධ තුන හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

වොඤ්ඤා විඤ්ඤාණස්කන්ධය

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම දෙක.

1. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
 (ආ) සන්තීරණ මනොසම්ඵස්ස 12/11 හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
- 2 වොඤ්ඤා නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. වොඤ්ඤා විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

තාම - වොස්පනය හා සම්ප්‍රසුක්ත වෛතසික 11

රූප - හදය වැනි රූපය සමඟ යෙදෙන 54 ආකාර වූ රූප හා රූපාරම්මණය

ජවන පටිපාදක මනසිකාරය

අරමුණ ඉෂ්ඨ - අනිෂ්ඨ වශයෙන් ව්‍යවස්ථාපනය කිරීමේදී අයෝනිසොමනසිකාරය යෙදුනේ නම් වොස්පනයට පසු අකුසල ජවනයේ අවස්ථාවට අනුරූපව දුවත්. නමුදු පඤ්චද්වාර විචිත්ති ඇතුළත් වොස්පනය අරමුණේ ඉෂ්ඨ, අනිෂ්ඨ, නිව්ච, සුඛ, අත්ත, සුභ ආදී ලෙස ඇත්තටම තීරණය කිරීමක් නොවේ. පෙර - පෙර මනෝද්වාර විචිත්ති අරමුණ ඉෂ්ඨ, අනිෂ්ඨ, නිව්ච, සුඛ, අත්ත, සුභ ආදී ලෙසට බොහෝ වාර ගණනක් තීරණය වීමෙන් පසු පඤ්චද්වාර විචිත් පහළ වන අවස්ථාවේ දී මේ පෙර, පෙර මනෝද්වාර විචිත්ගේ බලවත් උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යාශක්තිය උපකාර කරන නිසා පසු පසු පඤ්චද්වාර විචිත් හි ඇති වොස්පනයත් අරමුණ ඉෂ්ඨ, අනිෂ්ඨ, නිව්ච, සුඛ, අත්ත, සුභ ආදී ලෙසට තීරණය කරන්නා සේ වූ ස්වභාවයෙන් පහළ වේ. අයෝනිසොමනසිකාරයම වේ. මේ අයෝනිසොමනසිකාරය පදනම් කොට ගෙන මෙම වොස්පනයට පසු අකුසල ජවනයේ දුවත්. තවදුරටත් මේ වොස්පනයේ ව්‍යවස්ථාපනය රූපාරම්මණයේ වර්ණ ආදී ලෙසට තීරණය කරන්නාවූ යෝනිසොමනසිකාරය වන්නේ නම් මෙම වොස්පනයට පසු කුසල ජවනයේ දුවනු ඇති. මෙහිදීද වොස්පනයට නිශ්චිතව තහවුරුව තීරණය කළ නොහැක්කේ නමුදු තීරණය කරන්නාසේ පමණක් වන බව සිතට ගන්න. මේ නිසා මේ වොස්පනයම ජවන පටිපාදන මනසිකාර - ජවනයේ පදනම් හේතුව වන අරමුණට මනසිකාරය යොමු කිරීම යැයි කියනු ලැබේ. (ධ. අ. : 135) මෙහිලා යෝනිසොමනසිකාරය පදනම් කොට පහළ වූ කුසල ජවනයන්හි හේතු-ඵල සම්බන්ධතා දක්වමින් තවදුරටත් ලියා දක්වන්නෙමු.

රූපාරම්මණ = වඬේ ජේලියේ කුසල ප්‍රථම ජවන පඤ්චස්කන්ධය

1. කුසල ප්‍රථම ජවනය ඇසුර ලබන හදය වඤ්ච සමඟ යෙදෙන රූප 54 වගී හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.
2. ප්‍රථම ජවන නාම ධර්ම 34 හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධයයි.
3. ප්‍රථම ජවන නාම ධර්ම 34 හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධයයි.
4. ප්‍රථම ජවන නාම ධර්ම 34 හි චේතනාව සංස්කාරස්කන්ධයයි. (ප්‍රථම ක්‍රමය)

ප්‍රථම ජවන නාම ධර්ම 34 හි ඉතිරි වෙනසික 31 සංඛාරස්කන්ධයයි. (දෙවන ක්‍රමය)

5. ප්‍රථම ජවන නාම ධර්ම 34 හි විඤ්ඤණය විඤ්ඤණස්කන්ධයයි.

සටහන : ඉහත සඳහන් රූපස්කන්ධය පඤ්චද්වාරවර්ජිත රූපස්කන්ධය ලෙසටම භාවනා කරන්න. ජවන නාම ධර්මයන්ට අතීත හේතු ධර්ම නොමැත්තේ ය. පවිච්ඡජ්ජනන හේතු ධර්ම පමණක් ඇත්තාන.

මහා කුසල ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය

පත්‍රාත්පන්න හේතු ධර්ම හතර

1. වඤ්ච - හදය වඤ්ච රූප (- 54) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. ආරම්මණය (- රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) වකුචු සම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්සය (34 - වේදනා - 33) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. යොනිසොමනසිකාරය - වොඤ්චන 12 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

මහා කුසල ප්‍රථම ජවන සඤ්ඤස්කන්ධය

පවිටුප්පන්න හේතු ධම් හතර

1. ව්‍යුඤ්ඤා - හදය රූප ව්‍යුඤ්ඤා 54 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. අරමුණ (- රූපාරම්මණය) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. (අ) ව්‍යුඤ්ඤා සම්ඵස්ස 8 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
(ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්සය (34 සඤ්ඤා හැර - 33) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
4. යොනිසොමනසිකාරය - වොඤ්ඤා 12 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සඤ්ඤස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

මහා කුසල ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය

(චේතනා - ප්‍රථම)

පවිටුප්පන්න හේතු ධම් හතර

1. ව්‍යුඤ්ඤා - හදය ව්‍යුඤ්ඤා රූප 54 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. අරමුණ (- රූපාරම්මණය) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. (අ) ව්‍යුඤ්ඤා සම්ඵස්ස 8 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
(ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්සය (34 - චේතනා - 33) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
4. යොනිසොමනසිකාරය - වොඤ්ඤා 12 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

මහා කුසල ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය

(31 - දුතිය)

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම් හතර

1. ව්‍යුච්චි = හදය ව්‍යුච්චි රූප = 54 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අරමුණ (= රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) ව්‍යුච්චි සම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) ඉතිරි නාමස්කන්ධයන් 3 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. යොනිසොමනසිකාරය = වොඤ්චන 12 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

මහා කුසල ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

1. ව්‍යුච්චි සම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. යොනිසොමනසිකාරය = වොඤ්චන 12 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම = සම්ප්‍රයුක්ත චෛතසික 33

රූප = ඇසුර ලබන හදය ව්‍යුච්චි රූපය සමඟ යෙදෙන රූප 54 හා රූපාරම්මණයයි.

සටහන : ඉතින් ජවනයේ උපෙකඩා වේදනාව යෙදේ නම් ප්‍රීතිය නොයෙදේ. ඉහත සඳහන් 34 හි ප්‍රීතිය නොමැතිනම් ප්‍රීතිය අඩුකොට කැණිය නොමැති නම් කැණිය අඩු කොට කැණිය. ප්‍රීතිය යන දෙකම නොමැති නම් දෙකම අඩු කොට ගත යුතුය. වේදනා, සඤ්ඤා, විඤ්ඤාණ යන තුන අඩුකොට ඉතිරි වෛතසික ඇතිතාක් අඩු හෝ වැඩි හෝ වේවා සංඛාරස්තන්ධ යැයි නම ලබන බව සිතට ගන්න. කව දුරටත් දුතිය ජවන ආදියෙහි දී පුර්මා පුර්මා කුසලා ධම්මා පට්ඨමානං පට්ඨමානං කුසලානං ධම්මානං අනන්තරපට්ඨයෙන පට්ඨයො (ප. 1/2).

යන ලෙසට බුදුරජාණන් වහන්සේ පට්ඨාන දේශනාවෙහි දේශනා කළ බැවින් පෙර-පෙර ජවනයො පසු පසු ජවනයන්ට අනන්තර ප්‍රත්‍යය ධර්මය වේ. වෙනත් ආකාරයකට -

යෙසං යෙසං ධම්මානං අනන්තරා යෙ යෙ ධම්මා උපපජ්ජන්ති චිත්ත වෛතසිකා ධම්මා, තෙ තෙ ධම්මා තෙසං තෙසං ධම්මානං අනන්තර පට්ඨයෙන පට්ඨයො. (ප. 1/3)

මේ දේශනාවට අනුව පෙර පෙර සිත් පසු පසු සිත්වලට (- පෙර පෙර නාම ධර්ම රාශීන් පසු පසු නාම ධර්ම රාශීන්ට) අනන්තරව ප්‍රත්‍යය වෙත්. එම අනන්තර ප්‍රත්‍යය ධර්මය එකතු කොට දුතිය ජවන ආදියෙහිද තදලම්බනයන්ද භාවනා කළ යුතුවේ. මෙසේ වන කල්හි ප්‍රථම ජවනයට අනන්තර හේතු ධර්මයක් නොමැත්තේ දැයි ප්‍රශ්ණයක් පැන නැගිය හැක්කේය. ඇත්තේමය. වොඤ්ඤා ප්‍රථම ජවනයේ අනන්තර හේතුව වේ. නමුදු මෙහිලා මෙම වොඤ්ඤා යොනියො මනසිකාරය යන නමින් කලින් විස්තර කළ බැවින් තවදුරටත් විස්තර නොකරන්නේ යැයි දකියුතු. මෙහිලා මහා කුසල දුතිය ජවන වේදනා ස්කන්ධයන් උපමාවක් ලෙස දක්වන්නමු. ඉතිරි නාමස්කන්ධයන්ද ඉතිරි ජවන තදලම්බනයන්ද මේ ක්‍රමයටම භාවනා කරන්න. ජවන චිත්තකඛණයක් පාසාද තදලම්බන චිත්තකඛණයක් පාසාද පඤ්චස්කන්ධ ලෙසට බෙදා භාවනා කිරීමට අමතක නොකරන්න.

මහා කුසල දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය.

සවිච්ඡේදන හේතු ධර්ම හතර

1. ව්‍යුච්ඡි = හදය ව්‍යුච්ඡි 54 හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. ආරම්මණ (= රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) ව්‍යුච්ඡි සම්ඵස්ස 8 හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
 (ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝසම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
 (ඇ) දුතිය ජවන මනෝසම්ඵස්ස (34 - වේදනා = 33) හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. යොනිසොමනසිකාරය = වොඤ්ඤා 12 හේතු ධර්මයයි. වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

1. තතිය ජවනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය දුතිය ජවනයයි.
2. චතුසී ජවනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය තතිය ජවනයයි.
3. පඤ්චම ජවනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය චතුසී ජවනයයි.
4. ඡට්ඨම ජවනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය පඤ්චම ජවනයයි.
5. සත්තම ජවනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය ඡට්ඨම ජවනයයි.
6. ප්‍රථම තදලම්බනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය සත්තම ජවනයයි.
7. දුතිය තදලම්බනයේ අනන්තර ප්‍රත්‍යය ප්‍රථම තදලම්බනයයි.

මේ ලෙසට ඉහත සඳහන් 3 (ආ) වටහා ගන්න.

රූපාරම්මණ = වඤ්ඤා පෙළියේ තදලම්බන පඤ්චස්කන්ධය

- 1.. තදලම්බනය ඇසුර ලබන හදය ව්‍යුච්ඡි රූපය සමග යෙදෙන රූප 54 වඤ්ඤා හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.
2. මහා විපාක තදලම්බන නාම ධර්ම 34 හි වේදනාව. වේදනාස්කන්ධයයි.

3. එම සඤ්ඤාව සඤ්ඤාස්කන්ධයයි.
4. එම චේතනාව සංඛාරස්කන්ධයයි. (ප්‍රථම)
එම ඉතිරි වෛතසික 31 සංඛාරස්කන්ධයයි. (දෙවන ක්‍රමය)
5. එම විඤ්ඤාණය විඤ්ඤාණස්කන්ධයයි.
තදලම්බන රූපස්කන්ධය පඤ්චද්වාරාවජ්ජන රූපස්කන්ධය හා සමානව භාවනා කරන්න.

මහා විපාක ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය

අතීත හේතු ධම්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම්ම තුන

6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප 54 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
7. ආරම්මණය (- රූපාරම්මණය) හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
8. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්ස 8 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
(ආ) සත්තම ජවන මනෝ සම්ඵස්ස 34 හේතු ධම්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

(ඇ) ප්‍රථම තදලම්බන මනෝ සම්ප්‍රේෂණ (34 - වේදනා - 33) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන වේදනා ස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ප්‍රථම තදලම්බන සිද්ධස්කන්ධය

8. (ඇ) ප්‍රථම තදලම්බන මනෝ සම්ප්‍රේෂණ 34 - සක්ක - 33,

ප්‍රථම තදලම්බන සංඛාරස්කන්ධය

8. (ඇ) ප්‍රථම තදලම්බන මනෝ සම්ප්‍රේෂණ 34 - වේදනා - 33, (ප්‍රථම)

ප්‍රථම තදලම්බන සංඛාරස්කන්ධය

8. (ඇ) ඉතිරි නාමස්කන්ධ තුන (දුතිය)

යන මේ වෙනස්කම් පමණක් ඇත්තාහ. වේදනාස්කන්ධ ක්‍රමයටම මේවා භාවිතා කරන්න.

මහා විපාක ප්‍රථම තදලම්බන විසිද්ධස්කන්ධය

අතිත හේතු ධර්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන විසිද්ධස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන විසිද්ධස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදාන (20) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන විසිද්ධස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන විසිද්ධස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම තදලම්බන විසිද්ධස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පවිච්චපත්ත හේතු ධම් දෙක.

6. (අ) චක්ඛු සම්ඵස්ස 8 හේතු ධම්යයි. පථම තදලම්බන වික්ඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධම්යයි.

(ආ) සත්තම ජචන මනොසම්ඵස්ස 34 හේතු ධම්යයි. ප්‍රථම තදලම්බන වික්ඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධම්යයි.

7. ප්‍රථම තදලම්බන නාම-රූප හේතු ධම්යයි. ප්‍රථම තදලම්බන වික්ඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධම්යයි.

නාම = සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 33

රූප = ඇසුර ලබන තදය චක්ඛු රූපය සමඟ යෙදෙන රූප 54 හා රූපාරම්මණයයි.

ඉදින් මහා විපාක තදලම්බනය උපෙක්ඛා වේදනා සහිත චිත්තේ නම් ජිනිය නොයෙදී නාම ධම් 33 වේ. ඤාණය නොයෙදේ නම් නාම ධම් 33 වේ. දෙකම නැත්නම් නාම ධම් 32 වේ. සොමනස්ස, උපෙක්ඛා, ඤාණාසම්ප්‍රයුක්ත, ඤාණ විජ්ජයුක්තයන් අනුව යමින් නාම ධම් සංඛ්‍යාව දැක්වීමකි. වෛතසික ගණන අනුව යමින් සංඛාරස්කන්ධයට දුතිය ක්‍රමයේදී වෛතසික සංඛ්‍යාව අඩු වැඩි වේ. ඉදින් තදලම්බනය අහේතුක කුසල විපාක සොමනස්ස සන්තීරණ තදලම්බන චිත්තේ නම් නාම ධම් 12 ක් වේ. අහේතුක කුසල විපාක උපෙක්ඛා සන්තීරණ තදලම්බන චිත්තේ නම් නාම ධම් 11 ක් වේ. අහේතුක අකුසල විපාක උපෙක්ඛා සන්තීරණ තදලම්බන යෙදේ නම් නාම ධම් 11 ක් යෙදේ. ඉතින් අහේතුක තදලම්බන යෙදේ නම් සංඛාරස්කන්ධ දුතිය ක්‍රමයේ වෛතසික ගණන වෙනස් වේ. දැක්වූ ක්‍රමයටම භාවනා කරන්න. දුතිය තදලම්බනයට අනන්තර ප්‍රත්‍යය වනාහි ප්‍රථම තදලම්බලය වන නිසා 8 (අ) හි මනො සම්ඵස්සයෙහි නාම ධම් ගණන (34/33/33/32/12/11/11) යන මේවා යෝග්‍ය ලෙස යෙදේ. සැලකිලිමත් වී අනුරූපව භාවනා කරන්න.

රූපාරම්මණය අරමුණු කරන මනෝද්වාර විවිච්ඡේදන

මෙහිලා කුසල ජවනයන් දුටු වක්කු ද්වාර විවිච්ඡේදන හි විවිච්ඡේදන සහ පාසා ඇති පඤ්චස්කන්ධයන් හේතු එල වශයෙන් සම්බන්ධ කරමින් භාවනා කරන පරිග්‍රහ කරන ක්‍රමය ආදර්ශයක් ලෙස දැක්විය. මේ ක්‍රමය උපයෝගී කරගෙන ඉතිරි කුසල ජවන විවිච්ඡේදන විවිච්ඡේදන නාම ධර්ම රාශීන් හේතු ධර්ම - එල ධර්ම පරිග්‍රහ කළ හැක්කේය. තවදුරටත් වක්කු ද්වාර විවිච්ඡේදන පසු භවාංග සිත් වැටී රූපාරම්මණයම දිගට අරමුණු කරන මනෝද්වාර විවිච්ඡේදන සන්තතින්ද දිගට දුටියි. ඒ තුළ භවාංග පඤ්චස්කන්ධයන් පෙර ලියා දැක්වූ භවාංග පඤ්චස්කන්ධයන් ලෙසටම පරිග්‍රහ කරන්න. මනෝද්වාරාවර්ජන හා ජවනයන්හි වේදනාස්කන්ධයක් බැගින් ආදර්ශයක් ලෙස ලියා දක්වන්නෙමු. මනෝද්වාරාවර්ජනයෙහි පඤ්චස්කන්ධයන් බෙදා ගැනීම වොඤ්චනයෙහි පඤ්චස්කන්ධයන් බෙදා ගත් ආකාරයට සමානය. ජවන, තදලම්බනයන්හි පඤ්චස්කන්ධයන් බෙදා ගැනීම වක්කු ද්වාර විවිච්ඡේදන, තදලම්බනයන්හි පඤ්චස්කන්ධයන් බෙදා ගත් ආකාරයට සමානය.

මනෝද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය

පව්වුප්පන්න හේතු ධර්ම තුන

1. වක්කු - හදය වක්කු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. මනෝද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අරමුණු - (රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. මනෝද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්කු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. මනෝද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) භවාංග මනෝ සම්ඵස්සය 34 හේතු ධර්මයයි. මනෝද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ඇ) මනෝද්වාරාවර්ජන මනෝ සම්ඵස්සය (12 - වේදනා = 11) හේතු ධර්මයයි. මනෝද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

මහාකුසල ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පන්න හේතු ධම් හතර

1. වක්ඛු = හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අරමුණ = (රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) හවාංග මනෝ සම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ඇ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්ස (34 - වේදනා = 33) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. යොනිසොමනයිකාරය = වොඤ්ඤා 12 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

මහා කුසල දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පන්න හේතු ධම් හතර

1. වක්ඛු = හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අරමුණ = (රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්ඛු සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) හවාංග මනෝ සම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ඇ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ප්‍රදාය 34 හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ඈ) දුතිය ජවන මනෝ සම්ප්‍රදාය (34 - වේදනා - 33) හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

4. යෝනියෝ මනසිකාරය - වොස්පන 12 හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ඉතිරි ස්කන්ධයන්ද ඉතිරි ජවන, තදලම්බනයෝද මේ දැක්වූ ක්‍රමයටම අනුවම පරිග්‍රහ කරන්න. වචනා ගත යුතුය.

පැහැදිලි කිරීම - චක්‍ර සම්ප්‍රදාය + මනෝ සම්ප්‍රදාය

යමපිදං චක්‍ර සම්ප්‍රදාය පවටයා උපපජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා. (සං. නි. 4/30)

චක්‍ර සම්ප්‍රදාය පවටයා උපපජ්ජති වෙදසිතනති චක්‍ර සම්ප්‍රදායං මූලපවටයං කතවා උපපනනා - සමපට්ටජන - සනතිරණ - වොස්පන - ජවන වෙදනා. චක්‍ර විඤ්ඤාණ සමපසුතතාය පන වතතඛම මෙව තඪ. යොතඤ්ඤාදී වෙදනා පවටයාදීසු පිඨසෙව තයො (සං. අ. 3/3)

යමපිදං මනෝ සම්ප්‍රදාය පවටයා උපපජ්ජති වෙදසිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛම සුඛං වා (සං. නි. 4/30)

මනෝ සම්ප්‍රදායාති ගවංග සහජාතො සම්ප්‍රදායො. වෙදසිතනති ජවන සහජාතා වෙදනා සහවජ්ජනෙන ගවංග සහජාතාපි වධ්දති සෙව. (සං. අ. 3/4)

යමිදං (- යමපිදං) චක්‍ර සම්ප්‍රදාය පවටයා උපපජ්ජති වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සංඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං (ම. නි. 3/580)

යමිදං මනෝ සම්ප්‍රදාය පවටයා උපපජ්ජති වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සංඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං (ම. නි. 3/578)

සහාවජ්ජන වෙදනාය ජවනවෙදනා "වෙදසිතනති" අධිප්පෙනා. ගවංග සමපසුතතාය පන වෙදනාය ගහණේ වතතඛම මෙව තඪ (සං. ටී. 2/286)

මේ ඉහත සඳහන් පාලි අවධිකථා ටීකා ග්‍රන්ථයන්ට අනුව වක්කු සම්ඵස්ස පදනම් කොට පහළ වූ වක්කු විඤ්ඤණ, සම්පට්ච්ඡන, සන්තීරණ, වොඤ්ඤන, ජවන, තදලම්බන, වේදනාවෝ වක්කු සම්ඵස්සය ප්‍රත්‍යය කරගත් වේදනාවෝ වෙත්. ඉහත සඳහන් මූල රාහුලොවාද සූත්‍රයට අනුව වක්කු සම්ඵස්සය නිසා වේදනා එකක් පමණක් පහළ වනවා නොවේ.

යමිදං වක්කු සම්ඵස්ස පට්ඨයා උපපජ්ජති වෙදනා ගතං. සකඤ්ඤගතං. සංඛාර ගතං. විඤ්ඤණ ගතං (ම. නි. 3/580)

වේදනා, සඤ්ඤ, සංඛාර, විඤ්ඤණ යන නාමස්කන්ධ හතරම වෙත්. එම නිසා වක්කු විඤ්ඤණය හා යෙදෙන වක්කු සම්ඵස්සය වක්කු විඤ්ඤණය, සම්පට්ච්ඡන, සන්තීරණ, වොඤ්ඤන, ජවන තදලම්බන, නාමස්කන්ධ හතර එක එකක් වශයෙන් පහළ වනු පිණිස උපකාර කරන්නේ යයි දත යුතු. නමුදු වක්කු සම්ඵස්සය වක්කු සම්ඵස්සය නිසා පහළ වූ නාම ධර්ම රාශියට උපකාර කිරීමේ දී සමාන විචි - වක්කු ද්වාර විචියෙ හි පමණක් උපකාර කරන බව අවධිකථා හි පැහැදිලි කළා වී නමුදු,

“වක්කු සම්ඵස්ස පට්ඨයා වෙදනාකඛනෙධා අපථි අනුපාදිතන අනුපාදනියො අසංකිලිධං අසංකිලෙසිකො අවිතකක අවිචාරො” යන පාළිය උපුටා දක්වමින් නා නා විචි - විචි වශයෙන් සමාන නොවූ, වෙන් වූ නාම ධර්ම රාශීන්ට - රූපාරම්මණය දිගටම අරමුණු කරන මනෝද්වාර විචි නාම ධර්ම රාශියටද, වක්කු සම්ඵස්සයේ උපකාර කිරීම අවධිකථා හි බැහැර නොකරන බව දැක්වේ.

සමාන විචි - වක්කුද්වාර විචි සන්නතියෙහි ඇති නාම ධර්ම සමූහයට වක්කු සම්ඵස්සය උපකාර කිරීම ඒකාන්ත වන බැවින් වක්කු සම්ඵස්සය වක්කුද්වාර විචි නාම ධර්ම සමූහයට උපකාර කිරීම අවධිකථාහි පැහැදිලි කිරීම වන්නේ යැයි ද දැක්වේ. (මු. ටී. 2/30) යොගීන් බොහෝ දෙනා යොදවා පයෙඝිෂණ කිරීමේදී මූල ටීකාවායඝීයන්ගේ පැහැදිලි කිරීම තහවුරු කළ හැක්කේය. සෝත සම්ඵස්ස ආදිය සෝත ද්වාර විචි සද්දරම්මණය අරමුණු කරන මනෝද්වාර විචි ආදියට උපකාර කිරීමේදීද මේ ආකාරයටම වටහා ගන්න.

මනෝසම්ඵස්සය - මනෝද්වාරාවච්ඡනය හා සම්පව් පවතින - මනෝද්වාරාවච්ඡනයෙහි අනන්තර පව්වය ශක්තිය මගින් උපකාර කරන්නා වූ භවාංගයෙහි යෙදෙන ඵස්සය මනෝ සම්ඵස්සයයි. මේ මනෝ සම්ඵස්සයද මනෝද්වාරාවච්ඡන - ජවන (තදලම්බන) යන මනෝද්වාර විථි නාම ධම් රාශියෙහි පහළ විම පිණිස උපකාර කරමින් සිටී. අභීතා විථි පහළ වනවිට මනෝද්වාරාවච්ඡනය හා උපවාර සමාධි ජවන, අභීතා ජවනයන්ද පහළ වනු පිණිස මේ මනෝසම්ඵස්සය උපකාර කරමින්ම පවතී. එම නිසා රූපාරම්මණයක් දිගට අරමුණු කරන මනෝද්වාර විථි නාම ධම් රාශියට වක්ඛු සම්ඵස්සයද, භවාංග මනෝ සම්ඵස්සයද, සම්ප්‍රයුක්ත මනෝ සම්ඵස්සයද උපකාර කරන බව දක්වයි. දුතිය ජවන ආදියෙහි ප්‍රථම ජවන ආදී අනන්තර මනෝ සම්ඵස්ස හේතු ධම්යෝ ඇතුළත්කර දක්වන ලදී.

මේ නිසා පිංවත් ඔබ වක්ඛුද්වාරික නාම ධම් රාශියෙහි වක්ඛු සම්ඵස්ස, අනන්තර මනෝසම්ඵස්ස, සහජාත සම්ප්‍රයුක්ත මනෝ සම්ඵස්සයන්හි අදාල නාමස්කන්ධයනට උපකාර කරන බවෙහිද, රූපාරම්මණයම දිගට අරමුණු කරන මනෝද්වාරික නාම ධම් රාශියට වක්ඛු සම්ඵස්ස, භවාංග මනෝසම්ඵස්ස, අනන්තර මනෝ සම්ඵස්ස, සහජාත සම්ප්‍රයුක්ත මනෝ සම්ඵස්සයන්ගේ උපකාර කිරීමද, හේතු-ඵල සම්බන්ධ වන ආකාරය සැණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් හේතු-ඵල ධම්යෙන් පරිග්‍රහ කරන්න. මෙපමණකින් රූපාරම්මණයක් අරමුණු කරන වක්ඛු ද්වාර මනෝද්වාර කුසල ජවන විථින් හි විත්තසෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට හේතු ඵල පරිග්‍රහ කරන ක්‍රමය දැක්වීම නතර කොට මෙම රූපාරම්මණයම අරමුණු කරන වක්ඛුද්වාර - මනෝද්වාර අකුසල ජවන විථි සිත් සන්තතින්හි විත්තසෂණයන් පාසා පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට හේතු ඵල වශයෙන් පරිග්‍රහ කරන ක්‍රමය ඉදිරියට ලියා දක්වන්නෙමු.

රූපාරම්මණය අරමුණු කොට පහළ වූ වක්ඛුද්වාර, මනෝ ද්වාර අකුසල ජවන විථින් හි පඤ්චද්වාරාවච්ඡන, වක්ඛු විඤ්ඤණ,

සම්පටිච්ඡන, සන්කීරණ, වොඤ්චන, තදලම්බන, (භවාංග) මනොද්චාරාවච්ඡන, තදලම්බනාදිය කුසල ජවන විථි භාවනා කරන ක්‍රමය හා සමානය. ජවනයන් පමණක් ඉතා ස්වල්ප වශයෙන් වෙනස් වන නිසා මෙහිලා ලොහ-දිට්ඨි රාශිය (20) උදහරන ලෙස දක්වමින් පැහැදිලි කරයි. අකුසල ජවන නාම ධර්ම රාශියෙහිද කුසල ජවන නාම ධර්ම රාශියෙහි මෙන්ම අතීත හේතු ධර්මයෝ නොමැත. පත්‍යුත්පන්න හේතු ධර්ම පමණක් වෙත්.

**රූපාරම්මණ = වණි පේළිය (ලොහ-දිට්ඨි රාශියේ)
ජවන පඤ්චස්කන්ධය**

1. ජවනය ඇසුර ලබන හදය වක්‍රව සමග යෙදෙන රූප 54 හා රූපාරම්මණය රූපස්කන්ධයයි.
2. ලොහ-දිට්ඨි රාශියේ ජවන නාම ධර්ම (20) හි වේදනාව වේදනාස්කන්ධයයි
3. එම (20) හි සඤ්ඤාව සඤ්ඤස්කන්ධයයි.
4. එම (20) හි චේතනාව සංඛාරස්කන්ධයයි. (ප්‍රථම)
එම (20) හි ඉතිරි චෛතසික 17 සංඛාරස්කන්ධයයි (ද්විතීය)
5. එම (20) හි විඤ්ඤනය විඤ්ඤස්කන්ධයයි.

මෙම ජවන රූපස්කන්ධයේ පඤ්චද්චාරාවච්ඡන රූපස්කන්ධයට සමානව භාවනා කර බලන්න.

**ලොහ - දිට්ඨි රාශිය ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය
(වක්‍රද්වාර විථි)**

පටිච්ඡපන්න හේතු ධර්ම හතර

1. වක්‍ර - හදය වක්‍ර රූප (54) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අරමුණ - (රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

3. (අ) වක්‍ර සම්ප්‍රදාය 8 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
 (ආ) ප්‍රථම මනෝසම්ප්‍රදාය (20, වේදනා හැර 19) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. අයෝනිසොමනසිකාරය - වොඤ්චන 12 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

**ලොභ-දිට්ඨි රාශියේ ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය
(වක්ඛුද්දවාර විථි)**

පව්වුප්පත්ත හේතු ධර්ම දෙක

1. වක්‍ර සම්ප්‍රදාය 8 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අයෝනිසොමනසිකාරය (වොඤ්චන 12)
3. නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

නාම - සම්ප්‍රයුක්ත චෛතසික 19

රූප - හදය වක්‍ර රූපය සමඟ යෙදෙන රූප 54 හා රූපාරම්මණයයි.

**ලොභ-දිට්ඨි රාශියේ දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය
(වක්ඛුද්දවාර විථි)**

පව්වුප්පත්ත හේතු ධර්ම හතර

1. වක්‍ර - හදය වක්‍ර රූප (54) හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. අරමුණ - (රූපාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) වක්‍ර සම්ප්‍රදාය 8 හේතු ධර්මයයි. දුතිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

- (ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝසම්ප්ප්ප 20 හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
  - (ඇ) දුකිය ජවන මනෝසම්ප්ප්ප 20 (වේදනා හැර 19) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. අයොනියොමනසිකාරය = වොඤ්චන 12 හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

**ලොභ-දිට්ඨි රාශියේ දුකිය ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය
(වක්ඛුද්වාර විථි)**

පව්වුප්පත්ත හේතු ධර්ම දෙක

1. (අ) වක්ඛු සම්ප්ප්ප්ප 8 හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
  - (ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ප්ප්ප 20 හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තාම-රූප හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන විඤ්ඤාණස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

3 අයොනියොමනසිකාරය (වොඤ්චන 12)

තාම - සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 19

රූප - හදය වක්ඛු රූපය සමග වූ රූප 54 හා රූපාරම්මණයයි.

සැලකිය යුත්තක් : මේතාක් ක්‍රමය වටහා ගත්තේ නම් රූපාරම්මණ ජේළියේ වක්ඛුද්වාර විථි මනෝද්වාර විථි යන අකුසල ජවන විථින් හි විත්තක්ෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට හේතු එල සම්බන්ධ කරමින් හේතු-එල ධර්ම පරිග්‍රහ කිරීම වටහා ගත්තා නම් වන්තේය. රූපාරම්මණ ජේළියේ කුසල ජවන විථි, අකුසල ජවන විථි යන මේවා විත්තක්ෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට හේතු-එල සම්බන්ධ කරමින් හේතු-එල ධර්ම පරිග්‍රහ කිරීම වටහා ගත්තේ නම් සද්දාරම්මණ ජේළිය ආදියද ඉදිරියට භාවනා කළ හැක්කේය. විත්තක්ෂණයක් විත්තක්ෂණයක් තුල සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසිකයන්ගේ

අඩු වැඩිවීම අනුව වෛතසික ගණන වෙනස් කොට වටහා ගනු ඇතැයි විශ්වාස කරමු. චිත්තකම්මයක් තුළ සම්ප්‍රයුක්ත චිත්ත වෛතසිකයන් සංඛ්‍යාව අනුව යමින් සංඛාරස්කන්ධයද සහජාත මනෝ සම්ප්‍රදායද වෙනස්වන බවට සැලකිලිමත් වන්න. ඉදින් ඔබ මූලික අභිධම්ම දැනුම් ශක්තිය අඩු කෙනෙකු, දැනුම නැති කෙනෙකු වන්නේ නම් ආවායඝීය ගුරුවරයන්ගේ උපකාරය අවශ්‍යය. ඒ නිසා මෙහිලා වෙනස් වන ස්ථාන කීපයක් පමණක් ලියා දක්වන්නෙමු.

සමහරක් වෙනස්කම් :

2. සද්දාරම්මන ජෙලිය - අරමුණ වශයෙන් සද්දා රම්මණයද වක්කු සම්ප්‍රදාය වෙනුවට සොන සම්ප්‍රදාය යන ලෙසට වෙනස් වේ.
3. ගන්ධාරම්මණය - අරමුණ ගන්ධාරම්මණය ලෙසටද එස්සය සාන සම්ප්‍රදාය ලෙසටද වෙනස් වේ.
4. රසාරම්මණය - අරමුණ රසාරම්මණය ලෙසට ද එස්සය ජිවිතා සම්ප්‍රදාය ලෙසටද වෙනස් වේ.
5. පොට්ඨබ්බාරම්මණය - ආරම්මණය පොට්ඨබ්බාරම්මණය ලෙසටද එස්සය කාය සම්ප්‍රදාය ලෙසටද වෙනස් වේ.

සද්දාරම්මණ ජෙලියේ පඤ්චද්වාරවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය.

පච්චුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

1. වජ්ඣු = හදය වජ්ඣු රූප (54) හේතු ධම්මයයි. පඤ්චද්වාරාවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. ආරම්මණය = (සද්දාරම්මණය) හේතු ධම්මයයි. පඤ්චද්වාරාවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. (අ) හවාංග මනෝ සම්ප්‍රදාය 34 හේතු ධම්මයයි. පඤ්චද්වාරාවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
 (ආ) පඤ්චද්වාරාවජ්ජන මනෝසම්ප්‍රදාය (11, වේදනා හැර 10) හේතු ධම්මයයි. පඤ්චද්වාරාවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

මෙපමණකින් ඉතිරි නාමස්කන්ධයන්ද වචනා ගත්තා වන්නේය. ක්‍රමය තේරුම් කර දීම සඳහා සමහරක් විත්තක්ඛණයන්හි ස්කන්ධයන් එකක් දෙකක් පමණක් මෙසේ දක්වන්නෙමු. නමුත් භාවනා කරන අවස්ථාවේදී විත්තක්ඛණයක් පාසා සෑම පක්ඛණයක්ම සම්පූර්ණ වන ලෙසට පරිග්‍රහ කොට භාවනා කරන්න.

සද්දාරම්මණ පේළියේ සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය

අතීත හේතු ධම්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණවේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

පවිටුප්පන්න හේතු ධම්ම පහ.

6. වඤ්ඤා - සොත වඤ්ඤා 54 හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
7. අරමුණ - (සද්දාරම්මණය) හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
8. සොත සම්ඵස්ස 8 (වේදනා හැර - 7) හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනා ස්කන්ධය එල ධම්මයයි.
9. ආකාසය හේතු ධම්මයයි. සොත විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්මයයි.

10. මනසිකාර - පඤ්චද්වාරාවච්ඡේදන 11 හේතු ධර්මයයි. සොක විඤ්ඤාණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ආකාශය : සොකප්පසාදය හා සද්දාරම්මනය අතර ආකාශය තිබිය යුතුය. මෙම ආකාශ ධාතුව ඇසුරු කොටම සොක විඤ්ඤාණය පහළ විය හැක්කේය. එම ආකාස ධාතුව නොමැතිව සොක විඤ්ඤාණය පහළ විය නොහැක්කේය. ඇත්තය, කන් සිදුරු වැසුවකුගේ කන් සිදුර වැසීමකට භාජනය වූ පුද්ගලයාගේ සන්තානයේ සොක විඤ්ඤාණය පහළ විය නොහැක්කේ ය. එමනිසා ආකාස ධාතුවද සොක විඤ්ඤාණ නාම ධර්ම රාශිය පහළවීම පිණිස හේතු ධර්මයක් ලෙසට ගැනේ. (ධ. අ. 249)

සද්දරම්මණ පේළියේ සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය
(දුතිය නය)

අතිත හේතු ධර්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. උපාදාන (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

6. වඤ්ඤා - හදය වඤ්ඤා 54 හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. ආරම්මණ - (සද්දාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

8. (අ) සෞභ සම්ඵස්ස 8 - හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

(ආ) ඉතිරි නාමස්කන්ධ තුන හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන සංඛාරස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

සද්දාරම්මණ පේළියේ සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය

අතිත හේතු ධර්ම පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
5. කම්ම = සංඛාර 34 හි කම් ශක්තිය හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

පවිටුප්පත්ත හේතු ධර්ම දෙක

6. සෞභ සම්ඵස්ස 8 - හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
7. නාම-රූප හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන විඤ්ඤාණස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

නාම = සම්ප්‍රයුක්ත චෛතසික 10

රූප = හදය ව්‍යුච්චි රූපය සමග යෙදෙන රූප (54) හා සද්දාරම්මණය.

සද්දාරම්මණ පේළියේ සන්තිරණ වේදනා ස්කන්ධය

අතිත හේතු ධම් පහ :

1. අවිජ්ජා (20) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

පච්චුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු (=54) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
7. ආරම්මණ - (සද්දාරම්මනය) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
8. (අ) සොක සම්ඵස්ස 8 හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
 (ආ) සම්පට්ඨිජන මනෝ සම්ඵස්ස 11 හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
 (ඇ) සන්තිරණ මනෝ සම්ඵස්ස 12 (වේදනා හැර - 11) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනා ස්කන්ධය එල ධම්යයි.

මෙපමණකින් ක්‍රමය වටහා ගත්තේ නම් සද්දාරම්මණ පේළිය වටහා ගත්තා යැයි විශ්වාස කරමු.

දැන් තවදුරටත් ගන්ධාරම්මන පේළියේ විත්තක්ඛණයන්හි පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට හේතු-එල පරිග්‍රහ කිරීම ටිකක් දක්වන්නෙමු.

ගන්ධාරම්මණ පේළියේ පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය පවිට්ඨපත්ත හේතු ධම් තුන

1. වඤ්චු - හදය වඤ්චු රූප (54) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
2. ආරම්මණ - (ගන්ධාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
3. (අ) භවාංග මනෝ සම්පස්ස 34 හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
(ආ) පඤ්ච ද්වාරාවච්ඡන මනෝ සම්පස්ස (11 - වේදනා හැර - 10) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

ගන්ධාරම්මණ පේළියේ ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය

අතිත හේතු ධම් පහ :

1. අවිච්ඡා (20) හේතු ධම්යයි. ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
2. තණ්හා (20) හේතු ධම්යයි. ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
3. උපාදන (20) හේතු ධම්යයි. ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
4. සංඛාර (34) හේතු ධම්යයි. ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
5. කම්ම - සංඛාර 34 හි කම්ම ශක්තිය හේතු ධම්යයි. ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

පවිට්ඨපත්ත හේතු ධම් පහ

6. වඤ්චු - ඝාන වඤ්චු රූප (54) හේතු ධම්යයි. ඝාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

7. අරමුණ - (ගන්ධාරම්මනය) හේතු ධර්මයයි. සාන විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
8. සාණ සම්ඵස්ස 8 (වේදනා හැර - 7) හේතු ධර්මයයි. සාණ විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
9. වායෝ ධාතූ හේතු ධර්මයයි. සාණ විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
10. මනස්කාරය (11) හේතු ධර්මයයි. සාණ විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

වායෝ ධාතූ - සාණ ප්‍රසාදය ඇති ස්ථානය වන නාසය මූල තෙක් ගන්ධය ගන්ධාරම්මනය ගෙන යන වායෝ ධාතූව ඇතුළුවු විටක දීම ගන්ධය දත හැකි, අරමුණු කළ හැකි සාණ විඤ්ඤණය සහිත නාම ධර්ම රාශිය පහළ විය හැක්කේය. ගන්ධාරම්මණය ගෙන යා හැකි එම වායෝ ධාතූව නොමැති නම් සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම රාශිය සහිත සාණ විඤ්ඤණ නාම ධර්ම රාශිය පහළ විය නොහැක්කේය. එමනිසා වායෝ ධාතූව හේතු ධර්මයක් වේ. (ධ. අ. 249)

ගන්ධාරම්මණ ජේලියේ සම්පට්ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතීත හේතු ධර්ම පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයයි.

පට්ඨුප්පත්ත හේතු ධර්ම තුන

6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
7. ආරම්මණය (ගන්ධාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
8. (අ) සාණ සම්ඵස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.
(ආ) සම්පට්ච්ඡන මනෝසම්ඵස්ස 11 (වේදනා හැර - 10) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය ඵල ධර්මයයි.

ගන්ධාරම්මණ පේළියේ සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතීත හේතු ධම් පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයි.

පච්චුප්පන්න හේතු ධම් පහ.

6. වඤ්ඤා - හදය වඤ්ඤා රූප (54) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

7. ආරම්මණය - (ගන්ධාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

8. (අ) ඝාණ සම්ඵස්සය 8 හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

(ආ) සම්පට්ඨිතන මනෝ සම්ඵස්ස හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

(ඇ) සන්තිරණ මනෝ සම්ඵස්ස 12 (වේදනා හැර - 11) හේතු ධම්යයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

විශේෂයෙන් සැලකිය යුත්තක් : ඝාණ විඤ්ඤණ - සම්පට්ඨිතන - සංතිරණ ආදී විඤ්ඤණස්කන්ධයෙහි පච්චුප්පන්න හේතු ධම්වල නාම-රූප යන හේතු ධම්යෙහි නාම යන තැන ඒ ඒ විඤ්ඤණස්කන්ධය හා විත්තක්ඛණයක් තුල එකට සම්ප්‍රයුක්තව ඇති වෛතසිකයන් ගන්න. පරිග්‍රහ කරන්න. රූප යන තැන ඇසුර ලබන රූපය හා ගන්ධාරම්මණය ගන්න. ඉතිරි පේළිවලද අදාළ සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික, ඇසුර ලබන වඤ්ඤා රූප අරමුණු යෝග්‍ය ලෙස ගන්න.

රසාරම්මණ පේළියේ පඤ්චද්වාරාවච්ඡන වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පන්න හේතු ධම් තුන

1. වඤ්ඤා - හදය වඤ්ඤා රූප (54) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරා ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

2. ආරමුණ - (රසාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරා ච්ඡන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

3. (අ) හවාංග මනෝසම්ඵස්සය (34) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරා වර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- (ආ) පඤ්චද්වාරාවර්ජන මනෝ සම්ඵස්ස 11 (වේදනා හැර - 10) හේතු ධර්මයයි. පඤ්චද්වාරාවර්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

රසාරම්මණ ජේලියේ ජීවිතා විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතීත හේතු ධර්ම පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයි.

පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම පහ

6. වක්ඛු - ජීවිතා වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. ජීවිතා විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
7. අරමුණ - (රසාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. ජීවිතා විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
8. ජීවිතා සම්ඵස්සය 8 (වේදනා හැර - 7) හේතු ධර්මයයි. ජීවිතා විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
9. අපෝ ධාතුව හේතු ධර්මයයි. ජීවිතා විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
10. මනසිකාර - පඤ්චද්වාරාවර්ජන 11 හේතු ධර්මයයි. ජීවිතා විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ආපෝ ධාතූ - දිවට තෙකමනය ගෙන දෙන ආපෝ ධාතූ දියරය ඇති විටම ජීවිතා විඤ්ඤණය හා සම්ප්‍රයුක්ත ධර්ම රාශිය පහළ විය හැක්කේය. එම ආපෝ ධාතුව නොමැතිව පහළ නොවේ. වියලී ගිය දිව ඇති තැනැත්තකුගේ දිව මත වියලී කැවිලිකේ දැමුවද ජීවිතා විඤ්ඤණය පහළ නොවන්නේය. (ධ. අ. 249)

ජීවිතා විඤ්ඤණය ආදී විඤ්ඤණකන්ධයන්හි පච්චුප්පන්න හේතු ධර්ම වල නාම ධර්ම වෙනුවට අදාල සම්ප්‍රයුක්ත ධර්මයෝ ගන්න. රූප ධර්ම වෙනුවට අදාල ඇසුරු කරන වස්තු රූපය හා රසාරම්මනය ගන්න.

රසාරම්මණ පේළියේ සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතිත හේතු ධම් පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයි.

පට්ඨප්පත්ත හේතු ධම් තුන

6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධම්යයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
7. ආරම්මණය - (රසාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
8. (අ) ජීවිතා සම්ඵස්සය 8 හේතු ධම්යයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
 (ආ) සම්පට්චිත මනෝ සම්ඵස්ස 11 (වේදනා හැර - 10) හේතු ධම්යයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

රසාරම්මණ පේළියේ සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතිත හේතු ධම් පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයි.

පට්ඨප්පත්ත හේතු ධම් තුන

6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධම්යයි. සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
7. අරමුණ - (රසාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
8. (අ) ජීවිතා සම්ඵස්සය 8 හේතු ධම්යයි. සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
 (ආ) සම්පට්චිත මනෝ සම්ඵස්ස 11 හේතු ධම්යයි. සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
 (ඇ) සන්තීරණ මනෝ සම්ඵස්ස 12 (වේදනා හැර - 11) හේතු ධම්යයි. සන්තීරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

**පොට්ඨබඩාරම්මණ පේළියේ පඤ්චද්වාරාවජ්ජන
වේදනාස්කන්ධය**

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම් තුන

1. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරා වජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
2. ආරම්මණ - (පොට්ඨබඩාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරා වජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
3. (අ) හවාංග මනෝසම්ඵස්සය 34 හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරා වජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
(ආ) පඤ්චද්වාරාවජ්ජන මනෝසම්ඵස්ස 11 (වේදනා හැර - 10) හේතු ධම්යයි. පඤ්චද්වාරාවජ්ජන වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

පොට්ඨබඩාරම්මණ පේළියේ කාය විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතීත හේතු ධම් පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයි.

පව්වුප්පත්ත හේතු ධම් පහ

6. වක්ඛු - කාය වක්ඛු රූප (44) හේතු ධම්යයි. කාය විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
7. අරමුණ - (පොට්ඨබඩාරම්මණය) හේතු ධම්යයි. කාය විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
8. කාය සම්ඵස්සය 8 (වේදනා හැර - 7) හේතු ධම්යයි. කාය විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
9. පඨවි ධාතු හේතු ධම්යයි. කාය විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.
10. මනසිකාරය හේතු ධම්යයි. කාය විඤ්ඤණ වේදනාස්කන්ධය එල ධම්යයි.

පයවි ධාතු - පොට්ට්ඛිබාරම්මණය කායප්‍රසාදයට පැමිණ වදින විට ගැටෙන විට කායප්‍රසාදය පමණක් නොව එය ඇසුර ලබන නිස්සය ධර්මය වන කලාපීය මහා භූත තෙක් වැදේ. ගැටේ. මේ මහා භූතයන් තුළ ඇති පයවි ධාතුව කායප්‍රසාදයට ප්‍රධාන හේතු ධර්මය වේ. කාය විඤ්ඤණ නාම ධර්ම රාශිය වනාහී කායප්‍රසාදයේ නියම හේතුව වන පයවි ධාතුව ඇසුරු කොට ගෙනම පහළ වේ. මේ පයවි ධාතුව නොමැතිව පහළ විය නොහැක්කේය. ඇත්තය. කායද්වාරයෙහි පොට්ට්ඛිබාරම්මණය නම් වූ බහිද්ධා මහා භූත අරමුණ (පයවි, තෙජෝ, වායෝ) යන්න අප්ඤ්ඤාන කායප්පසාදය වෙත යොමු වී ගැටී කායප්පසාදයේ පදනම වන කලාපීය මහා භූතයන්ටද වැදේ. ගැටේ. එම නිසා පයවි ධාතුව කාය විඤ්ඤණ නාම ධර්ම පහළවීම සඳහා හේතු ධර්මයක් වේ. (ධ. අ. 249)

කාය විඤ්ඤණ - විඤ්ඤණස්කන්ධයෙහි පවිච්චප්පන්න හේතු ධර්ම වල නාම-රූප යන හේතුවෙහි නාම වෙනුවට කාය විඤ්ඤණයේ සම්ප්‍රයුක්ත වෛතසික 7 ගන්න. රූප ධර්ම වෙනුවට කාය, වඤ්ඤ රූපය හා යෙදෙන වර්ග 44 වූ රූපයෝ හා පොට්ට්ඛිබාරම්මණ නම් වූ පයවි - තොජෝ - වායෝ යන අරමුණු රූපයෝ ගන්න.

පොට්ට්ඛිබාරම්මණ පේළියේ සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතීත හේතු ධර්ම පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයයි.

පවිච්චප්පන්න හේතු ධර්ම තුන

- 6. වඤ්ඤ - හදය වඤ්ඤ රූප (54) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 7. ආරම්මණය - (පොට්ට්ඛිබාරම්මණය) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 8. (අ) කාය සම්පස්සය 8 හේතු ධර්මයයි. සම්පට්චිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ආ) සම්පට්ඨිත මනෝ සම්ප්‍රදාය 11 (වේදනා හැර - 10) හේතු ධර්මයයි. සම්පට්ඨිත වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

පොට්ඨබ්බාරම්මණ පේළියේ සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය

1, 2, 3, 4, 5 අතින් හේතු ධර්ම පහ භාවනා කරන ක්‍රමයට සමානයයි.
පව්වුප්පන්න හේතු ධර්ම තුන

- 6. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 7. ආරම්මණ - (පොට්ඨබ්බාරම්මණ) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 8. (අ) කාය සම්ප්‍රදාය 8 හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ආ) සම්පට්ඨිත මනෝ සම්ප්‍රදාය හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
(ඇ) සන්තිරණ මනෝ සම්ප්‍රදාය(11/10) - (12 වේදනා හැර - 11) (11 වේදනා හැර - 10) හේතු ධර්මයයි. සන්තිරණ වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ධම්මාරම්මණ පේළියේ කුසල ජවන විචි (වක්ඛු ප්‍රසාද අරමුණ) ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය (මනෝද්වාර විචි)

පව්වුප්පන්න හේතු ධර්ම හතර

- 1. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 2. ආරම්මණ - (වක්ඛු ප්‍රසාද අරමුණ) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
- 3. (අ) භවංග මනෝසම්ප්‍රදාය - (34) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්ස 34 (වේදනා හැර - 33) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

4. යෝනිසොමනසිකාරය - මනෝද්වාරාවජ්ජන (12) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

දෙවැනි ජවන වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම හතර

1. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

2. අරමුණ - (වක්ඛු ප්‍රසාද අරමුණ) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

3. (අ) භවාංග මනෝ සම්ඵස්ස - (34) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්ස - (34) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

(ඇ) දුකිය ජවන මනෝ සම්ඵස්ස 33 (34 - වේදනා හැර - 33) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

4. යෝනිසොමනසිකාරය - මනෝද්වාරාවජ්ජන (12) හේතු ධර්මයයි. දුකිය ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ධර්මාරම්මණ පේළියේ ප්‍රථම ධ්‍යාන සමාපත්ති විචි

(ආනාපාන පටිභාග නිමිත්ත අරමුණ)

ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය

පච්චුප්පත්ත හේතු ධර්ම හතර

1. වක්ඛු - හදය වක්ඛු රූප (54) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

2. ආරම්භය - (ආනා පාන පටිභාග නිමිත්ත) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
3. (අ) භවාංග මනෝ සම්ඵස්ස (34) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
ආ) භවාංග මනෝ සම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි. " "
 (ආ) ප්‍රථම ජවන මනෝ සම්ඵස්ස 34 හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.
4. යෝනියොමනසිකාරය = මනෝද්වාරාවර්ජන (12) හේතු ධර්මයයි. ප්‍රථම ජවන වේදනාස්කන්ධය එල ධර්මයයි.

ප්‍රථම ජවන නාම ධර්ම 34 හි වේදනාව අත හැර ලු නිසා නාම ධර්ම 33 විය. දුතිය ජවන ආදියෙහි ප්‍රථම ජවන ආදී පෙර පෙර නාම ධර්ම නම් වූ අනන්තර ප්‍රත්‍යය වැඩිවීම පමණක් වෙනස් වේ.

මේ ජවන සමාපත්ති විට ජවන විඤ්ඤණ ස්කන්ධයන් හි නාම රූප හේතුවෙහි රූප ධර්මය යන තැන ඇසුරු ලබන රූපය, හදය ව්‍යුච්ච සමග යෙදෙන 54 ආකාර රූපයෝම ගන්න. ආනාපාන පටිභාග නිමිත්ත යන අරමුණ ප්‍රඤ්ජනි අරමුණක් වේ. අවධික පටිභාග නිමිත්ත නැති නම් ඕදක කසිණ පටිභාග නිමිත්ත ආදී සමඵ නිමිත්තක් අරමුණු කොට පහළ වන්නාවූ ධ්‍යාන නාම ධර්මයන්හි හේතු-එල සම්බන්ධ වන ස්වභාවය කැණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් හේතු ධර්ම - එල ධර්මයන් පරිග්‍රහ කිරීමේදී අරමුණ නම් වූ හේතුව වෙනුවට තමා භාවනා කරන ධ්‍යාන නාම ධර්ම රාශියේ අරමුණ යොදන්න. උපමා ලෙස සුදු වණි ඕදක කසිණ පටිභාග නිමිති අරමුණ ආදී ලෙස වෙනස් කොට යොදන්න. ප්‍රථම ධ්‍යානයෙහි නාම ධර්ම 34, දුතිය ධ්‍යානයෙහි 32, තතිය ධ්‍යානයෙහි 31, චතුස්ඵ ධ්‍යානයෙහි 31, අරූප ධ්‍යාන 4 හි දු 31 ක් වශයෙන් වෙන වෙන ම යෙදෙන බැවින් ජවන මනෝසම්ඵස්ස වෙනුවට වෛකසික ගණන යොග්‍ය ලෙස ගන්න. අජීණාධ්‍යාන ජවනයට අනතුරුව තදලම්බන නො වැටේ.

ධම්මාරම්මණ පේළියේ රූප ධර්ම අරමුණ

ධම්මාරම්මණ පේළියට ඇතුළත් ප්‍රසාද රූප පහ සුබ්‍රම රූප 16 යන රූප ධර්මයන් මත එම රූපයන් අරමුණු කොට භාවනා කළ යොනිසොමනසිකාරය ඇතිවිට කුසල ජවනයෝද, අයොනිසො මනසිකාරය ඇතිවිට අකුසල ජවනයෝද යෝග්‍ය ලෙස ද්‍රවත්. රූප ධර්ම මත අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත. අසුභ යැයි මනසිකාරය යෙදූ විට යොනිසොමනසිකාරය වේ. වක්ඛු ප්‍රසාදය ලෙසට මනසිකාරය පවත්වන්නේ යොනිසොමනසිකාරය වේ. අයොනිසොමනසිකාරය වන ආකාරය නාම කම්ප්පාන කොටසෙහි බලන්න. සංයෝජන දසය පහළ වන ආකාරය දැක්වීමේදී ලියා දක්වන ලදී. ඉතිරි හේතූන් සමාන ය. අකුසල ජවන විචිත්තිදු හේතු-ඵල සම්බන්ධය වටහා ගත්තේය. තදලම්බන යෙදුනේ නම් පෙර දැක්වූ භාවනා ක්‍රමයට අනුව තදලම්බන පරිග්‍රහ කොට භාවනා කරන්න.

එක් කොටසක් - එක් දේශයක්

රූපාරම්මණ, සද්දරම්මණ ගන්ධාරම්මණ, රසාරම්මණ, පොට්ඨබ්බාරම්මණ, ධම්මාරම්මණ යන පේළි හයෙහි කුසල - අකුසල ජවන විචිත් හි විත්තක්‍ෂණයක් පාසා පඤ්චස්කන්ධ වශයෙන් බෙද පඤ්චස්කන්ධ ක්‍රමයට හේතු-ඵල සම්බන්ධ කොට හේතු-ඵල ධර්මයන් නිම වන තෙක් සම්පූර්ණ වන තෙක් පරිග්‍රහ කොට භාවනා කරන්න. මෙලෙස භාවනා කිරීමේදී

විපසාකෙන පන කමන්තරන්දථ විපාකන්තරන්දථ එක දෙසෙනො ජාතිතඛං
(වී. ම. 452)

මෙයට අනුව පිංවත් ඔබ කම්ම හා කම් ඵල එක් කොටසක් ලෙස එක් දේශයක් ලෙස දැන ගැනීම සඳහා දිගට පරිග්‍රහ කළ යුතු වේ. වක්ඛුද්වාර වීථි ආදී වීථි හයෙහි ඇත්තාවූ පඤ්චවිඤ්ඤාණය, සම්පට්චිඡන, සන්තීරණ, තදලම්බන යන සෑම ප්‍රවෘත්ති විපාක විඤ්ඤාණයක්ම පටිසන්ධි, භවාංග, චුක්ඛි යන විපාක විඤ්ඤාණ ඇතිකළ හැකි කම්ම හේතු පමණක්ම නිසා පහළ වනවා නොවේ.

සමහරක් ප්‍රවෘත්ති විපාක විඤ්ඤාණයෝ පටිසන්ධි, හවාංග, වුති, විපාක ධර්මයෝ පහළ කළ හැකි කම්ම නිසාමද විය හැක්කේය. සමහරක් පවත්ති විපාක විඤ්ඤාණයෝ මේ කම්ම හේතු නිසා නොවේ. බුදුරජාණන් වහන්සේට අවසාන හවයේදී විපාක දුන් අවස්ථා 12 ගැන බලන්න. එක එක විපාකයට එක එකක් විශේෂ කම්මයක් බැගින් වූ බව සිතට ගන්න. එම නිසා පිංවක් ඔබ අතීත පඤ්චස්කන්ධයෝ නැවතත් සම්පව බලන්න. මෙලෙස පරිග්‍රහ කිරීමේදී සමහර සමහර කුසල අකුසල කම්මයන් පරිග්‍රහ කළවිට එම කම්මයන් නිසා මේ පවිටුප්පන්න හවයෙහි දැන් මේ පවත්නා අවස්ථාවන්හි කුමන හොඳ ආනිසංස හා නරක ආදීතව ලැබෙන්නේ දැයි ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලා හේතු-එල සම්බන්ධ කරමින් පරිග්‍රහ කරන්න.

බහිද්ධා හා අතීත - අනාගත සම්බන්ධතාව

අතීත හේතු පහ හා පවිටුප්පන්න එලධර්මයන් ගේ හේතු-එල සම්බන්ධ ස්වභාව ධර්මයෝ ඉහත සඳහන් ලෙස ජේළි හයම ඉතිරි නොකොට සම්පුණ්ණ ලෙස හේතු එල වශයෙන් සම්බන්ධ කරමින් පරිග්‍රහ කළ පසු බහිද්ධාහි ද එම ක්‍රමයම අනුගමනය කරමින් හේතු-එල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කරන්න. නමුදු බාහිරයෙහි වනාහී සියල්ල බහිද්ධා වශයෙන් සමාන නිසා සියල්ල සාමූහික ලෙස පරිග්‍රහ කළ හැක්කේය.

සාර්ථක වූ කල්හී දෙවැනි අතීත හේතු ධර්ම හා ප්‍රථම අතීත එල ධර්මයෝ, තනිය අතීත හේතු ධර්මය හා දුතිය අතීත එල ධර්මයෝ ආදී ලෙස අතීතයට ඤාණය විහිදුවා හේතු එල ධර්මයන් පරිග්‍රහ කරන්න. මෙලෙස පරිග්‍රහ කිරීමේදී සමහර අතීත හවයන්හි පරමාථ රූප නාමයෝ පරිග්‍රහ කිරීම සිදුකොට නොමැති නම් එම පරමාථ රූප ධර්මයෝ අරමුණු කොට පහළ වූ නාම ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කිරීමද, මෙම නාම ධර්මයන් සම්බන්ධ හේතූන්ද පරිග්‍රහ කිරීම අවශ්‍ය නොවේ. එලෙසටම ධ්‍යාන නොලැබූ අතීත හවයන් හිදු ධ්‍යාන නාම ධර්මයෝද එම ධ්‍යාන නාමධර්ම හා සම්බන්ධ හේතු ධර්මයෝද පරිග්‍රහ කිරීම

අවශ්‍ය නොවේ. එලෙසටම පවිච්ඡපන්න හේතු ධර්ම හා අනාගත ඵල ධර්මයන් ද හේතු ඵල සම්බන්ධ කොට හේතු ඵල ධර්ම පරිග්‍රහ කරන්න. අනාගත කෙලවර දක්වා අනාගත සම්බන්ධතාවයට ඤාණය විසිදුවා ලැබෙන තරම් හේතු ඵල ධර්ම පරිග්‍රහ කරන්න. අතීත පවිච්ඡපන්න අනාගත යන තුන් කාලයට අප්‍රකාශිත හේතු-ඵල පරිග්‍රහ කළ ආකාරයට බාහිරයෙහිද හේතු ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කරන්න.

සරු වරණ බීජ හා සරු විජ්ජා බීජ

මෙලෙස හේතු-ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කිරීමේදී අතීත භවයන්හි තිථිතය ප්‍රාරථනා කොට සිද්ධ කළ, සම්පාදනය කළ

1. දන, සීල, සමථ ආදී සරු වරණ බීජ
2. (අ) සතර මහා භූතයන් පරිග්‍රහ කොට ඇති බව
  - (ආ) රූප ධර්ම පරමාථී තෙක් පරිග්‍රහ කොට ඇති බව
  - (ඇ) නාම ධර්ම පරමාථීතෙක් පරිග්‍රහ කොට ඇති බව
  - (ඈ) රූප නාමයෝ පරමාථී තෙක් පරිග්‍රහ කොට ඇති බව
  - (ඉ) හේතු ධර්ම, ඵල ධර්ම පරිග්‍රහ කොට ඇති බව
  - (ඊ) රූප-නාම, හේතු-ඵල සංඛාර ධර්මයෝ ත්‍රිලක්ෂණයන්ට නංවා විපස්සනා භාවනා කොට ඇති බව ආදී අනෙකුත් විවිධ විජ්ජා බීජ -

යන මේ සරු වරණ බීජ හා සරු විජ්ජා බීජයන් ඤාණයෙන් දක්නා පිණිස ගෞරවයෙන් පරිග්‍රහ කරන්න. භාවනා කරන්න. මෙම බීජයන්ගේ බලවත් වූ උපස්ථම්භක ශක්තියෙන් කෙලින්ම පහළ කරවන ජනක ශක්තිය සම්බන්ධ වෙමින් උපකාර කරන ආකාරය ඤාණයෙන් දක්නා ලෙසට බලමින් හේතු ඵල ධර්මයෝ පරිග්‍රහ කරන්න.

භවාංගයේ අන්තර් හේතු ධර්මයෝ

භවයක සිත් සන්නතිය නොබිඳ පැවතීම සඳහා භවයෙහි හේතු ධර්ම වශයෙන් පහළ වෙමින් පවතින සිත, භවාංග සිත නම් වේ. එම

හවාංගය වනාහි අවිජ්ජා, තණ්හා, උපාදන, සංඛාර, කම්ම-වස්සු, ආරම්මණ, එස්ස ආදී අද්ද හේතු ධර්මයන් නිසා පහළ වීම කලින් විස්තර කරන ලදී. හවාංග සිත, මුළු හවය පුරාම බොහෝසේ පහළ වන සිත වන නිසා එම හවාංගයෙහි අනන්තර හේතු ධර්මයෝද බොහෝ සේ වෙත්. කෙටියෙන් දක්වනොත්, තමා භාවනා කරන සිත හා ආසන්න චිත්තක්ඛණය යන දෙක අතර අතරක් නොතබා සම්බන්ධ වුනාවූ පෙර චිත්තක්ඛනය එම හවාංගයෙහි අනන්තර හේතුව වන්නේය. ඒ නිසා-

1. පටිසන්ධිය ප්‍රථම හවාංගයට ද
2. ප්‍රථම භාවංගය දෙවැනි හවාංගයටද
3. පෙර-පෙර හවාංග පසු-පසු හවාංග යන්ටද
4. වොඝ්ඵනයට අනතුරුව භාවංගයට වැටීම සිදුවන්නේ නම් වොඝ්ඵනය එම භාවංගයටද
5. ජවනයට අනතුරුව භාවංගයට වැටේ නම් අවසන් ජවනය එම හවාංගයටද
6. තදලම්බනයට අනතුරුව භාවංගයට වැටීම සිදුවේ නම් දෙවැනි තදලම්බනය එම හවාංගයටද

අනන්තර පවිචය වශයෙන් උපකාර කරන්නේමය. හවාංගයට පසු හවාංග නැවතත් යෙදේ නම් පෙර පෙර හවාංගය පසු-පසු හවාංගයට අනන්තර ශක්තිය වශයෙන් උපකාර කරන්නේය.

ඤාන පරිඤ්ඤ මට්ටමට පත්වීම

සො "ඉදං නාම රූපං අහෙතු අපච්චයා තිබ්බතතං, සහෙතු සපච්චයා තිබ්බතතං, කො පනස්ස හෙතු, කො පන පච්චයෝ"ති උප පරිඤ්ඤානො "අවිජ්ජා පච්චයා තණ්හා පච්චයා කම්ම පච්චයා ආහාර පච්චයා" වානි තස්ස පච්චයං චචත්ථෙත්වා "අභිතෙ පි පච්චයා වෙච පච්චය සමුප්පන්න ධම්මාච අනාගතෙපි එතරහිපි පච්චයා වෙච පච්චය සමුප්පන්න ධම්මාච තතො උද්ධං සත්තොවා පුගගලොවා තත්ථී. සුද්ධ සංඛාර පුඤ්ඤ ඵවා" ති තෙසු අද්ධාසු කංඛංචිතරති. අයං පන විපස්සනා සංඛාර සලලකිණා ඤාන පරිඤ්ඤා නාම

(විභ. අ. 178)

ආයතන ද්වාර දිගේ පඤ්චස්කන්ධ රූප-නාම ධර්මයන් හය පේළියම නිමවන තෙක් පරිග්‍රහ කළ යොගාවචර පුද්ගල තෙමේ මේ නාම රූපයෝ කෙලින්ම පහළ කරවිය හැකි හේතු ධර්මයක් - ජනක හේතුවක් ප්‍රකටව නොමැතිව, උපස්ථම්භක හේතු ධර්මයක් - පච්චය හේතු ධර්මයක්, ප්‍රකටව නොමැතිව, පහළ වනවා නොවේ. හේතු ධර්මයක් - ජනක හේතුවක් ප්‍රකටව ඇති විටම උපස්ථම්භක හේතු ධර්මයක් - පච්චය හේතු ධර්මයක් ඇති විටම පහළවේ. එම රූප නාමයන්හි හේතු ධර්මය කුමක්ද? පච්චය හේතු ධර්මය කුමක් දැයි සැණසේනේ පිරික්සා බලන කල අවිජ්ජා නම් වූ හේතු ධර්මයද, තණහා නම් හේතු ධර්මයද, කම්ම නම් වූ හේතු ධර්මයද, ආහාර නම් වූ හේතු ධර්මයද නිසා පහළ වෙති යැයි එම රූප-නාම යන්ගේ හේතු ධර්මයන් වෙන් වෙන් වශයෙන් තෝරා ගෙන හඳුනාගෙන අවිජ්ජාව ඇති නිසා පටිසන්ධි කම්මජ රූප රූපක්ඛන්ධය පහළවේ. අවිජ්ජාව හේතු ධර්මයයි. පටිසන්ධි කම්මජ රූප රූපක්ඛන්ධය එල ධර්මයයි යනාදී ලෙසට වෙන් වෙන්ව හඳුනාගත -

1. අතීතයෙහිද හේතු ධර්ම හා එල ධර්ම පමණක් විය.
2. අනාගතයෙහිද හේතු ධර්ම හා එල ධර්ම පමණක් වේ.
3. පව්චුප්පත්තයෙහිද හේතු ධර්ම හා එල ධර්ම පමණක් වේ.

මේ හේතු-එල ධර්මයන්ට අමතරව නිමානය කරන මූච්චි කරන පුද්ගල සත්ත්වයන්ද නිමාණය කරනු ලැබූ, මවනු ලැබූ පුද්ගල සත්ත්වයන්ද පුරුෂ - ස්ත්‍රී - පුද්ගල සත්ත්වයන් මනුෂ්‍යය, දේව, බ්‍රහ්ම, ආත්ම, විඤ්ඤණ නැත. රූප ධර්ම, නාම ධර්ම, හේතු ධර්ම, එල ධර්ම යන සංඛාර ධර්ම සමූහ පමණක් ඇත්තේ යැයි තමාම වකීමානව විනිවිද දැක, දැනගත් එම සම්මා දිට්ඨි සැණ ප්‍රඥාවට අතීත අනාගත පව්චුප්පත්ත තුන් කාලයෙහි වූ විචිකිච්චාව දුරු කළ හැක්කේය. එම සැණය විපස්සනා සැණයෙහි පදනම් සැණයක් වන

1. රූප ධර්ම
2. නාම ධර්ම
3. හේතු ධර්ම
4. එල ධර්ම

යන සංඛාර ධර්මයෝ හොදින් මනා ලෙස වෙන් වෙන්ව දැන ගන්නා ඤාන පරික්ෂාව නම් වේ. (විභ. අ. පරිවතීනය) නමුදු මෙපමණකින් සියල්ල සම්පූර්ණ නොවේ. එම රූප-නාම, හේතු-ඵල සංඛාර ධර්මයෝ ලක්ෂණ, රස, පවිටුපට්ඨාන, පදට්ඨාන ක්‍රමය වශයෙන් තව දුරටත් නැවතත් පරිග්‍රහ කළ යුතු. මෙසේ ඉදිරියට පැවැත්විය යුතු භාවනාව මෙසේය.

සාසනයෙහි නොසැලෙන සේ මුල් බැස ගන්නේය.

එවං සංඛාරෙ සලලකොභවා ධීතස්ස පන භික්ඛුනො දස බලස්ස යාසනෙ මූලං ඕතිණණං නාම හොති. පතිට්ඨා ලද්ධා නාම. චූල සොනාපනො නාම හොති නියත ගතිකො. තථාරූපං පන උතුයප්පායං පුගගල සප්පායං ගොජන සප්පායං ධම්ම සචන සප්පායං ලභිතවා එකාසනෙ එක පලලධිකචරගතො තිණ් ලක්ඛණාති ආරොපෙනවා විපස්සනා පටිපාටියා සංඛාරෙ සමමසනො අරහතතං ගණනාති

(විභ. අ. 178)

මේ දැක්වූ ක්‍රමයට රූප ධර්ම-නාම ධර්ම, හේතු ධර්ම-ඵල ධර්ම මනා ලෙස සල්ලක්ඛනය කොට සිටින යොගාවචර භික්ඛුව එම සංඛාර ධර්මයන් පව්චය පරිග්‍රහ ඤාණයෙන් පරිග්‍රහ කල විට වරදවා වටහා ගන්නා කංඛා ධර්ම අභිභවා පිරිසිදු ඤාණ ඇස ඇති කංඛාවිකරණ විසුද්ධි මට්ටමට ලඟාවී, බුද්ධ සාසනයෙහි නොසැලෙන නොවෙනස්වන ලෙසට මුල්බැස ගන්නා වන්නේය. සාසනයෙහි තහවුරුව ලබා ගන්නා වන්නේය. නියත ගති ඇති චූල සොනාපන්න නම් වේ. අරහත්ත ඵලය ලබා ගත හැකි ස්වභාවය ඇති -

1. උතු සප්පාය = ගැලපෙන සෑප සෘතුව
2. පුගගල සප්පාය = ගැලපෙන කල්යාණ මිත්‍රයාද
3. ගොජන සප්පාය = ගැලපෙන සෑප ගොජනයාද
4. ධම්ම සචන සප්පාය = ගැලපෙන ධර්මයන්ට ඇහුම් කන් දීමද

යන සප්පාය කරුණු හතර ලබන්නේ නම් එකම ස්ථානයක එක පයවිධිකයකදී මෙම සංඛාර ධර්මයන් ත්‍රිලක්ෂණයන්ට නංවා විපස්සනා ඤාණ පරම්පරාවට අනුව විපස්සනා වශයෙන් භාවනා කොට අරහත් ඵලයට පත්විය හැක්කේය. (එම පරිවතීනය)

ඉරියා පටි සම්පජ්ඣකද භාවනාව

පිංචන් ඔබ සමථ කම්ප්ථාන, රූප කම්ප්ථාන, නාම කම්ප්ථාන යන කොටස් අනුව ක්‍රමානුකූලව අභ්‍යාස කොට පටිච්ච සමුප්පාද කොටසට පත් වූ නිසා ඔබට ඒ ඒ ඉරියාපථ අනුව භාවනාව හා සම්පජ්ඣකද අනුව භාවනාවන් ද පඤ්චස්කන්ධ = රූප, නාම ධර්ම වශයෙන් පරිග්‍රහ කළ හැකි විය. මෙලෙස පඤ්චස්කන්ධය = රූප, නාම ධර්මයේ පරිග්‍රහ කළ යොගාවචර පුද්ගලයාට තව දුරටත් අභ්‍යාස කටයුතු පටිපාටිය බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙලෙස දේශනා කළ ඇති සේක.

1. සමුදය ධම්මානුපසයිවා කායසම්චිතරතී
2. වය ධම්මානුපසයිවා කායසම්චිතරතී
3. සමුදය වය ධම්මානුපසයිවා කායසම්චිතරතී

(ම. නි. 1/148)

මේ දේශනාවට අනුව පිංචන් ඔබ යන, සිටින, හිඳින, හොචින ආදී ඒ ඒ ඉරියාපථ සම්පජ්ඣකද අවස්ථාවන්හිදු මෙම පඤ්චස්කන්ධ = රූප නාම ධර්මයන් හි හේතු-ඵල සම්බන්ධ ස්වභාවය සදාචාරය තුලින් දක්නා සේ බලා හේතු ධර්මයන්, ඵල ධර්මයන් හැකිතාක් පරිග්‍රහ කරන්න.

**මනුෂ්‍යයන් අතර උතුම් මනුෂ්‍යයා
දෙවියන් අතර උතුම් දෙවියා වනු පිණිස
අභ්‍යාස කරන්වා, උත්සාහ කරන්වා, භාවනා කරන්වා.**

ථා-මාක් සයාධො ස්වාමීන් වහන්සේ